

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ 8358 NUMARALI ŞİİR
MECMUASININ TANITIMI VE TRANSKRİPSİYONU
(1-183. SAYFALAR)

Hazırlayan
Gülperi BULUT

Danışman
Doç. Dr. Mehmet SARI

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Konya Yazma Eserler Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının Tanıtımı Ve Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12\04\2019

Gülperi BULUT

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet SARI
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY
: Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ

İmza

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Gülperi BULUT' un **“Konya Yazma Eserler Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının Tanıtımı ve Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)”** başlıklı tezini değerlendirmek üzere 12.04.2019 tarihinde saat 14.30'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR
MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

KONYA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ 8358 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ TANITIMI VE TRANSKRİPSİYONU (1-183. SAYFALAR)

GÜLPERİ BULUT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih: 12.04.2019

Danışman : Doç. Dr. Mehmet SARI

İslamiyet'in kabulüyle Türkler sadece inanç değiştirmekle kalmaz, Arap ve Fars Edebiyatlarına da yönelirler. Böylelikle Türk Edebiyatının en zengin kaynaklarına sahip dönemlerinden biri olan Divan Edebiyatı dönemi başlar. Bu dönemde bir çok eser kaleme alınır. Eserlerin kaydedilme ve çoğaltılma işi, ilk zamanlar, matbaa henüz icat edilmemiş olduğundan, kişiler tarafından gerçekleştirilir. Bu noktada ise, çalışmamıza konu olan mecmualar ortaya çıkar. Mecmualar, belli bir eğitim seviyesine sahip kişilerin, duydukları ya da okudukları ve hoşlarına giden şiirleri kaydettikleri eserlerdir. Bu eserler günümüzde hem yazıldığı döneme hem de içinde yer alan şairler hakkında yapılan çalışmalara ışık tutmaktadır.

Tezimizin konusu, Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphânesi'nde 8358 numarada "Mecmû'a-i Eş'âr" adıyla kaydedilen el yazması mecmuanın 1-183. sayfalarıdır. Giriş kısmında "Türk Edebiyatında Mecmua" başlığı altında mecmuaların tarihsel gelişimi ve özellikleri üzerinde durulduktan sonra birinci bölümde, ele aldığımız şiir mecmuası tanıtılmış ve daha sonra eserin transkripsiyonlu

metni verilmiştir. Eser transkript edilirken ulaşabildiğimiz divanlarla mukayese yapılmış ve farklılıklar dipnotlarda gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Divan Edebiyatı, mecmua, şiir.

ABSTRACT

**LIBRARY OF KONYA WRITING WORKS REGIONAL DIRECTORATE
AT THE NUMBER 8358 AS "POEM JOURNAL" (PAGES 1-183).**

GÜLPERİ BULUT

**TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE MASTER SCIENCE
DEPARTMENT**

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

Date: 12.04.2019

Advisor : Doç. Dr. Mehmet SARI

With the acceptance of Islam, the Turks not only change their beliefs, they also tend to Arabic and Persian Literature. Thus, the period of Divan literature which is one of the periods with the richest sources of Turkish literature starts. many works are written during this period. The work of recording and duplication of works is carried out by people at the earliest times, since the printing press has not yet been invented. At this point, the journal that is the subject of my work arises. Journals are artifacts in which people with a certain level of education record poetry that they hear or read and they like. These journals today set light to on the writing period and the work done on the poets.

Which is subject of our thesis is the manuscript poem magazine recorded in Library of Konya Writing Works Regional Directorate at the number 8358 as "Poem

Journal" (pages 1-183). We gave information about the historical development of the journals at the introduction. Then in the first part, we we introduced a poem journal. And then was given transcriptional reading of the journal. When the article was transcribed, we compared it with the divans we could reach and the differences were shown in the footnotes.

Key Words: Divan Literature, journal, poetry.

ÖN SÖZ

Klasik Türk Edebiyatı'nda önemli bir yeri olan şiir türü yalnızca edebî zevki karşılamak açısından değil yeri geldiğinde tarihî bir belge, yeri geldiğinde işledikleri konular bakımından sosyolojik birer kaynak olması yönünden önemlidirler. Bu önemli eserlerin yer aldığı birçok yazılı kaynak mevcuttur. Bu yazılı kaynaklardan biri de mecmualardır. Mecmualar, yazarı tarafından okunmuş ya da duyulmuş olan, beğenilen manzum ve\ veya mensur kısımların yer aldığı eserlerdir. Tamamen nâşirinin edebî zevki doğrultusunda oluşturulurlar. Çoğunlukla nâşirleri bilinmez. Bu eserlerde geniş yelpazeli olarak birçok şairden ve/ veya yazardan örnekler yer alır. Bazen şâirlerin dîvânlarında yer almayan şiirlerin bulunduğu, bazen de adı sanı bilinmeyen şâirlerin ya da şiirlerin yer aldığı mecmualar metin neşri yapacak olan araştırmacılara farklı birer kaynak olma özelliği de taşırlar. Bu nedenlerle son yıllarda büyük önem kazanan mecmua çalışmaları tez çalışması için tercih edilen önemli konulardan biri haline gelmiştir.

Çalışmamızın konusu: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi'nde bulunan 8358 numaralı mecmuanın 1-183. sayfalarıdır. Giriş bölümünde mecmuanın tanımı, tarihi ve mecmuaların sınıflandırılması ile edebiyatımızdaki yeri ve önemi konuları üzerinde durduk. Birinci bölüm başlığı altında incelediğimiz mecmuanın tanıtımını yapıldı. Ve mecmuda yer alan şair kadrosu, nazım şekilleri gibi konuları tablolar üzerinde değerlendirildi. İkinci bölümde ise çalışmaya konu olan mecmuanın transkripsiyonlu metni yer aldı. Bu bölümde tespit edebildiğimiz, transkript edilmiş veya yazma eser olarak ulaştığımız kaynaklardan karşılaştırma yapıldı. Arapça-Farsça şiirler okunmamış, daha sonra çalışma yaparken tezimize başvuracak kişilere kolaylık olması açısından tıpkıbasımları verildi. Üçüncü ve son bölümde ise incelediğimiz mecmuanın tıpkıbasımını verildi.

Çalışmamız, son dönemlerde önem kazanan mecmuaların, gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlamak, bilinmeyen şairleri ve şiirleri Türk Edebiyatı dünyasına kazandırmak ve bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara kaynak olması amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmam boyunca bana değerli vakitini ayıran, bilgi, birikim ve kaynak eserlerini benimle paylaşan, hatalarımı sabırla düzelterek benden desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet SARI'ya teşekkür ederim.

Gülperi BULUT
Afyonkarahisar 2019

KISALTMALAR DİZİNİ

Eserlerin Kısaltmaları:

- BRD : Bağdâdî Rûhî Dîvânı
DSF: Divançe-i Süleyman Fehim
FDŞ : Fuzûlî Dîvânı Şerhi
FD : Fuzûlî Dîvânı
FH : Fuzûlî Hadikatü's-sueda
HŞD : Hâfız-ı Şîrâzî Dîvânı
MSD : Mustafa Selâmî Dîvânı
NBD : Necati Beg Dîvânı
ND : Nilüfer Dergisi
NED : Nef'î Dîvânı
PŞŞ : Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî
SD : Sûzî Dîvânı
SFD : Süleymân Fehîm Dîvânçesi
SFDA : Süleymân Fehîm Dîvânçesi
Atatürk Kitaplığı
SUD : Surûrî Dîvânı
ŞSD : Şeyh Selâmî Dîvânı
ZD : Zekâ'î Dîvânı

Diğer Kısaltmalar:

- bk. : bakınız
dn. : dipnot
H : Hicrî
M : Mîlâdî
S : Sayı
s. : sayfa
TBMM : Türkiye Büyük Millet
Meclisi
TC : Türkiye Cumhuriyeti
vd. : ve diğerleri
yz. : yazma

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

آ: Â, â, A, a

ا, أ: A, a, Â, â, E, e.

ء: -i, -yı ve -yi (yây-ı izâfet), '

ب: B, b, P, p

پ: P, p

ت: T, t

ث: S, s

ج: C, c

چ: Ç, ç

ح: H, h

خ: H, h

د: D, d

ذ: Z, z

ر: R, r

ز: Z, z

ژ: J, j

س: S, s

ش: Ş, ş

ص: Ş, ş

ض: Ž, ž, D, d

ط: T, t

ظ: Z, z

ع: '

غ: Ğ, ğ

ف: F, f

ق: K, k

ک: K, k, Ñ, ñ

گ: G, g

ل: L, l

م: M, m

ن: N, n

و: V, v, O, o, U, u, Ü, ü, Ū, ū

ه: H, h, A, a, E, e

لا: la, lâ

ی: Y, y, İ, i, I, ı

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	iii-v
ÖN SÖZ.....	vi-vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
GİRİŞ.....	1-5
1. Mecmuanın Tanımı.....	1
2. Mecmuanın Tarihi.....	1
3. Mecmuaların Sınıflandırılması.....	2-3
3.1. Âgah Sırrı Levend.....	2
3.2. Günay Kut.....	2
3.3. Mehmet Gürbüz.....	2-3
3.4. Atabey Kılıç.....	3-4
4. Mecmuaların Edebiyatımızdaki Yeri ve Önemi.....	4-5
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. MECMUANIN TANITIMI	
1.1. Konya Yazma Eserler Bölge Kütüphanesi'nde 8358	
Numarasıyla Kayıtlı Mecmuanın Genel Özellikleri.....	6-13
1.2. Mecmuada Yer Alan Şâirlerin Hayatı.....	14-57
İKİNCİ BÖLÜM	
Konya Yazma Eserler Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının	
Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)	58-190
SONUÇ.....	191-193
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	194-211
KAYNAKÇA.....	212-224
MECMUANIN TIPKIBASIMI.....	225-306

GİRİŞ

1. Mecmuanın Tanımı

Arapça "toplama bir araya getirme" anlamına gelen "cem" masdarından türeyen mecmua; 1. Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzîm edilmiş şeylerin hepsi. 2. Seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap. 3. Dergi (bk.: risâle), anlamlarına gelir (Devellioğlu, 2010: 148, 689). Mehmet Fatih Köksal mecmuaları, "farklı kişilere ait metinlerin / metin parçalarının bir araya getirildiği eserler bütünü" olarak tarif eder (Köksal, <https://mestap.com/mestap/>). Mecmuanın yanı sıra "mecâmî", mecmâ', câmi" gibi aynı kökten türemiş kelimelerle -yalnız Osmanlı Türkçesi'nde- cüzdan, defter ve cerîde isimleri de aynı mânada kullanılmıştır. Ancak bu isimlerden herhangi birini taşımadığı halde mecmua özelliğine sahip pek çok eser bulunmaktadır. Mecmualar Arapça, Farsça, Türkçe olarak tek bir dille kaleme alındığı gibi derleyen bu dilleri bilip bilmemesine ve derlenen metinlerin diline göre bunların ikisinin veya üçünün birlikte kullanıldığı metinler halinde de yazılır (Uzun, 2003: 265, 267). Mecmualar içerdikleri konulara anılmaktadır: ilahilerden oluşan mecmualara "Mecmua-ı ilâhiyât", fetvalardan oluşanlara "mecmû'â-ı fetâvâ", kasidelerin derlenmesiyle oluşanlara "mecmû'â-ı kasâ'id" denilmesi gibi (Köksal, <https://mestap.com/mestap/>).

2. Mecmuanın Tarihi

İslâm kültüründe mecmua türü, henüz adı konulmadan Hz. Peygamber'in hadis yazımına izin vermesiyle ortaya çıkar. Bu iznin ardından bazı sahâbîler Resûlullah'tan kendi seçimlerine, ihtiyaç ve değerlendirmelerine göre bir araya getirince hadis literatüründe "sahîfe, cüz ve kitap" adıyla anılan ilk derlemeler doğar. Bu arada "dîvân" kelimesinin de önceleri "şiir mecmuası" anlamında kullanıldığı Ebû Temmâm'ın eserinin "Dîvânü'l-hamâse" adıyla da tanınmasından anlaşılır.

Mecmuaların türlerine göre bazı tertip ve şekillere kavuşarak Araplar, Farslar ve Türkler arasında rağbet bulup farklı bir gelişim göstermesi ve çeşitli ilim dallarında müstakil bir telif türü özelliği kazanması ilk örneklerin ortaya çıkışından birkaç asır sonra gerçekleşir. Mecmuaların Osmanlı dönemindeki gelişimine bakarak XV. yüzyıldan itibaren dikkat çekmeye başladıklarını, XVI. yüzyıldan sonra ise sayı ve çeşitlerinin iyice arttığını söylenir. Daha çok Osmanlı ve İran sahasında rağbet görür (Uzun, 2003: 266-267).

3. Mecmuaların Sınıflandırılması

Mecmuaların sınıflandırılması konusunda çeşitli görüşler vardır. Bu görüşleri savunucularına göre şu şekilde sıralayabiliriz:

3.1. Âgah Sırrı Levend

I. Nazire Mecmuaları.

II. Meraklılarınca toplanmış birer antoloji niteliğinde seçme şiirleri içeren mecmualar.

III. Türlü konulardaki risâlelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar.

IV. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar.

V. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar (Levend, 1984: 166-167).

3.2. Günay Kut

I. Nazire mecmuaları

II. Seçme şiir mecmuaları.

III. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar.

IV. Karışık yani manzum ve mensur veya farklı dillerle yazılmış parçalardan oluşan mecmualar.

V. Derleyeni belli mecmualar (Kut, 1986: 170-173).

Mecmualar üzerinde yapılan çalışmalar son zamanlarda artış göstermiştir. Bu çalışmalar sonucunda araştırmacılar tarafından yeni tasnif çalışmaları yapılmıştır.

3.3. Mehmet Gürbüz

I. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları: Gazel mecmuaları (Mecmua-ı gazeliyyât), Kasîde mecmuaları (Mecmua-ı kasâid), Müstezad mecmuaları, Matla mecmuaları (Mecmua-ı metâli‘), Beyit mecmuaları (Mecmua-ı ebyât), Mısra‘ mecmuaları (Mecmua-ı mesâri‘), Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmualar.

II. Şiirlerin konularına göre oluşturulan şiir mecmuaları: Tarih mecmuaları (Mecmua-ı Tevârih), Na't mecmuaları (Mecmua-ı nu'ût), Mu'ammâ mecmuaları (Mecmua-ı elgâz), Medhiye mecmuaları (Mecmua-ı medâyah), Şehrengiz mecmuaları, Farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmualar.

III. Nazîre mecmuaları.

IV. Şâirlerin âidiyeti\ mensûbiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar: Aynı zümreye (tasavvufî oluşum, meslek grupları vb.) mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar (Mevlevî şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar, Hurûfî-Bektâşî şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar), Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmualar.

V. Bir mensûbiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şâirlerin dîvânlarını\ şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar (Gürbüz, 2012: 108-112).

En kapsamlı ve güncel tasnif çalışması ise Atabey Kılıç'a aittir:

3.4. Atabey Kılıç

I. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından: Cönkler, Mecmualar (Tertip durumuna göre mecmualar [Mürettep mecmualar, Mürettep olmayan mecmualar], Mürettip durumuna göre mecmualar [Mürettibi bilinen mecmualar, mürettibi bilinmeyen mecmualar], Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerinin toplandığı mecmualar).

II. Şekil bakımından: Manzûm Metinler Mecmuaları (Kaside mecmuaları, Gazel mecmuaları, Nazire mecmuaları, Muammâ mecmuaları, Manzûm lugât mecmuaları, İlâhî mecmuaları, Şehrengiz mecmuaları, Na't mecmuaları, Hilye mecmuaları, Mi'râciyye mecmuaları, Matla' mecmuaları, Mersiye mecmuaları, Çeşitli mesnevîlerden seçkileri barındıran mecmû'alar, Güfte mecmuaları, Müstezâd mecmuaları, Tarih mecmuaları, Musammat mecmuaları, Kıt'a ve rubâ'î mecmuaları, Dîvân mecmuaları), Mensûr Metinler Mecmuaları (Lugaz mecmuaları, Fetva mecmuaları, Tefsir mecmuaları, Şerh mecmuaları, Sakk mecmuaları, Mekân tasvirlerini içeren mecmualar, Münşe'ât mecmuaları [Derleme münşe'ât mecmuaları, Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmuaları]), Karışık manzum ve mensur eserler mecmuaları (Fevâyid ve eş'âr mecmuaları, Farklı türleri barındıran mecmualar).

III. Dil bakımından: Arapça Mecmualar, Farsça Mecmualar, Türkçe Mecmualar, Çok Dilli Mecmualar.

IV. Muhteva bakımından: Din, Tasavvuf, İlm-i Nücûm / Fal ve Remil, Hikâye / Latîfe, Hezel ve Hiciv, Edviye, Mûsikî, Hat ve Kitâbet.

V. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar.

Ayrıca Atabey Kılıç, bu sınıflandırmayı yaptıktan bir süre sonra eline geçen yeni malzemelerden hareketle bu sınıflandırmanın son kısmına "Şehir Mecmuaları" veya "Konusunu Bir Şehirden Alan Mecmualar" ile "Tezkire Benzeri Mecmualar" ve "Şecere" başlıklarını eklemeyi gerekli görür mecmualar (Kılıç, 2018; 9-14).

4. Mecmuaların Edebiyatımızdaki Yeri ve Önemi

M. Fâtiş Köksal'ın "Şiir Mecmualarının Önemi ve 'Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)' " başlığı altında sunduğu bildiriye göre mecmuaların edebiyatımızdaki yeri ve önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

I. Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmualarda rastlamak mümkündür.

II. Bilinen şairlerin bilinmeyen / divanlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak mümkündür.

III. Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) tesadüf edebiliriz.

IV. Mecmualar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır. Özellikle kırk hadis, mi'râciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hâl, kimi mektup ve münşeâta dair risaleler vb. fazla uzun olmayan türlerin çoğu bu mecmuaların arasında gizlidir.

V. Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. örneklerle de mecmualarda karşılaşabiliriz.

VI. Mecmualarda, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgileri de yakalama imkânı vardır. Bu, ölüm tarihi bilinmeyen bir şairin ölümü için düşünülmüş

bir tarih manzumesi şeklinde olabileceği gibi, araştırmacılar için çok önemli olabilecek derkenara düşülmüş bir bilgi notu veya şiir başlığı şeklinde de olabilir.

VII. Bazı şiir mecmualarında, başka şairlerin de şiirleri bulunmakla beraber, özellikle bir şairin şiirlerinin yoğun olduğu görülür. Derleyeninin şair olduğu bir şiir mecmuası edebiyat tarihi araştırmalarına katkısı bakımından kuşkusuz daha kıymetli sayılır.

VIII. Mecmualar, -bir kısmı kendisi de şair olan- şiir sever kişiler tarafından tertip edilen eserlerdir. Bu itibarla derleyeni belli kişiler tarafından toplanan mecmualarda o şahsın / şairin zevklerini fark ederken, dönemin genel beğenisiyle ilgili önemli ipuçları da yakalamak mümkündür.

IX. Şiir mecmualarında genel olarak dönemin zevklerini, edebî tercihlerini vs. anlamak kabîl olduğu gibi ferdî temayüllerin de izini sürmek mümkündür. Nazire mecmuası olmasa da kimi mecmualarda nazire şiirler bulunduğundan- şairler arasındaki etkileşimi, teselsül bağlarını takip etmek de mümkün olur.

X. Hemen her mecmuanın boş kalmış sayfalarında, yazılı sayfaların derkenarlarında çeşitli dualar, otlarla ilâç yapım tarifleri, tılsım, vefk, reml, tefe''ül gibi gizli ilimler (havâs) denilen itikatlara dair notlar, tarih kıt'aları, müstakil matla' ve müfredler, bazı münşeat örnekleri, kimi resmî kayıtların örnekleri çokça rastlanan -asıl mecmua konusuyla ilgisi olmayan- kayıtlardır. Bütün bunlar edebiyat araştırmacıları kadar hatta onlardan da fazla sosyoloji, tarih (özellikle kültür tarihi), kültürel antropoloji, dinler tarih, halkbilim gibi farklı bilim dallarından kişilerin de ilgi alanına giren çok önemli ama ihmal edilmiş bilgi kırıntılarından. Bunların bileşkesi Türk milletinin kültür kodlarını ortaya koyacaktır. Bütün mecmuaların bir de bu gözle alınması çok çok önemlidir (Köksal, 2012).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MECMUANIN TANITIMI

1.1. Konya Yazma Eserler Bölge Kütüphanesi'nde 8358 Numarasıyla Kayıtlı Mecmuanın Genel Özellikleri

Çalışmamızın konusu Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 8358 numarasıyla kayıtlı olan mecmuadır. Mecmua düz, desensiz kağıt üzerine "nesih" olarak yazılmıştır. Sayfa numaralandırması Osmanlıca rakamlarla yapılmıştır ve her sayfaya ait bir sayfa numarası vardır. İkinci sayfada mavi mürekkeple ve mecmuanın hattından farklı olarak "rik'a" olarak üçüncü sayfada yer alan şiirin ilk beytini yazma denemesi yapılmıştır. Ayrıca yine bu sayfada mavi mürekkep ve Latin harfleriyle "Musa aleyselama 40 bin sekiz yuz kelime söyledi zeyfe 103" yazmaktadır. Üç yüz ellinci sayfa "rik'a" ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayfa numaralandırmasında, bazı yerlerde mahlasların belirtilmesinde (mahlasın üstüne bir çizgi halinde) ve bazı başlıkların belirtilmesi amacıyla kullanılan parantezlerde kırmızı mürekkep tercih edilmiştir. Derkenar ve cetvel yoktur.

Dijital ortamdan edindiğimiz mecmuanın mevcut görüntülerinde ön kapak fotoğrafı yoktur ve bazı sayfalar eksiktir. Eseri dijital ortamdan elde ettiğimiz için bu sayfaların eserin orijinalinde olup olmadığını tarafımızca bilinmemektedir. Fotoğraflama yapılırken boş olan sayfaların var olduğunu fakat fotoğraflara dâhil edilmediğini düşünmekteyiz. Çünkü mevcut görüntülerde, eksik olan yerlerde, yırtılma izi yoktur. Eserin dış kapağı mavi renkli bir kâğıtla onarım görmüştür. Arka kapakta da muhtelif yazılar yer almakla birlikte bu yazıların mecmuanın müellifine mi ait olduğu ya da kataloglama sırasında kütüphane çalışanları tarafından mı eklendiği tespit edilememiştir.

Aynı şâirin iki şiiri ya da beyti arka arkaya verildiği zaman ikincinin başına "bu dahi", "ve lehu eyzân" ibareleri başlık olarak eklenmiştir. Eserde muammâ ve lugaz beyitleri de yer almaktadır (bk.: s. 92,109-111). Müellif tarafından bazı muammâ ve lugazların çözümleri yapılmıştır (bk.: s. 82). Ayrıca mensur olarak; "Muqtebesât" başlığı altında "sabunun îcâdı ve inci" hakkında (bk.: s.76-78), "Laîfe" başlığıyla da iki kısa mensur kısım (bk.: s. 79,115) bulunmaktadır. "Ve Mine'l-Mücerrebât" adı altında da "Yüzerlik tuhmı ki 'Arabîde hârmel dirler işâbet-

i 'aynı def' için etfâle buhûr gibi yakarlar." diyerek üzerlik tohumu hakkında bilgi verir (bk.: s.82). "Ez- Fenn-i 'Arûz" başlığıyla ise aruz vezni ve terimlerinden bahsederken (bk.: s. 87-94), " Ba'dehû kavâ'id-i 'arûz ve kavâ'id-i evzân beyân idelim" diyerek aruz kurallarını anlatır ve aruz kalıplarına Farsça ile Türkçe örnekler verir (bk.: s.94-1114). "Belâgât-ı 'Osmâniyyeden" başlığıyla da Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgât-ı Osmâniyye'sinden manzum-mensur alıntılar yapılır (bk.: s. 140-190). Bu alıntılar arasında eserde yer almayan eklemeler de yer alır (bk.: s. 140-146, 148-150, 152-155,157-158, 160, 162-164, 166,168-169).

Eserde yer alan bazı şiiirlerin şâirleri yanlış verilmiştir. Fuzûlî, Nâbî, Kemâlpaşazâde gibi kendi zamanında ve sonraki zamanlarda çok iyi bilinen şâirlerin şiiirleri verilirken, bazı yerlerde, adları verilmemiş (bk.: s. 113), "Na't-ı Şerîf (bk.: s. 74), Kışsa-yı Zîbâ Terceme-i Yûsuf u Züleyhâdan (bk.: s. 134), nazm (bk.: s. 134), muamma (bk.: s. 176), beyt (bk.: s. 113)" gibi genel başlıklar tercih edilmiştir. "Taḥmîs" olan şiiirlere "Muḥammes" başlığı (bk.: s. 128-131) verilmiştir. Diğer yandan Monteskiyo (bk.: s. 118), Mevlânâ 'Örfî-i Şîrâzî (bk.: s. 119) gibi farklı ülkelerin yazar ve şâirlerinden de alıntı yapılmıştır. Bu da mecmua yazarının dikkate değer bir yönüdür. Fakat bu alıntıları kendisi bizzat mı yaptı yoksa birileri aracılığıyla mı gerçekleştirdiği bilinmemektedir. Eserde Arapça-Farsça şiiirler de yer alır. Arapça -Farsça şiiirler 28-100. sayfalar arasında ağırlıktadır.

Mecmuada bazı beyitlerin yazarları sol alt köşede verilmiştir. Bu kullanımların az olması ve çalışmada birlik olması açısından şâir isimleri beyitlerin başlarına alınmıştır (bk.: s.132).

Mecmuanın tertibinde bir düzen gözetilmemiştir. Bu durumun sebebi yüzden fazla yazardan alıntı yapılmasıdır.

Aşağıdaki Tablo-1'de mecmuada yer alan şâirler, şiiirlerin nazım şekli ve sayfa numaraları verilmiştir. Mecmuada yer alan şiiirler çoğunlukla bir- iki beyit şeklinde yer alır. Bu nedenle şâirlerin divanlarından ulaştığımız şiiirlerin nazım şekilleri divanlarda yer alan şekilleriyle değerlendirilmiştir. Şâiri tespit edilemeyen şiiirlerin şâir adı kısmına "Şâiri Belirlenemeyen" yazılmıştır. Tablo-2'de ise şiiirlerin vezni ve kullanılan vezinlerin adedi verilmiştir.

TABLO-1

Şâir Adı	Nazım Şekli Ve Şiir Sayısı	Mecmua Sayfa Numarası
Âgâh	1 Beyt	139
‘Ahdî	3 Tahmîs	121-126
Ahmed Cevdet Paşa (Muḥarrir-i Belâgat, Mü'ellif-i Belâgat, Cevdet, Beyt-i Cevdet)	1 Nesr, 1 Târih, 27 Beyt, 2 Gazel, 2 Mısra, 1 Kasîde, 1 Murabba‘	137-184, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 153, 157, 162, 163, 165, 177
Aḥmed Midḥat	1 Nesr	105
Ahmed Vehbî	1 Müfred	100
Âkif (Paşa)	1 Kasîde, 2 Beyt	155, 159, 163
‘Ârif	1 Mısra	177
Baba Mâcid-i Horasânî	1 Beyt	165
Bâkî	5 Beyt	141, 143, 145, 153, 159
Basîrî	1 Beyt	155
Beyt-i Lâ (Lâ,Lâ-edrî, Lâ-edrî ḳâ'ile)	2 Beyt, 1 Gazel, 3 Mısra	57, 98, 111, 168, 169, 170
Cevrî	1 Mısra	170
Cezmî	1 Mısra	170
Ebü'l-Me‘ânî	5 Beyt	48-49, 51-52
Ebü's-su‘ûd	1 Beyt	98-99
Ekrem Beg	1 Nesr	105
Emîr Ḥüsrev	1 Beyt	47
Emîrî	1 Mısra	168
Fehîm Efendi	7 Beyt	138, 140, 144, 162, 164
Fennî	1 Beyt	58
Ferîdüddîn Attâr	1 Mesnevî	27
Fevzî	1 Gazel	126-127
Figânî	1 Beyt	138
Fuzûlî	3 Gazel, 7 Beyt, 1 Murabba‘, 1 Mısra	31-32, 99, 131, 134, 135, 136, 144, 148, 157
Ġâlib	1 Mısra	176
Gani-zâde Nâdirî	1 Beyt	154

Ḥ'âce Ḥâfız (Ḥâfız-ı Şîrâzî)	6 Beyt	50, 51, 53, 54, 165
Ḥ'âce Kemâl (Kemâl-i Ḥucendî)	1 Beyt, 1 Mesnevî	54, 57
Ḥ'âce Selmân	1 Beyt	54
Ḥakîm Enverî	1 Gazel ,1 Beyt	47-48, 52
Ḥaqqı	2 Mısra	177, 178
Ḥâletî (Azmîzâde)	1 Mısra	170
Ḥamdî	2 Beyt	131, 132
Hâmî-i Âmidî	1 Beyt	107
Hâşimî	2 Mısra	168, 169
Hayâlî Bey	1 Mısra	140
Ḥazret-i Mevlânâ	1 Beyt	50
Ḥıfzî	1 Gazel	112-113
Ḥikmet	3 Mısra	174, 177, 178
Hız. Âlî	1 Mısra'	105
İbrâhîm Hakkı	1 Beyt	152
İbrahim Yâver	1 Gazel	101
'İzzet	4 Mısra	177, 178
'İzzet 'Alî Paşa	1 Gazel	128
Kâmil	1 Murabba'	119-120
Karamanlı Kâmî	1 Beyt	103
Kemâl Beg	2 Nesr, 1 Beyt	105, 106, 146
Kemâlpaşazâde	1 Beyt, 1 Mesnevî, 1 Kıt'a	101, 132, 133
Ḳuddûsî	1 Muhammes	24-25
Meftûnî	1 Murabba'	4-5
Manastırlı Rıf'at Beg	1 Gazel	114-118
Mevlânâ Ḥaydar Herevî	2 Beyt	107
Mevlânâ 'Örfî-i Şîrâzî	1 Beyt	108
Mîr Mehmed Nazmî (Mîr Nazmî)	1 Mesnevî, 3 Beyt	46, 48, 51, 54
Monteskiyo	1 Nesr	106
Mu'allim Nâci	1 Beyt, 1 Nesr	105

Mustafa Reşit	1 Nesr	151
Müştaş	1 Mısra	183
Nâbî	2 Beyt, 1 Mısra	100, 166, 170
Nazmî	1 Mısra	168
Nedîm	12 Beyt	147, 149, 150, 152, 159
Nef'î	12 Beyt, 1 Mısra	141,143,148,157,158, 162, 163
Nergisî	2 Beyt	140
Nev'î	1 Beyt	161
Niyâzî	1 Mısra	168
Râgıb Paşa	6 Beyt, 1 Mısra	107, 108, 151, 152, 153, 170
Rahmî	1 Tahmîs	120-121
Receb Vahyî	1 Muhammes	109-110
Reşîd	1 Mısra	170
Rif'at	1 Mısra	178
Rûhî-i Bağdâdî	1 Gazel, 1 Mısra	127,169
Rûhî-yi Kilisî	1 Mısra	170
Sa'dî-i Şîrâzî	2 Mesnevî, 5 Beyt	28-29, 52, 53, 57
Şâ'ib	1 Beyt	53
Şafvet	1 Murabba', 2 Mısra	5, 177
Sâmî Beg	3 Nesr	105, 106
Selâmî	1 Müseddes	4
Seyyid Vehbi	2 Mısra, 1 Beyt	170, 181
Sezâî	1 Gazel	35-36
Şiddîk	1 Mısra	170
Şairi Belirlenemeyen	36 Murabba', 1 Muhammes, 3 Kıt'a, 10 Mısra', 6 Mesnevî, 3 Mensur, 154 Beyt, 5 Gazel, 6 Müfred, 4 Nesr	6, 29-30, 36-39, 46, 47, 48, 50-51,57,67-80, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 80-94, 95, 96-97, 98, 99, 100, 101, 102, 103-104, 108, 109, 113, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 166

Sulţân Süleymân	1 Beyt	108
Surûrî	10 Beyt, 37 Mısra, 2 Gazel	164, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183
Sûzî	4 Gazel, 1 Murabba‘-1 Mütekerrir	17-24
Süleymân Şevket Efendi	1 Gazel	114
Sünbülzâde Vehbî	1 Kasîde, 3 Mısra‘, 4 Beyt	48,51,111,157,160,164,170,175
Şa‘bî	1 Mısra	168
Şâ‘ir	5 Beyt, 1 Kıt‘a	52, 53, 54, 57
Şâ‘ire Hânım Efendi	2 Gazel	110-111, 112
Şâ‘ir-i ‘Arabî	1 Beyt	51
Şâ‘ir-i Türkî	1 Beyt	49
Şems Fahrî	2 Beyt	48,51
Şerefeddîn Yezdî	1 Beyt, 1 Gazel	49-50
Şeyh ‘Elvân Çelebi	1 Beyt	107
Şeyh Gâlib	1 Beyt	145
Şeyh Nizâmî	1 Beyt	49
Şinâsî	1 Mısra	178
Ṭâlib	2 Mısra	175, 180
Ṭâlibî	1 Mısra	169
Ṭayyibî	1 Mısra	169
Yahyâ	3 Beyt, 1 Mesnevî	131, 133
Yezîd	1 Beyt	165
Zekâ‘î	1 Gazel	3
Žiyâ Paşa	1 Beyt	137

TABLO-2

VEZİN	ADEDİ
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	55
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün	51
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)	48
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün	28
Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün	16
Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün	14
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	13
Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün (Fa‘lün)	10
Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün	9
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	8
Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	4
Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fa‘lün	4
Mef‘ülü Mefâ‘ilün Fe‘ülün	3
Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mef‘ülü Mefâ‘ilün	3
Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün	3
Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün	3
Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	3
Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fa‘lün	3
Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün	3
Fa‘ Müfte‘ilün Müfâ‘ilün Fa‘	2
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)	2
Mef‘ülü Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilü Fâ‘ilât	2
Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün	2
Mefâ‘ilün Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fâ‘ilât	2
Fâ‘ilâtü Müfte‘ilün Fâ‘ilâtü Müfte‘ilün	2
Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilün Fa‘	2
Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün (Fa‘lün)	2
Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ül	2
Fe‘ülün Mefâ‘ilün Fe‘ülün Mefâ‘ilün	2

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün	2
Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün	2
Müstef'ilün Fâ'ilün Müstef'ilün Fâ'ilün	2
Müstef'ilün Fe'ilün Müstef'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	2
Müstef'ilün Fe'ülün Müstef'ilün Fe'ülün	2
Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün	2
Mütefâ'ilün Fe'ülün Mütefâ'ilün Fe'ülün	2
Mefâ'iletün Mefâ'iletün Mefâ'iletün	2
Mefâ'iletün Mefâ'iletün Fe'ülün	2
Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün	2
Fe'ilün Fe'ilün Fe'ilün Fe'ilün	2
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	2
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	1
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fa'lün	1
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ülün	1
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	1
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'il	1
Mef'ülü Fâ'ilâtün Mef'ülü Fâ'ilâtün	1
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)	1
Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilün	1
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün (Fâ'ilâtün)	1
Müstef'ilün Müstef'ilün	1
Mefâ'ilün Fe'ilün (Fâ'ilâtün)	1
7'li Hece Ölçüsü	1
10'lu Hece Ölçüsü	1
14'lü Hece Ölçüsü	1

1.2. Mecmuada Yer Alan Şâirlerin Hayatı

Âgâh: Asıl adı "*Mehmed Bulak*"tır. H 1040/ M 1630–31 tarihinde Semerkand'da doğar. İlk tahsilini Semerkand'da yapar. Burada hıfza çalıştıktan sonra Buhara'ya gider. Molla Câmi soyundan olan Buharalı Şeyh Saidâ'ya intisab edip Nakşîliği benimser. Bazı kaynaklarda Âgâh'ın Mevlevîliğinden söz edilir. Buhara'dan sonra İsfahan'da bir müddet bulunan şâir, Tebriz, Bağdad, Şam, Kudüs, Mısır, Konya gibi şehirleri dolaşır. Bir süre Mekke ve Medine'de kalır. Burada hac farızasını yerine getirir. H 1080 / M 1669 senesinde Âmid'e gelir. Âgâh, kaynaklarda hattat, müzehhip, mücellit, hakkâk ve ressam olarak karşımıza çıkar. Şâir, 100 yaşını geçmiş olduğu halde, H 1141 / M 1728 tarihinde Âmid'de vefât eder. Hiç evlenmemiştir.

Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Dîvân (Akpınar, 2012;12-16).

Ahdî: *Ahmed Ahdî b. Şemsî-i Bağdâdî*. Doğumu ve hayatının ilk yılları hakkında elde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ahdî, şiirle uğraşan aydın bir ailedendir. H 960\ M 1553'de, Diyar-ı Rum'a gitmek için, Za'îfi isimli bir arkadaşıyla Bağdat'tan yola çıkar. Yolculuğu sırasında Sivas'tan Maraş'a, Maraş'tan Adana'ya geçmiştir. Adana'da Pirî Paşa'ya bir kaside sunmuş ve onun ilgisini çekmiştir. Adana'dan sonra Konya'ya gelerek Mevlânâ Dergahı'ndaki şairlerle tanışmış, daha sonra yazacağı eseri için malzeme toplar. Daha sonra arkadaşından ayrılarak Konya'dan İstanbul'a gelir. Burada İstanbul Türkçesi'ni tam olarak öğrenerek bu şive ile şiirler yazar. Edirne, Bursa ve Dimetoka'da bulunur (Solmaz, 2013; <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=951>). İstanbul'da on yıldan fazla kaldıktan sonra memleket özlemiyle H 971\ M 1564'e Bağdat'a dönmek için yola çıkar. Şairin, H 1002\ M 1593-94 yılında vefat ettiği tahmin edilir. "Gülşen-i Şu'arâ" adlı tezkiresiyle meşhurdur (Akün, 1988; 514).

Ahmed Cevdet Paşa: Adı *Ahmed*'dir. Kendi ifadesine göre, Hicrî 1238 yılı hıdrellezinden kırk gün önce (H 13-14 Receb 1238\ M 26-27 Mart 1823) Bulgaristan'ın Lofça kasabasında doğar. 1843 yılında İstanbul'da öğrenim gördüğü Süleyman Fehîm Efendi ona "*Cevdet*" mahlasını verir. Babası meclis âzalarından "İstabl-ı Âmire pâyelisi" Hacı İsmâil Ağa, Annesi Lofçalı Topuzoğlu hânedanından Sümbül Hanım'dır. Dedesi Hacı Ali Efendi'nin teşvikiyle küçük yaşta Lofça müftüsü Hâfız Ömer Efendi'den Arapça dersleri alır. Daha sonra kadı nâibi Hacı Eşref Efendi ve Müftü Hâfız Mehmed Efendi'den çeşitli dersler alır. Eğitimini ilerletmesi için H 1255\ M 1839 yılında dedesi tarafından İstanbul'a gönderilir. Burada çeşitli hocalardan dersler alır. İstanbul Çarşamba'daki devam ettiği Murad Molla Tekkesi'nin şeyhi Mehmed Murad Efendi'den Mesnevî okuyarak Farsça bilgisini geliştirir ve mesnevîhânlık icâzeti alır.

Ocak 1844'te Premedi kazası kadılığı ile devlet hizmetine başlar. 29 Haziran 1845'de ise İstanbul müderrisliği ruûsunu alır. 1848'de Sadrazam Mustafa Reşid

Paşa'nın bir tâlimatını bildirmek üzere Bükreş'e gönderilir. 10 Nisan 1849'da "hareket-i hâriç" rütbesini alır. 14 Ağustos 1850 tarihinde Meclis-i Maârif-i Umûmiyye âzalığı ve dârü'l-muallimîn müdürlüğüne tayin edilir. Bu arada İstanbul'da bulunan Fuad Efendi ile Bursa'ya gider. Burada Fuad Efendi ile "*Kavâid-i Osmâniyye*" adlı kitabı ve Şirket-i Hayriyye'nin kuruluş nizam-nâmesini yazarlar. İstanbul'a döndükten sonra 1851'de Encümen-i Dâniş üyeliğine seçilir. Abdülmecid'e sunduğu Kavâid-i Osmâniyye ile derecesi "hareket-i altmışlı"ya yükseltilir. Ekim 1853 tarihli bir mazbata ile 1774-1826 devresi Osmanlı tarihini yazmakla görevlendirilir. 1854'te yazmaya başladığı tarihin ilk 3 cildini tamamlar ve Padişaha takdim eder. Bunun üzerine "mûsile-i Süleymâniyye" derecesini alır. Şubat 1855'te vak'anüvis tayin edilir. Bu görevi 1865 yılına kadar yürütür. 9 Ocak 1856'da Galata kadılığına getirilir. Sırasıyla Mekke-i Mükerrreme kadılığı, İstanbul kadılığı, me'mûriyet-i fevkalâde, Anadolu kazaskerliği görevlerinde bulunur.

Görevlerindeki başarılarından dolayı "nişân-ı Osmânî" ile mükafatlandırılır. Haziran 1864'te Kozan tarafına gönderilerek Cebelibereket, Çukurova ve Kozan dağlarını dolaşır. Istılahatlar yapar. Onun bu başarıları kendisini çekemeyenleri harekete geçirir ve şeyhülislamlığa terfi edilecekken mülkiyeye nakline karar çıkarılır. 13 Ocak 1866'da kazaskerlik pâyesi vezârete çevrilir. "Efendi"likten alınıp "Paşa"lığa geçirilir. Urfa, Zor sancakları ve Halep valiliğine tayin edilir. 1868'de Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye başkanlığına getirilir. Dîvânın nezârete çevrilmesinin üzerine Adliye nâzırı olur. Hanefî fihhına dayalı bir kanun kitabının hazırlanması gerektiğine yönelik düşüncesi kabul edilir ve Bâbîâlî'de kurulan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Cemiyeti reisliğine getirilir. 1870'de reislikten azledilerek Bursa valiliğine tayin edilir. Birkaç gün sonra bu görevinden de alınır. 24 Ağustos 1871'de Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Cemiyeti ile Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi başkanlıkları verilir. Bu görevdeyken Maraş valiliğine tayin edildiyse de on sekiz gün sonra Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye üyeliği ve Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Cemiyeti başkanlığına tayin edilerek 6 Ağustos 1872'de tekrar İstanbul'a döner.

Şûrâ-yı Devlet üyesi, evkâf nâzırlığı ve maârif nâzırlığı görevlerinde bulunur. 2 Kasım 1874'te Yanya valiliğine getirilir. Bulgaristan'da görülen isyan belirtileri üzerine 1876'da Rumeli teftişiyle görevlendirilir. Edirne ve Filibe yoluyla Sofya'ya gider. Maarif, Adliye, Dâhiliye ve Evkâf nâzırlıkları görevlerinde bulunur. Suriye valisi olarak Şam'a gider. Bir süre sonra İstanbul'a döner. Ticâret nâzırlığı yapar. Sadrazamın istifası üzerine on gün vekâleten sadrazamlığı yürütür, Meclis-i Mahsûs-ı Yükelâ'ya başkanlık yapar. 26 Haziran 1880'de açılan Mekteb-i Hukuk'ta usûl-i muhâkeme-i hukûkiyye, belâgat-ı Osmâniyye ve ta'lim-i hitâbet dersleri verir. 10 Mayıs 1890'da II. Abdülhamid O'nu Meclis-i Âlî'ye tayin eder. Cevdet Paşa bundan sonraki hayatını ilmî çalışmalara ve çocuklarına ayırır. Kısa bir hastalıktan sonra 26 Mayıs 1895'te Bebek'teki yalısında vefat eder. Fâtih Sultan Mehmed Türbesi hazînesine defnedilir.

Eserleri: Târîh-i Cevdet, Tezâkir, Ma'rûzât, Kısas-ı Enbiyâ, Kırım ve Kafkas Tarihçesi, Mukaddime-i İbn-i Haldûn, Belâgat-ı Osmâniyye, Kavâid-i Osmâniyye,

Medhal-i Kavâid, Kavâid-i Türkiyye, Dîvân-ı Sâib Şerhi'nin Tetimmesi, Mi'yâr-ı Sedâd, Âdâb-ı Sedâd fî ilmi'l-âdâb, Beyânü'l-unvân, Takvîmü'l-edvâr, Mecmua-i Ahmed Cevdet, Hulâsatü'l-beyân fî Te'lîfi'l-Kur'ân, Mecmua-i Âliye, Ma'lûmât-ı Nâfia, Hilye-i Saâdet, Eser-i Ahd-i Hamîdî (Halaçoğlu ve Aydın, 1993; 443-450).

Ahmed-i Bardahî: *Şeyh Ahmed el-Bardahî el-Amidî*. H 850\ M 1446-47 yılında Diyarbakır'ın Amid şehrinin Kale kapısıyla Dağ kapısı arasındaki Bardaklı Mahallesi'nde doğduğu söylenmektedir (Yetiş, 2000;285). İlerleyen yıllarda Bardahî ile ilgili çalışma yapan Ahmet Sevgi, şairi ve eserini ilk defa edebiyat dünyasına tanıtan Ali Emîrî Efendi'nin "Bardahî" kelimesini yer ismi olarak değerlendirip adı geçen şahsı "Amid"li olarak göstermesini yanlış bilgilendirme olarak kabul eder. İncelemeye aldığı nüshadan hareketle şairin Sivas'ın Sunisa şehrinde doğduğunu söyler (Sevgi, 2008;38). Kazım Yetiş şairin elde olan tek eserinin ismini "Câmi'-i Envâ'ül-Edebi'l-Fârisî" olarak zikrederken (Yetiş, 2000;285) Ahmet Sevgi eseri "Câmi'ül-Fâris" olarak dile getirir (Sevgi, 2008;37).

Ahmed Midhat: 1844 yılında İstanbul Tophane'de dünyaya gelir. Orta halli bir esnaf ailesinde güç şartlarda yetişir. Babasının vefatı üzerine Vidin'de memurluk yapan ağabeyinin yanına gider. 1857'de Vidin'de sıbyan mektebine başlar. 1861'de eğitimine Tophane'de devam eder. Daha sonra ağabeyi ile, Niş valisi olan Midhat Paşa'nın yanına giderek rüşdiye tahsilini orada tamamlar. Midhat Paşa'nın Tuna valiliği görevi nedeniyle Rusçuk'a gider ve 1864 yılında Vilâyet Mektûbî Kalemi'nde ilk görevine başlar. Midhat Paşa'nın teşviki ve yardımlarıyla Fransızca öğrenir. 1868'de *Tuna* gazetesinde muharrirlik yapmaya başlar. Yine Midhat Paşa'nın tayini dolayısıyla Bağdat'a gider. Şair burada *Zevrâ* gazetesinin müdürü olur. Bağdat'ta çeşitli kişilerden ilmî ve dinî bir çok bilgi edinir. Ağabeyi'nin ölümü üzerine 1871'de İstanbul'a döner. *Cerîde-i Askeriyye*'ye başmuharrir olur. *Devir*, *Bedir* ve *Dağarcık* mecmualarını yayımlar. Bu dergide çıkan "*Duvar dan Bir Sadâ*" adlı yazısı nedeniyle Rodos'a sürülür. Üç yıllık bu sürgün yerinde çocuklar için bir "*Medrese-i Süleymâniyye*" kurar ve burada dersler verir. *Kırkanbar* dergisine buradan yazılar gönderir.

V. Murad'ın padişah olmasıyla affedilerek İstanbul'a gelir. 1878 yılında *Tercümân-ı Hakikat*'i çıkarmaya başlar. Ölümüne kadar da *Takvîm-i Vekâyi'* ve *Matbaa-i Âmire* müdürlüğü, *Meclis-i Umûr-ı Sıhhiyye* üyeliği ve reisliği ile çeşitli hocalık görevlerinde bulunur. 1889'da Stockholm'de toplanan Şarkiyatçılar Kongresi vesilesiyle iki buçuk aylık bir Avrupa seyahati gerçekleştirir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra emekli olarak bir müddet *Dârülfünun*, *Medresetülvâizîn* ve *Dârülmuallimât*'ta çeşitli tarih dersleri okutur. 28 Aralık 1912'de gönüllü olarak hizmet ettiği *Dârüşşafaka*'da vefât eder. Kabri, Fâtih Camii hazîresindedir.

Eserlerinin sayısı iki yüzden fazladır. *Letâif-i Rivâyât*, *Hasan Mellâh*, *Hüseyin Fellâh*, *Felâtun Bey* ile *Râkım Efendi*, *Paris'te Bir Türk*, *Süleyman Muslî*, *Kafkas*, *Karnaval*, *Acâib-i Âlem*, *Arnavutlar-Solyotlar*, *Demir Bey*, *Müşâhedât*,

Ahmed Metin ve Şirzad, Avrupa'da Bir Cevalân bunlardan bazılarıdır (Okay, 1989; 100-103).

Ahmed Vehbî: Antakya'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte kırk yaşlarında Manisa'ya geldiği bilindiğinden 1793 yılı doğum tarihi olarak kabul edilir. Babası Mehmed Emin Efendi'dir. İlk eğitimini doğduğu şehir olan Antakya'da alan şair, İstanbul ve Mısır'da bu eğitimini geliştirir. Fâtih Medresesi'nde bir süre müderrislik yapar. İstanbul'da Rifâî tarikatının Ma'rifî kolundan Seyyid Muhammed Ma'arifi'ye intisab eder. Şeyhten hilafet aldıktan sonra irşad göreviyle Manisa'ya gönderilir. Burada Hatûniye ve İbrahim Çelebi medreselerinde görev alır. Arkadaşlarının yardımıyla alınan arsa üzerine tekkesini yaptırır. Tekkeye halk arasında "Entekkeliler(Antakyalılar) Dergâhı" denilir. Burada on sekiz sene şeyhlik yapar. Dokuz halife yetiştirir. H 19 Zilhicce 1267\ M 15 Ekim 1851'de vefat eder. Kabri tekkesine defnedilir. Meryem binti Abdullah isimli eşinden dört kız evladı olmuş, bunlardan sadece ikisi hayatta kalmıştır. Şairin elde sadece iki şiiri mevcuttur. (Pehlivan, 2013).

Âkif (Paşa): H 15 Rebiülevvel 1202\ M 25 Aralık 1787'de Bozok'ta doğar. Babası Ayıntâbîzâde Mehmed Efendi'dir. H 1208\ M 1793'te babasıyla birlikte Hicaz'a gider. Memleketine döndüğünde ise tanınmış kişilerden ders alır. Bir süre sonra Bozak a'yânından Cebbarzâde Süleyman Bey'in divân kâtibi olur. Onun ölümünün ardından İstanbul'a gelir. Burada amcasının sayesinde Dîvân-ı Hümâyun Kalemî'ne girer. Altı ay sonra Âmedi odasına naklolunur. Üç gün sonra Hükümdâr Mahmud tarafından Müstevfa tayinat tahsis edilir. H 2 Muharrem 1241\ M 17 Ağustos 1825'de Âmedci, H 5 Şaban 1247\ M 9 Ocak 1832'de de Reisülküttâb olur. Dört yıl makamda kaldıktan sonra kendisine "Efendi" ünvanıyla vezâret rütbesi verilir. H 1 Rebiülevvel 1252\ M 16 Haziran 1836'da on bin kuruş maaş tahsis edilerek azlolunur. H 11 Cemaziyelâhir 1253\ M 12 Eylül 1837'de "Paşa" ünvanıyla Umûr-ı Mülkiye Nâzırlığı'na tayin edilir. Altı ay beş gün sonra bu görevinden azlolunur. H 14 Recep 1255\ M 21 Eylül 1839'da Kocaeli vilayeti mutasarrıflığına tayim edilir. H 21 Zilkadde 1255\ M 26 Ocak 1840'ta Hudavendigâr, Bolu, Viranşehir, Karasi sancakları da görevine ek olarak uhdesine verilir. Ahalinin şikayeti üzerine H 1256\ M 1840'da azl ve rütbesi ref' edilerek Edirne'ye gönderilir. Bunun yanında iki yıl nefyine karar verilir. İki yıl sonra mahkumiyet süresi bittiye de serbest bırakılmaz. Ancak Yozgat veya Bursa'da oturabileceği kendisine söylenince şair Bursa'yı tercih ederek oraya gider. Altı ay kadar oraya gider. Daha sonra Şehzade Abdülhamid'in doğumu münasebetiyle Sultan Abdülmecid'e sunduğu bir tarih manzumesi sayesinde affedilerek İstanbul'a döner. H 1260\ M 1844'te hacca gider. Hac dönüşünde İskenderiye'de iken H 3 Rebiülevvel 1261\ M 12 Mart 1845'te vefat eder. (Ergun;33). Cenazesi orada Dânyâl peygamberin türbesi yakınlarına defnedilir.

Eserleri: Münşeât-ı el-Hac Âkif Efendi ve Divânçe (Uçman, 1989; 261-262).

Bâkî: Asıl adı "*Mahmud Abdûlbâkî*"dir. H 933\ M 1526-27'de İstanbul'da doğar. Babası Fâtih Camii müezzinlerinden Mehmed Efendi'dir. Şair, gençliğinin ilk yıllarında çırak olarak saraçlık yapar. Yeni bir görüşe göre ise Bâkî'nin mesleği saraçlık değil, camide kandillerin bakımı ve yakılmasından sorumlu olan "*serrâclık*"tır. Uzun süre Karamânîzâde Mehmed Efendi'den ders alır. Şiir konusunda Zâtî'den öğütler alır. 1522'de açılan Süleymâniye Medresesi'nde Kadızâde Şemseddin Ahmed Efendi'den de dersler alır. Kânûnî'ye sunduğu bir kasidede, Süleymâniye Külliyesi'nde bir yıl bina eminliği hizmetinde bulunduğundan bahseder.

1556 yılında Halep kadılığına tayin edilen hocasıyla birlikte Halep'e gider. Orada kadı nâibliği yapar. Dört yıl kadar burada kalır. Hocası Kadızâde'nin istifası üzerine birlikte İstanbul'a dönerler. Ekim 1561'de dânişmend, iki sene sonra mülâzım olur. 1564 Nisan ayında yirmi beş akçe ile bir medreseye tayini için ferman çıkar. O sırada Rumeli Kazaskeri olan Hâmid Efendi bu fermanın kanuna ve usulu aykırı olduğunu düşünerek emri yerine getirmekte tereddüt eder. Ancak şairi yakından tanıyan ve takdir eden Padişah kesin bir fermanla, 30 akçe ile, şairi Silivri'de Pîrî Mehmed Paşa Medresesi'ne tayin eder. Kısa bir süre sonra Kasım 1564'te İstanbul'daki Murad Paşa Medresesi'ne nakledilir. Sultan Kânûnî'ye sunduğu kasideler ve yazdığı şiirlerle ilgisine nail olan şairin maaşı Aralık 1565'te 10 akçe yükseltilir.

Kânûnî'nin ölümünün ardından tahta çıkan Sultan II. Selim'den beklediği ilgiyi göremeyen şair Murad Paşa müderrisliğinden de azledilir. Temmuz 1569'da Mahmud Paşa müderrisliğine, Ağustos 1571'de de Eyüp müderrisliğine tayin edilir. Feridun Bey sayesinde Sokullu Mehmed Paşa'nın himayesi altına girer. Bu vasıtayla Padişahın husûsî meclisinde de bulunur. Bu yakınlık sayesinde 1573 Mayıs'ında Sahn müderrisliğine getirilir. Yazdığı bir beyitten dolayı Padişahın hiddetlenmesine sebep olan Bâkî görevinden azledilir. Onu himaye edenlerin beytin şaire olmadığına dair Padişahı ikna etmeleri neticesinde 1576'da Edirne'de Selimiye müderrisliğine, Mart 1579'da Mekke kadılığına tayin edilir. Temmuz 1582'de İstanbul'a gelir. Eylül 1584'te Molla Ahmed Efendi yerine İstanbul kadısı olur. Çok geçmeden azledilerek Ocak 1585'de Üsküdar'da oturması emredilir. Temmuz 1586'da tekrar İstanbul kadılığına getirilir. Kısa bir süre sonra Ekim 1586'da Anadolu kazaskeri yapılır. Bu hizmette iki sene görev aldıktan sonra azledilir.

Üç yıllık bir boşluğun ardından Mayıs 1591'de aynı göreve iade edilir. Nisan 1592'de Rumeli kazaskerliğine tayin edilir. Üç ay sonra, Temmuz 1592'de emekli edilir. III. Mehmed'in tahta çıkışıyla şair tekrar Rumeli kazaskerliği makamına getirilir. Ağustos 1595'te bu görevden uzaklaştırılır. Üç yıllık bir bekleyişin ardından sadrazam Hadım Hasan Paşa'nın yardımıyla üçüncü kes Rumeli kazaskeri olur. H Muharrem 1007\ M Ağustos 1598'de sadrazamın hayatını kaybetmesiyle hâmisini kaybeden Bâkî'de görevinden istifa eder. Şeyhülislamlık hayalleri bir türlü gerçekleşmeyen şair, ilerleyen yaşı ve yaşadığı hayal kırıklıkları neticesinde H 23 Ramazan 1008\ M 7 Nisan 1600'de vefat eder. Cenaze namazı Fâtih Camii'nde

kalabalık bir cemaatle kılındıktan sonra Edirnekapı dışındaki mezarlıkta toprağa verilir. Şeyh Mehmed ve Abdurrahman adlı iki oğlu vardır.

Eserleri: Dîvân, Fezâilü'l-cihâd, Meâlimü'l-yakîn fi sîreti seyyidü'l-mürselîn, Fezâil-i Mekke (Çavuşoğlu, 1991; 536-537).

Basîrî: Farsça Dîvânı'nın önsözünde belirttiğine göre tam adı "*Mehmed b. Ahmed b. Ebü'l-Meâlî el Murtazâ*"dır. Doğum yeri tam olarak bilinmemekle birlikte: bazı kaynaklara göre Bağdatlı, bazılarına göre de Horasanlıdır. H 871 / M 1466/67'de doğar. Doğudan geldiği için "Acem Basîrî", yakalandığı abraş hastalığı nedeniyle de "Alaca Basîrî" olarak anılır. Âşık Çelebi'ye göre Herat'ta Hüseyin Baykara ve Ali Şîr Nevâyî'nin hizmetinde bulunur. Nevâyî ve Molla Câmî'nin vesilesiyle Anadolu'ya gelir. Sehî Bey, diğer kaynaklardan farklı olarak, Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Uğurluoğlu tarafından İstanbul'a elçi olarak gönderildiğini, Uğurluoğlu ölünce geri dönmeyip İstanbul'da kaldığını ve buraya yerleştiğini yazar. Ulufeli şairlerdendir. 70 yaşında, H 941/ M 1534/35'de İstanbul'da vefat eder. Sicill-i Osmanî'de ise ölüm yılı H 940/ M 1535/36 olarak gösterilir. (Köksal, 2013; <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=385>).

Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Dîvân, Letâif (Çavuşoğlu, 1992; 105-106).

Bursalı Raḥmî: Asıl adı *Pîr Muhammed*'dir. Babası Nakkâş Bâlî'dir. Bursa'da doğar. Doğduğu şehirde fazla kalmayan şair İstanbul'a gelir. Babasının mesleği dolayısıyla ondan nakış ve resim dersleri alır. Genç yaşta yakaladığı şöhret nedeniyle tahsilini tamamlamaz. İlk gençlik yıllarında İskender Çelebi, İbrahim Paşa ve Kânûnî'nin ilgisine mazhar olur. Daha sonra ilgi gördüğü kişilerin vefatıyla maddî sıkıntılar yaşamaya başlamış ve tahsilini devam ettirerek tamamlamıştır. Bir medresede müderrislik yapar. H 975\ M 1567-68 tarihinde vefat eder. Kabri Yenişehir'dedir (Erdoğan, 2011 ;21-40).

Cevrî: "Cevrî, *Cevrî Çelebi, Cevrî Dede*" diye anılan şairin asıl adı "*İbrâhim*"dir. H 1004-1009 \ M 1595-1600 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Gençliğinde iyi bir tahsil gören Cevrî, Galata Mevlevîhânesi şeyhi İsmâil Ankaravî'nin sohbetlerine katılır, ayrıca Beşiktaş ve Yenikapı mevlevîhânelerine devam eder. Derviş Abdî-i Mevlevî adlı bir hattattan yazı dersleri alır. Cevrî bir süre Dîvân-ı Hümâyun kâtipliği yapar. Daha sonra istifa ederek devlet ricâli için istinsah ettiği eserlerin geliriyle geçimini sağlar. Safâî, Tezkiresi'nde, Onun günde 1000 beyit yazıp 1000 akçeye sattığını söyler. Şeh-nâme, Târîh-i Vassâf, Kühü'l-ahbâr gibi büyük hacimli eserlerin yanı sıra Mesnevî'yi de yirmi iki defa istinsah ettiği kaydedilir. Sohbetlerine katıldığı Melâmî-Bayramî tarikatının büyük şahsiyetlerinden Reîsülküttâb Sarı Abdullah Efendi'nin bazı eserlerini temize çekip istinsah eder. Müstakimzâde onun Bayramî-Melâmîleri'nden olduğunu söyler. Cevrî'nin ölümü ve defniyle ilgili en geniş bilgi, Müstakimzâde'nin "Risâle-i

Melâmiyye-i Şüttâriyye"sinde bulunmaktadır. Buna göre komşularıyla görüşmediğinden cenazesine kimse gelmez. Sarı Abdullah Efendi yirmi otuz arkadaşıyla birlikte cenazesini Eğrikapı Savaklar'daki Cemâleddin Uşşâkî Tekkesi civarına defnedir, mezarını düzleyerek baş ve ayak ucuna birer selvi diker.

Eserleri: Dîvân, Selim-nâme, Hilye-i Çihâr-yâr-ı Güzîn, Hall-i Tahkîkat, Aynü'l-füyûz, Melhame (Ayan, 1993;460-461).

Cezmî: Tam adı "*Aziz Efendizâde Mehmed Abdülkerim Cezmî Efendi*"dir. Babası, Azîz Efendizâde Yahyâ Efendi'dir. Sultan IV. Mehmed (1648-1687) zamanında şeyhülislâm olan şair Bahâyî Efendi'nin küçük kardeşidir. H Recep 1056/ M Ağustos-Eylül 1646'da Bahâyî Efendi ikinci kez Rumeli kazaskeri olduğunda mülâzım olur. H Recep 1067/ M Nisan 1657 ile H Şevval 1086/ M Ocak 1676 tarihleri arasında; Anbar Gâzî, Manısalı Çelebi, Kasım Paşa, Etmekçioğlu ve Sinan Paşa Medreselerinde müderrislik yapar. H Ramazan 1087/ M Kasım 1676 ile H Rebiülevvel 1104/ M Kasım 1692 tarihleri arasına sırasıyla; Bosna, Belgrat, Diyarbakır, Kayseri, Ankara ve tekrar Diyarbakır kadılığı görevlerinde bulunur. H Recep 1104/ M Mart 1693'te Diyarbakır'da vefat eder (Aksoyak, 2014).

Ebüssuûd: "Müftilenâm, şeyhülislâm, sultânü'l-müfessirîn, hâtimetü'l-müfessirîn, muallim-i sâni, allâme-i küll, Hoca Çelebi, Ebû Hanîfe-i Sâni" unvanlarıyla da anılır. Asıl adı "Muhammed"dir. Ebüssuûd Efendi, yaygın görüşe göre H 17 Safer 896\ M 30 Aralık 1490'da İstanbul yakınlarındaki Meteris (Metris-Müderis) köyünde dünyaya gelir. Babası Şeyh Muhyiddin Muhammed Yavsî'dir. Annesi Sultan Hatun, Ayderûsî ve Mecdî Efendi'nin kaydettiğine göre Ali Kuşçu'nun kardeşinin, Atâ ve Âlî'nin belirttiğine göre ise bizzat Ali Kuşçu'nun kızıdır. Ebüssuûd Efendi ilk tahsilini babasının yanında yapar. Daha sonra, bazı kaynakların verdiği bilgilere göre İbn Kemal'den ders alır. Hocası Mevlânâ Seydî-i Karamânî'nin kızı Zeyneb Hanım'la evlenir.Çeşitli yerlerde kadılık ve müderrislik görevlerinde bulunur. Rumeli kazaskerliği görevinde de bulunur. Kara Boğdan, Estergon ve Budin seferlerinde padişahın yanında yer alır.

H Şâban 952\ M Ekim 1545'de Fenârîzâde Muhyiddin Efendi'nin yerine şeyhülislâm olur. Yirmi sekiz yıl on bir ay şeyhülislâmlık yapan ve bu arada bazı siyasî olaylarda ağırlığını hissettiren, Kıbrıs seferinin açılmasını fetvasıyla destekleyen Ebüssuûd Efendi H 5 Cemâziyelevvel 982\ M 23 Ağustos 1574'te vefat eder. Cenaze namazı Fâtih Camii'nde Kadî Beyzâvî tefsirine hâşiye yazan Muhaşşî Sinan Efendi tarafından kıldırılıp Eyüp Camii civarında kendisinin inşa ettirdiği sıbyan mektebinin hazîresine defnedilir. Ahmed, Mehmed, Mustafa adlarında üç oğlu ile Hatice, Rahime ve Kerime adlarında üç kızı vardır. Yazarın tefsir, hukuk, dil ve edebiyat alanında yazılmış yirminin üzerinde eseri vardır (Akgündüz, 1994;365-371).

Ebû'l-Me'ânî: *Sâbit Ebû'l- Me'ânî.* H 1283\ M 1866 yılında Nemnekan'da doğar. Hz. Ali'nin soyundandır. On kardeşi vardır. Tahsil hayatına Nemnekan'da tamamladıktan sonra Hokand şehrine gider. Burada kendini geliştirdikten sonra ders vermek için memleketine geri döner. Bir çok kez hacca giden şair son ziyaretinde Medine'ye giderek orada üç yıl kalır. H 1346\ M 1927 senesinde Nemnekan'da vefat eder. Beşâretü'n-Necât fi-İrşâdi's-Salât, Techîzü'l-Emvât, Keşfü'n-Nikâb an Mes'eleli'l-Hicâb, El-Fetâvâ, Fethu'r-Rahmânî olmak üzere beş eseri vardır. Fethu'r-Ranmânî adlı eseri öğrencisi Hâmid Mirzâ en-Nemnekânî tarafından, fetvalarının biraraya toplanmasıyla oluşturulmuştur.¹

Ekrem Beg: *Recâizâde Mahmud Ekrem* 1 Mart 1847'de İstanbul Vaniköy'de doğar. Babası şair, hattat ve vak'anüvis Mehmed Şâkir Recâi Efendi, annesi Advie Hanım'dır. Küçük yaşta babasından Arapça ve Farsça öğrenir. Beyazıt Rüşdiyesi ve Mekteb-i İrfân'da bir süre eğitim gördükten sonra Harbiye İdâdîsi'ne girer. İkinci sınıfta hastalanınca okuldan ayrılmak zorunda kalır. 1862'de Hariciye Mektûbî Kalemî'nde çalışmaya başlar. Burada Leskofçalı Gâlib, Hersekli Ârif, Namık Kemal ve Âyetullah Bey ile tanışır. Fransızca öğrenir. Tasvîr-i Efkâr, Terakkî, Hakâyıku'l-vekâyî ve Hazîne-i Evrak gazetelerinde yazıları yayımlanır. 1866'da Maliye Esham Kalemî'ne, üç ay sonra da Tahrîr-i Emlâk Kalemî'ne geçer. 1868'de amcasının kızı Güzide Hanım ile evlenir.

1872'de Şûrâ-yı Devlet aza muavinliğine getirilir. 1876'da tedavi için bir süre Viyana yakınlarında bir kasabada kalır. Bir yıl sonra Şûrâ-yı Devlet üyesi olur. Daha sonra Temyiz Mahkemesi üyeliğiyle Tanzimat Dairesi reisliğine getirilir. 1877-87 yılları arasında Mekteb-i Sultânî ile Mekteb-i Mülkiyye'de edebiyat öğretmenliği yapar. Bu sırada yazdığı eserlerden dolayı eleştiri alması ve ilk çocuğu Piraye ile yatalak oğlu Emced'i kaybetmesi şairin zor bir dönem geçirmesine sebep olur. 1883'te dünyaya gelen oğlu Nijad onu tekrar hayata bağlar. Ancak Nijad'ı da 15 yaşında iken veremden kaybeder. 1889'da görev nedeniyle Trablusgarp'a gider. Dönüşte, yaşadığı sıkıntılar nedeniyle Avrupa'ya kaçmaya niyetlenir ancak Malta konsolosu tarafından İstanbul'a gönderilir. Bir süre Büyükada'da yaşar (1890-1893).

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Evkaf ve Maarif nâzırlıklarına getirilir. Daha sonra Meclis-i Âyan üyesi olur. 31 Ocak 1914'te vefat eder. Anadoluhisarı'ndaki Küçüksu Mezarlığı'na oğlunun yanına defnedilir.

Eserleri; Nağme-i Seher, Yâdigâr-ı Şebâb, Zenzeme I-II-III, Tefekkür, Pejmürde, Nijad Ekrem, Nefrîn, Afife Anjelik, Atala yahut Amerika Vahşileri, Vuslat yahut Süreksiz Sevinç, Çok Bilen Çok Yanılır, Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi, Şemsâ, Araba Sevdası, Nâçiz, Ta'lîm-i Edebiyyât, Takdîr-i Elhân, Kudemâdan Bir Kaç Şair ve Takrîzât (Uçman, 2007; 503-504).

1 <http://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Evliyalar-Ansiklopedisi/Detay/Ozbekistan-Fergana-SABIT-EBUL-MEANİ/1223>, 18.04.2018.

Elvân Çelebi: Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin Kırşehir'de doğduğu tahmin edilmektedir. Babası XIV. yy Anadolu Türk tasavvuf ünlü simalarından Âşık Paşa'dır. Süleyman (Selman) ve Can adında iki kardeşi vardır. Hayatının büyük bir kısmını Çorum-Mecitözü arasında bulunan ve kendi adını taşıyan köyde inşa ettirdiği zâviyesinde geçirir. Şairin ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Mezarı Elvançelebi Köyü'ndeki zâviyesinin içinde yer alan türbede bulunmaktadır. Günümüze ulaşan tek eseri "*Menâkıbü'l-kudsiyye*"sidir (Ocak, 1995; 63-64).

Emîr Hüsrev: *Ebü'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr Seyfiddîn Mahmûd-ı Dehlevî.* H 651\ M 1253 tarihinde Delhi'nin kuzeyindeki Müminpûr kasabasında doğmuştur. Lâçin adlı bir Türk kabilesine mensuptur. Üç kardeşitler. Yedi-sekiz yaşlarında babasını kaybettikten sonra dedesi İmâdülmülk'ün himayesine girer ve onun çevresinde yapılan ilmî ve edebî sohbetlere katılır. Dedesinin ölümünden sonra da Keşli Han'ın maiyetine girer. Keşli Han ile sohbetlere katılan Emîr Hüsrev bu sohbetler esnasında Buğra Han'ın dikkatini çekerek onun hizmetine girer. Buğra Han Bengal valiliğine atanınca onunla birlikte Bengal'e gider. Yakınlarının hasretine dayanamayıp Delhi'ye geri döner. Burada Mültanlı Prens Muhammed Kaan Mâlik'in davetine uyarak onun nedimlerinden biri olur ve Mültan'a gider. Mültan'da şair Hasan-ı Dehlevî ile tanışır. Moğol istilası sırasında iki şair de esir düşerler. Esarete kurtulduktan sonra Sultan Balaban Han'ın ölümüne kadar dostları ve akrabaları ile Müminâbâd'da otururlar. Daha sonra himayesine girdiği Hatem Han'ın Oudh şehrine tayin edilmesiyle Oudh'a gider. Bir müddet sonra saraydan gelen teklifle Delhi'ye gelen şaire "saray şairi" ünvanı verilir.

Şair, Firûz Şah Halacî döneminde sarayda mushafdarlık yapar. Firûz Şah Halacî'den sonra Sultan Alâeddin'den beklediği ilgiyi göremeyen şair, Nizâmeddin Evliyâ'ya intisab eder. Sultan Alâeddin'in ölümünden sonra, şiir ve müziğe ilgi duyan, Kutbüddin Mübârek Şah ona saraydaki eski itibarını tekrar kazandırır. Sultan Gıyâseddin Tuğluk zamanında Bengal seferine katılır. Şeyhinin öldüğünü duyarak Delhi'ye geri döner. Şeyhinin Gıyâspûr'daki mezarında bir süre inzivaya çekilir ve bir müddet sonra H 8 Şevval 725\ M 17 Eylül 1325'de burada vefat eder. Kabri Nizâmeddin Evliya'nın kabrinin yakınına defnedilir.

Türkçe, Arapça ve Farsça'nın yanında Hint dili ve edebiyatını da iyi bilmesi şairin şöhretini yaygınlaştırır. Hindistan'da gazel türünün gelişmesine katkıda bulunur. Türklüğüyle övünen Emir Hüsrev'in bir özelliği de Hint-Müslüman musikî geleneğinin kurucusu olmasıdır.

Eserleri: Dîvânları (Tuhfetü's-sığâr, Vasatü'l-hayât, Gurretü'l-kemâl, Bakıyye-i Nakıyye, Nihâyetü'l-kemâl), Mesneviler (Kırânü's-sa' deyn, Miftâhu'l-fütûh, 'Aşîka (Düvelrânî Hızır Han), Nüh Sipih, Tuğluk-nâme), Hamse (Matla'u'l-envâr, Şîrîn u Hüsrev, Mecnûn u Leylî, Heşt Bihişt, Âyîne-i İskenderî adlı mesnevilerden oluşmaktadır), İ'câz-ı Hüsrevî, Efdalü'l- fevâ'id, Hazâ'inü'l- fütûh (Kurtuluş, 1995; 135-136).

Emîri: İsmi "*Seyyid Mahmûd*"dur. Bursalıdır. Çoğu zaman "nakibü'l-eşraf" olarak anılır. Babası Sultan Bayezid'in hocası Seyyid Abdullâh'dır. Küçük yaşta ailesine kaybeder. Molla Kırîmî tarafından yetiştirilir ve büyütülür. Bir süre Arap ve Acem diyarına seyahat edip tasavvufa yönelir. İstanbul'a döndüğünde nakibü'l-eşraf tayin edilir. Sultan Bayezid ve Sultan Selim zamanlarında bu görevi icra eder. Ölüm tarihi hakkında çeşitli kaynaklarda farklı tarihler yer alır. Tuhfe-i Nâilî'de ve Hasan Çelebi'nin tezkiresinde H 943/ M 1536 yılında, Sicill-i Osmanî'de H 938/ M 1531 yılında, Âşık Çelebi'nin tezkiresinde de H 941/ M 1534 yılında vefat ettiği belirtilir. Lâtîfî ise tezkiresinde, Kânûnî Sultân Süleymân tahta çıktığı günlerde şairin vefat ettiğini söyler (Ördek, 2015).

Es'ad Efendi: H 18 Rebülevvel 1204\ M 6 Aralık 1789'da İstanbul Ayasofya yakınlarında bir evde dünyaya gelir. Ailesi Malatya'nın Arapkir kazasına bağlı Nerdübanlı köyündendir. 1738'de İstanbul'a göç ederler. Babası sahafılık yaptığı için Es'ad Efendi "Sahafılar Şeyhizâde" diye şöhret bulur. Babasının Kudüs ve Mısır kadılıkları zamanında yanında bulunan şair bu sırada Arapça öğrenir.

8 Mayıs 1808'de müderrisliğe başlar. 7 Kasım 1819'da mûsile-i Sahn'a yükselir. Ancak maddi zorluklar nedeniyle müderrisliği bırakarak Adapazarı nâibliğinde, meşihat mektupçuluğu yamaklığında, Kütahya ve Birgi'de nâibliklerde bulunur. Daha sonra İstanbul'a döner. Bir yıl İstanbul kadılığı vekâyi' kâtipliği yapar. 3 Aralık 1824'ten itibaren de kapan nâibliği yapar. Es'ad Efendi'ye 29 Eylül 1825'te vak'anüvislik görevi verilir ve ölümüne kadar bu göreve devam eder. II. Mahmud'a takdim ettiği "*Târih*"inin müsveddeleri sayesinde ilmî rütbesi hareket-i altmışlıya yükseltilir. "Üss-i Zafer" adlı eserinin müsveddelerini takdim edince de kendisine Evkaf müfettişliği ve Üsküdar mahreci pâyesi verilir. 6 Ağustos 1828'de Rus cephesine gönderilen Selim Mehmed Paşa kumandasındaki orduya Edirne kadılığı pâyesiyle ordu kadısı tayin edilir. Daha sonra yerine Çerkesî Mehmed Efendi gönderilerek vak'anüvislik görevini yerine getirmesi için İstanbul'a çağırılır. 11 Eylül 1828'de Üsküdar kadılığına tayin edilir. Bir yıl sonra Mekke pâyesiyle görevinden alınır. Arpalık olarak kendisine Yalova kadılığı verilir. 1 Kasım 1831'de neşrine başlanan ve ilk Türkçe gazete olan Takvîm-i Vekâyi' nâzırlığına ve başyazarlığına getirilir. Matbaa-i Âmire'nin idaresini yürütür. 31 Mayıs 1833'te İstanbul kadılığı pâyesini alır. Ertesi yıl vak'anüvislik ve Takvimhâne nâzırlığı görevlerinde de kalmak sûretiyle İstanbul kadısı olur. Kadılık süresi bitince görevi dört ay daha uzatılır. 6 Eylül 1835'te Anadolu kazaskerliği pâyesi ve büyükelçilik ünvanıyla Feth Ali Şah'ın oğlu Mehmed Şah'ı tebrik için İran'a gönderilir. Bir yıl sonra İstanbul'a dönünce hastalığından dolayı görevlerinden azledilerek sadece vak'anüvislik yapar. Ağustos 1838'de yeni kurulmuş olan Karantina Meclisi'ne üye seçilir. Birkaç ay sonra bu görevinden alınır. 4 Aralık 1838'de Rumeli kazaskerliği pâyesini alır. Ölümüne kadar bir çok görevde bulunur.

Rahatsızlığının giderek artmasının sonucunda H 4 Safer 1264\ M 11 Ocak 1848'de vefat eder. Devrin ileri gelenlerinin katılımıyla cenazesi kaldırılan Es'ad Efendi'nin kabri, İstanbul Yerebatan'da yaptırdığı kütüphanenin bahçesine gömülür.

Eserleri: Târih, Üss-i Zafer, Teşrîfât-ı Kadîme, Sefernâme-i Hayr, Âyâtü'l-hayr, Ahvâl-i Tunus, Münşeât, Bağçe-i Safâ-endûz, Şâhidü'l-müverrihîn, Pend-nâme, Mesh-i Ricl ve Mesh-i Huf, Nasrun azîz, Delâilü nübüvveti nebiyyinâ, Mehâsin-i Mecîdiyye, Beyânü's-sıfâti's-sübûtiyyeti'llâhi Teâlâ, Zibâ-yı Tevârîh, Mahmûdü'l-eser fî tercemeti'l-Mustazrafi'l-müste'ser, Kevkebü'l-mes'ûd fî kevkebeti'l-cünûd, Es'ile ve Ecvibe, İmân-ı Ebeveyn (Yılmaz, 1995; 341-345).

Fennî: Asıl adı *Mehmed*'dir. Avlonyalı Sadrazam Ayas Paşa'nın torunudur. İstanbul'da doğmuştur. Cihangirî Hasan Efendi'nin etkisiyle Halvetiye Tarikatı'na katılır. Daha sonra Bursa Mevlevîhânesi şeyhi Sâlih Dede'ye intisab ederek Mevlevî olur. Sonraları sırasıyla Adem Dede Efendi ve Seyyid Halil-i Ruhâvî'ye bağlanır. Şaire, Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa'ya yazdığı kasidenin beğenilmesi üzerine, Cizye kitâbeti makamı verilir. IV. Mehmed'in musâhipliğini yapar. İstanbul Rumelihisarı'nda planını çizdiği ve yapımına nezaret ettiği yalısında hayatını devam ettirir. H 1120\ M 1708 senesinde bu yalıda vefat eder (Arslan, 1994;100-102).

Ferîdüddin Attâr: *Ebû Hâmid Ferîdüddin Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm-i Nişâbüri*. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte kaynaklarda H 513-553\ M 1119-1158 yılları arasında farklı tarihler verilmektedir. Nişabur'a bağlı Kedken kasabasında dünyaya gelmiştir. Eczacılık ve tıp ile ilgilendiği için "Attâr" mahlasını almıştır. Aktarlık mesleği Ferîdüddin'e babasından miras kalmıştır. Küçüklüğünden beri babasının dükkanında çalışan şair, bu sırada ilim ve irfân öğrenmiştir. İyi derecede Arapça bilmektedir. Bazı şiirlerinde Ferîdüddin'in kısaltması olan "Ferîd" mahlasını da kullanmışsa da çoğunlukla "Attâr" mahlaslı şiirler kaleme almıştır. Hayatıyla ilgili kaynaklarda kesin bilgilerin yer almadığı Attâr'ın ölüm tarihi de kesin değildir. Bununla ilgili tezkirelerde H 589-632 \ M 1193-1234 yılları arasında farklı tarihler yer alır. Ancak neredeyse bütün tarihler Attâr'ın Nişabur'daki Moğol istilası sırasında şehit edildiğini söylemektedir. Mezarı Şâdyâh'ın dışında Bezirgânlar kasabasıdır (İran). Şairin mezarına ilk kez Kâdıyu'l-Kudât Yahya b. Sâid türbe ve imaret yaptırmıştır. Daha sonra Ali Şîr Nevâ'î H 891\ M 1486 yılında tekrar imar etmiştir. İlâhî-nâme, Esrâr-nâme, Musîbet-nâme, Hüsrev-nâme, Muhtâr-nâme, Mantıku't-tayr, Dîvân, Tezkiretü'l- Evliyâ ve Pend-nâme olmak üzere dokuz eseri mevcuttur (Kopuz, 2012; 19-25).

Figânî: Trabzon'da, tahmini 1505 yılında dünyaya gelir. Asıl adı "*Ramazan*"dır. Kaynaklarda çocukluk ve ilk gençlik yılları hakkında bilgi yoktur. Gençlik yıllarından itibaren düzensiz bir hayat sürer. Buna rağmen güçlü hafızası sayesinde Arapça ve Farsça öğrenir. Aşık Çelebi'ye göre kısa bir medrese eğitiminin ardından mukataa kâtipliğinde çalışır. Sehî Bey ve Latîfi O'nun bir ara tabib Şah

Mehmed'e şâkirdlik yaptığını ve tıpla uğraştığından bahsederler. Şiirler yazmaya "*Hüseynî*" mahlasıyla başlar. Daha sonra "*Figânî*" mahlasını kullanır. Şair aynı zamanda içkiye düşkünlüğü ile tanınmaktadır. Geçimini, büyük ölçüde, kaside sunduğu kişilerin verdiği bahşişlerle sağlar. Şair bir ara Edirne'ye gider. Bir süre de Seyyid Battal Gazi Türbesi etrafındaki zaviyede yaşar. Sürekli ikamet mahali ise İstanbul'dur. Şair, Kânûnî Sultan Süleymân'ın şehzâdeleri Mustafa, Mehmed ve Selim için yazdığı "*Sûriyye*" kasidesi ile şöhreti artar. Sadrazam İbrahim Paşa'nın Mohaç Savaşı'ndan sonra Budin'den getirip kendi sarayının karşısına diktirdiği heykeller münasebetiyle söylediği sanılan bir beyit Figânî'ye atfedilir. Bu beyit yüzünden İbrahim Paşa'ya gammazlanan Figânî, İstanbul subaşısı tarafından Tahtakale'de yakalanıp iskeleye götürülür. Burada önce dövülüp işkence edilir. Daha sonra, tahmini olarak, 1532 yılının baharında orada asılmıştır. Erken yaşta ölümünden dolayı derli toplu bir eseri yoktur (Karahan, 1996; 57-58).

Fuzûlî: *Muhammed (Mehmed, Mahmud) ibn-i Süleymân.* Türkmenlerin Bayat kabilesindedir (Tâhir, 1972; C.2, 107). Şairin "Fuzûlî-i Bağdâdî" diye anılması onun Bağdatlı olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Ancak farklı kaynaklarda şairin doğum yeri; Hille, Kerbelâ, Nefef, Kerkük veya dolayları olarak belirtilmektedir. Doğum yılı da velâdet yeri gibi kesin değildir. Kaynaklar 1480 ile 1505 yılları arasında farklı tarihler vermektedir. Tahsil gördüğü çevrenin de etkisiyle Arapça ve Farsçayı çok iyi öğrenmiştir. Bağdat dışında Kerbela, Nefef ve Hille şehirlerinde bulunmuştur. 1556 yılında veba salgını sırasında hayatını kaybetmiştir. Ölüm yeri yine rivayetten ibarettir. En sağlam rivayet ise Kerbelâ da vefat ettiğiidir. Aile fertleriyle ilgili kaynaklarda yalnızca oğlu Fazlî Çelebi hakkında bilgi bulmak mümkündür.

Eserleri; Türkçe Dîvân, Leylâ vü Mecnûn, Beng ü Bâde, Hadîs-i Erbaîn Tercümesi, Sohbetü'l-esmâr, Hadîkatü's-süedâ, Mektuplar, Farsça Dîvân, Heft-câm, Enîsü'l-kalb, Risâle-i Mu'ammeyât, Rind ü Zâhid, Hüsn ü 'Aşk, Arapça Dîvân, Matlâ'u'l-i'tikâd (Karahan, 1996; 240-242).

Gani-zâde Nâdirî: Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte H 980\ M 1572 yılı genel kabul görür. Aynı mahlası kullanan Bağdatlı Nâdirî'den ayrılması için "*Ganî-zâde Nâdirî*" denilmektedir. Aslen Boluludur. Büyük dedesi Bayezid Efendi Bolevî Çelebi unvanıyla tanınan bir kadı, babası kazasker Abdülganî Efendi'dir. İlmî eğitimin yanında ailesinin içinde bulunduğu Nakşibendî çevrelerinde tasavvuf terbiyesi edinir. Eğitiminin ardından Hoca Sâdeddin Efendi'den mülâzım olur. H 1000\ M 1592 yılında 40 akçe ile İstanbul'da Papasoğlu Medresesi'nde öğretim hayatına başlar. Çeşitli medreselerde müderrislik yapar. H 1005\ M 1596-97'de Sahn-ı Semân, ardından da Süleymâniye Medresesi'nde bulunur. Bu arada Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi'nin kızıyla evlenir. H 1011\ M 1602 yılında Selânik kadılığına tayin edilir. Kahire ve Edirne kadılıklarını yapar. Edirne kadısı iken I. Ahmed'in dikkatini çekerek H Şevval 1015 \ M Şubat 1607'de İstanbul kadılığına

getirilir. H Şevval 1018\ M Ocak 1610'da bu görevinden azledilerek Galata kadılığına getirilir. İki yıl sonra da Anadolu kazaskerliğine yükselir. H Cemâziyelevvel 1023\ M Haziran 1614'de bu görevinden de azledilir. H Şevval 1028\ M Eylül 1619 Şeyhülislâm Zekeriyâyâ-zâde Yahyâ Efendi'nin yerine Rumeli kazaskerliğine getirilir. Bir yıl sonra bu görevden emekli olur. H 1031\ M 1622'de Galata kazası arpalık olarak şaire verilir. İki yıl sonra ikinci defa Rumeli kazaskerliğine getirilir. Bu görevden de H Şevval 1034\ M Temmuz 1625'de ayrılır. Altı ay kadar felçli olarak yattıktan sonra H Cemâziyelâhir 1036\ M Şubat 1627'de İstanbul'da vefat eder. Fâtih'te evinin yakınında bulunan Âbid Çelebi Mescidi hazîresine defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Şeh-nâme, Münşeât, er-Risâletü'l-kalemiyye (Risâle-i Kalemiye, Kalemiyye), Tefsîr-i Beyzâvî Hâşiyesi (Uzun, 1996; 355-356).

H'âce Hâfız (Hâfız-ı Şirâzî): *H'âce Şemseddin Muhammed*. Şirâz'da dünyaya gelir. Doğum tarihi hakkında verilen bilgiler H 717-726\ M 1317-1326 tarihleri arasında değişmektedir. Araştırmacılar arasında babasının adının Bahâeddin olduğu ve Salgurlular döneminde Kûhpâyê'den Şirâz'a geldiği kabul edilir. Annesi Kâzerûnludur. Babasının vefâtından sonra kardeşleri arasında en küçüğü olmasına rağmen ailenin geçimini fırında çalışarak sağlar. Bu sırada okumaya karşı büyük ilgi duyar. İyi bir eğitim aldığı okuduğu kitaplardan belli olur. Öğrenimi sırasında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlediği için "Hâfız" lakabını alır. 1303-1357 yıllarında Şirâz'da hüküm süren İncû hânednının son hükümdarı Ebû İshak'a intisap eder. Devlet içinde yaşanan sorunlardan dolayı bir ara Yezd'e gider ve kısa bir süre sonra Şirâz'a geri döner. H 791-792\ M 1389-1390 yılları arasında Şirâz'da vefat eder. Bugün türbesinin bulunduğu Hâfiziye semtine gömülür. Dîvân'ı vardır (Yazıcı, 1997; 103-106).

H'âce Selmân (Selmân-ı Sâvecî): *H'âce Cemaleddin Selman b. H'âce Alaeddin Muhammed Sâvecî*. Tahran'ın Sâve şehrinde dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi H 709\ M 1309'dur. Babası Tebriz'deki İlhanlılar sarayında maliye işleri ile görevlidir. Şair, İlhanlı Devleti'nin yıkılması üzerine Bağdat'a gider. Burada "melikü'ş-suarâ" ünvanına kavuşur ve hükümdarın oğluna hocalık yapar. Hayatının son yıllarını yalnızlık ve yoksulluk içinde geçiren şair H 12 Safer 778\ M 1 Temmuz 1376'da vefat eder. Dîvân, Cemşid ü Hurşid, Firâk-nâme adlı üç eseri mevcuttur (Karaismailoğlu, 2009;446-447).

Hakîm Enverî: Tam adı *Evhadiüddin Muhammed b. Muhammed b. Ali*'dir. İran edebiyatının en büyük kaside şairidir. Velâdet tarihi bilinmemektedir. Horasan'ın Deşt-i Haveran vilayetine bağlı Ebiverd ilçesinin Bedene köyünde doğar. Bu sebeple "Ebîverdî" lakabıyla da tanınır. Adı bazı kaynaklarda Muhammed, bazı kaynaklarda da Ali olarak gösterilmektedir. Şiirlerinden hareketle Enverî mahlasının ona başkaları tarafından sonradan verildiği anlaşılmaktadır. Çok iyi bir eğitimi

görmüştür. Felsefe, astroloji, riyâziyyât, edebiyat, kelâm, mantık gibi bilimlerde oldukça geniş bilgileri sahiptir. Sultan Sencer'e intisap etmiş, o ölünceye kadar yanından ayrılmamıştır. Nücûm ilmindeki geniş bilgisine güvenen Enverî, bir kehânette bulunmuş ve halkın büyük masraflar yapmasına sebep olmuştur. Kehâneti gerçekleşmeyince halkın tepkisiyle kaşılaştı ve Belh'e kaçmak zorunda kaldı. Belh'te de yöre halkını hicveden "Harnâme" isimli eser şaire atfedilince kadın kılığına sokularak sokaklarda dolaştırılır. Bu durumdan Kâdılkudât Ebû Bekir Hamîdî sayesinde kurtulur. Ölümüyle ilgili farklı tezkirelerde H 547\ M 1152- H 585\ M 1189 arasında bir kaç tarih verilmektedir. Ölüm yeri Belh'tir (Karahan, 1995; 267-268). Dîvân'ı vardır.

Hâletî: H 977\ M 1570'de İstanbul'da doğar. Babası, Sultan III. Murad'ın hocası âlim ve şair Azmî Efendi'dir. Medrese öğrenimini tamamladıktan sonra Hoca Sâdeddin Efendi'den mülâzım olur ve 1591 yılında müderrisliğe başlar. İstanbul'un bazı medreselerinde çalışır ve derece derece yükselerek 1597'de Sahn, 1600'de Süleymânîye müderrisi olur. Daha sonra kadılığa geçerek 1602'de Şam, 1604'te Kahire kadılığına tayin edilir. Bir süre sonra azledilir. 1606'da Bursa kadısı olduysa da devrin meşhur âsilerinden Kalenderoğlu'nun şehre girmesi üzerine kadılıktan ayrılır. Bir müddet Ahyolu arpalığı ile geçinir. 1611'de tayin edildiği Edirne kadılığında da dört ay kalabilir ve buradan Şam'a gönderilir. İki yıl sonra azledilerek İstanbul'a döner. 1613'te İstanbul kadılığına getirilir, fakat iki ay kadar kaldığı bu görevden de uzaklaştırılır. Dört yıl boşta bekler, Sultan II. Osman'ın tahta geçmesi üzerine sunduğu bir "arz-ı hâl" mesnevisiyle 1618'de Mısır kadılığına tayin edilir. Ancak 1619'da yine azledilir. 1623 yılında Sultan IV. Murad'ın cülûsunda Anadolu kazaskeri olur. Bir yıl sonra kendisine Rusçuk arpalığı verilerek bu görevden de alınır. 1627'de Rumeli kazaskerliğine getirilir ve 1629'da emekliye sevk edilir. H 26 Şâban 1040\ M 30 Mart 1631'de vefat eder. İstanbul Sofular'da oturduğu evin karşısına yaptırdığı mektebin bahçesine defnedilir (İpekten, 1991; 348-349).

Hâmî: *Hâmî-i Âmidî.* H 1090\ M 1679 tarihinde Diyarbekir'de doğar. Asıl adı "Ahmed"dir. Gençliğinde iyi bir eğitim alır ve hattatlık öğrenir. Otuz yaşında İstanbul'a gelerek Sadâret Kethüdâsı Muhzinzâde Abdullah Paşa'nın divan kâtipliğini yapar. Bir süre sonra Diyarbekir beylerbeyliğine tayin edilen Köprülüzâde Hacı Abdullah Paşa ile, onun divan kâtibi olarak, memleketine döner (1718). Ertesi yıl Abdullah Paşa ile önce Van'a ardından da Erzurum'a gider. 1725'te Tebriz'in işgali sırasında gösterdiği başarılar nedeniyle kendisine Hâcegânlık rütbesi verilir. 1726'da Diyarbekir'e geri döner. 1730 yılında İstanbul'a gider ancak kısa bir süre sonra memleketine geri döner. Arkadaşlarının daveti üzerine Erzurum'a gider ve dönüş yolunda yağmalanır. Devletin yardımlarıyla rahat bir hayat sürer. H 1160\ M 1747'de Diyarbekir'de vefat eder. Dîvân'ı vardır (Eroğlu, 1997; 457).

Hâşimî: Tam adı "*Bursalı Seyyid Mehmed Hâşimî*"dir. Kafzâde Fâ'izî şairin adını "Emir Hâşimî" olarak kaydeder. Şairin Peygamber neslinden geldiği için "Hâşimî" mahlasını aldığı, "Seyyid" ünvanıyla anıldığı bilinir. Şair iyi bir eğitim görür. Müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunur. Bu işlerden fazla maddi gelir sağlayamadığı için Bursa'da bir saraç dükkanı açar. Sultan I. Ahmed'in sadrazamı ve damadı Nasuh Paşa'ya yakınlığıyla bilinir. Ölüm tarihi H 1037\ M 1627'dir. Na'şî İstanbul, Edirne Kapısı dışındaki Emir Buhari Tekkesi civarına defnedilir. Dîvân'ı vardır (Bulan, 1993; 10-12).

Hayâlî Bey: Adı "*Mehmed*", lakabı "*Bekâr Memi*"dir. Vardar Yenicesi'nde, H 886-918\ M 1481-1512'de dünyaya gelir. İlk tahsilini memleketinde yapar. Tahsili sırasında çeşitli memleketleri dolaşır. Yenice'de bulunduğu sırada, Baba Ali Mest-i Acemî adlı bir kalenderî mürşidi Yenice'ye uğrar. Hayâlî, bu dervişlerin sohbetinden zevk alır ve o kafiye katılarak İstanbul'a gidip gelmeye başlar. Bu seyahatler esnasında tasavvufa dair birçok şey öğrenir. Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-Ahbâr* adlı eserinde bu mürşidin onu evlat edinerek okuttuğunu, meşhur bir şair olması için çok emek sarfettiğinden bahseder. Şairin bir İstanbul ziyareti sırasında İstanbul Kadısı Sarıgürz Nureddin Efendi böyle yakışıklı bir gencin kalenderiler arasında bulunmasının doğru olmadığını söyleyerek şairi onlardan ayırıp Şehir Mentesibi Uzun Ali'ye emanet eder. Bu sırada medrese tahsiline devam eder. Defterdar İskender Çelebi bu genç şairi himayesi altına alır. Şair daha sonra Sadrazam İbrahim Paşa, ardından da Kânûnî Sultan Süleymân'ın himayesine girer.

Kendisine önce ulufe, daha sonra tımar ve ardından zeâmet verilir. Dünya malına önem vermeyen şair, dostlarının teşvikiyle Padişah'tan bir kere sancak beyliği ve bir kere de Rumeli Kethüdalığı istediye de sonradan pişman olur. İskender Çelebi ve Sadrazam İbrahim Paşa'nın idamının ardından Padişahın şaire olan iltifatı azalır ve onbin akçe dirliği elinden alınır. Edebiyata ve tasavvufa önem vermeyen Rüstem Paşa'nın sadrazamlığı döneminde şair, kendisine haset edenlerin hücumuna uğrar. Bunun üzerine Hayâlî saraydan çekilmek ister ve bir sancak beyliğine talip olur. Adının "Hayâlî Bey" oluşu bu isteğinin yerine getirildiğini göstermektedir. Ahmet Reşit Efendi tarafından şairin, Şehzâde Mustafa'nın öldürülmesinde parmağının bulunduğu iddia edilir. Ali Nihad Tarlan ise bu duruma karşı çıkararak sebebini, Şehzade Mustafa'nın ölümünün ardında şairin mersiye yazmaması olarak açıklar. Halep ve Bağdat'ta bulunur. Şair H 964\ M 1557'de Edirne'de vefat eder. Kabri Edirne'dedir. Şair bir evlilik yapar ve bu evlilikten *Ömer* adlı bir oğlu vardır (Tarlan, 1945; VII-XII).

Hayâtî¹: 1. **Hamdî-i Kadîm:** Tezkirelerde "*Hamdî-i Kadîm*" olarak bahsedilen şair "Hayâtî" mahlasını da kullanmıştır. Doğum ve ölüm tarihi

¹ Mecmuada yer alan kıt'a "Hayâtî" mahlasının hangi şaire ait olduğunu anlamamızda yetersiz olduğu için, dîvân sahibi olduğu bilinen, ulaşılabildiğimiz tüm "Hayâtî" mahlaslı şairlerden bahsedildi.

bilinmemektedir. Kaynaklarda Fâtih Sultan Mehmed'in saltanatının sonlarında vefat ettiği söylenmektedir. Buradan hareketle 1481 yılından ölmüş olması gerekmektedir. Ahmedî ve Atâyî'nin arkadaşıdır. Kastamonuludur. Farsça şiirler de yazmıştır. Kaside ve gazellerini mürettep Dîvân'ında toplamıştır. Ancak bu eser bugün elimizde mevcut değildir. Latîfî Tezkiresi ve Kühû'l-Ahbâr'da onun gazelleriyle ünlü olduğu söylenmektedir (Kılıç, 2013).

2. Hayâtî Çelebi: Kanûnî Sultan Süleymân devri şairlerinden olan Hayâtî İstanbul-Cemal Halife Mahallesi'nde doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. İlim tahsilinde bulunmuştur. Sipahi zümresine dahildir. Sicill-i Osmânî'de III. Murad dönemi oratalarında öldüğü belirtilir. Latîfî, Hayâtî'nin mürettep Dîvân sahibi olduğunu belirtse de bu Dîvân elimizde mevcut değildir (Kaplan, 2014).

Hazret-i İmâm Âlî: *Ali b. Ebî Tâlib b. Abdilmuttalib b. Hâşim b. Abdi Menaf b. Kusay b. Kilâb b. Murre b. Ka' b b. Luey el-Kureşî el-Hâşimî.* Babası Ebû Tâlib annesi Fatîma bt. Esed'dir. Ailenin en küçük çocuğudur. M 600 yılında, Mekke'de dünyaya gelmiştir. 5-6 yaşlarındayken Mekke'de baş gösteren şiddetli kuraklık nedeniyle Hz. Muhammed (s.a.v.) Hz. Ali'yi himayesi altına alır. Hicretin ikinci yılında Hz. Peygamber'in kızıyla evlenir. Bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Muhsin (doğmadan ölmüştür), Zeyneb ve Ümmü Gülsüm isimli beş çocuğu olur. Hz. Fatma'nın ölümünden sonra birçok kez evlenen Hz. Ali'nin bu evliliklerden de birçok çocuğu olmuştur. İslâm tarihinde önemli yeri olan Bedir, Uhud ve Hendek Savaşları gibi birçok savaşa katılmış ve kahramanlıklar göstermiştir. Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir döneminde savaşlarda ve resmî görevlerde bulunmaz, ilimle meşgul olur. Ancak Hz. Ebû Bekir önemli kararlar almadan önce yine Hz. Ali'ye danışır. Aynı şekilde Hz. Ömer döneminde de devlet yönetimi konusunda danışmanlık yapar. Hz. Osman'ın ölümünün ardından Müslümanların ısrarı üzerine Hz. Ali halife seçilir. Halifeliği döneminde birçok siyasi ve dini olayla baş eden Hz. Ali Kûfe Mescidi'nde Abdurrahman b. Mülcem el-Murâdî tarafından zehirli bir hançerle H 17 Ramazan 40\ M 24 Ocak 661'de yaralanır ve H 21 Ramazan 40\ M 28 Ocak 661'de vefat eder (Ünlüsoy, 2011; 15-32).

Hıfzî: Şairin birkaç şiirinin yer aldığı Nilüfer Mecmuası'nın H Rebû'lâhir 1308 tarihli 50. sayısında şairin Uşak valisi olduğu söylenir.¹

Hızır Beg: Doğum tarihi bazı kaynaklarda H 810\ M 1407 olarak verilir. Eskişehir'e bağlı Sivrihisar kazasında doğar. Babası Sivrihisar kadısı olan Celâleddin Efendi'dir. Annesinin Nasreddin Hoca'nın kızı olduğuna dair bilgiler verilse de bu bilgiler şüphelidir. İlk öğrenimini babasından görür; ardından Bursa'da Molla Yegân olarak şöhret bulan Ahmed b. Armağan'ın yanında tahsiline devam

¹ Nilüfer Mecmû'ası yz., S. 50, H Rebû'lâhir 1308, s. 605.

eder. Bu arada hocasının kızı ile evlenir. Öğrenim hayatını tamamladıktan sonra Sivrihisar'daki bir medresede müderris olarak göreve başlar. Taşköprizâde onun H 837\ M 1433'de burada kadı olarak bulunduğunu belirtir. Bir rivayete göre Hızır Bey, Edirne'de II. Mehmed'in huzurunda yapılan ilmî toplantılardan birinde Mısır veya Suriye'den gelen bir Arap âlimiyle giriştiği tartışmada üstünlük sağlayınca padişahın dikkatini çeker, bir Osmanlı âliminin bu başarısı karşısında memnun olan padişah sırtından kürkünü çıkarıp kendisine giydirir ve onu Bursa'daki Çelebi Mehmed (Sultâniye) Medresesi'ne 50 akçe ile müderris tayin eder. H 848\ M 1444'de İnegöl kadılığına getirilir. Daha sonra H 855/ M 1451'de Edirne'deki Üç Şerefeli Cami Medresesi'nde ders veren Hızır Bey Yanbolu kadılığı da yapar. Fâtih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethinden hemen sonra Hızır Bey'i yeni başşehir kadı olarak tayin eder. Ancak bu görevde iken genç sayılabilecek bir yaşta H Rebûlevvel 863/ M Ocak 1459'da vefat eder. Mecdî, kabrinin Şeyh Vefâ yakınında divan şairi Necâtî Bey'in yattığı tekkenin hazîresinde bulunduğunu kaydeder. Hızır Bey'in üç oğlu ve iki kızı vardır. Oğulları; Yâkub Paşa, Müftü Ahmed Paşa ve Tazarru'nâme sahibi Sinan Paşa'dır. Kızları; Hacı Kadın ve Fahrünnisâ Hatun'dur.

Eserleri: el-Şasîdetü'n-nûniyye, 'Ucâletü leyle ev leyleteyn, Tefsîr-i Yâsîn-i Şerîf, Terceme-i Külliyyât-ı Hoca Ubeydullah, Terceme-i Metâli'u'l-envâr, Tuhfe-i Sultân Murâd Han (Yazıcıoğlu, 1998; 413-415).

Hikmet: Tam adı "Seyyid Hacı Ahmed Ârif Hikmet"tir. İstanbul'da doğar. Büyük dedesi I. Mahmud devri vezirlerinden Malatyalı İbrâhim Paşa, dedesi I. Abdülhamid devri vezirlerinden Reîsülküttâb Râif İsmâil Paşa, babası ise III. Selim devri kazasker ve nakîbüleşraflarından İbrâhim İsmet Bey'dir. Ârif Hikmet 1796'da müderris pâyesi alarak ilmî ve edebî çalışmalara başlar. 1814'te hacca gider. Daha sonra sırasıyla Kudüs, Mısır ve Medine kadılıklarında bulunur. 1829'da nüfus tahrir işlerine nezâret etmek üzere Rumeli'de görevlendirilir. Seyyid olması dolayısıyla bir yıl sonra nakîbüleşraf, 1833'te Anadolu kazaskeri, 1838'de Rumeli kazaskeri olur. Ertesi yıl Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye âzâlığına, hemen ardından da Rumeli müfettişliğine getirilerek Meclis-i Maârif-i Muvakkat'a üye seçilir. Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi'nin vefatı üzerine 11 Aralık 1846'da şeyhülislâm tayin edilir. Bu görevde yedi buçuk yıl kadar kalır. Sultan Abdülmecid devrindeki Softalar Vak'ası'nda müsamahakâr davrandığı için 24 Mart 1854 tarihinde azledilir. Yerine tayin edilen Mehmed Ârif Efendi'nin 1858'de ölümü üzerine ikinci defa şeyhülislâmlığa getirilmesi söz konusu olduysa da Sadrazam Âlî Paşa ile arasının açık olması dolayısıyla tayini gerçekleşmez. Ârif Hikmet 22 Mart 1859'da İstanbul'da vefat eder, Üsküdar Nuh Kuyusu'nda Kartalbaba Tekkesi (bugün Kartalbaba Camii) karşısında bulunan hazîreye defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Tezkire-i Şuarâ, Mecmuatü't-terâcim, Hulâsatü'l-makalât fi mecâlisi'l-mükâlemât, el-Ahkâmü'l-mer'iyye fi'l-arâzi'l-emîriyye. Bunlardan başka İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde İbnülemin yazmaları bölümünde kendi el yazısıyla Rumeli Teftiş Defteri ile Mecmû'a-i Eş'âr ve kısa bazı bilgiler ihtiva eden

bir hatıra defteri bulunmaktadır. Ayrıca İbnülemin'in de bahsettiği Keşfü'z-zunûn'a hazırladığı bir zeylin eksik bazı nüshaları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Bilge, 1991; 365-366).

İbrâhîm Hakkı Bey: H 1238\ M 1822-23 senesinde Misivri'de doğar. H 1258\ M 1842-43 senesinde Dersââdet'e gelir. H 1259\ M 1843-44 senesinde de Evkâf-ı Hümâyûn Hazînesi dahilinde bulunan Muhasebe Kalemi'ne bir süre devam eder. H 1267\ M 1850-51 yılında Hazîne-i merkume Tahrîrât Odası ketebesini yoluna dehâlet eyler (Sarıkaya, 2007; 161).

İmâm-ı Rabbânî: *Ebü'l- Berekât Ahmed b. Abdilehad b. Zeynilâbidîn el-Fârûkî es-Sirhindî.* H 14 Şevval 971\ M 26 Mayıs 1564'te Doğu Pencap'taki Sirhind'de doğar. Kâbil asıllı bir aileye mensuptur. Babası Çiştîyye ve Kâdirî şeyhidir. Ahmed-i Sirhindî öğrenimine babasının yanında başlar. Babasının şeyhliği dolayısıyla küçük yaşta Çiştîyye ve Kâdirîyye tarikatlarına intisap eder. Aklî ve fikhî ilimleri öğrenmek için Siyâlkût'a gider. Burada bir çok meşhur hocadan ders alır. Öğrenimini tamamladıktan sonra memleketine dönen şair yaklaşık üç yıl sonra Agra'ya gider. Dönüş yolunda bir süre Şânesar'da kalır ve burada Şeyh Sultan'ın kızıyla evlenir.

Babasının vefatından sonra hac vazifesini yerine getirmek için yola çıkar. Yol üstünde uğradığı Delhi'de bir süre kalır. Burada Hâce Bâkî-Billâh ile tanışır ve ona intisap eder. Daha sonra Sirhind'e geri döner. Hâce Bâkî-Billâh'ın en önemli halifesi konumuna gelir. Bu durum Bâbürlü Hükümdarı Cihangir'in dikkatini çeker ve sorgulanmak üzere H 1028\ M 1619 yılında Agra'ya getirilir. Sirhindî'nin verdiği cevaplarla ikna olmayan Cihangir onun tutuklanarak Gevâliyâr Kalesi'ne hapsedilmesini emreder. Yaklaşık bir yıl sonra serbest bırakılır. Bir süre kendi arzusu ile sultanın sarayında kalır. H 8 Safer 1034\ M 20 Kasım 1624'te vefat eder. Sirhind'e defnedilir.

Eserleri; İsbâtü'n-nübüvve, Te'yîd-i Ehli's-sünne (Redd-i Revâfız), Mektûbât (Algar, 2000; 194-199).

İzzet: Asıl adı "Mehmed İzzet"tir. İstanbul Samatya'da Canbaziye Mahallesi'nde, 1786 tarihinde doğar. Konyalı bir aileye mensup olup I. Abdülhamid devri kazaskerlerinden Keçecizâde lakabıyla tanınan Sâlih Efendi'nin oğlu, Tanzimat devrinin ünlü devlet adamlarından Fuad Paşa'nın babasıdır. Babasının ölümünde henüz on üç yaşlarında bulunan İzzet Molla, enişterisi Meş'alecizâde Esad Bey ile Kazasker Moralızâde Hâmid Efendi'nin himayesinde büyür ve oldukça güç şartlar altında medrese tahsilini tamamlayıp müderris rûusu olarak 1797 tarihinde ilmiye mesleğine girer. Rivayete göre içkiye, eğlence ve sefahate düşkünlüğü yüzünden bir müddet sonra müderrislikten uzaklaştırılır. Bunun üzerine ümitsizliğe kapılarak intihara teşebbüs ettiyse de bir tesadüf eseri kurtulur. Hayata dönmesine vesile olan lugat yazarı Hançerî Bey vasıtasıyla saray kethüdâsı Hâlet Efendi ile tanışır. Bu

tanışmadan sonra 1809 yılında Şeyhülislâm Sâlihzâde Esad Efendi'nin aracılığıyla Bursa müfettişliğine, ardından rikâb-ı hümâyun kethüdâlığına tayin edilir. Hâlet Efendi ile olan dostluğu sayesinde 1820'de Galata kadılığına getirilir.

1822'de Hâlet Efendi'nin görevinden azledilip katledilmesi üzerine birçoklarının yaptığı gibi saf değiştirip onun aleyhine dönmediği, aksine onu övüp düşmanlarını yediği için 27 Şubat 1823'te mansıbı kaldırılmaksızın Keşan'a sürgüne gönderilir. Sürgünün onuncu ayına doğru Sadrazam Gâlib Mehmed Paşa'ya sunduğu bir kaside sayesinde 16 Şubat 1824'te affedilerek İstanbul'a döner. Bir yıl sonra Mekke kadısı pâyesini aldı ve 1826'da İstanbul kadısı pâyesiyle Haremeyn müfettişliğine tayin edilir. Ertesi yıl mahallî idarelerin harcamaları için halktan yapılan tahsilâtı kontrol etmekle görevlendirilir. Mayıs 1828'de, Mora isyanı dolayısıyla Ruslar'a karşı savaş ilân edilip edilmemesinin görüşüldüğü Meclis-i Umûmî'de alınan savaş kararına başlangıçta katılmış görünmekle beraber daha sonra savaşa karşı olduğunu açıklayan bir lâyihayı padişaha sunar. Lâyihası isabetli görülmediği için idamına karar verilmişken Yâsincizâde Abdülvehhâb Efendi'nin araya girmesiyle bağışlanıp 17 Kasım 1828'de Sivas'a sürgüne gönderilir. Dokuz ay kadar sonra henüz kırk üç yaşında iken H Safer 1245 / M Ağustos 1829 Sivas'ta vefat eder. Naaşı önce Sivas'ta Garipler Mezarlığı'na defnedilir, 1919 yılında kemikleri İstanbul'a getirilerek Canbaziye Mahallesi'nde Mustafa Ağa Mescidi'nin avlusunda babasının yanına konulur.

Eserleri: Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr, Dîvân-ı Hazân-ı Âsâr, Gülşen-i Aşk, Mihnetkeşân, Devhatü'l-mehâmid fî tercemeti'l-vâlid Şerh-i Elgâz-ı Râgıb Paşa, Lâyihalar (Okçu, 2001;561-563).

‘İzzet ‘Alî Paşa: Asıl adı *Ali*'dir. Müstakimzâde Süleyman Sadettin Efendi İstanbul'da, Safâî ise Edirne'de doğduğunu söylemektedir. Doğum tarihi olarak H 1103\ M 1692 yılı kabul edilir. H 1143\ M 1732'de derfterdâr olur. Daha sonra defterdârlık görevinde kalması üzerine kendisine vezirlik rütbesi verilir. H 1144\ M 1732'de sadâret kaymakamı olur. Bir yıl sonra azledilir ve Anadolu beylerbeyi olarak Bağdat cephesine gönderilir. Ardından, İran'a karşı Revan cephesi seraskeri ve muhafızı olur. Bu görev sırasında Revan'da hayatını kaybeder. Buradaki Sâliha Sultan Camii hazîresine defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Târîh- i Aynî'den Mütercem Bir Parça ve Nigâr-nâme (Albayrak, 2001; 556-557).

Karamanlı Kâmî: *Seyyid Kâmî Mehmed Efendi*. Karaman'da doğmuştur. Şeyh Cemâl-i Halvetî'nin kardeşinin oğludur. Eğitimini tamamladıktan sonra Rumeli, Arkadiye ve bunlardan başka yerlerde kadılık görevinde bulunur. Amcası Şeyh Cemâl-i Halvetî'ye intisap eder. H 952\ M 1545-46 yılında vefat eder.

Elde tam bir eseri bulunmayan Kâmî'nin varlığından bahsedilen "Yûsuf u Züleyhâ" adlı bir mesnevisi vardır. Ölümünden sonra bu eseri kaybolmuşsa da tezkirelerde bazı bölümlerinden alıntılar yapılmıştır (Kaplan, 2014).

Kemâl Beg: *Mehmed Nâmık Kemal.* H 26 Şevval 1256\ M 21 Aralık 1840'ta Tekirdağ'da doğmuştur. Babası Mustafa Âsım Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. Kemal'in çocukluğu babasından ziyade dedesi Abdullatif Paşa'nın yanında geçmiştir. Dedesinin memuriyeti dolayısıyla Tekirdağ, Tırhala ve ardından Afyon'a gider. Afyon'a gidişinin ikinci yılında annesini kaybeder. Burada Hacı Vâhid Efendi'den Farsça dersleri alır, Coşkun Dede'den sema çıkarır. 17 Ekim 1848'de dedesinin tayini dolayısıyla tekrar İstanbul'a dönerler. İstanbul'a dönen şair, ilk ve orta öğrenimini burada tamamlar. Lazistan sancağı mutasarrıflığına atanan dedesiyle Trabzon'a gider. Mart 1853'te Kars'a tayini çıkan dedesiyle bu vilayete gider ve burada müderris Vâizzâde Mehmed Efendi'den tasavvuf ve edebiyat öğrenir. Bunların yanında Kara Veli Ağa'dan binicilik, cirit ve av gibi sporları öğrenir. Tekrar İstanbul'a dönen Nâmık Kemal, burada Arapça ve Farsça dersleri alır ve tekrar kavuştuğu babasıyla Osmanlı tarihi okumaya devam eder.

On ay kadar sonra dedesiyle Sofya'ya gider. Buradan ayrılmasına yakın, ailesinin ısrarı üzerine, Niş Kadısı Mustafa Râgıb Efendi'nin kızı Nesîbe Hanım ile evlenir. Dedesi ve anneannesini kaybeden şair tekrar İstanbul'a döner ve üvey annesi Dürriye Hanım'ın Hobyar'daki evine eşiyle yerleşirler. Burada Encümen-i Şu'arâ'ya dahil olur. İstanbul'a gelişinin beşinci yılında Şinasi ile tanışır ve Tasvir-i Efkâr'da yazılar yazmaya başlar. Bu yazılar zamanla siyasi bir içerik kazanmaya başlayınca şairin hükümetle arası açılmaya başlar. Ve hayatını geçireceği sürgün yıllarının başlamasına sebep olur. Bir süre sonra rütbesi yükseltilecek Erzurum'a vali muavini olarak tayin edilir. Bu tayinle birlikte muharrirlikten men olunur. Türlü bahanelerle bu tayini geciktiren Nâmık Kemal bir süre sonra Avrupa'ya kaçar. 30 Mayıs 1867'de Paris'e ulaşır. Daha sonra Ziya Paşa ile Londra'ya gider. Paris ve Londra'da çeşitli gazetelerde yazılarına devam eder. Hukuk dersleri alır. Viyana ve Brüksel'de de yaşar.

Bir süre sonra yurda dönen Nâmık Kemal yine çeşitli gazetelerde yazılar kaleme alır. Yazı faaliyetlerini gösterdiği en önemli gazete "*İbret*" gazetesidir. 9 Ağustos 1872'de Gelibolu mutasarrıflığına tayin olunur. Buradaki yolsuzlukları ortaya çıkarması ve bunların üstüne gitmesi sebebiyle görevinden azledilir. 25 Aralık 1872'de İstanbul'a döner. Bir süre sonra kaleme aldığı tiyatro eserinin halkta uyandırdığı hürriyet duygusu dolayısıyla gazetede yazan arkadaşlarıyla birlikte tekrar Magosa'ya sürgüne yollanır. Daha sonra V. Murad'ın tahta çıkmasıyla affedilirler ve Kıbrıs'tan hareketle İzmir'e de uğrayarak İstanbul'a gelirler. Ardından II. Abdülhamid'in tahta çıkmasıyla birlikte 7 Eylül 1875'de Şûrâ-yı Devlet üyeliğine getirilir. 2 Kasım 1876'da Kânûn-i Esâsî'nin hazırlanması için oluşturulan komisyona dahil edilir. 4 Şubat 1877'de Kemal hakkında padişaha verilen jurnallar nedeniyle 6 Şubat 1877'de tutuklanır. Beş aylık tutukluluk halinin ardından 10 Temmuz 1877'de Akdeniz adalarından birinde oturması şartı ile serbest bırakılır. 19 Temmuzda ise İstanbul'dan Midilli'ye hareket eder. 18 Aralık 1879'da Midilli'ye mutasarrıf olarak

tauin edilir. 8 Şubat 1881'de görevinden alınıp Sakız Adası'na çağrılır ve 20 Mayıs 1881'de Midilli'ye geri döner.

1881'de rütbesi ûlâ evveline yükseltilir ve 1883'te de Osmânî nişanı ile ödüllendirilir. 1884'te Rodos mutasarrıflığına tayin edilir. 1886 yılında imtiyaz madalyasına layık görülür. 1877 yılında Sakız Adası mutasarrıflığına tayin edilir. Burada zatürre hastalığına yakalanır ve 2 Aralık 1888 yılında vefat eder. Kabri Gelibolu'da Süleyman Paşa türbesi hazîresine defnedilir.

Eserleri: Vatan Yahut Silistre, Gülnihal, Âkif Bey, Kara Belâ, Zavallı Çocuk, Celâleddin Harzemşah, Bahar-ı Daniş, İntibah (Sergüzeşt-i Ali Bey), Cezmi, Tahrîb-i Harâbât, Takip, Renan Müdafanâmesi, Devr-i İstila, Barika-i Zafer, Evrak-ı Perişan, Kaniye, Silistre Muhasarası, Osmanlı Tarihi, Büyük İslam Tarihi. Yazarın bunlardan başka mensur ve manzum eserleri de mevcuttur. (Akün, 2006; 361-376).

Kemâl-i Hucendî: Mâverâünnehir bölgesinde bulunan Hucend'de doğmuştur. Genç yaşta hacca gider. Hac dönüşünde uğradığı Tebriz'e yerleşir ve burada etrafına çok sayıda mürid ve talebe toplanır. Daha sonra Sultan Toktamış Han'ın Tebriz'e hakim olmasıyla Saray şehrine götürülür. Dört yıl sonra tekrar Tebriz'e döner. Burada Sultan Hüseyin b. Üveys ona bir tekke yaptırır ve giderlerini karşılaması için bir müktar vakıf tahsis eder. H 803\ M 1401 yılında vefat eder. Kabri, tekkesinin bulunduğu Ferahbahş Mahallesi'ne defnedilir. Dîvân'ı vardır (Şahinoğlu; 226).

İkuddûsî: Şeyh Ahmed Kuddûsî Hazretleri, 11 Rebiü'l-evvel 1183 (M 15 Temmuz 1769)'da Bor'da doğmuştur. Babası Nakşî şeyhi Maraşî-zâde El-Hac Es-Seyyid İbrahim Efendi'dir. Mehmed adlı bir ağabeyi ile Mahmud ve Şerife Emetullah adlı iki kardeşi vardır. Kardeşlerinden Mehmed ve Şerife Emetullah'ın annesi ayrı bir hanımdır. Bunlardan başka öz annesinin on sekiz çocuğu olduğu söyleniyorsa da bunlardan sadece Mahmud ve Ahmed yaşamış, diğerleri vefat etmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarında yaşlılarından farklı ve üstün haller içinde bulunmuştur. Çok genç yaşta babasından Nakşî usulünce ders alarak tasavvuf alemine dahil olur. Daha sonra Kadîriye tarikine sülûk eyler.

Medrese tahsili sırasında Kâzîmîr Haşiyesi'nde "*İlm-i zâhir ile Hakk Celle ve Âlâ bilinmez, ilm-i yakîn hâsıl olmaz*" ibaresini okuyunca medrese öğrenimini bırakarak kendini tamamen tasavvuf ilmine verir. Sırasıyla; Turhal (Tokat), Erzincan, Şam, Mısır, Mekke'ye gittikten sonra annesinin isteği üzerine tekrar Bor'a dönmüştür. H 1222\ M 1807 ve H 1225\ M 1810 yıllarında yapılan Osmanlı- Rus savaşına iki kere katılmıştır. Dîvân'ındaki 114 no'lu şiirde onaltı kere evlendiğini ve bu evliliklerden yirmi altı evladı olduğunu söylemektedir. Çocuklarından yalnızca onbir tanesi hayatta kalmıştır. H 1265\ M 1848'de Bor'da vefat etmiştir. Naaşı Bor'da Sarı Saltık hazretlerine ait türbenin yakınındaki bir yere defnedilmiştir. Daha sonra bugünkü kabristanda ziyaretgah olan yerine nakledilmiştir.

Dîvân ve Külliyyât-ı Kuddûsî olmak üzere iki eseri mevcuttur (Kuyumcu,1982;18-52).

Manastırlı Rif'at Beg Efendi: Manastır'da doğar. Babası Râşid isimli Müslüman bir muhâcirdir. Öğrenimini tamamladıktan sonra bir süre Harbiye Mektebi'nde öğretmenlik yapar. Daha sonra Anadolu Ordu-ı Hümâyûnu'nda Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın maiyetinde, ardından da 3. ve 5. Ordu-ı Hümâyûn'da hizmet eder. H 1325'de Haleb'de vefat eder.

Birçok eseri vardır. Bunlardan bazıları: Mecâmiu'l-edeb, Çanta, Hendese-i Hattıye, Manzûm İlm-i Hâl, Usûl-i Bedâyi', H'âce-i Lisân-ı Osmânî, Menâkıb-i Tabiiyyât (Mehmed Tâhir, 1972; 331-332).

Meftûnî: bk. Sultan II. Mustafa.

Mevlânâ : H 6 Rebiülevvel 604\ M 30 Eylül 1307'de Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya gelir. Mesnevî adlı eserinde adını *Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî* olarak kaydeder. "Celâleddin, Hudâvendigâr, Belhî, Rûmî, Mevlânâ-i Rûmî, Mevlânâ-i Rûm, Molla Hünkâr, Molla-ı Rûm" gibi ünvanlarla da zikredilir. Babası Bahâeddin Veled, annesi Mümine Hatun'dur. Siyasi nedenlerden dolayı ailesiyle Belh'ten ayrılan şair, Bağdat, Kûfe ve Hicaz'a gider. Daha sonra bütün aile Hicaz'dan dönerken Şam'a uğrar, oradan Malatya, Sivas ve Erzurum üzerinden Akşehir'e gelirler. Ardından Mevlâna Lârende'ye gider ve burada adına yaptırılan medresede ders verir. Sultan Alâeddin Keykubad'ın isteği üzerine Konya'ya gelir ve buraya yerleşir. Gevher Hatun'la evlenir. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alâeddin adında iki oğlu dünyaya gelir. Gevher Hatun'un ölümünün ardından Kira Hatun ile evlenir. Bu evlilikten de Muzafferüddin Âlim Çelebi ve Melike Hatun dünyaya gelir. Bu sırada babasını kaybeden Mevlana onun yerine müderrislik yapmaya başlar. Konya'da Seyyid Burhâneddin'in müridi olur. Eğitim için Şam'a gider. Şam yolculuğu sırasında Kayseri ve Halep'e de uğrar. Şam'da zâhir ilimler eğitimini alan Mevlânâ Konya'ya geri döner. Burada Şems-i Tebrîzî ile tanışır. Bu tanışmanın ardından Mevlânâ kendisini dış dünyadan tamamen soyutlayarak sadece Şems ile muhattap olmaya başlar. Bu durum halkın tepkisini çeker ve Şems ile Mevlânâ'yı türlü oyunlar ve baskılarla ayırmayı başarırlar. Şems'in Konya'dan ayrılmasının üzerine Mevlânâ hastalanır ve dönmesi için ona mektuplar yazar. Bir süre sonra Sultan Veled Şam'a gider ve Şems ile geri döner. Bir süre daha Mevlânâ ile mârifetullaha dair sohbet ederler. Bu sırada Şems, Mevlânâ'nın evlatlığı Kimyâ Hatun ile evlenir. Ve kısa bir süre sonra tekrar Mevlânâ'nın yanından ayrılır fakat bu kez geri dönmez. Bunun üzerine şair aşkla şiirler söyler ve gece gündüz semâ eder. Şems-i bulmak için Şam'a gider fakat bulamaz ve Konya'ya döner. Selâhaddin Zerkûb ile dostluk kurar, sohbetlerde bulunur. H 5 Cemâziyelâhir 672\ M 17 Aralık 1273'te vefat eder. Öldüğü günü sevgiliye kavuşma günü olarak tanımlayan şairin ölüm yıldönümü "şeb-i arûs (düşün gecesi)" olarak anılır.

Eserleri; Dîvân-ı Kebîr, Mesnevî, Fîhi Mâ Fîh, Mecâlis-i Seb'a ve Mektûbât (Öngören, 2004; 441-448).

Mevlânâ Haydar Herevî: *Burhaneddin Haydar b. Mahmud al-Havafi al-Herevî*. Doğum tarihi bilinmemektedir. Sadeddin Taftazânî'nin öğrencisidir. Vefat tarihi H 830\ M 1426'dır (Uğur, 1988; 429).

Fâtih Sultan Mehmed dönemi şairlerindedir. "*Keşşâf*" adlı eserin şerhine bir haşiye yazar. "*İsağuci*" adlı eser hakkında da bir şerh yazar (Bitlisî, 2010; 78).

Mîr Meḥmed Nazmî, Mîr Nazmî (Edirneli Nazmî): Edirne doğumlu olan şairin velâdet tarihi bilinmemektedir. Dîvân'ında yer alan "Mesneviyât" bölümünde Kanûnî Sultân Süleymân'a hitâben kaleme aldığı arz-ı hâlden hareketle XV. yüzyılın son çeyreğinde dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Yine Dîvân'ındaki şiirlerinde kendi ağzından asıl adının "Mehmed" olduğunu belirtmektedir. Şairin kendisini Genceli Nizâmî ile özdeşleştirmesinden dolayı bazı kaynaklarda adı "Nazmî-i Nizâmî, Mehmed Nizâmeddîn" olarak geçmektedir.

Şairin bilinen en hacimli divana sahip olması, hacimli bir nazire mecmuası olması, aruz ve belâgata vukûfiyetinin bulunması, bunların yanında şiirlerinde bahsettiği kitaplar onun iyi bir eğitimden geçtiğini göstermektedir. Arapça, Farsça ve Slav dillerine vâkıftır. Klasik mûsikî ve halk müziğine de vâkıftır. Tezkirelerde şairin yeniçeri, silahtar, sipahi, ahkam kâtipliği, bölük başılık ve muhasiplik görevlerinde bulunduğu söylenmektedir. Yavuz Sultân Selîm ve Kanûnî Sultân Süleymân zamanlarında bir çok sefere katılmıştır. Hayatının bir döneminde Nakşibendî Şeyhi Filibeli Mahmûd Baba Efendi'nin himâyesine girmiş ve ondan yardım görmüştür. Hayatının büyük bir bölümü fakr u zarûret içinde geçmiştir. Velâdet tarihi net olmayan şairin vefât tarihi de net değildir. H 955\ M 1548-49 ile H.970 \ M 1563 yılları arasında vefat ettiğine dair sunulan tezlerde fikir birliğine varılamamıştır. Menzel'e göre şairin kabri Edirne'de Şeyh Şücâ Türbesi'ne defnedilmiştir.

Nazmî'nin bilinen üç eseri vardır: Dîvân, Mecmuaü'n-nezâ'ir, Pend-nâme (Doğan, 2010; 1-19).

Monteskiyo: *Clarles Louis de Secondat Cont de Montesquieu*. 18 Ocak 1689 yılında Bordeaux'da doğar. Yedi yaşında annesini, yirmi dört yaşında da babasını kaybeder. İyi bir eğitim görür ve hukuk okur. Latince ve Eski Yunancayı öğrenir. 1714'te Bordeaux'daki parlament denilen mahkemeye danışman olur. Bir yıl sonra Jeanne de Lartique ile evlenir. Bu evlilikten iki kızı ve bir oğlu olur. 1716'da ölen amcasının yerine Bordeaux başyargıçlığına getirilir. Ve şair bu tarihten sonra Montesquieu adını alır. 1717'de şehrin parlamentosuna müşavir olarak tayin edilir. 1727'de Fransız Akademisi üyeliğine seçilir. 1728-31 yılları arasında tüm Avrupayı dolaşır. 1729'da İngiltere'ye giderek Lord Chesterfield'in iki yıl misafiri olur. Burada Londra kraliyet cemiyeti üyeliğine kabul edilir. Bir süre şatosuna çekilir ve çeşitli eserler kaleme alır. 10 Şubat 1755'te vefat eder.

Lettres Persanes (İran Mektupları), Considerations sur les Causes de la Grandeur et de decadence des Romains (Romalıların Büyüklük ve Yıkılış Sebepleri

Üzerine Düşünceler), De Lespit du Louis (Kanunların Ruhu) eserlerinden bazılarıdır (Bayram, 2011; 12-14).

Mu'allim Nâci: Asıl adı *Ömer*'dir. 1849 yılında İstanbul'da doğar. Babası Ali Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. İlköğrenimini Fâtih'teki Feyziye Mektebi'nde başlar. Babasının vefatının ardından Varna'ya dayısının yanına gider ve eğitimine oradaki mahalle mektebinde devam eder. 1867 yılında Varna'da açılan rüşdiyeye ikinci muallim olarak atanır. O zamanlarda okuduğu Giritli Aziz Ali Efendi'nin "*Muhayyelât*" adlı eserindeki bir hikayenin kahramanı olan "*Nâci*"yi kendisine mahlas olarak seçer. *Tuna, Tercümân-ı Hakikat, Teâvün-i Aklam, İmdâdü'l-midâd, Mürüvvet, Mecmua-i Muallim* isimli gazete ve dergilerde muharrirlik yapar. 1876 yılında Varna'ya mutasarrıf olarak atanan Kürt Said Paşa, şairi hususî kâtipi olarak yanına alır. Birlikte Tulçı'ya giderler. 1877-78 yıllarında çıkan Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle İstanbul'a dönerler. Said Paşa ile kâtiplik, Mektûbî Kalemî gibi çeşitli görevlerle Yenişehirfeneri, Halep, Diyerbekir, Ma'mûretülazîz (Elazığ), Sivas, Erzurum, Trabzon ve çevresi, Sakız Adası'na gider. 1889 yılında Stockholm'de toplanan VIII. Müsteşrikler Kongresi tarafından Türkçeye katkılarından dolayı altın madalyaya layık görülür. 1891 yılında padişak tarafından Osmanlı tarihi yazmakla görevlendirilir. Bu nedenle arkadaşları Şeyh Vasfî ve Ali Rıza Bey ile Söğüt, Bilecik, Eskişehir, Yenişehir ve Bursa'ya giderler. Bu gezi dönüşünde İstanbul Fâtih'teki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu 12 Nisan 1893'te vefat eder. Ertesi gün Divanyolu'nda II. Mahmud Türbesi'nin hazînesine defnedilir.

Eserleri; *Mûsâ b. Ebu'l-Gâzân* yahud *Hamiyyed*, *Terkîb-i Bend-i Muallim Nâci*, *Âteşpâre*, *Şerâre*, *Fürûzân*, *Sünbüle*, *Zâtü'n-Nitâkayn* yahud *İbnü'z-Zübeyr*, *Mir'ât-i Bedâyi'*, *Yâdigâr-ı Nâci*, *Muallim*, *Demdeme*, *Mîzan*, *İstîlâhât-ı Edebiyye*, *Lugat-ı Nâci*, *Çocuklar İçin Lugat Kitabı* ve *Kâmûs-ı Osmânî* (yarım kalmıştır) (Uçman, 2005; 315-317).

Mustafa Reşit: 1861 yılında Edirne'de doğar. Düzenli bir eğitim almamıştır. Niğde, İzmir ve Rodos'da bulunur. Adliye ve Maârif nezaretlerinde görev alır. Mümeyyizlik ve müdürlük yapar. *Basiret* ve *Tarik* gazetelerinde yazılar yazar. *Şark* ve *Envâr-ı Zekâ* dergilerini çıkarır. 7 Ekim 1936'da hayatını kaybeder. Birçok şiiri ve romanı mevcuttur. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: *Şükûfe-i İstiğrak* (1892), *Milona Marşı* (1895), *Muzzefferiyat İçinde Mürüvvet* (1897), *Medfun Emeller* (2 cilt, 1919, 1925), *Şehit Onbaşının Oğluna Vasiyeti*, *Bir Çiçek Demeti* (1886), *Tezkîr-i Mâzî* (1886), *Yeis* yahud *Cürm-i Meşhûd* (1886), *Flora* (1886), *Hayf* (1886), *Hayal-ı Şebab* (1887), *Gözyaşları* (1887), *Cüzdanımdan Bir Kaç Yaprak* (1888), *Son Salon* ve *Aşk* (1889) (Akbaş, 2012 ; xii).

Nâbî: Adı *Yusuf*'tur. H 1052\ M 1642 senesinde Ruha (Şanlıurfa)'da doğmuştur. Babasının adı *Seyyid Mustafa*'dır. Gençlik yıllarını doğduğu şehir Ruha'da arzuhalcilik yaparak geçirir. H 1076\ M 1666'da İstanbul'a gider. Burada bir

müddet Damat Mustafa Paşa'nın dîvân kâtipliğini yapar. H 1089\ M 1678-79 senesinde hacca gider. Hac dönüşünde Mustafa Paşa'nın kethüdâlığına yükselir. Daha sonra Mustafa Paşa'nın görevinden azledilmesiyle onunla birlikte Boğazhisar'a gider ve H 1098\ M 1687 yılında Paşa'nın ölümüne kadar orada kalır. Ardından Halep'e yerleşir. Oğulları Ebülhayr Mehmed Çelebi ve Mehmed Emin burada dünyaya gelirler. H 1121\ M 1710 yılında sadrazam olan Baltacı Mehmed Paşa ile tekrar İstanbul'a gelir. Bu devrede Darphâne emînliği, başmukabelecilik ve mukâbele-i süvârî mansıplığı görevlerinde bulunur. Ağır bir hastalığa yakalanan Nâbî, H 6 Rebûlevvel 1124\ M 13 Nisan 1712 senesinde vefat eder. Kabri Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda Miskinler Tekkesi sofasına defnedilmiştir.

Eserleri: Dîvân, Dîvânçe, Hayriyye, Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn, Hayrâbâd, Surnâme, Tuhfetü'l-Haremeyn, Münşeât, Fetihnâme-i Kamaniçe, Zeyl-i Siyer-i Veysî (Karahan, 2006; 258-260).

Nâfiz: Asıl adı *Hacı Hamdî*'dir. "Nâfiz" mahlasını kullanmıştır. H 1265\ M 1849 yılında Çorum'da doğmuştur. Hacıabdurrahman oğullarındandır. Öğrenimini Çorum Medresesi'nde tamamlamıştır. Ömer Efendi ve Çakaloğlu'ndan dersler almıştır. Değişik memurluklarda bulunan şair Keskin ilçesinde mal müdürlüğü yapmıştır. 188 yılında Ankara ili basımevi müdürlüğüne atanmıştır. H 1323\ M 1905 yılında vefat etmiştir. Basımevi müdürlüğü görevi sırasında *Ankara* gazetesinde çok sayıda yazı yazmışsa da şiirlerini bastırıp yayımlamamıştır (Gürsel, 1997; 81).

Nedîm: Tahmînî H 1092\ M 1681 tarihinde, İstanbul'da doğar. Adı "*Ahmed*"dir. Babası Kadı Mehmed Efendi, annesi Sâliha Hatun'dur. Dedesi bazı çirkin lakapları yüzünden "*Mülakkab Mustafa Efendi*" olarak anıldığından Nedîm de zaman zaman "*Mülakkabzâde*" olarak bahsedilir. Aile çevresinde iyi bir eğitim görür. Dönemin klasik ilimlerinin yanında Arapça ve Farsça öğrenir. Tahsilini tamamladıktan sonra yapılan bir imtihanla Hariç Medresesi müderrisliğini kazanır. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya yazdığı şiirler sayesinde Paşa tarafından daima gözetilir. İbrahim Paşa'nın kütüphanesinde hâfız-ı kütüplük yapar. Paşa tarafından kuruşen tercüme heyetlerinde görev alır. H 1138\ M 1726'da Hariç Medresesi müderrisliğinden Mahmud Paşa Mahkemesi nâibliğine getirilir. H 1139\ M 1727'de Molla Kırîmî Medresesi'nde, H 1140\ M 1728'de Nişancı Paşa-yı Atîk Medresesi'nde görev alır. Bir yıl sonra Sahn-ı Semân Medreseleri müderrisliğine yükselir. Şairin Patrona Halil İsyanı sırasında damdan dama atlarken düşerek yada içkiye düşkünlüğü ve afyon kullanması yüzünden titreme hastalığından öldüğüne dair rivayetler vardır. Kabri Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nın Miskinler Tekkesi kısmındadır.

Eserleri: Dîvân, Sahâifü'l-ahbâr, Aynî Tarihi (Macit, 2006; 510-513).

Nefî: Asıl adı "*Ömer*"dir. H 980\ M 1572 yıllarında doğduğu tahmin edilmektedir. Erzurum'un Pasinler ilçesindedir. Pasinler sancak beyi Mirza Ali'nin torunu, Micingerd (Sarıkamış) sancak beyi Mehmed Bey'in oğludur. Nefî, eğitim

hayatına Pasinler'de başlar ve Erzurum'da devam eder. Bu arada Farsça öğrenir. Şiir yazmaya "Darrî" mahlasıyla başlayan şaire Gelibolulu Âli tarafından "Nef'î" mahlası verilir. I. Ahmed'in ilk saltanat yıllarında İstanbul'a giden Nef'î, sadrazam tarafından Padişaha tanıtılır. Sunduğu kasidelerle Sultan Ahmed'in gözüne giren şair, Dîvân-ı Hümâyûn'da maden mukâtaacılığı görevine getirilir. Daha sonra mukâtaa kâtipliği, kısa bir süre sürgüne gönderildiği Edirne'de de Murâdiye mütevelliliği ve İstanbul'da cizye muhasebeciliği görevlerinde bulunur. Dört padişah döneminde yaşayan Nef'î, IV. Murad devrinde sanatının ve şöhretinin zirvesini yaşar. Ancak sivri dili ve ölçüsüz hicivleriyle kısa zamanda herkesin gözünden düşer. Şiirlerinden anlaşıldığına göre üç kere görevinden uzaklaştırılır. Bir rivayete göre: IV. Murad, şairin "Sihâm-ı Kazâ" adlı eserini okurken tahtının yakınına yıldırım düşer. Bu durum neticesinde Nef'î'ye hiciv yazmasını yasaklar. Ancak Nef'î hiciv yazmaya devam edince onu Edirne'ye, Murâdiye mütevelliliği göreviyle sürgün eder. Sürgünün ardından padişaha yolladığı kasidelerle afedilerek tekrar İstanbul'a döner. Ancak geri döndüğünde hicivlerine devam eden Nef'î ölüm cezasına çarptırılır. Naimâ'ya göre Bayram Paşa tarafından Boynueğri Mehmed Ağa'ya teslim edilerek saray odunluğunda boğdurulup cesedi denize atılır. Kaynaklarda ölümü için farklı tarihler verilmekteyse ölümü ile ilgili yazılan mısralar ölüm tarihinin H Şaban 1044\ M Ocak 1635 olduğunu gösterir.

Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Dîvân, Sihâm-ı Kazâ, Tuhfetü'l-uşşâk (Akkuş, 2006;523-525).

Nergisî: Asıl adı "*Mehmed*"dir. Babası Ahmed Efendi'nin kadılık yaptığı Saraybosna'da dünyaya gelir. H 988\ M 1580- H 993\ M1585 tarihleri arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Kadı Nergisîzâde olarak bilinen bir aileye mensup olduğundan "Nergisî" mahlasını alır. Öğrenimine Saraybosna'da başlar. Ardından İstanbul'a gelerek Kafzâde Feyzullah'a intisap eder, ondan dersler alır. Babasının ölümü üzerine geçim sıkıntıları başlar ve eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalır. Feyzullah Efendi'den mülazemet alarak maaşa geçer. Birçok yerde müderrislik yapar. İstanbul'a giderek Rumeli sadâretine bağlı kadılıklarda bulunur. Çaniçe kadısıyken Kafzâde Fâizî'ye yazdığı tebrik mektubunun ardından Kafzâde ailesinden yardım görmeye başlar. Aralık 1618'de Selânik kadısı olan Fâizî'nin yanında kadı nâibi ve mülâzım olarak göreve başlar.

Fâizî'nin Selânik kadılığından azlinin ardından birlikte İstanbul'a dönerler. Şair, H 1030\ M 1621'de Bosna'nın Hersek sancağında Mostar kadılığına gönderilir. H 1031\ M 1622'de Yenipazar sancağı kadılığını yürütür. Şair, Sultan II. Osman'ın katledilmesi ve hâmisî Kafzâde Fâizî'nin vefatı üzerine duyduğu derin üzüntü sebebiyle görevinden istifa ederek İstanbul'a döner. Elbasan kadısı olur. H 1035\ M 1626 yılının sonlarında H 1036\ H 1628-29'un başlarında İstanbul'a döner. Bosna'nın Banaluka kadısı iken Manastır'a tayin edilir. Oradaki görevini bitirmeden H 1044 Ramazan\ M 1635 Şubat-Mart tarihinde İstanbul'a gelerek Revan seferine gidecek olan orduya vak'anüvis sıfatıyla katılır. Yolculuk sırasında, ordu henüz İzmit'e

varmadan Gebze yakınlarında bir bataklıkta atından düşerek H Şevval 1044\ M Mart-Nisan 1635'te vefat eder. Mezarı hakkında kaynaklarda sağlıklı bilgi yoktur.

Eserleri: Hamse (el-Akvâlü'l-müselleme fî gazavâti'l-Mesleme, Kânûnü'r-Reşâd, Meşâkku'l-uşşâk, İksîr-i Saâdet, Nihâlistân), Münşeât (Esâlîbü'l-mekâtib), el-Vasfû'l-kâmil fî ahvâli vezîri'l-âdil, Horos-nâme (Çaldak, 2006; 560-562).

Nev'î: Asıl adı "*Yahyâ*"dır. H 940\ M 1533-34 yılında Malkara'da doğar. Babası Pîr Ali, Ankara'dan gelip Malkara'ya yerleşmiş olan Nasuh Halife'nin oğludur. Annesi, Muhammediye müellifi Yazıcıoğlu Mehmed'in soyundan gelir. İlk eğitimini tasavvuf konusunda yetişkin bir zat olan babasından alır. H 957\ M 1550'de İstanbul'a giderek "Ahaveyn" diye bilinen iki kardeşten Karamanî Ahîzâde Ahmed Efendi'nin Dâvud Paşa Medresesi'nde ve Mehmed Efendi'nin Sahn'daki derslerine devam eder. H 962/ M1555 yılında, hocası Ahîzâde Mehmed Efendi'nin Edirne'deki Beyazıt Medresesi'ne tayini üzerine onunla beraber gider. H 970/ M 1563'de de yine hocasının Süleymâniye Medresesi'ne tayiniyle İstanbul'a dönerek mülâzım olur. H 973/ M 1566'da Gelibolu'daki Balaban Paşa ve Mesih Paşa medreseleri müderrisliğine gönderilir. H 980\ M 1572'de İstanbul'da Şahkulu, ardından Murad Paşa, Câfer Ağa, bir yıl sonra da Mihrimah Sultan medreselerinde müderrislik yapar. H 993\ M 1585'te evlenir. İki yıl sonra tayin edildiği Çımarlı Medresesi'ndeki müderrisliği H 998\ M 1590'a kadar sürer. Aynı yıl Bağdat kadılığına gönderilir. Hiç istemediği bu göreve gitmeden III. Murad tarafından Şehzade Mustafa'nın hocalığına getirilir. Bâyezid, Osman ve Abdullah adlı şehzadelerin de katıldığı bu dersler şehzadelerin öldürüldüğü H 1003\ M 1595 yılına kadar devam eder. Daha sonra almakta olduğu maaşa ilâveten kendisine kazasker emekli maaşı bağlanır, ayrıca kayınpederi Nişancı Mehmed Bey'in kurduğu medresenin 50 akçelik yevmiyesi de verilir. H 30 Zilkade 1007 \ M 24 Haziran 1599 tarihinde vefat eder. Şeyh Vefâ Camii hazîresinde Şeyh Şâban Efendi'nin yanına defnedilir. Eline geçen bütün servetini ihtiyaç sahiplerine dağıttığı için cenaze masrafları padişah tarafından karşılanır.

Eserleri: Dîvân, Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn, Hasb-i Hâl, Keşfü'l-hicâb min vecîh'l-Kitâb, Netâyicü'l-fünûn ve mehâsinü'l-mütûn, Nevâ-yı Uşşâk, Fasılun fî fazîleti'l-ışk, Fezâilü'l-vüzerâ ve hasâilü'l-ümerâ, Risâle-i Şikâyet-i Rûzigâr, Sinan Paşa'ya Mektup, Tercüme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân, Gül-i Sadberg. Şairin bunlardan başka Arapça kitapları da vardır (Sefercioğlu, 2007; 52-54).

Niyâzî: Şairin doğum ve ölüm tarihi ile ilgili bilgi yoktur. Yalnız Kânûnî döneminde yaşadığı bilinmektedir (Köksal, 2013).

Nizâmî: 1.: *Ebû Muhammed Cemâlüddîn İlyâs b. Yûsuf b. Zekî Müeyyed.* Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Genel kanaat H 535-540\ M 1141-1145 tarihlerinde dünyaya geldiği yönündedir. Bazı kaynaklarda doğum yerinin Kum ve Tefreş olduğu belirtilse de babasının Gence'ye gelip yerleştikten sonra

burada dünyaya geldiği kabul edilir. Burada iyi bir eğitim alır. Farsça ve Arapçadan başka Pehlevîce, Süryânîce, İbrânîce, Ermenice ve Gürcüce gibi dilleri öğrendiği de anlaşılmaktadır. Eğitiminin ardından resmî bir görevde bulunmaz, geçimini devlet adamlarına gönderdiği şiirlerden elde ettiği gelirle sağlar. Ölüm tarihi net olarak bilinmeyen şairin eserlerinden hareketle, altmış yaşlarında, H 597-611\ M 1201-1214 yılları arasında öldüğü söylenmektedir. Kabri Gence şehrinde. Son zamanlarda Azerbaycan mimarisine göre bir anıtmezar yaptırılmıştır. *Hamse*'si vardır. (Kantar, 2007; 183-185).

2. Karamanlı Nizâmî: H 839-844\ M 1435-1440 yılları arasında Konya'da doğar. Babası Konya'nın vâ'iz ve müderrislerinden Molla Veliyyüddin Efendi'dir. İlk derslerini babasından alır. Ardından bir süre İran'da bulunur. Edebî bilgileri ve Farsçayı öğrendikten sonra Konya'ya geri döner. Osmanlı'nın Karaman Beyliği'ni ortadan kaldırmasına kadar olan dönemde rahat bir hayat süren Nizâmî, beyliğin ortadan kaldırılmasıyla sıkıntılı bir hayat geçirmeye başlar. Daha sonra Fâtih'in âlim ve sanatkârları İstanbul'a toplama düşüncesiyle İstanbul'a davet edilir. Davet üzerine yola çıkan şair yolculuk esnasında hayatını kaybeder. Vefat tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin H 874-878\ M 1469-1473 tarihleri arasında öldüğü tahmin edilmektedir. *Dîvân*'ı vardır (Bilgin, 2001; 453-454).

‘Örfî-i Şîrâzî: *Cemâleddin Muhammed.* H 963\ M 1556 tarihinde Şiraz'da doğar. Babası Zeynelâbidîn Ali Belevî'dir. Eğitimi Şiraz'da görür. Hat ve mûsikî alanında beceriklidir. Sert, uyumsuz mizacı ve yakalandığı bir hastalıktan dolayı yüzünde meydana gelen şekil bozukluğu nedeniyle toplum önüne çıkamaması onun ülkesinden ayrılmasına sebep olur. H 989\ M 1581'de önce Ahmednagar'a, ardından da Fetihpûr Sikri'ye gider. Burada karşılaştığı Fevzî-i Hindî sayesinde sarayda görevli bir kaç kişi ile tanışır. Hayatının sonuna kadar sarayda kalır. H 999\ M 1591'de Lahor'da yakalandığı dizanteri hastalığından hayatını kaybeder. Ve oraya gömülür. Kabri otuz yıl sonra Necef'e nakledilir.

"Dîvân" ve "Risâle-i Nefsiyye" adlı iki eseri vardır." Mecma' u'l-ebkâr" ve "Şîrîn u Ferhâd" mesnevilerini yazmış ancak tamamlayamamıştır (Kurtuluş, 2007; 96-97).

Râğıb Paşa (Koca Râğıb Paşa): H 1110\ M 1698-99 yılında İstanbul'da doğar. Asıl adı "*Mehmed*"dir. Babası Defterhâne kâtiplerinden Şevki Mehmed Efendi'dir. Akranlarına oranla çok iyi bir eğitim almıştır. Osmanlı İran savaşı sebebiyle bölgeye gönderilen Defterhâne görevlileri arasında yer alır. Serasker Ârifî Ahmed Paşa'nın maiyetine girer ve onun mektupçuluğunu yapar. Revan'ın fethedilmesinin ardından H 1137\ M 1725 yılında umûr-ı mühimme kitâbetine getirilir. Ancak görev bölgesindeki karışıklıklar nedeniyle işini yapamaz. Köprülüzâde Abdullah Paşa, Bağdat Valisi Ahmed Paşa ve Hekimoğlu Ali Paşa'nın yanında kâtiplik, mektupçuluk, defter eminliği görevleriyle doğu cephesini dolaşır. Ordu riyâseti vekilliği görevine kadar yükselir.

H 1140\ M 1728 yılında Revan defterdarı olur. Kısa bir süre sonra Revan'ın muhassıla devredilmesiyle İstanbul'a döner ve cizye muhasebeciliği görevini icra eder. H 1142\ M 1732-33 yılında Bağdat valisi olur. Başarılarından dolayı kendisine maliye tezkireciliği ihsan edilir. Defterdârlık, ordu defterdârlığı ve reîsülküttâb vekâletleriyle orduya dahil edilir. İran ile yapılan barış görüşmelerinde Reîsülküttâb İsmâil Efendi'nin tercümanlığını yapar. Görüşmelerin ardından sadâret mektupçuluğuna getirilir. Nemirow'da yapılan görüşmelere üçüncü delege sıfatıyla katılır. Bu arada H Zilhicce 1149\ M Nisan 1737 yılında şaire şikk-ı sâni pâyesi verilir. Adakale ve Belgrad fetihlerinde önemli rol oynar. Avusturya ve Rusya ile yapılan görüşmelere ikinci delege sıfatıyla katılır. H 19 Zilkade 1553\ M 5 Şubat 1741'de reîsülküttâblık makamına getirilir. H 10 Rebûlevvel 1157\ M 23 Nisan 1744'te görevinden azledilir ve vezirliğe yükseltilmiş olarak Mısır valiliği görevine getirilir. H 1161\ M 1748 yılında nişancılık göreviyle İstanbul'a çağırılır. Mâlikâne suretiyle Aydın muhassıllığına tayin edilir. H Safer 1164\ M Ocak 1751'de Rakka'ya tayin edilir. 24 Ağustos 1755'te Halep'e gider. H 9 Cemâziyelâhir 1170\ M 29 Şubat 1757 tarihinde vezîriâzamlığa getirilir.

1761'de devlet yönetimindeki başarılı girişimleri sayesinde iltifata nail olarak padişahın kız kardeşi Sâliha Sultan ile evlendirilir. Son günlerini İstanbul Koska'da geçirir. H 9 Ramazan 1176\ M 24 Mart 1763'te rahatsızlanır ve H 23-24 Ramazan\ M 7-8 Nisan gecesi vefat eder. Naaşı bir ay kadar önce açılmış olan Fâtih Camii kütüphanesinin bahçesine, sıbyan mektebinin dibindeki türbesine defnedilir.

Eserleri: Münşeât-ı Râgıb, Fethiyye-i Belgrad, Tahkîk ve Tevfîk, Dîvân-ı Râgıb, Mecmû'a-ı Râgıb Paşa, Sefînetü'r-Râgıb ve Defînetü'l-metâlib, Aruz Risâlesi, Tercüme-i Matla-ı Sa'deyn ve Tercüme-i Ravzatü's-Safâ (Aydın, 2007; 403-406).

Receb Vahyî: H 1284 tarihinde doğar. Babası Eskici Hacı Ali'nin oğludur. Bursa Askerî Lisesi'ni bitirir. Mühendishâne-i Berrî'ye girer. Harbiye'nin istihkam kısmına geçer. M 1891'de Erkân-ı Harp yüzbaşılığına terfi eder. M 1893'te kolağası olur. Hastalığı nedeniyle hava değişimi için Kandiye'ye gider. Daha sonra kuleler inşaatı başkanı olarak Girit'e gider. Selânik ve Serez'de bulunur. Miralay rütbesine terfi eder. H 1329\ M 1923'te vefat eder. Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilir.

"Terkib" ve Terci-i Bend" adlı eserleri vardır. Basılmamış eserleri de mevcuttur (Çelik, 1997; s. 30).

Reşîd; Mehmed Reşîd: Asıl adı "*Mehmed*"dir. İstanbul Üsküdar'da doğan şair, İbrâhim Sırrı'nın akrabalarındandır. Sarây-ı Atık'te teberdar, daha sonra da mütevellî olur. Kaleminden yetişen şair, ilerleyen yıllarda Divan tarihçisi tayin edilir. Reşîd, ömrünün sonuna doğru tasavvufa yönelip Halvetiyye'den A'rec Hasan Efendi'ye bağlanır. Şairin vefat tarihi hakkında kaynaklarda farklı bilgiler yer alır. (Akpınar, 2013).

Rûhî-i Bağdâdî: Asıl adı "*Osman*"dır. Bağdatlıdır. "Rûhî" mahlasıyla şair yazan şairlerden ayrılması için kendisine "Bağdâdî" sıfatı verilir. Şiirlerinden, bir dönem sipahilik yaptığı ve bu meslekte ilerleyerek kendisine bir kasabanın dirliğinin verildiği anlaşılmaktadır. Askerlikten ayrılan Rûhî, diyar diyar dolaşır. Ancak herhangi bir yere yerleşemez. Esrar Dede, Rûhî'nin Mevlevî olduğunu ve İstanbul'a giderek bir süre Galata Mevlevîhânesi'nde kaldığını, daha sonra Konya'da Mevlânâ Türbesi'ni ziyaret edip Hicaz'a ve Şam'a gittiğini yazar. Kendi ifadesince, devlet ve büyükleriyle tanışmak, onlara hizmet etmek ve takdirlerini kazanmak amacıyla Necef, Kerbelâ, Dımaşk ve Erzurum'u dolaşır. 1602-1604 yılları arasında Şam kadısı Azmîzâde Mustafa Hâletî'nin himayesini kazanır. H 1014 \ M 1605-1606 yılında Şam'da vefat eder.

Günümüze ulaşan tek eseri "Külliyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî" adıyla basılan Dîvân'ıdır (Ak, 2008; 205-206).

Rûhî-yi Kilisî: Tam adı "*Mustafa Rûhî Efendi*"dir. Çelebizâdelere aittir. H 1133 \ M 1720/21 tarihinde doğar Kilis'te. Çekmecelizâde'den ikmâl-i tahsil ederek icâzetnâme alır. Bundan sonra Güllü Câmî Medresesi'nde ders okutmağa başlar. Rûhî Türk, Arap ve Fars lisanlarının edebiyatına vâkıftır. Bir süre Şâm'da bulunur (Ün, 2007; xiii). Çalışmamızda yer alan "*Gice sâ'at ikide zelzele yıkdı Şâmı*" tarihinden hareketle şairin Şâm'da bulunduğu tarih olarak H 1173 \ M 1759-60 yıllarını söylemek mümkündür. Rûhî, ilim ve edebiyat cihetiyle parlak ve hürmetli bir hayat yaşadıktan sonra H 1212 \ M 1797/98 tarihinde vefat eder.

Eserleri: Rûhu'ş-Şurûh, Dîvân, Ta'bîr-nâme, İnşâ ve Kur'ân-ı Kerîm Havâssı (Ün, 2007; xv).

Rüşdî-zâde Hasan Reşîd: Asıl adı "*Hasan*"dır. "Rüşdî-zâde" adıyla da anılır. Lugazlarında "Reşîd" mahlasını kullanır. Doğum yeri İstanbul'dur. Aslen Mostarlı bir aileden gelmektedir. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte babasının ölüm tarihi olan 1699 senesinde ya da bu seneden daha önce doğmuş olduğu söylenir. Babası müderrislik de yapmış olan Sahhaf Ahmed Rüşdî Efendi'dir. Babasının müderris olması sebebiyle iyi bir medrese tahsili görür. Çeşitli yerlerde kadılık yapar. Reşîd, Âdâb-ı Zurâfâ ve Sicill-i Osmânî'ye göre 1152 / 1739-40'ta, Mecmua-i Tevârih ve Tuhfe-i Nâilî'ye göre ise 1156 / 1743-44'te hamamda iken İstanbul'da "isâbet-i sekte" ile ölür. Kaynaklar Reşîd'in mezarının Merkez Efendi civarında Yenikapı Mevlevihanesi yakınlarında babasının mezarı yanında veya Yenikapı Mevlevihanesi'nde olduğunu belirtir. Ancak yapılan araştırmalarda mezar taşı tespit edilemez (ERTÜRKOĞLU, 2015).

Safvet¹: 1. Diyarbakırlı Mustafa Safvet Efendi; Diyarbakır'da doğmuştur. Bir müddet eğitim gördükten sonra Anadolu'da bir çok valininin katipliğini yapmıştır. H 1224 tarihinde İstanbul'a gelerek Rumeli'de divan katipliği görevine devam eder. Daha sonra bir müddet duhan (tütün) gümrüğü sandık memurluğunda bulunur. Buradan da Ebniye-i Hassa Müdürlüğü (Devlet Binaları Müdürlüğü)'ne nakl edilir. H 1263 yılında dâr-ı bekâya irtihal eyler (Çiftçi, 1996; 264). Esâmî-i Şu'ârâ-yı Âmid'de ise şairin ölüm tarihi H 1262 olarak verilir (Yılmaztürk, 1999; 563).

2. Galatalı Mustafa Safvet Efendi: H 1209 tarihinde İstanbul Galata'da doğmuştur. H 1238'de Tophane-i Âmire'de Ruznamçe Kalemi (Gelir Dairesi)'nde memurluk yapar. H 1249 senesinde Tersâne-i Âmire Ruznamçe Kalemi'ne nakledilir. Üç-dört sene burada görev aldıktan sonra bir müddet evinde dinlenir ve daha sonra Karantinahâne ikinci kâtipliğine getirilir. Yedi-sekiz ay sonra buranın başkâtibi olur. Bu sırada kendisine hocalık rütbesi verilir. H 1261 yılında sâlise (binbaşılık) rütbesi verildikten sonra H 1262 senesinde bu memuriyetinden de ayrılarak istirahata çekilir. Bir divan oluşturacak kadar şiiri vardır (Çiftçi, 1996; 264-265).

Şâ'ib (Sâ'ib-i Tebrîzî): *Mirzâ Muhammed Alî b. Mirzâ Abdürrahîm Tebrîzî İsfahânî.* H 999\ M 1591'de İsfahan'da doğduğu söylenmektedir. Babası Mirzâ Abdürrahîm'dir. Genç yaşta hacca gider. Dönüşte Osmanlı'nın bazı şehirlerini dolaşarak İsfahan'a gelir. Bu durum neticesinde kendisini çekemeyenlerin Osmanlı sarayı ile ilişkisi olduğuna dair attığı iftiralarla Hindistan'a gitmek zorunda kalır. Yolda Herat ve Kâbil şehirlerine uğrar. Buradan Zafer Han ile Burhânîpûr'a gider. Şah Cihan şairi Müsteid Han unvanıyla taltif ederek binbaşı rütbesiyle maiyetine alır. Zafer Han ile Keşmir'e gider. Daha sonra babasıyla İsfahan'a döner. Ardından Meşhed, Kum, Kazvin, Erdebil, Yezd ve Tebriz'de kalır. Şah II. Abbas döneminde "melikü'ş-şuarâ" unvanını alır. H 1081\ M 1670-71 veya H 1087\ M 1676 yılında vefat eder. Kabri İsfahan'da Sâ'ib Tekkesi adını taşıyan türbesindedir.

Dîvân, Kande-hâr-nâme, Mahmûd u Ayaz, Beyâz, Mir'âtü'l-cemâl, Meyhâne, Vâcibü'l-hıfz ve Ârâyiş-i Niğâr olmak üzere sekiz eseri vardır (Sadıkoğlu, 2008; 541-542).

Sâmî Beg: *Sâmipaşazâde Sezâi.* 1859 yılında babasının İstanbul Aksaray Taşkasap'taki konağında dünyaya gelir. Eğitimi bu konakta; Çankırlı Hâşim, Mehmed Gâlib, Resul Mestî ve Muallim Feyzî gibi hocalardan alır. Osman Nevres, Üsküdarlı Hakkı ve Yenişehirli Avni'den şiir ve edebiyat zevki alırken Mösyö Fabre adlı bir Fransız hocadan da Fransızca dersleri alır. Abdülhak Hâmid ve Recâizâde Ekrem ile tanışır. Şair, 1879'da Evkâf-ı Hümâyün Mektûbî Kalemi'ne girer. Bir yıl sonra Londra Sefâreti ikinci kâtipliğine tayin edilir. Ancak babası bu göreve

¹ Kaynaklarda iki tane Mustafa Safvet Efendi yer almaktadır. Çalışmada ikisinin de hayatlarından kısaca bahsedilmiştir. Hangisinin mecmuada yer alan şair olduğu bilgi eksikliği nedeniyle tespit edilememiştir.

katılmasına müsaade etmez ve şair babasının ölümünden sonra göreve başlar. 1885'te İstanbul'a gelir ve görevinden azledilir. Aynı senenin kışını Paris'te geçirir.

Paris'te, Tunuslu Mahmûd b. Ayat'ın kızı Latife Hanım ile evlenir. Bu evliliği kısa sürer. 1886'da Viyana Sefâreti ikinci kâtipliği görevini reddeder. 1901 yılına kadar Hariciye Nezâreti İstişare Odası muavinliğinde çalışır. 1901'de Paris'e kaçar. II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Şûrâ-yı Ümmet gazetesinde mevcut rejimi eleştiren yazılar yayımlar. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte İstanbul'a döner. 1909-19021 yılları arasında Madrid sefirliği yapar. 1914 yılında hastalanır. 1916-18 yıllarını tedavi amacıyla İsviçre'de geçirir. 1921'de görevinden azledilir. İstanbul'a dönerek çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yayımlar. Ölümüne kadar Mühürdar'da İstanbul Belediyesi tarafından kiralanmış bir evde yaşar. 26 Nisan 1936'da vefat eder. Kabri Küçüksu Mezarlığı'ndadır.

Eserleri: Sergüzeşt, Küçük Şeyler, Şîr, Rumûzu'l-edeb, İclâl ve Konak (tamamlanmamış) (Kerman, 2009; 77-78).

Selâmî: Tam adı *Şeyh Mustafa Selâmî Efendi*'dir. Dîvânı'nın giriş kısmında yer alan " Tarîk-i Nakşibendiyye meşâyihünden Şeyh Selâmî Efendi merhûmuñ Dîvân-ı belâgat-‘unvânlarıdır"¹ ifâdesinden anlaşıldığı üzere şâir Nakşibendî tarikatına mensuptur. İzmir doğumludur. Babası Şeyh İsmâil Şerhî Efendi'dir. H 1228'de Hz. Halid (Eyyüp) civarında (Raza) da Baba Haydar Mahallesi'nde şeyhlik makamında bulunduğu dergâhta vefat etti. Matbû bir *Dîvân'ı* ve bir de *Mevlid* manzûmesi vardır(Tâhir, 1975; C.1, 188-189).

Seyyid İbrâhîm Efendi:Doğum tarihi meçhuldür. Peygamber soyundan geldiği için "Seyyid" unvanıyla anılmaktadır. Gözünün biri kör olduğu için "Yek-çeşm" ya da "Kör Muallim Hayâtî" olarak da anılmaktadır. Konyalıdır. Bir süre vaizlik yapmış daha sonra Mustafa Efendi Medresesi'ne müderris olarak getirilmiştir. Buradan sonra da Hüsrev Kethüdâ Medresesi ve Gazanfer Ağa Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Naiplik görevinde de bulunmuştur. 1758 sonu\ 1759 başlarında vefat etmiştir. Râmiz Tezkiresi'nde şair-i mezkûrun bir Dîvân'ı olduğundan söz etse de bu esere henüz ulaşılabilmiştir (Gürbüz, 2014).

Seyyid Vehbi: Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şair, İstanbul'da doğar. Adı "*Hüseyn*"dir. İmamzâde Mehmed Efendi'nin kethüdâsı Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. Nesebi Ehl-i beyt'e dayandığından "*Seyyid*" lakabıyla anılır. Silsilesi Hüsâmeddin Efendi'ye ulaştığı için gençliğinde bir müddet "*Hüsâmî*" mahlasını kullanır. Daha sonra hocası şair Mirzazâde Ahmed Neylî'nin tavsiyesiyle "*Vehbî*" mahlasını alır. Sünbülzâde Vehbî ile karıştırılmaması için "*Vehbî-i Kadîm*" veya

1 Şeyh Mustafa Selâmî Efendi, *Dîvân-ı Selâmî*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307886.pdf, s. 1, <https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/KUTUPHANEDE%20BULUNAN%20DİJİTAL%20KAYNAKLAR/KI TAPLAR/EHT/197307886%20DİVAN%20I%20SELAMI/197307886.pdf>, 14.01.2018.

"*Vehbî-i Evvel*" diye de anılır. Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi'den ders alır ve iyi bir öğrenim görür. Ayrıca Abdülbâki Ârif Efendi'den hat dersi alır. H 1108/ M 1696'da Hocazâde Seyyid Osman Efendi'nin Anadolu kazaskerliğinde mülâzım olur. H.1123\ M 1711 yılında Rus seferi vesilesiyle yazdığı kaside ve tarihlerle III. Ahmed'in ilgisini çeker. Uzunca bir süre İstanbul medreselerinde müderrislik yapar. 1720'de kaleme aldığı Surnâme'sine mükâfat olarak ikinci defa fethedilen Tebriz'e kadı tayin edilir. Ardından Kayseri, Manisa ve Halep mevleviyetlerinde bulunur. H 1147\ M 1735'te Halep'ten ayrılırken hacca gider. Dönüşünde hastalanır ve İstanbul Aksaray'daki evinde vefat eder. Cerrahpaşa'da Cambaziye Mescidi hazînesine defnedilir.

Eserleri: Dîvân, Sur-nâme, Hadîs-i Erbaîn Tercümesi, Risâle-i Sulhiyye (Dikmen, 2009; 74-75).

Sezâî: Asıl adı *Tahsin*'dir. 1873 tarihinde Çorum Hacıyusuf Mahallesi'nde doğmuştur. Rüştüyeyi bitirdikten sonra medreseye devam eder. Bu sırada babasından edebiyat ve şiir tekniğini öğrenir. Çorum'da çeşitli memurluklarda bulunan şair, Liva kalemi müsevvidi iken 1914 yılında Çorum'da vefat etmiştir (Gürsel, 1997; 89).

Silahşor İbrahim Yâver: Asıl adı "*İbrahim*" olan şair, şiirlerinde "*Yâver*" mahlasını kullanır. Babadağı'nda dünyaya gelir. Arnavut asıllıdır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Babası Yûsuf Paşa'dır. Annesi varlıklı bir ailedendir. Şair eğitimini Enderun'da alır. Silahdarlık ve mîr-âhûr-ı sâni vekilliği görevlerini icra eder. İstanbul, Kırım, Musul, Ahıska şehirlerinde bulunur. Babasının ölümünden sonra yoksulluk ve sıkıntı içinde yaşamını sürdürür. Şairin, Rukiye ve Zeynel Abidin isimli iki evlâdı olur. Fakat ikisi de kendinden önce âlem-i bekâyâ göç ederler. Mevlevîlik yoluna sülûk eder. Şeyh Muhammed Sıdkî tarafından H 1174\ M 1760-61 yılında irşâd edilir. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin kaleme aldığı manzumelerden hareketle H 1188/ M 1774 tarihinde vefat ettiği söylenmektedir.

Mecmualarda yer alan manzumeleri dışında elde toplu bir eseri mevcut değildir (Üstüner, 2014; 159-172).

Sultan II. Mustafa: 8 Zilkadde 1074 (2 Haziran 1664) tarihinde Edirne'de dünyaya geldi. Babası IV. Mehmed, annesi Gülnûş Emetullâh Sultan'dır. İlk dersini beş yaşında iken Vanî Mehmed Efendi'den alır. Daha sonra hocasının tavsiyesiyle Seyyid Feyzullah Efendi'nin öğrencisi olur. Çeşitli nedenlerle padişahlığı engellenen Şehzâde Mustafa 6 Şubat 1695'de yani 31 yaşında iken tahta çıktı. Babası Sultan IV. Mehmed'den itibaren padişahların eğlenceye düşkünlükleri ve ihmalleri yüzünden düşmanın İslâm ülkelerini ele geçirdiğini söyleyen Sultan II. Mustafa bizzat orduların başına geçerek seferlere başlar. Bu arada şehzâdeleği sırasında talebesi olduğu Seyyid Feyzullah Efendi'yi yanına aldırır ve O'nu şeyhü'l-İslâm yapar. Gâlibiyetler ve mağlubiyetlerle geçen pâdişahlık dönemlerinde şiirle de ilgilenen Sultan, "*İkbâlî*" ve "*Meftûnî*" mahlaslarıyla bir çok şiir ve ilâhî kaleme alır, beste

yapar. Hat sanatıyla da uğraşan şâir Hocazâde Mehmed Enverî ve Hâfız Osman'dan ders alır; sülûs, nesih ve celî yazılarda başarılı örnekler verir. Mûsikî ile ilgilenir, ok atma ve cirit oynamada ustadır. Yaptığı işlerle zamanında kendinden sıkça söz ettiren Sultan Mustafa 1703 yılında Edirne Vak'ası ile tahttan indirilir.¹ Tahttan indirildikten kısa bir süre sonra Edirne'de ebedî âleme göç eder. Vefâtının ardından na'şısı İstanbul'a getirilerek, Turhan Sultan Türbesi'nde, babası Sultan IV. Mehmed'in yanına gömülür.

Sulţân Süleymân(Kânûnî): H 6 Safer 900\ M 6 Kasım 1494'te Trabzon'da doğar. Babası Yavuz Sultan Selim, annesi Hafsa Sultan'dır. Çocukluk yılları babasının sancak beyliği yaptığı Trabzon'da geçer. İlk eğitimini yine Trabzon'da sarayda kendisine tahsis edilen hocalardan alır. H Rebûlâhir 915\ M Temmuz-Ağustos 1509'da sancak beyi olarak Kefe'ye gider. Babası Selim'in cülusunun ardından İstanbul'a çağırılır. H Safer 919\ M Nisan 1513'de Manisa'ya sancak beyi olarak gönderilir. Babasının seferleri sırasında tahta vekâlet ve muhafaza görevleriyle Edirne'de bulunur. Babasının vefâtının ardından H 17 Şevval 926\ M 30 Eylül 1520'de İstanbul'a giderek tahta oturur. Padişahlığı sırasında bir çok sefere katılan Süleyman, kazandığı zaferlerle Osmanlı Devleti'nin üç kıtaya da hakimiyet kurmasını sağlamıştır. Adil bir hükümdar olmasından dolayı kendisine tarihçiler tarafından "Kânûnî" lakabı takılır. H 21 Safer 974\ M 6-7 Eylül 1566 gecesinde hasta olarak katıldığı Sigetvar Kuşatması sırasında hayatını kaybeder. Sigetvar Kalesi alınana kadar Sultan'ın ölümü herkesten gizlenir. Zaferin ardında Padişah'ın naaşı yaşıyormuş gibi Belgrad'a taşınır. Ölümünün ardından tahta geçen II. Selim'in Belgrad'a gelişi üzerine Sultan'ın ölümü resmen ilan edilir. İstanbul'a ulaşıldığında 23 Kasım'da Süleymâniye Camii'inde cenaze namazı kılınır. Cami yanındaki türbeye defnedilir. Bir Dîvân'ı vardır. Şiirlerinde "Muhibbî" mahlasını kullanır (Emecen, 2010; 62-74).

Surûrî: Adı "*Seyyid Osman*"dır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Adana'da doğar. Babasının adı Hâfız Mûsâ'dır. Baba tarafından Hz. Peygamber'in soyundan geldiği rivayet edildiğinden "*Seyyid*" olarak anılır. Öğrenimini Adana'da yapar. Şeyhülislâm Yahyâ Tevfik Efendi, Surûrî'de gördüğü kabiliyet üzerine onu İstanbul'a götürür. Şiir yazmaya başladığında "*Hüznî*" mahlasını kullanan şair, hiciv ve hezel türü şiirlerinden oluşan Hezeliyyât'ındaki manzumelerde "*Hevâî*" mahlasını tercih eder; İstanbul'a geldikten sonra "*Surûrî*" mahlasını kullanmaya başlar. Surûrî, İstanbul'a geldiğinde Şeyhülislâm Esadefendizâde Mehmed Şerif Efendi'ye mülâzım olur. H 1195\ M 1781'de Anadolu Sadâret Kalemi'nden kadılığa geçerek on altı yıl boyunca dört yerde kadılık yapar. H 1196\ M 1782'de Yeğen Mehmed Paşa'nın sadâreti sırasında Bâbiâli'den kendisine 12 kuruş ücretle ayrıca duâgûluk görevi verilir. Tarih düşürmedeki üstün kabiliyeti dolayısıyla şöhreti bütün Osmanlı

1 Abdülkadir Özcan, " Mustafa II ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C: 31, 2006, s. 275-280, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c31/c310186.pdf>, 15.01.2018.

ülkesine yayılır. H 1202\ M 1788 yılından sonra Sünbülzâde Vehbî'nin kethüdâsı olarak Eski Zağra'ya gittiyse de onunla geçinemez. Fatin Efendi Tezkire-i Hâtimetü'ş-şuarâ'da halkın şikâyetiyle bir müddet hapsedildiğini kaydeder. Yenipazar'daki kadılık görevinin ardından 1800 yılında Mostar kadılığı yaparken İstanbul'a döner. 1802'de III. Selim'e sunduğu bir kaside üzerine son resmî görevi olan Anadolu kazaskerliği emrine tayin edilir. Üç defa evlenen Surûrî H 11 Safer 1229\ M 2 Şubat 1814'te vefat eder. Kaynaklar, mezarının Topçular'da La'li Çeşmesi'ne yakın bir yerde Sünbülzâde Vehbî'nin yanında olduğunu bildirmekteyse de Tahir Olgun mezarını bulamadığını ifade eder.

Eserleri: Dîvân, Hezeliyyât, Surûrî Mecmû'ası (Batur, 2010; 172-173).

Sûzî: Asıl adı *Ahmed* olan şâir H.1179/M1765'te Sivas'ta doğmuştur. Kaynaklarda adı; Sûzî -i Sivâsî, Ahmed Efendi, Sûzî Ahmed Efendi, Sûzî El-Rûmî, Şeyh Şemseddin-i Sûzî Ahmed Efendi, Türkî Eş-şeyh Ahmed Rûmî gibi isimlerle kaydedilir (Arslan, 2010; 2). Sûzî, Şeyh Şemseddin Sivâsî hazretlerinin torunudur. Âlet ilimlerini ve dinî ilimleri Hâdimî merhumdan, tasavvuf ilimlerini de Şeyh Abdülmecid Efendi'den tahsil etmiştir (Tâhir, 1975; C.1, 191). Henüz on dokuz yaşındayken hacca giden Ahmed Sûzî, siyer ilmini tahsil etmek ve “seyr ü süluk” için birkaç yıl gurbette kalır. Hac görevini yerine getirdikten sonra dedesi Şeyh Şemseddin-i Sivâsî namına bina edilen Şemsî Dergâhı meşihatında bulunur (Arslan, 2010; 2). Şeyh Sûzî H.1246 / M1830 yılında vefat ederek dergâh içerisinde bulunan büyük dedesi Şeyh Şemseddin-i Sivâsî hazretlerinin kabri civarına defnedilir etmiştir (Tâhir, 1975; C.1, 191).

Dîvân-ı Sûzî, Pendnâme-i Sûzî, Kasîde-i Bürde Tercümesi, Sülûk-nâme-i Sûzî ve Farsça Dîvânı olmak üzere beş eseri mevcûddur(Arslan, 2010; 3-5).

Süleymân Fehîm: H 1203\ M 1788-89'da İstanbul'da doğar. Şairi XVII. yüzyılda yaşayan Fehîm-i Kadîm'den ayırmak için "*Fehîm-i Cedîd, Süleyman Fehîm-i Sâni ve Hoca*" da denilir. Mehmed Emin Efendi şairin, Londra'da elçilik yapan İsmâil Ferruh Efendi'nin hizmetkârı olarak onun evinde büyüdüğünü ve bu ilim ortamında yetiştiğini söyler. Memuriyet hayatı Dîvân Kaleminden başlar. II. Mahmud ve Abdülmecid dönemlerinde Dîvân-ı Hümâyun Mühimme Kaleminden ve Darphâne-i Âmire'de çalışır. Daha sonra Rumeli'ye giderek voyvodalık ve mütesellimlik görevlerinde bulunur. İstanbul'a dönünce Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi'ne devam eder. Burada Farsça dersleri verir ve Farsça dîvânlar okutur. Şair, emekli olduktan sonra Karagümrük'teki konağına çekilir. Burada devrin şair ve edipleriyle kültür, şiir ve siyasete dair sohbetler gerçekleştirirler. Süleyman Fehîm, H 15 Rebûlevvel 1263\ M 3 Mart 1847'de konağında vefat eder.

Eserleri: Dîvân, Sefînetü'ş-şuarâ, Şerh-i Gazelliyât-ı Sâib (Serdaroğlu, 2010; 87-88).

Süleymân Şevket: Nilüfer Mecmuası'nın 16. ve 53 sayılarında adı geçen şairin Manastırlı olduğu söylenmektedir.¹

Sünbül-zâde Vehbî: *Mehmed bin Râşid bin Mehmed* (Yenikale, 2012; 12). Şairin 1133 (1718) yılında doğduğu tespit edilmiştir (Beyzadeoğlu, 2000: 13). Maraşlıdır. Eğitimini Maraş'ta tamamladıktan sonra İstanbul'a gider. Burada kadılık ve müderrislik görevlerinde bulunur. Arkadaşı Sürûrî, onun Yaş ve Bükreş'te on yedi yıl kadılık yaptığını Eflak, Boğdan ve Siroz'da da bulunduğunu ifade eder (Yenikale, 2012; 14). Sultan III. Mustafa zamanında kadılıktan Hâcegânlık mesleğine terfi ettirilmiştir (Faik Reşad, 1312: II, 40). Bir çok devlet meselesi içerisinde yer alan şair Şahin Giray'ın yakalanıp idam edilmesinde önemli rol oynar. Şahin Giray'ın intikamını almak isteyen bir grup tarafından ailesiyle yakalanarak 45 gün hapis tutulur. Bu olay üzerine kadılıktan azledilen Vehbî, Sultan III. Selim'den tekrar mansıb ister (Yenikale, 2012; 17). III. Selim döneminde "sultanü'ş-şuarâ" unvanını da alan ve mimari eserler için düşürdüğü tarihler İstanbul'un çeşitli yerlerini süsleyen Vehbî, yine bu devrede Manisa ve Siroz'da kadılık yapmıştır. Daha sonra Manastır kadılığına tayin edilen Vehbî'ye son olarak Bolu kadılığının verildiği, ayrıca Tırhala ve Şumnu mansıplarının da verildiği tespit edilmiştir (Akün, 1993: 240). Ömrünün kalan kısmını İstanbul'da geçiren yaşlı şair, nikris hastalığına yakalandıktan sonra iki seneden fazla hasta yatıp H 14 Rebiyülevvel 1224\ M 29 Nisan 1809'da vefat eder. Edirnekapısı dışındaki Topçular'a defnedilmiştir.

Münşeât, Tuhfe-i Vehbî, Nuhfe-i Vehbî, Şevk-engîz, Lutfiyye ve Divân olmak üzere altı eseri mevcuttur (Yenikale, 2012; 18-19).

Şa'bî: Hayatı hakkında bilgi yoktur. Ebced hesabıyla yazdığı ve H 966\ M 1558 tarihli bir mısrası vardır (İpekten vd., 1988: 161).

Şems Fahrî: *Şemsuddîn b. Mevlânâ Fahrüddîn İsfahânî*. XIII\XIV. yüzyılın ünlü şair ve yazarlarından.

İlk Farsça lugatlardan olan "Mi'yâr- Cemâlî"nin yazarıdır. Bir diğer eseri ise "Mi'yâr-ı Nusretî"dir.² H 744\ M 1344-45 yılında vefat etmiştir (Çiftçi; 8).

Şerâfeddin Yezdî: *Şerefüddîn Alî b. Şemsiddîn Alî Râzî-i Yezdî*. Yezd yakınlarındaki Teft şehrinde doğar. Lakabı "Mahdûm", mahlası "Şeref"tir. Gençlik yıllarını ilim öğrenmekle geçiren Şerfeddin Ali, çeşitli mutasavvıflardan da ders alır. Mirza İbrâhim Sultan'ın Fars bölgesine tayin edilmesinin ardından Şirâz ve Sultâniye'de nedimi bulunur. Ve Sultan'ın ölümüne kadar onunla birlikte kalır. Daha sonra Mirza Sultan Muhammed b. Mirza Baysungur'un Kum'da maiyetine girer. Bu yıllarda bir süre Teft şehrindeki dergahında ikamet eder ve müridlerini yetiştirir.

1 Nilüfer Mecmû'ası yz., S. 53, H Receb 1308, s. 650.

2 <http://www.irankulturevi.com/lang-tr-EMSFHR.cgi>, 18.04.2018.

Mirza Abdüllatif ile Herat'a giden Şerefeddin orada Uluğ Bey'in mülazımı olur. Şerefeddin, Şahrüh'un vefatının ardından Horasan'ı ele geçiren Mirza Sultan Muhammed'in izniyle H 853\M1449 yılında Yezd'e dönüp Teft'e yerleşir. H 858\M 1454'te burada vefat eder. Kabri Şerefiye Medresesi'nde babasının mezarı yanına defnedilir.

Zafer-nâme, Hulel-i Mutarraz der Fenn-i Mu'amma vü Lûgaz, Risâle-i 'Akd-i Enâmîl (Risâle fî hisâbi'l- 'ukûd), Künhü'l-murâd fî 'ilmi'l- vefk ve'l a'dâd ve Dîvân'ı olmak üzere beş eseri mevcuttur. Şerefeddin'in, Timur'un fetihlerini konu edinen *Timur-nâme* adlı manzum eseri basılmış ,bir kısım şiirleri İrec Efşâr tarafından *Manzûmât* adıyla yayımlanmıştır. Şerefeddin Ali Yezdî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır : Bûsîrî'nin *Kasidetü'l-Bürde*'sinin Şerhi, Arapça ve Farsça şiirler antolojisi *Tuhfetü'l-fakîr* ve hediyeetü'l-hakîr, *Kitâb-ı Usturlâb*, *Hakâ'iku't- tehlîl*, *Mevâtın*, *Münşeât* (Dilek, 2010; 550-51).

Şeyh Gâlib: H 1171\ M 1757'de İstanbul'da, Yenikapı Mevlevîhânesi yakınlarında bir evde dünyaya gelir. Mevlevîhânenin şeyhi Kûçek Mehmed Dede ve Halefi Seyyid Ebûbekir Dede'nin tavsiyesiyle "*Mehmed Esad*" adı konulur. Babası Mustafa Reşid Efendi, annesi Emine Hatun'dur. İlk eğitimini babasından alır. Hamdi Efendi'den Arapça, Hoca Neş'et'ten de Farsça öğrenir. Neş'et Efendi kendisine "*Esad*" mahlasını verir. Daha sonra dönemin Esad isimli şairleriyle karıştırılmaması için "*Gâlib*" mahlasını kullanmaya başlar.

Dîvân-ı Hümâyun Kalemî'nde bir müddet çalıştıktan sonra H 1198\ M 1784'te, ailesinin onayı olmadan, Konya'ya giderek Mevlânâ Dergâhı'nda çileye girer. Çelebi Seyyid Ebûbekir Efendi'nin sohbetlerinde bulunur. Babası Mustafa Reşid Efendi, oğlunun İstanbul'dan ayrılmasına dayanamadığından Çelebi Seyyid Efendi'ye başvurur. O da, Gâlib'i Yenikapı Dergâhı'na, İstanbul'a gönderir. Şair, H 1201\ M 1787'de Yenikapı Dergâhı'nda çilesini doldurarak "dede" olur. Ali Nutkî Efendi'den hilâfet alır. H 5 Receb 1204\ M 21 Mart 1790'da Sütlüce'de bir ev alarak buraya yerleşir. 1791'de Konya Âsitânesi şeyhi Mehmed Emin Çelebi'nin emirnâmsiyle H.9 Şevval 1205\M 11 Haziran 1791'de Galata Mevlevîhânesi şeyhliği Gâlib Dede'ye verilir. Ayrıca Humbarahâne-i Cedîd'de yapılan Yenicami'deki mesnevîhânlık da Şeyh Gâlib'e verilir.

II. Selim, H 10 Safer 1209\ M 6 Eylül 1794'te çıkardığı bir fermanla mesnevîhânlıkların inhâsını da Gâlib'e verir. Şair H 27 Receb 1213\ M 4 Ocak 1799'da vefat eder. Kabri, Beyoğlu'nda, bugün Dîvân Edebiyatı Müzesi olarak faaliyet gösteren, Galata Mevlevîhânesi bahçesindeki İsmâil Ankaravî Türbesi'ndedir. Şâirin Şerife Âişe adında bir şeyh kızından, Zübeyde isimli bir kızı, Ahmed ve Mehmed isimli iki oğlu vardır.

Eserleri: Dîvân, Hüsn ü Aşk, Şerh-i Cezîre-i Mesnevî, es-Sohbetü's-sâfiye (Kalkışım, 2010; 54-57).

Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî: Tam adı *Ebû Muhammed Sa'dî Müşerrefüddîn (Şerefüddîn) Muslih b. Abdillâh b. Müşerref Şîrâzî*'dir. Doğum tarihi hakkında çeşitli rivayetler mevcuttur. Şîrâz'da dünyaya gelmiş, bu nedenle Sa'dî-i Şîrâzî olarak tanınmıştır. İlk eğitimini babasından alan Sa'dî, 12 yaşında yetim kalmıştır. Babasını kaybettikten sonra dedesi Mes'ûd b. Muslih el-Fârisî tarafından yetiştirilmiştir. 1223'te Moğol istilası nedeniyle döneminin en meşhur ilim yuvası olan Nizamiye Medresesi'ne giderek burada tahsilinin tamamlamıştır. Bağdat'tan sonra Hemedan, Horasan başta olmak üzere hemen hemen bütün doğuyu dolaşmıştır. Mekke, Şam, Kuzey Afrika ve Hindistan'da bulunmuştur. Bu seyahatler sırasında hükümdar ve vezirlerden halkın en fakir kesimine değin toplumun her tabakasına yaklaşmıştır. Seyahatlerinin ardından Moğol istilasından kurtulan Şîrâz'a dönen şair 1292 yılında burada vefat etmiştir. 1766 yılında mezarı Han Zend tarafından yeniden yaptırılmıştır (Dikmen, 2016; 167-168).

Sa'dî'nin manzum ve mensur eserleri "Külliyât" adı altında toplanmıştır. Külliyât içerisinde yer alan eseleri ise; Bostân (Sa'dî-nâme), Kasâyid-i 'Arâbî, Kasâyid-i Fârsî, Merâşî, Mülemma'ât ve Müsellesât, Tercî'ât, Tayyibât, Bedâyi', Havâtim, Gazelliyât-ı Kadîm, Sâhibiyye, Hubsîyyât (Habîsât), Rubâ'îyyât, Müfredât, Gülistân, Takrîr-i Dibâce, Nasîhatü'l-mülûk (Nesâyihu'l-mülûk), Risâle-i Akl u 'İşk, Risâle-i Enkiyânû, Mecâlis-i Penc-gâne, Risâle-i Selâse (Takrîrât-ı Selâse, Se Risâle), Su'âl-i Sâhib-dîvân, Mülâkât-ı Şeyh bâ Abaka Han, Risâle-i Şemseddîn Tâzî-gûy'dur (Çiçekler, 2008; 406-407).

Şeyhülislam Kemâlpaşazâde: Asıl adı *Şemseddin Ahmed*'dir. Şehzade Bayezid'e lalalık yapan dedesi dolayısıyla "Kemâlpaşazâde, Kemalpaşaoğlu, İbn-i Kemâl" olarak da anılır. H 3 Zilkadde 873\ M 15 Mayıs 1469'da dünyaya gelir. Doğum yeri ile ilgili olarak kaynaklar Tokat, Edirne ve Amasya olmak üzere üç şehir zikredilir. Babası Süleyman Çelebi'dir. Annesi Fâtih Sultan Mehmed dönemi kazaskerlerinden Küpelioglu Muhyiddin Mehmed'in kızıdır. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra Amasya ulemasından Arap dili ve edebiyatı, Farsça ve mantık eğitimi alır. Sipahi olarak seferlere katılır. Edirne'de Molla Lutfi'den dersler alır. Daha sonra da çeşitli âlimlerden dersler alarak tahsilini tamamlar. Edirne'de Ali Bey Medresesi'nde müderrislik yapar. Ardından Üsküp'teki İshak Paşa Medresesi'ne gönderilir fakat bir yıl sonra Edirne'ye dönerek Halebiye ve Üç Şerefeli medreselerinde çalışır. Bir ara İstanbul'a gelerek Sahn-ı Semân'da ders veren şair tekrar Edirne'ye döner ve Sultan Bayezid Medresesi müderrisliğine tayin edilir. H 921\ M 1515'de Edirne kadılığına, H 14 Şâban 922\ M 12 Eylül 1516'da Anadolu kazaskerliğine getirilir. Bu görevde iken Mısır seferine katılır. Burada padişahın büyük itibar gören şair beylerbeyi olarak tayin edilen Hayır Bey'e yardımcı sıfatıyla Mısır'ın tahririnde görev alır. H 21 Rebûlevvel 923\ M 13 Nisan 1517'de azledilseyde H 5 Rebûlâhir 923\ M 28 Nisan 1517'de tekrar vazifesine döner. H 924\ M 1518'de Karaman'ın tahriri ile görevlendirilir. Ertesi yıl kazaskerlikten alınır. H 926\ M 1520 yılı başlarında önce Edirne Dârülhadisi'ne, iki yıl sonra da buradaki

Sultan Bayezid Medresesi'ne müderris tayin edilir. İki yıl sonra İstanbul'a gelerek Fâtih Medresesi'nde görevini sürdürür. H Şâban 932\ M Mayıs 1526'da Zenbilli Ali Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa getirilir. Şeyhülislâmlığı sırasında H 2 Şevval 940\ M 16 Nisan 1534'de vefat eder. Kabri, Edirnekapı Mahmud Çelebi Zâviyesi hazîresine defnedilir. 1971'de yapılan çevre yolları düzenlemesi nedeiyle kabri başka bir yere nakledilir (Turan, 2002; 238).

Şairin ilmî ve edebî bir çok eseri vardır: Tevârîh-i Âl-i Osmân, Dîvân, Yûsuf ile Züleyhâ, Kasîde-i Bürde Tercümesi, el-Felâh şerhu'l-Merâh, Resâ'ilü İbn Kemâlpâşâ, Risâletü meziyyeti'l-lisâni'l-Fârisî 'alâ sâ'iri'l-elsine mâ hala'l-'Arabiyye, Risâle fî tahkîki ta'rîbi'l-kelimâti'l-A'cemiyye, et-Tenbîh 'alâ ğalati'l-câhil ve'n-nebîh, Risâle-i Kâfiye, Dekâiku'l-hakâik, Nigâristân bunlardan bazılarıdır. Şairin zikredilenlerin haricinde bir çok eseri mevcuttur (Çelebi; 2002; 245-247).

Şinâsî: Adı "İbrâhim Şinâsi"dir. Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. İstanbul'da dünyaya gelir. Annesinin adı Esmadır. İbrâhim Şinâsi önce mahalle mektebine gönderilir. Annesi Tophane Müşirliği'nde binbaşı rütbesiyle görevli bir kişiyle evlenince üvey babası tarafından oradaki kalemlerden birine devamı sağlanır. On beş yaşından evvel başladığı tahmin edilen kalemdeki hayatı on yıl kadar devam eder. Zamanla Tophane Mektûbî Odası'nda hulefâ sınıfına geçip H'âcelik derecesine yükselir. Burada İbrâhim Efendi'den başta Arapça olmak üzere klasik bilgileri öğrenir; hocasının tavsiyesiyle Fîrûzâbâdî'nin el-Ķâmûsü'l-muhît'inin önemli bir kısmını ezberler. Asıl adı "Châteauneuf" olup Tophane Müşirliği'ne uzman sıfatıyla geldikten sonra Müslümanlığı kabul eden ve Mehmed Reşad adını alan bir Fransız subayından Fransızca öğrenmesinin yanında Batı ilimleri ve edebiyatı zevkini alır. Bu arada Avrupa'ya talebe gönderileceğinden haberdar olunca Reşad Bey'in tavsiyesi üzerine arzusunun Tophane Müşiri Fethi Paşa'ya bildirir, onun yardımıyla Sultan Abdülmecid'in huzuruna kabul edilerek Paris'e gidiş iznini alır.

Padişah iradesiyle hem kendisine hem geride kalan annesine maaş bağlanır, 5000 kuruş harcırah verilir ve muhtemelen 1849 Nisanı başında Paris'e ulaşır. Silvestre de Sacy'nin oğlu, Fransız Akademisi üyesi ve Journal des débats'nın başyazarlarından Samuel Silvestre de Sacy başta olmak üzere ilim ve edebiyat çevresinden bazı önemli kişilerle tanışıp yakınlık kurar. Mevcut ipuçlarından hareketle kolejde iki yıl (1849-1851) okuduktan sonra 1851 yaz ayları içinde Paris'e yerleştiği söylenir. 25 Haziran 1851 tarihinde Société Asiatique'e üye kabul edildiği Journal asiatique'teki kayıtlara dayanılarak tesbit edilir. Buraya Kemal Efendi'den (Mart 1850) sonra üye olan ikinci Türktür. Mustafa Reşid Paşa'nın yönlendirmesiyle maliye eğitimine yönelir.

Sacy Ailesi ve Société Asiatique üyelerinden Ernest Renan ve Littré sayesinde Alphonse de Lamartine'in meclisine devam etmeye başlar. Kendi beyanlarından, bir ara Fransa Maliye Bakanlığı'na staj mahiyetinde devam ettiği anlaşılır. Dört beş yıl kaldığı Paris'ten dönüş tarihi kesin değildir. Ancak döndükten sonra 4 Temmuz 1855'te Meclis-i Maârif üyeliğine tayin edildiği, 18 Eylül 1856'da

kesintiye uğrayan görevine 8 Mayıs 1857'de affedilerek devam ettiği bilinir. Eflak'ta vergi mükelleflerini ve hesaplarını denetlemek için Bükreş tarafına geçici olarak görevlendirilir. Gidiş hazırlıklarını yaptığı sırada Meclis-i Maârif'teki memuriyeti yanında bu geçici görevinden de uzaklaştırılır.

1858-1859 yılları içinde Şinâsi'nin Tiryal Sultan'ın sarayından Nâvekter Hanım'la evlenir. Kuleli Vak'ası diye bilinen (14 Eylül 1859), Sultan Abdülmecid'e karşı düzenlenmiş bir suikast olayına adının karıştığı bilinir. Şinâsi, 1860 yılı içinde imtiyazı Âgâh Efendi adına alınan "*Tercümân-ı Ahvâl*" adıyla bir gazete çıkarmaya teşebbüs eder. Gazetenin ilk sayısı H 6 Rebûlevvel 1277\ M 22 Eylül 1860'da çıkar ve bununla ilk özel Türk gazetesi neşir hayatına girmiş olur. "Şair Evlenmesi" adlı eseri ile Batılı tarzda ilk tiyatro eserini Türk edebiyatına kazandırır.

Tercümân-ı Ahvâl'den kısa bir süre sonra ayrılan Şinâsi, kendi başına "*Tasvîr-i Efkâr*" gazetesini çıkarır. Yazılarına açıkça yansımaya bile siyasî otoriteyi rahatsız edecek bazı hicivleri ve genellikle eleştirici tutumu yüzünden Şinâsi, Sultan Abdülaziz'in iradesiyle 4 Temmuz 1863'te Meclis-i Maârif'teki işine son verilerek memuriyetten ihraç edilir. Bir ara Said Paşa ile dil tartışmasına girer. 1 Ocak 1865'te yürürlüğe koyulan "Matbuat Nizamnâmesi"nin ağır şartlarıyla kendisini baskı altında hisseden şair ilk fırsatta Paris'e gider. Şinâsi'nin bu ikinci Paris seyahatinde zamanı Biblioth que Nationale ile evi arasında bir s k net ortamı içinde geçer. Masrafları Fâzıl Paşa tarafından karşılanır. Padişahın maiyetiyle beraber Pe te'ye giden Şinâsi, padişahın ayrılmasının (31 Temmuz 1867) ardından orada bir süre daha kalıp Macar dil bilginleri ve  arkiyat larla g r  ur. Mustafa Fâzıl Paşa, Şinâsi'yi Pe te'den alıp İstanbul'a getirir. Bu gelişinde sadece birkaç ay kalan Şinâsi bu arada, Fuad Paşa'ya bir dilekçeyle başvurup İstanbul'a dönmesi yolunda yardım ricasında bulunan karısını bu davranışından dolayı bo ar.   nc  kez Paris'e giden şair, 1869 yılı sonuna doğru İstanbul'a döner.

Kötü hayat şartları ve yoğun çalışma temposu yüzünden daha önce ba ladığı anlaşılan beynindeki rahatsızlığı ilerleyen Şinâsi, bir ara Mustafa Fâzıl Paşa'nın ilgisiyle iyileşir gibi olduysa da tekrar ağırla arak 13 Eylül 1871'de ölür. Ayas Paşa Mezarlığı'ndaki kabri sonraki yıllarda yapılan in aatlar sırasında kaybolmuştur.

Eserleri: Sadr-ı Esbak Merhum Re id Paşa Hazretlerinin Sit yi ini Mutazammın Olan Bazı Kas id-i  ciz nemdir, Tercüme-i Manzûme,  air Evlenmesi, Müntehabât-ı E ' r (Dîvân-ı Şinâsi), Durûb-i Emsâl-i Osmâniyye, Müntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Fatîn Tezkiresi (Kahraman, 2010; 166-169).

Ta lıcalı Yahyâ: Arnavut asıllı Dukakin ailesindedir. Kaynaklarda, mensup olduğu aile dolayısıyla "Dukakinzâde", ta lık bir bölgeden gelmesi nedeniyle de "Ta lıcalı" adları ile anılır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Arnavutluk'tan dev irilip İstanbul'a getirilir. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran ve Mısır seferlerine katılır. Daha sonra Hayâlî Bey ile K n n 'nin Bağdat Seferi'ne iştirak ederler. Padi ahtan beklediği ilgiyi göremeyince vezir Rüstem Paşa'nın himayesine girerek Eyüp Vakfı yöneticisi olur. Kısa bir süre sonra Rumeli, İzvornik sancağına

sürülür. Burada Yahyalı Akıncılar Ocağı'na katılır ve İstanbul'a bir daha geri dönmez. 1566 yılında Kânûnî'ye son kasidesini sunar. Bu kasideyi yazdığında seksen yaşındadır ve padişahın çocuklarını himaye altına almasını ister. Hayatının son yıllarında Gülşenî şeyhi Uryânî Mehmed Dede'ye intisap ederek kendini tamamen tasavvufa verir. Ölüm tarihiyle ilgili çeşitli kayıtlar bulunan Yahya'nın H 990\ M 1582 yılında doksan yaşını aşmışken vefat ettiği kabul edilir. Mezarı Sırbistan, İzvornik yakınlarındaki Lozniçe'dedir.

Eserleri: Dîvân, Hamse (Şâh u Gedâ, Gencîne-i Râz, Yûsuf u Zelîhâ, Kitâb-ı Usûl, Gülşen-i Envâr), Şehrengîz-i Edirne, Şehrengîz-i İstanbul (Kaya, 2011; 156-157).

Yezîd: Asıl adı "*Yezîd b. Miksem es Sekafi*"dir. Annesinin adı Dabbe'dir. Yezîd, çocukluğunu geçirdiği Tâif'te bir müddet kaldıktan sonra Dımaşk'a göç eder. Orada Emevîler'den Halife Yezîd b. Abdülmelik'in (II. Yezîd) oğlu Velîd b. Yezîd'e bağlanır. Emevî hilâfeti H 105\ M 724 yılında Hişâm b. Abdülmelik'e geçince Yezîd, Hişâm'ın halifeliğini tebrik etmeye gelir ve onu metheden bir kaside okumak ister. Ancak Hişâm bunu kabul etmez, "Sana Velîd gerek, git onu methet, ona şiir oku" diyerek huzurundan çıkarılmasını emreder. Çünkü Halife Hişâm bir yandan İslâmî değerlere karşı saygısız davranan Velîd'e öfke duyar, diğer yandan kendisinden sonra hilâfete oğlu Mesleme'yi getirmek için Velîd'i ve onun yakınlarını kendisinden uzak tutar. Bu hususu bilen Velîd, Halife Hişâm'ın Yezîd'i hapsedirmesi veya öldürtmesinden endişe ederek kendisine 500 dinar gönderir ve Dımaşk'tan ayrılıp Tâif'te yaşamasını sağlar. Buradan hareketle Yezîd'in, Hişâm'ın halifeliği boyunca 724-743 tarihlerinde Tâif'te kaldığı anlaşılır.

Hişâm'ın ölümü üzerine Velîd b. Yezîd (II. Velîd) halife olunca Yezîd Tâif'ten Dımaşk'a döner, Velîd onu çevresine alarak çeşitli ihسانlarda bulunur. Ancak hilâfet makamında kısa bir süre kalabilen (6 Şubat 743 - 16 Nisan 744) Velîd'in öldürülmesinden sonra kaynaklarda Yezîd'le ilgili herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Emevîler'in ilk halifelerini (Muâviye ve Abdülmelik) görece kadar eski bir şair olan Yezîd'in H 130\ M 748 yılı civarında vefat ettiği düşünülmektedir.

Günümüze ulaşan yazılı ve derli bir eseri mevcut değildir (Demirayak, 2013; 517-518).

Zâ'ik: Tam adı "*Şeyh Mehmed Emin Zâ'ik Efendi*"dir. Niyâzî-i Mısırî Hazretlerinin hulefasından, Ebyat-ı Bayramiye ve Mısriye şârihi, Şeyh Mehmed Suhfî'nin hafîdzâdesi Şeyh Hâfîz Mehmed Zeynüddîn Efendi'nin oğludur. H 1208/ M1793'te Bursa'da doğar. Eğitim almaya babasından başlar. Daha sonra döneminin diğer büyük şahsiyetlerinden ilim tahsil eder. Camii-i Kebîr yakınındaki Şeker Hoca Mahallesi'nde Dergâh-ı Mısırî meşihatinde bulunan babasının H 1232/ M 1816'da Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere arasında vefatı üzerine, küçük kardeşi Ahmed Şemseddîn Efendi ile ve onun ölümünden sonra da tek başına şeyhlik yapar.

Arzu edenlere Arapça ve Farsça okutur ve tefsir istinsah eder. Bursalı Müşir Eşref Paşa ile Bursa ulema ve şeyhlerinden bazıları kendisinden eğitim görürler. Bazı zevâtın daveti üzerine H 1251/ M 1835'te de İstanbul'a gelir. Burada evlenerek isteyenlere Arapça ve Farsça okutur. İstanbul'da bulunduğu sırada Bursa'daki dergâh, kardeşi ve onun vefatından sonra da büyük oğlu Necat Efendi tarafından idare olunur. Zâik, İstanbul'da hastalanarak Bursa'ya döner. Burada H.1269 / M1852'de, 61 yaşında iken vefat eder. Dergâhın hazîresinde Niyazi-i Mısrî'nin oğlu Şeyh Çelebi Ali Efendi'nin kabrinin civarına defnolunur. Dîvân'ı vardır (Karakoyun, 2007; 6).

Zekâ'î: İstanbul, Üsküdarlı olan şâirin asıl adı *Şeyh Mustafa Zekâî Efendi*'dir. Babası Üsküdar muhafızı, Bursa Yenişehirli İbrahim Bey'dir. Mustafa Zekâî Efendi bir müddet Dîvân-ı Hümâyûn kalemünde görev alır. Babasının vefatından sonra bu görevinden ayrılarak Halvetiye Tarikatı'nın Şa'bâniye koluna girer ve Simav kasabasına doğru yol alır. Burada tarikatın şeyhi ve mürebbîsi olan Hasan Efendi'den halifelik elbisesini devralır. "Zekâ'î ehl-i keşftir ki Ümmî Sinân oldu" tarihinden de anlaşılacağı üzere 1220 senesinde İstanbul'a dönerek Şehreminî'de Ümmî Sinân Dergâhı şeyhliğine atanarak Çuhadar Muhammed Efendi'den hilâfet alır (Çiftçi, 1996: 136).

Şefkat, Tezkiresi'nde tarih belirtmeden, Mustafa Zekâî'nin Nasûhî-zâde Şeyh Es-seyyid Fâzıl Efendi Hazretleri'nin şeyhlerinden olduğunu söyler (Önder, 2006:108). Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet Bey, Tezkiretü's-Şu'arâ'sında Zekâî'nin şiirlerini vasat olarak değerlendirir ve üç gazelinin bulunduğu bahseder (Çınarcı, 2007; 52). Fatîn Tezkiresi'nde ise şâirin herkesçe bilinen ve tanınan matbû bir Dîvânı olduğunu söylenir (Çiftçi, 1996: 136). Bursalı Mehmed Tâhir Efendi de Fatîn Davud'un söylediklerine ilave olarak, Zekâî'nin bir de Nasûhî Hazretlerinin "Risâletü'l-Velediyye"sini şerh ettiğini ancak bu eserin basılmadığını belirtir (Tâhir, 1975; C.1, 233). Şâirin ölüm tarihi Şefkat ve Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmey Bey tezkirelerinde Hicrî 1227 olarak verirken, Fatîn Tezkiresi'nde H 1207 olarak verir. Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmey Bey Tezkiresi'nde şâirin ölümüyle ilgili iki târih beyti yer alır: " Bezm-i 'irfândan Zekâ'î etti 'azm'-ilâ-mekân." "Hû ile 'ârif Zekâ'î 'azm-ı lâhût eyledi. 1227." (Çınarcı, 2007; 52) Kabri Ümmî Sinân Dergâhı'ndadır(Tâhir, 1975; C.1, 234).

Ziyâ Paşa: Asıl adı *Abdülhamid Ziyâeddin*'dir. 1829 yılında, İstanbul, Kandilli'de dünyaya gelir. Babası Galata Gümrüğü kâtiplerinden Ferîdüddin Efendi, annesi Itır Hanım'dır. İlk eğitiminin ardından Süleymâniye civarındaki Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye'de, daha sonra Beyazıt Rüştiyesi'nde okur. Arapça ve Farsça öğrenir. 16-17 yaşlarındayken Dâire-i Sadâret-i Uzmâ Mektûbî Kalemî'ne kâtip olarak girer. 1856'da Sadrazam Mustafa Reşid Paşa vasıtasıyla Mâbeyn-i Hümâyûn beşinci kâtibi olarak saraya girer.

1861'de Fuad Paşa'nın sadrazamlığa getirilmesiyle yükselme hırsı yüzünden ortaya koyduğu tuhaf davranışlardan dolayı Mâbeyn-i Hümâyun'daki görevine son verilerek Zaptiye Müsteşarlığı'na getirilir. Nisan 1862'de "Paşa" unvanını alarak Kıbrıs mutasarrıflığına tayin edilir. Buranın iklimine alışamamasından dolayı sıtmaya yakalanır, bir çocuğu felç olur. Babasının ölümü üzerine yaptığı başvuru sonucu bir yıl sonra Meclis-i Vâlâ âzalığı ile İstanbul'a döner. Daha sonra rütbesi mîrimîranlığın ûlâ sınıfına yükseltilerek beylikçiliğe terfi eder. Siyasi nedenlerden dolayı bu görevinden istifa eder.

Eylül 1863'te Bosna'dan dönerek Meclis-i Vâlâ âzalığına ve ardından da Deâvî Nâzirliği'ne tayin edilir. Yaklaşık üç yıl sonra, İstanbul'dan uzaklaştırılma düşüncesiyle, Amasya mutasarrıflığına tayin edilir. Burada bir çok imar faaliyeti gerçekleştirir. Bu sırada çıkarlarına dokunduğu Zile Müftüsü Feyzullah Efendi ve Hacı Hasan Ağa gibi kişilerin suistimal söylentileri üzerine Canik mutasarrıflığına tayin edilir. Ekim 1865'te Meclis-i Vâlâ üyeliğiyle tekrar İstanbul'a döner.

Muhbir gazetesinde yazdığı yazılarla hükümetin iç ve dış politikalarını eleştirir. 17 Mayıs 1867'de Mustafa Fâzıl Paşa'nın daveti ve *Courrier d'orient* gazetesinin sahibi Giampietri ile Fransız büyükelçisi Bouret'in yardımıyla gizlice Paris'e kaçar. Burada Mustafa Fâzıl Paşa'nın bağladığı maaşla bir süre yaşamını sürdürür. Temmuz 1867'de Sultan Abdülaziz'in Paris'e gelmesi üzerine Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin diğer üyeleriyle Londra'ya geçer. 29 Haziran 1868'de Nâmık Kemâl ile "*Hürriyet*" gazetesini çıkarmaya başlar. Gazetenin 67. sayısında çıkan bir yazısı nedeniyle, Bâbîâli'nin başvurusu üzerine, İngiliz hükümeti tarafından tutuklanır. Kefaretle serbest bırakılır. Can güvenliği endişesiyle önce Paris'e, oradan da Cenevre'ye geçer. Sultan Abdülaziz'e sunduğu bir kasideyle havayı yumuşatarak İstanbul'a döner.

1872 yılının başlarında Ahkâm-ı Adliyye'de kurulan İcra Cemiyeti reisliğine getirilir. Şuârâ-yı Devlet üyeliğine getirilir. 1876'da Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilip yerine V. Murad'ın çıkarılmasıyla Maarif Müsteşarlığı'na atanır. Henüz görevinin başlarında sürgün edilenlerin affı konusundaki düşüncelerini sadrazama iletmesiyle, aceleci davrandığı gerekçesiyle, görevinden azledilir. Sırasıyla; Kânûn-i Esâsî Encümeni, Hediyye-i Askeriyye Cemiyeti başkanlığı, Suriye ve Konya valiliği görevlerinde bulunur. Son olarak Adana valiliğine gönderilen Ziyâ Paşa, 17 Mayıs 1880 tarihinde burada vefat eder. Cenazesi, Adana Ulu Camii hazîresine defnedilir.

Eserleri: Eş'âr-ı Ziyâ, Zafer-nâme, Rüyâ, Arz-ı Hâl, Harâbât, Verâset-i Saltanat-ı Seniyye Hakkında Mektup, Endülüs Tarihi, Riyânın Encâmı ve Engizisyon Tarihi. Ziyâ Paşa'nın bunların dışında, yayımlanamayan veya müsveddeleri kaybolduğu tahmin edilen birkaç eserinden daha söz edilmektedir (Uçman, 2013; 475-479).

Yahyâ, Fevzî, Hamdî, Baba Mâcid-i Horasânî, Tâlibî, Tayyibî, Şiddîk, Şafvet, Müştâk ve Râzî isimli şairler yaşadıkları yüzyıllar tesbit edilemediği için "Mecmuada Yer Alan Şâirlerin Hayatı" kısmına dahil edilmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

**KONYA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ
8358 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ
TRANSKRİPSİYONU
(1-183. SAYFALAR)**

1. sayfa yok ve 2. sayfa bir kaç karalama dışında boştur.

(s. 3)

(1)

Mecmû'a-ı İlâhîden ¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gel vücûdum âteş-i 'aşk-ı Hâbîbu'llâha bak ²
Çeşm-i kalbi ol ziyâda ³ feth idüp Mevlâya bak
- 2 Sînem ⁴ içre nûr-ı zıkr ile uyandır bir çerâğ
Ol çerâğuñ şu'lesiyle görine dîdâr-ı Hâk
- 3 Nûr-ı fâhr-i 'âleme eyle teveccüh dâ'imâ
Mâh-ı kalbi ⁵ ide engüşt-i 'inâyet iki şakq
- 4 Maḥrem-i sırr-ı Hudâ peygamber-i âḥir-zamân
Kümmel-i ehl-i ḥaḳîḳat andan aldılar sebaḳ
- 5 Mu'cizâtuñ ⁶ şubḥ-ı şâdık gibi zâhir bâ-ḥuşûş
Ḥâzret-i Ḳur'ânı inzâl eyledi "*Rabbü'l-felâk*" ⁷
- 6 Şems-i Hâkdan irişüp nûr-ı 'inâyet bir nefes
Dilerüm kalb-i Zekâ'î ⁸ açıla mişl-i şafaḳ

1 Na't-ı Şerîf-i Zekâ'î.

Sinan Köseoğlu, *Zekâyî Dîvânı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, s. 21.

Şeyh Muştafâ Zekâ'î-i Sinânî, *Dîvân-ı Zekâ'î yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307837.pdf, s. 10, <https://acikerisiMtbnMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1152/197307837.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri, C. I*, Meral Yayınevi, İstanbul, Hzl. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen, s. 233.

2 Gel: Gül Mehmed Tâhir s. 233; vücudum: vücûduñ; bak: yaḳ Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

3 ziyâda: ziyâdan Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

4 sînem: sîneñ Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

5 kalbi: kalbiñ Köseoğlu s. 21, ZD s. 10, Mehmed Tâhir s. 233.

6 Mu'cizâtuñ: Mu'cizâtu Köseoğlu s. 21, ZD s. 10.

7 Rabbü'l-felâk: "*Kul euzu bi rabbil felak, min şerri mâ halak, ve min şerri gâsıkın izâ vekab, ve min şerrin neffâsâti fil ukad, ve min şerri hâsîdîn izâ hased.*" "*Yarattığı şeylerin kötülüğünden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin kötülüğünden, düşümlere üfleyenlerin kötülüğünden, haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden, sabah aydınlığının Rabbine sığınırım.*" *Kur'ân*, Felak Süresi, Âyet 1-5, <https://www.kuransitesi.com/felak-suresi-nas-suresi/>, 05.05.2019.

8 Zekâ'î: Zekâyî Köseoğlu s. 21, ZD s. 10.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

I

Bir mu‘azzam pâdişâhsın ki kuluñdur cümle şâh
 Kırb-ı "ev ednâda"² vaz‘ oldı senüñçün taht-gâh
 Nüh felek heft ü zemîn ancak saña bir bâr-gâh
 Emrüne³ maḥkûmdur ‘âlem her sözün⁴ vaḥy-i İlâh
 E’s-şalât u ve’s-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ
 Küntü ‘âşî⁵ yâ şefî‘-al-müznibîn irḥam lenâ⁶

II⁷

Ḳanğı ḥâke başsa pây-ı devleti⁸ ol Tûr olur
 Cânib-i Ḥaḳdan tecellî zâtuna⁹ pür-nûr olur
 Her nazarda ‘aynuna¹⁰ vech-i Hudâ manzûr olur
 Bu selâmuñ¹¹ ḥıdmeti¹² na‘tuñ ile mağfûr olur
 E’s-şalât u ve’s-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ
 Küntü ‘âşî¹³ yâ şefî‘-al-müznibîn irḥam lenâ

1 Na‘t-ı Şerîf-i Müseddes-i Selâmî.

Muştafâ Selâmî, *Dîvân* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi, PL 248 S314A17 1870, s. 45-46, <https://ia800308.us.archive.org/3/items/divansel00selauoft/divansel00selauoft.pdf>, 15.01.2018.

Şeyh Selâmî Efendi, *Dîvân-ı Selâmî* yz., TBMMKütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307886.pdf, s. 45-46, <https://acikerisiMtbnMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1005/197307886.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

Mehmed Tâhir s. 189.

2 ev ednâda: " *Fe kâne kâbe kavseyni ev edna.* " *Böylece iki yay mesafesi kadar, (hatta) daha yakın oldu.* " *Kur'an*, Necm Sûresi, Âyet 9, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=53&ayet=9>, 05.05.2019.

3 Emrüne: Emriñe ŞSD s. 45, MSD s. 45.

4 sözün: sözüñ ŞSD s. 45, MSD s. 45.

5 ‘âşî: ‘âş ŞSD s. 45, MSD s. 45.

6 irḥam-lenâ: üsfu‘lena Mehmed Tâhir s. 189.

7 II . bent Mehmed Tâhir nüshasında yoktur.

8 devleti: devletüñ ŞSD s. 45, MSD s. 45.

9 tecellî zâtına: tecelliyât ile ŞSD s. 45, MSD s. 45.

10 ‘aynuna: ‘aynuña ŞSD s. 45, MSD s. 45.

11 selâmuñ: Selâmî ŞSD s. 45, MSD s. 45.

12 ḥıdmeti: ḥıdmet-i ŞSD s. 45, MSD s. 45.

13 ‘âşî: ‘âş ŞSD s. 45, MSD s. 45.

(3) ¹

Müstefîlün Müstefîlün

I

Allâhu Rabbî lâ-yezâl
Yâ Vâhidü yâ Zü'l-Celâl
Ey pâdişâh-ı bî-zevâl
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

II

Vakt-i seher feryâdımız²
‘Arşa çıkar efgânumuz³
Cürm ü haşâdur kârımız⁴
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

(s. 5)

III

Senden irüşmezse amân
Olur kamu işler yamân
Yâ şâhib-i⁵ kevn ü mekân
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

IV

Meftûnî ‘âciz hem⁶ garîb
Luţfuñdan etme bî-naşîb
Yâ Bâkî vü Hayy u Mucîb
Yessirlenâ hayrû'l-umûr

(4)

Murabba‘ -ı Şafvet⁷

Mefâ‘ilün Fe‘ilün (Fâ‘ilâtün)

I

Gözüm ki kıane boyandı
Şarâbı n'eyleyeyüm
Ciger ki odlare yandı
Kebâbı n'eyleyeyüm

1 İlähî-i Meftûnî (Sultan II. Mustafâ).

İskender Pala, *Şiirin Sultanları*, Divan Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 101.

2 seher feryâdımız: seherde dâdımız Pala s. 101.

3 efgânumuz: feryâdımız Pala s. 101.

4 haşâdur kârımız: haşâ mu‘tâdımız Pala s. 101.

5 Kelime metinde "şâhib ü" şeklindedir.

6 Meftûnî ‘âciz hem: İkbâlî âsidür Pala s. 101.

7 Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, Hece Yayınları, II. Baskı, Ankara 2009, s. 147.

Hasan Basri Çantay, *Âkifname (Mehmed Akif)*, Ahmed Said Matbaası, İstanbul 1966, s. 130, 243.

II
Ne yâre yarada ismüm
Ne tende pâk ola cismim¹
İlâhî ben bu bir avuc
Turâbı n'eyleyeyüm

III
Çeküldi kâfile gitdi
Beğâ-yı 'âleme gitdi
Yüz zevk u şevkile gitdi
Kitâbı n'eyleyeyüm

IV
Kurulsa mahşer-i kazâ
Açulsa defter-i kazâ²

V
Açıldı mü'mine cennet
Şaçıldı mü'mine rahmet
O günde bî-çâre Şafvet
Hesâbı n'eyleyeyüm

(s. 6)

(5)

İlâhî-yi Mekteb³
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I
Her sa'âdet celbüne 'izz ü şeref oldu sebab
Bâ'is-i izz ü şerefdür mekteb-i 'ilm ü edeb
Mektebe rağbet ider her 'âkil-i 'âlî-neseb
Bâ'is-i 'izz ü şerefdür mekteb-i 'ilm ü edeb

II
Kim ki ister zulmet-i cehli izâle itmege
Bâtılı terk eyleyüp râh-ı şavâba gitmege
Mektebe gelsün ma'ârif sözlerin işitmege
Bâ'is-i 'izz ü şerefdür mekteb-i 'ilm ü edeb

1 Ne yâre yarada ismüm Ne tende pâk ola cismüm: Ne yâre yaradı cismim, ne bana, bilmem hiç Ersoy s. 147; Ne bana yaradı cismim Ne yâre yâr oldu Çantay s. 130, 243.

2 Metinde iki beyit eksiktir.

3 Şairi tespit edilemedi.

III

Âdemi insân ider ‘ilm ü edeb ile hüner
Câhilüñ dünyâ vü ‘uqbâda işi ‘aksî döner
Âteş-i cehl ü dalâlet âb-ı ‘ilm ile söner
Bâ‘is-i ‘izz ü şerefdür mekteb-i ‘ilm ü edeb

IV

‘İlm ü şan‘atdan haberdâr olmayanlar ac olur
Müflis-i bî-vâye kalup herkese muhtâc olur
Şâhib-i ‘ilm ü edeb her başa lâyıķ tâc olur
Bâ‘is-i ‘izz ü şerefdür mekteb-i ‘ilm ü edeb

7. sayfa boş, 8-15. sayfalar eksik, 16. sayfa da boştur.

(s.17)

(6)¹

Ez-Dîvân-ı Sûzî Kıddise Sırruhu

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

- 1 N'oldı yine zâr(e)² düşdüñ n'eyleyeyüm gönül seni
Bir oñulmaz kâre düşdüñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 2 Derdiñe bulmaduñ devâ bilemedüñ çâre aña
Kıpladı seni mâsivâ n'eyleyeyüm gönül seni
- 3 Aşl u uşûle göçmedüñ fer‘-i sivâdañ geçmedüñ
Yâri ağıyardan seçmedüñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 4 Aldı seni hüzn (ü) elem bilemedüñ luţf u³ kerem
Kılmadı bir söz ki diyem n'eyleyeyüm gönül seni
- 5 Serümi⁴ sevdâya şalduñ varluğum elümden alduñ
‘Aşķile dîvâne kılduñ n'eyleyeyüm gönül seni

1 Gâzel-i Sûzî.

Şeyh Ahmed Sûzî, *Dîvân-ı Sûzî yz.*, T.B.M.M Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307863.pdf, s. 143-144, <https://acikerisiMtbmMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/984/197307863.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

Zafer Arslan, *Dîvân-ı Sûzî-i Sivâsi Tenkitli Metin- İndeks*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2010, s. 292-293.

Metin Ceylan, *Ahmed Sûzî Dîvân'ının Edisyon Kitiği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 1999, s. 289.

2 Metinde "zâr" şeklindedir.

3 hüzn: hüzn; bilemediñ: bilmediñ Arslan s. 292, u: - SD s. 143.

4 Serümi: Serrimi Arslan s. 292.

- 6 Girmedî gûşuña şadâ idemedüñ ‘ahde vefâ
Dostdan olduñ¹ her dem cüdâ n'eyleyeyüm gönül seni
- 7 Sen seni bilmedüñ nesin şanduñ² dostdan gayrısıñ
Añlar iseñ birlikdesin³ n'eyleyeyüm gönül seni
- (s. 18)
- 8 Dostile dost olamadüñ kendi nefsuñ bilemedüñ
Bir dem şad olup gülmedüñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 9 Yârene⁴ merhem bulmadüñ sırrına maħrem olmadüñ
‘Aşkuñ demiyle tölmadüñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 10 Bir gün ola yâr olasuñ vuşlat dîdârın⁵ bulasun
Hakķile⁶ hem-vâr olasuñ n'eyleyeyüm gönül seni
- 11 Ma‘şûqdan irse merħabâ cümle hevâ olur hebâ
Sûzî o dem bulur şafâ n'eyleyeyüm gönül seni

(7)⁷

Faşlün fî Evşâfi’l- Kâlbi ve Kemâlihi⁸

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1 Gönül bir sırr-ı a‘zamdur anı ‘ârif bilür ancak
Cenâb-ı Hakķa maħremdür anı ‘ârif bilür ancak
- 2 Gönül bir kenz-i maħzûndur⁹ daħi bir dürr-i meknûndur
Serây-ı kudse maħrûndur anı ‘ârif bilür ancak
- 3 Gönül bir taħt-ı şâhîdür maķâm-ı "lî ma‘allâhdur"¹⁰
Nazar-gâh-ı İlâhîdür anı ‘ârif bilür ancak

1 olduñ: oluñ Arslan s. 292.

2 -: ki Arslan s. 292, Ceylan s. 289, ûzî s. 143.

3 birlikdesin: bizlûkdesin SD s. 144.

4 Yârene: Yâreme Ceylan s. 289.

5 vuşlat dîdârın: vuşlat-ı dîdâr Arslan s. 293, Ceylan s. 289, SD s. 144.

6 Hakķ ile: Hakķıyla SD s. 144.

7 Ğazel-i Sûzî.

Arslan s. 55-56, SD s. 27-28, Ceylan s. 112-113.

8 Faşl-ı fî Evşâfî’l- Kâlbi ü Kemâle: Gönül Üzerine Olan Nuţûklardır Arslan s. 55.

9 maħzûn: maħzûn SD s. 27, Ceylan s. 112.

10 lî ma‘allâhdur: Hadis-i Şerif: “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde edememiştir.”, Muhammet Kuzubaş, *Divan Edebiyatında Hadis-İ Şeriflerin Yeri*, Yedi İklim Dergisi Edebiyatta Peygamberimiz Özel Sayısı, http://www.muhammetkuzubas.com/makaleler/hadis1.htm#_ednref12.

lî-ma‘- Allâhdur: lî-mâ‘llâhîdür Arslan s. 55.

(s. 19)

- 4 Göñüldür maqşad-ı aqşâ dağı "*qavseyni ev ednâ*"¹
Qamu a'lâlardan² a'lâ anı 'ârif bilür ancağ
- 5 Göñül âyîne-i iclâ riyâz-ı cennet-i a'lâ
Göñüldür mağrem-i Mevlâ anı 'ârif bilür ancağ
- 6 Göñül Hađkuñ kitâbıdır ki nuđk-ı³ hem beyânıdır
O rûhânî lisânıdır anı 'ârif bilür ancağ
- 7 Göñüldür remz-i Kur'ânî o Beytu'llâh-ı⁴ nûrânî
Büyükdür cümleden şanı anı 'ârif bilür ancağ
- 8 Göñüldür kûbbe⁵-i 'âşık dağı bir rehber-i şâdığ
Ki sırr-ı cümleye fâ'ik⁶ anı 'ârif bilür ancağ
- 9 Göñül mağbûb-ı Mevlâdur ki dosta özge me'vâdur
Göñül bir gizli kimyâdur anı 'ârif bilür ancağ
- 10 Göñüldür menba'-ı îmân göñüldür me'ħaz-ı Qur'ân
Göñüldür menşe'-i 'irfân anı 'ârif bilür ancağ
- 11 Göñül bir 'arş-ı Rađmândur dağı hem sırr-ı bürhândur
Göñül mağfice bir kândur anı 'ârif bilür ancağ
- 12 Göñüldür kâmile mi'râc dağı 'âriflere ser-tâc
Qamu â'mâl aña muğtâc anı 'ârif bilür ancağ

(s. 20)

- 13 Göñül olmuş muđit⁷ 'âlem dağı ser-levħa-ı âdem
Ki ħükmi cümleden ağdem anı 'ârif bilür ancağ
- 14 Göñül sırr-ı ezeliğür mir'ât-ı⁸ lâ-yezâliğür
Qamudan qadri⁹ 'âliğür anı 'ârif bilür ancağ
- 15 Göñül meyhâne-i Hađdur ki sâkîsi anuñ Hađdur
Bu sekr bir cezbe-i Hağdur anı 'ârif bilür ancağ

1 maqşad: maqşûd Arslan s. 55, qavseyn ev ednâ: qavseyn ü ev ednâ SD s. 27.

qavseynî ev ednâ: "*Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ.*" "*Böylece (aradaki mesafe) iki yay boyu veya daha yakın oldu.*" Kur'an, Necm Sûresi, Âyet 9, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=53&ayet=9>, 05.05.2019.

2 a'lâlardan: 'âliflerden Arslan s. 55, Ceylan s. 112.

3 nuğk-ı: nuğk Arslan s. 55.

4 Beytu'llâh-ı: Beytu'llâhi Ceylan s. 112.

5 kûbbe: kûbe Arslan s. 55, Ceylan s. 112, SD s. 27.

6 fâ'ik: fâyık Ceylan s. 112, SD s. 27.

7 muğit: muğit-i Arslan s. 56.

8 mir'ât-ı: ki bâkî Arslan s. 56, Ceylan s. 113.

9 qadri: qader Arslan s. 56, SD s. 28.

- 16 Göñüldür merci'-i¹ Sûzî göñüldür melce'-i Sûzî
Göñüldür maqşad²-ı Sûzî anı 'ârif bilür ancağ
- 17 Bu Sûzî miskînüñ göñli olupdur mesned-i 'ulvî
Ki nefsi cümleden süflî³ anı 'ârif bilür ancağ

(8)⁴
Ġazel

- Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
1 Dervîş olan kendini ednâ bilür
Ġalb gözin açar bunı a'mâ bilür
- 2 Boymı egri 'ibret ile gezer ol
Kimi görse kendiden a'lâ bilür
- (s. 21) 3 Hoş nazar ider kamu kullara ol
Gördigüni Hızr⁵ ile Mûsâ bilür
- 4 Kimseye 'arz eylemez hâlünü ol
Hâlünü anuñ hemân Mevlâ bilür
- 5 Teslîm olur mürşidinüñ nuţkuna
Her ne emr itse anı kimyâ bilür
- 6 Kendi sözi farz olursa da eger
Mürşidüñ⁶ sünnetünü evlâ bilür
- 7 Görse bir ser-hoş yanmuş⁷ sekründen⁸
Hüsni zann⁹ ider anı mağmâ bilür
- 8 Az uyur az yir az içer her zamân
Zıkr ü fikriñ kendine ahlâ¹⁰ bilür
- 9 Sûzî tefvîz it umûruñ Hağğa gel
Her ne olsa Hağ anı a'lâ bilür

1 merci'-i: merci'î Arslan s. 56.

2 maqşad: maqşid Arslan s. 56.

3 süflî: süflî Ceylan s. 113.

4 Ġazel-i Sûzî.

Arslan s. 159, Ceylan s. 189-190, SD s. 77.

5 Hızr: Hızr Ceylan s. 189, SD s. 77.

6 Mürşidüñ: Mürşidüñ SD s. 77.

7 yanmuş: yatmış Ceylan s. 189.

8 Bu beyit vezne uymamaktadır.

9 zann: - Ceylan s. 189, SD s. 77.

10 ahlâ: ehlâ Ceylan s. 190.

(9)¹

Bu dağı
10'lu Hece Ölçüsü

I

Geldüm sûzâne şem'(e)² pervâne
Bağmazam câne gizli pâzâr³ var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

(s. 22)

II

Dil-i bî-mârum şorsa ol yârüm
Ne var hünkârüm âh-ı seher var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

III

'Aşkile giryân cigerüm⁴ biryân
Olmuşam hayrân cânda eser var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

IV

Zülfî telinden bâğ-ı gülünden
Dostuñ ilünden⁵ geldüm haber var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

V

Gönlüm pür⁶-yare geldüm tîmâre
Eylegil çâre dilde keder var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

VI

Derdile hûşem mest ü medhûşem
Dostdan gelmişem bende haber⁷ var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

1 Murabbâ-ı Mütেকerrir-i Sûzî.

Arslan, s. 142-143, Ceylan s. 176-177, SD s. 68-69.

2 şem'(e): şem'î Ceylan s. 176.

3 Kelime metinde "pâzâr" şeklindedir.

4 cigerüm: çekerim Ceylan s. 176.

5 ilünden: elinden SD s. 69.

6 Kelime metinde "ber" şeklindedir.

7 Kelime metinde "gevher" şeklindedir.

VII

Sûzî¹ dilüm var tâze gülüm var
Gizli sırrum var bende² hüner var
Yan yüregim yan gör ki neler var
Bu halk içinde bize güler var

(10)³

Bu daği

14'lü Hece Ölçüsü

- (s. 23)
- 1 Gel terk eyle dünyâyı tevîde gel tevîde
Gel zıkr eyle Mevlâyı tevîde gel tevîde
 - 2 Mâl u mülk(ü) her işi⁴ terk it bâtıl teşvîşi
İster iseñ cümbüşi tevîde gel tevîde
 - 3 Gel kalbünü pâk eyle gel cismünü hâk eyle
Hem sîneñi çâk eyle tevîde gel tevîde
 - 4 Zâhid aldanma mekre kendiñi şalma fikre
Ulaş meclis-i zikre tevîde gel tevîde
 - 5 Gel şıdkile cüş eyle gir kalbünü hoş eyle
'Aşk bâdesün nüş eyle tevîde gel tevîde
 - 6 Bu erenler meydânı gelenler virdi cânı
Şorulmaz bunda kanı tevîde gel tevîde
 - 7 Kalk şeheriñ âh eyle virdiñi Allâh eyle
'Azmünü dergâh eyle tevîde gel tevîde
 - 8 Bu fânîye tayanup böyle bâkîdür şanup
Bu gafletden uyanup⁵ tevîde gel tevîde
 - 9 Dervîşleriñ Ka'besi olur ihyâ gicesi
Budur cennet bağçesi tevîde gel tevîde

1 Sûzî: Sûz-i Ceylan s. 176.

2 bende: bunda Ceylan s. 176.

3 Gazel-i Sûzî.

Arslan s. 273-274, Ceylan s. 275-276, SD s. 133-134.

4 işi: şeyi Ceylan s. 275.

5 uyanub: uyanıp Ceylan s. 276.

- 10 Ey münkir itme inkâr gel zikre eyle ikrâr
Bir gün ider saña kâr tevhîde gel tevhîde
- (s. 24) 11 Kime atlasla dîbâ anlaruñ soñı hebâ
Al hırkayı gey ‘abâ tevhîde gel tevhîde
- 12 Tevhîde gel itme ‘âr gayrîlere kılma kâr
Bulam dir iseñ dîdâr tevhîde gel tevhîde
- 13 ‘Ucb u riyâyı terk it ‘âkıbet hâli fikr it
Sûzî kalbüñle zikr it tevhîde gel tevhîde

(11)¹

İlâhî

7'li Hece Ölçüsü

I

‘Aşk-ı nigâr kandedür
Şevk u tarab andadur
Hak dil-i vîrâdadur
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur²

II

‘Aşka uyandur velî
Tañrıya hem sevgili
‘Âşıkâ dirler deli
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

III

Kimi verir nân u aş³
Kor⁴ yoluna cân (u) baş
Kimi atar aña taş
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

IV

Kimisi cândan sever
Kimi yanından kovar⁵
Hıdmetüne pek ever⁶

1 Muhammes-i Mütেকerrir-i Kudûsî.

Fehmi Kuyumcu, *Kuddûsî Divânı*, Gaye Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1982, s. 255-256.

2 Kuyumcu nüshasında şiirin bu mısrası hiçbir bentte yoktur.

3 "verir nân u aş" ifadesi metinde "urur nâr-ı ‘aşk" şeklindedir.

4 Kelime metinde "Koy" şeklindedir.

5 Mısra metinde "Gönlünü hoşca tutar" şeklindedir.

6 Kelime metinde "uyar" şeklindedir.

İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

V¹
Kimi giyer ‘abâyı
Kimi giyer zîbâyı
Kimi sever Mevlâyı
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

(s. 25)

VI
Kimisi Kıddûsiyâ
Eyler aña cân fedâ
Kimi ider çok ezâ
İşte şafâ andadur
İşte şafâ bundadur

(s. 26)

Bismi’İllâhi’r-raḥmani’r-raḥîm

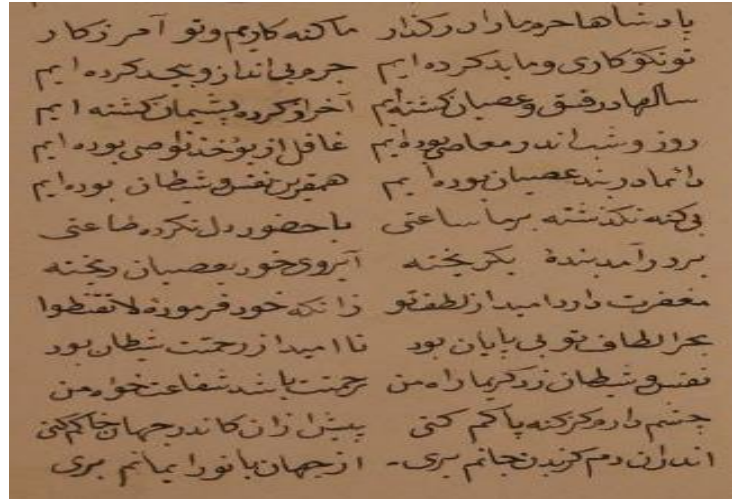
(s. 27)

(12)²

Ez-Pend-nâme-yi Şeyh ‘Atṭâr Rahmetu’İllâhi Te‘alâ

Der Münâcât-ı Kâzîü'l-ḥâcât

Bismi’İllâhi’r-raḥmani’r-raḥîm

1 V: - Kuyumcu.

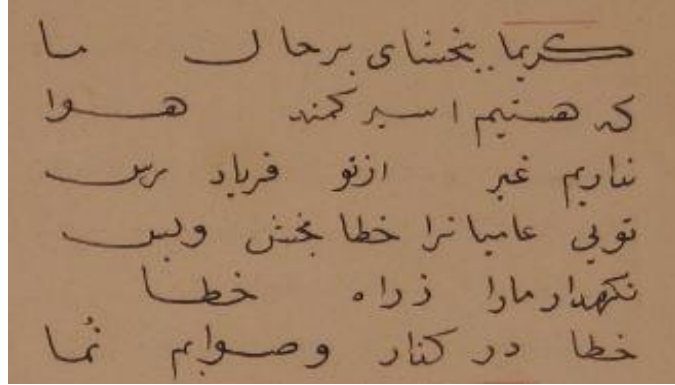
2 Pend-nâme-i Ferîdüddîn Attâr.

Ferîdü'd-dîn Muḥammed bin İbrâhîm ‘Atṭâr-ı Nişâbüri, *Pend-nâme yz.*, s. 6, http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_4/ketab4054/ketab4054.pdf, 11.04.2018.

(s. 28)

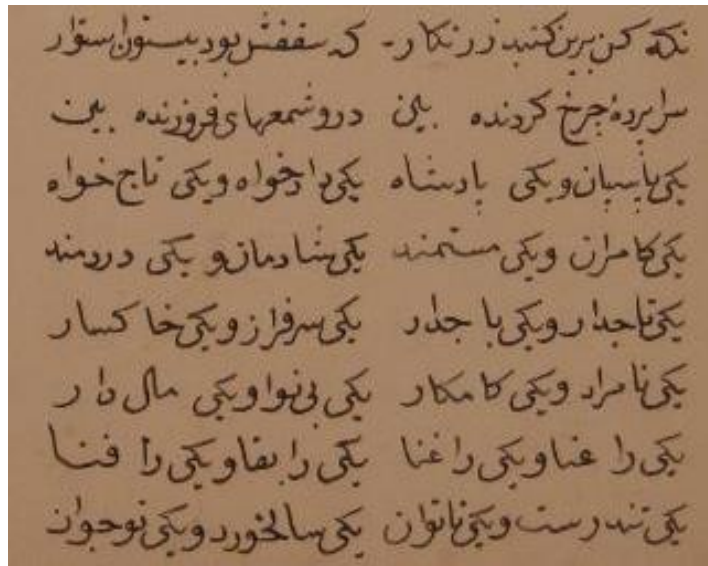
(13)¹

Ez-Pend-nâme-i Yekî Ez-Meşâyiḥ-i Kirâm Der-Münâcât

(14)²

Emr Der Müşâhede-i Każâ vü Kader

1 Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî.

Melek Dikmen, "Nasihat Edebiyatına Dair Bir Eser; Sa'dî'nin Pendnâmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. IX, S. 9, Nisan 2016, s. 169, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi43_pdf/1dil_edebiyat/dikmen_melek.pdf, 11.02.2018.

Nüshada, mecmuadaki beyitlere ek olarak üç beyit daha yer almaktadır.

Muşlihü'd-dîn Sa'dî-i Şîrâzî, *Pend-nâme yz.*, s. 1,

http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_2/ketab2226/ketab2226.pdf, 11.04.2018.

2 Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî.

Dikmen s. 182. Dikmen nüshasında; 3,5-7,9,11,13-17. beyitler yoktur.

PSS s. 16-18.

(s. 29)

یکی در صوب و یکی در خطا یکی در دعا و یکی در و غا
یکی نیک خلق و یکی بدخوی یکی بر دیار و یکی جنگ جوی
یکی در نعم و یکی در عذاب یکی در شفقت و یکی کامیاب
یکی در جهان جلالت امیر یکی در کمند حوادث اسیر
یکی در کاستن رخت مقیم یکی با غم و رنج و محنت ندیم
یکی در برون رفت ز لذت زمال یکی در غم نان و خرج عیال
یکی را شکر روز صیغه است یکی خفته در کعبه میخانه مست
یکی نیک خردار و نیک اعتقاد یکی غرور و محرف و فساد
یکی غازی و یک پهلوان یکی عاجز و مست و ترسند جهان

(15)

Der Beyân-1 'Adem Sebât-1 Dünyâ

بسا پادشاهان شوکت نشاد بسا پهلوانان کشور سناز
بسا تندگران لشکر شکن بسا شیرازان شمشیر زن
بسا ماه رویان شهادت قد بسا نازنینان خورشید خند
بسا نامدرو بسا کامکار بسا سرو قد بسا کلغدار
که گردن پیرهن عمر چاک کشیده نندرز در کربان بخاک
جان خرمین نامشان شد بباد که هرگز کسی زان نشانی نهد

(s. 30)

منه دل برین کاخ خرم بقوا که می بارد از آسمانش بلا
شانی ندارد جهان ای سپر بغفلت میر عمر در روی سپر

(s. 31)

(16)¹

Fuzûlî Ez-lisân-ı Türkî

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Vaşluñ baña hayât virür firkatüñ memât
Sübhâne hâliki *halaka'l-mevte ve'l-hayât* ²
- 2 Hicrânuña taħammül iden vaşluñı bulur
Tûbâ li men yüsâ'adehü's³-şabru ve's-sebât
- 3 Mihrüñdür âfitâb⁴-ı mekâşid vesîlesi
Mâşâ'e men erâde bihi'l- fevze ve'n-necât
- 4 Dökmüş riyâz-ı taḅ'uma bârân-ı şevküñi
Men enzele'l- miyâhe vü ihyâ bihe'n-nebât
- 5 Hâḅ âferînişe⁵ sebeb itdi vücûdını
Evcebeste bi'z-zuhûri⁶ zuhûrû'l-mükevvenât⁷
- 6 İzid serîr-i hüsne se(n)i kıldı pâdişâh
A'lâ kemâli zâtike fî aḅsenü's-şifât
- 7 Kıldıñ edâ-yı na'tı Fuzûlî tamâm kııl
Kelleme bi's-selâmi vü temmente⁸ bi's-şalât⁹

1 Gâzel-i Fuzûlî.

Mehmet Fuzulî, *Divan-ı Fuzulî yz.*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 248 F95A17 1838, s. 15, <https://ia600200.us.archive.org/15/items/divanfuzuli00fuzuuoft/divanfuzuli00fuzuuoft.pdf>, 10.12.2017.

Ali Nihad Tarlan, *Fuzûlî Divânı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1981, s. 122-123.

2 ḅalaka'l-mevti ve'l-hayât: *Ellezi halakal mevte vel hayâte li yebluvekum eyyukum ahsenu amelâ(amelen), ve huvel azî zul gafûr(gafûru).* "Sizin hanginizin en güzel ameli yapacağını" imtihan etmek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur. *Ve O; Aziz'dir, Gafûr'dur.* "Kur'ân, Mülk (Tebâreke) Sûresi, Âyet 2, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=67&ayet=2>, 05.05.2019.

3 yüsâ'adehü's: yüsâadeti's FDŞ s. 122.

4 Mihrüñdür âfitâb: Lutfundur iktinâ FDŞ s. 122.

5 âferînişe: âferîn nice FD s. 15.

6 bi'z-zuhûri: bi'-zuhûri FDŞ s. 123.

⁷ Bu beyitte "*Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk.*" (*Sen olmasaydın, sen olmasaydın eflakları yaratmazdım.*) Hadis-i Kudsisine gönderme vardır, FDŞ s. 123.

⁸ Kelleme: Kemmale, temmente: temente FDŞ s. 123.

⁹ Beyitte Ahzâb Suresi 56. Ayet'e gönderme vardır: "*İnna(A)llâhe vemelâ-iketehu yusallûne*

'alâ-nnebiy(yi)(c) yâ eyyuhâ-llezi-ne âmenü sallû 'aleyhi vesellimü teslîmâ(n)." (*Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.*), <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=33&ayet=56>, 05.05.2019.

(17)¹

Na't-ı Şerîf

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

- (s. 32)
- 1 Ey vücûduñ ešeri hilkat-i eşyâ sebebi
Nebî ol vaqt ki bi'l-fi'l gerekmezdi nebî
 - 2 Seyyid-i Ebtaḥî vü ümmî vü Mekkî² vü zekî
Hâşimî vü Kureşî vü Medenî vü 'Arabî³
 - 3 Sebkat-ı zâtuña⁴ eyvân-ı risâlet şadrı
Şeref-i aşl ile fihrist-i rüsül munteḥabı
 - 4 'Azm-i çarḫ itdi Mesîḥâ ki bula mi'râcuñ
Yetmedi menzil-i maḫşûda tarîk-i talebi
 - 5 Enbiyâdan⁵ kime sen teg bu müyesserdür kim
Âdeme vech-i mübâhât ola 'azv u nisebi⁶
 - 6 Ḥalef-i mu'teber-i Âdem ü Havvâ sensin
Ce'alallâhu fedâen leke ümmî ve ebi
 - 7 Yâ Nebî kılma Fuzûlîni ḳapuñdan maḫrûm
'Afv ḳıl var ise der-gâhda terk-i edebi

33. ve 34. sayfalar boştur.

(s. 35)

(18)⁷

Târîḫ Berây-ı Türbe-i Şuheyb Raḫiya'l-lâhu 'anhu vü Câmi'-i Şerîf

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Ḥazret-i 'Abdülḫamîd Ḥân şâh-ı zî-şân-ı cihân
Zıll-ı memdûd-ı Ḥudâ Sultân-ı İskender- tûvân
- 2 Pâdişâh-ı cem-ḫaşem şâhen-şeh-i fârûḳ-ı câh
Olsa şâyân zîr-i fermânunda cümle ins ü cân

1 Gazel-i Fuzûlî.

FD s. 193-194, FD s. 84, FDŞ s. 617-618.

2 "vü Mekkî" kelimesi metinde yoktur.

3 vü: - FD s. 84.

4 zâtuña: zât ile FD s. 194, FD s. 84, FDŞ s. 617.

5 Enbiyâdan: Enbiyâda FDŞ s. 618, FD s. 84.

6 'azv: 'izz FD. s. 194, FD s. 84; 'azv u: izz-i FDŞ s. 618.

7 Gazel-i Sezâî.

- 3 Dâ'imâ maşrûfdur hayra 'ulüvv-i himmeti
Nice biñ hayrât-ı 'ulyâ yapdı mânend-i cinân
- 4 Siyyemâ bildi Çorum şehründe medfûn olduğun
Zâ'ire aşhâb-ı zî-şândan Şuheyb-i bin Sinân
- 5 Nâ'il-i câh-ı 'alemdârî-i fahrü'l-enbiyâ
Mażhar-ı merzât-ı Mevlâ naşşile oldu 'ayân
- 6 Böyle bir zât-ı kerîmün şânuna ta'zîm idüp
Kubbe-yi 'ulyâ binâ itdürdi hâkân-ı zemân
- (s. 36) 7 İtdi bir câmi' dañi hatm ü 'ilâve luţfile
Kim aña mânend olur olsa kıbâb-ı âsumân
- 8 Ehl-i îmânı bu ihsân-ı hümâyûn itdi şâd
Feyz-i tevfiğ-i İlâhî dâ'im olsun hem-'inân
- 9 Ey Sezâî iki târif-i mücevher söyledüm
Hâk-i der-gâha kalemndan 'âcizâne armağan
- 10 İtdi Sultân-ı cihân inşâ bu 'âlî türbeyi
Câmi'-i Abdülhamîd Hân gün gibi revnâk-feşân

(19)¹

- Levha Berây-ı Sitâyîş-i Hazret-i Şuheyb
bin Sinân Rağiya'l-lâhu 'anhu
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
I
Ahter-i burc-ı hidâyet zeyn-i aşhâb-ı kirâm
Bunda olmuşdur defn-i hâk-i pâk-i ihtirâm
Sânî-i râyet-keşân-ı Hazret-i fahrü'l-enâm
Bunda hâşıldur dil-i 'uşşâka feyz-i müstedâm
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maķâm
(s. 37) Mehbit-ı feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u 'âm
- II
Râh-ı Haķda nefis-i pâkün eylemişdür iştirâ
Haķ-ı 'âlisünde "ni'me'l-'abd"² buyurdı Muştafâ
Naşş-ı Kur'ân ile şâbitdür bu mazmûn-ı rızâ
Âsitân-ı pâküne eyle hemîşe ilticâ
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maķâm

1 Müseddes-i Nâfiz.

2 ni'me'l-'abd: "Ve vehbnâ li dâvûde suleymân(suleymâne), ni'mel abdu, innehü evvâb(evvâbun)." "Dâvûd'a Süleyman'ı bağışladık. O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." Kur'ân, Sad Sûresi, Âyet 30, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=38&ayet=30>, 05.05.2019.

Mehbî-1 feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

III

Hem-civâridur ‘Ubeyd Gâzî vü mu‘idi Kereb
Zâ‘irâna şart (u) lâzımdur mürâ‘ât-i edeb
Bunda medfûn olmağa neyl-i şehâdetdür sebab
Şıdkile cân u gönülden eyle maşşûduñ taleb
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-1 feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

IV

(s. 38) ‘Âşık-1 şâdık bu bâbuñ hâşş kurbânı olur
Evliyâ elbet delil-i kurb-1 Rabbânî olur
Naqd-i cânun bezl iden manzûr-1 cânânî olur
Bunda ‘ârif neş'e-yâb-1 zevk-i rûhânî olur
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-1 feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

V

Bundadır yâ Hû dil-i ‘uşşâka merhem bundadır
Bunda(dur) miftâh-1 genc-i sırr-1 a‘zam bundadır
Bundadır ehl-i dile feyz-i dem-â-dem bundadır
Kıub-1 ‘âlem her seher Allâhu â‘lem bundadır
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-1 feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

VI

Bânî-i ‘âlîsüne eyle du‘â-yı bî-hisâb
Zâtuna Hâkdan dem-â-dem ola avn ü feth-i bâb
Hâzret-i ‘Abdülhamîd Hân pâdişâh-1 kâm-yâb
Bunda elbette du‘âlar olur cümle müstecâb
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-1 feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

VII

(s 39) Eyle ihdâ Hâzret-i Peygambere yüz biñ selâm
Yüz sürüp bu der-gehe iste şefâ‘at şubh u şâm
Âl ü aşhâba dañi olsun ilâ yevmi'l-kıyâm
Bunda ey Nâfiz Cenâb-1 Hâkka it ‘arz u merâm
Türbe-i pâk-i Şuheyb bin Sinândur bu maqâm
Mehbî-1 feyz-i İlâhî mültecâ-yı hâşş u ‘âm

40- 43. sayfalar eksik, 44. sayfa boştur.

(s. 45) Muqtebesât

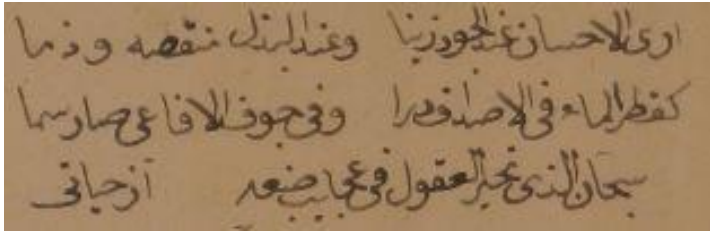
İncü ma‘nâsınadır, mürvârîd gûş-i mâhî eşidürseñ. Dey-i şadef fâ‘ide-i şadef
zâtunda kabumbağa gibi bir hayvândur. Ekşer Hind ü Çin deryâlarında olur. Mâh-1

Nîsân nıfıyyla yigirmisi beynünde, gâlibâ on sekizinci gününde, deryâ yüzünde ağzın açar. Yağan yağmur kıtrelere bir düşerse bir tek incü olur. Aña dürr-i yetim daği feride dirler. Ve eger iki düşerse aña ihvân dirler. Lâkin kıymetde evvelküne aslâ mümâsil olmaz. Bundan soñra üç kıtreye üç incü dört kıtreye dört incü ve kıs 'alâ-hâzâ hâşılı 'adedi ziyâde olduķca bahâsı nâķıs olur.

Hikmet-i şâdef ibtidâ-yı emirde cevân, ba'dehû inciü alunca kı'r-ı deryâya çöker. Ağaç köki gibi yere kök şalar. Ba'dehû taş gibi olur, bir kırafa hareket itmez. Hâşılı etvâr-ı selâse şâhibi olur. Kıvr-ı evvel hayvâniyyet ki incü tahammülüne kıbil olmak için, kıvr-ı şânî şeceriyet ki fi'l-cümle nemâya kıbil olmak için, kıvr-ı şâlis hâceriyet ki hareket ile cümle (s.46) fesâda irişmesün deyü. 'İbret-i şâdef tahammül-i dürr için nîsânun yevm-i ma'rûfunda yağmurdan kıtre aldığı günde yılan yavrıları gerek yerde gerek baırde ağzun açar. Hâşılı şâdefe düşen kıtre incü olur. Yılan ağzına düşen kıtre zehr-i kıtil olur.

(20)

Kıt'a

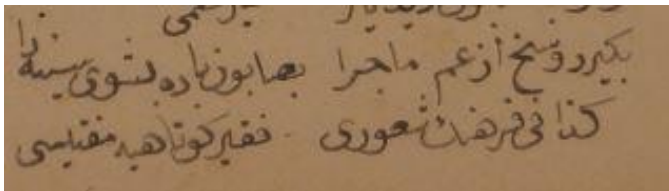

Müşterek Cümle Lisânda Şâbûn

Her lisânda şâbûn dirler. Sebeb-i tesmiyesünde şöyle rivâyet iderler ki mûcîdi Şemsü'l-Ma'ârif şâhibi Şeyh 'Abdurrahman El-Bûnî, ibtidâ-ı şâbûnı tertîb itdükde bir münâsib ism lâzım olmağla aşâbu'l-Bûnî didiler. Ba'dehû kırâr-ı eyyâm ile tahfif olunup şâbûn didiler.

(21)

Mîr Nazmî

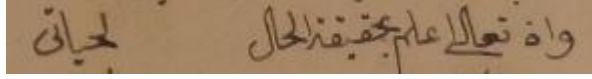

(s. 47)

Şâhib-i ferâ'idü'l-fünûn 'Abdullâh Efendi merhûm ve mağfûrun-leh Hâzretlerine biñ yüz toķsan dört senesi idi. "Sultânım 'ind-i şerîfünüzde Ferheng-i Şu'ûrî var mı?" deyü su'âl eyledüm. Cevâbda, "Neylersün bir kezzâbı ki zamân-ı

sa'âdetde mevcûd olan şâbûnı Şemsü'l-Ma'ârif şâhibüne isnâd ider." deyü buyurdılar.

(22)

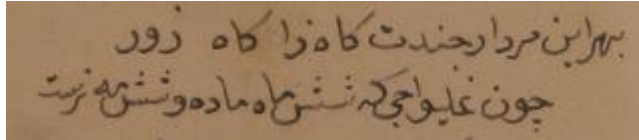

Dilegi gör ki tâze cevâna ve maħrûru'l-mizâca münâsib degüldür. Ammâ pîr ü ihtiyâr u bâridü'l-mizâca nâfi'dür.

'Acîbe menkûldür ki çaylak kuşu altı mâh erkek ve altı mâh dişi olur imiş. "Ve hüve 'alâ külli şeyin kadîr."¹

(23)

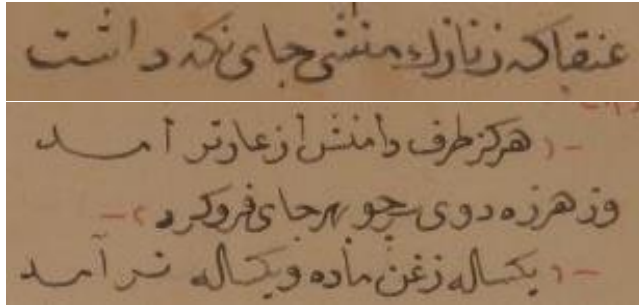
Emîr Hüsrev

Ba'zılar didiler ki bir yıl erkek ve bir yıl dişi olur.

(24)²

Hakîm Enverî

(s. 48)

1 ve hüve 'alâ külli şeyin kadîr: "Tebârakellezî bi yedihî mulku ve huve alâ kulli şey'in kadîr(kadîrun)." "Hükümranlık elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." Kur'an, Mülk (Tebâreke) Sûresi, Âyet 1, <http://www.kuranme-ali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=67&ayet=1>, 05.05.2019.

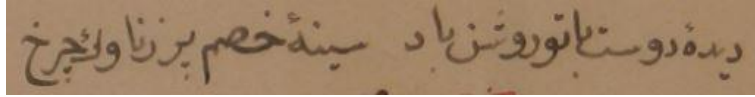
2 Evhadüddin Muhammed b. Muhammed b. Ali, *Dîvân-ı Enverî* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: HP_Osm_00041, Yer no: 891.551 NİZ 891.551 NİZ 1266 H/1849-50 1, s. 62 (derkenar), <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitaplar/530005600055000540005300095001140011500069.pdf>, 16.04.2018.

Laîfe

Bir kimse, "Bu çaylağın hâli acabâ vâki' midür?" deyü bir zarîfe su'âl idünce zarîf cevâbun da "Bu maķûle nesneyi taşhîh bir kaçusuna çaylak olmağa muhtâc." deyü ilzâm buyurdılar.

(25)

Şems Faḫrî

(26)

Şeyḫ Sa'dî

(27)

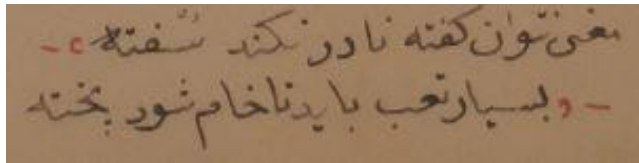
Nâzım-ı Nihîrîrû't-Tuḫfe-i Vehbî Der Kaşîde-i Sühen¹

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün) Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

Bir alay şâ'ir-i nâ-puḫteleri 'aşrumuzuñ²
Nazm-ı rüsvây ile eyledi rüsvây-ı sühen¹

(28)

Ebü'l-Me'ânî

¹ Sünbülzâde Vehbî,; *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*, Haz. Ahmet Yenikale, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara 2017, s. 277,

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,196833/sunbulzade-vehbi-divani.html>, 30.01.2018.

Şevkiye Kazan, *Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler*, Cankaya University Journal of Arts and Sciences,

Aralık 2004, S. 2, <http://jAScanakaya.edu.tr/gecmisYayinlar/yayinlar/04dec/sk.pdf>, 18.04.2018

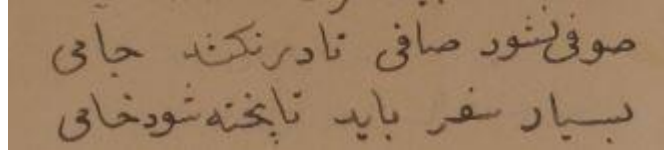
² nâ-puḫteleri 'aşrımızın: nâ-muntazâm-ı bed-mahlas Yenikale s. 277, Kazan s. 16.

¹ rüsvây: rüsvâyî Kazan s. 16.

(s. 49)

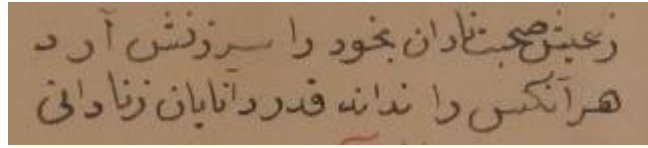
(29)

Beyt-i Şâ'ir

(30)

Ebü'l-Me'ânî

(31)

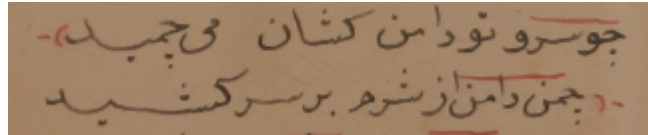
Şâ'ir-i Türkî

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Eger gûş itmeydüm kışsa-ı mûr (u) Süleymânı
Kânâ'at mi iderdüm böyle dest-âvîz-i nâ-çîze

(32)

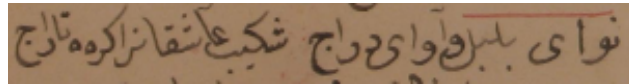
Şerefeddîn Yezdî

Bu beyt mu'ammâdur ism-i necm çıkar.

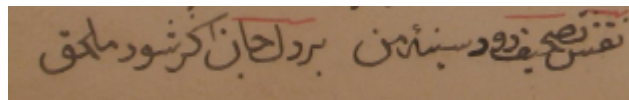
(33)

Şeyh Nizâmî

(34)

Şerefeddîn Yezdî Der-Mu'ammâ-yı Çârûk

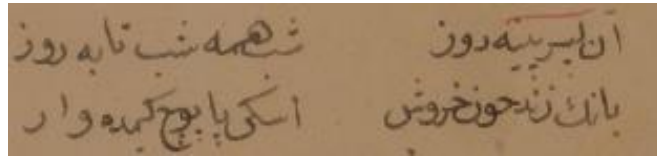
(s. 50)

Tevcîh-i mu‘ammâ böyledür ki *devr* (دور) ‘Arabîdür, Fârisîde *kesr* (کسر) ile *kerem* (کرم) ma‘nâsuna. *Keremden* murâd Muşşafî fethîle *kerem*, andan daği murâd-ı ‘Arabîsi *hârr* (حار), anı daği nokta ile taşhîf itdük *çâr* (چار) oldu. Cândan murâd *rûh* (روح)dur. *Qalbi vâv* (و)dur. *Çârû* (چارو) oldu. *Dâmen-i mâdan* murâd *elif* (ا)dür. Elifden murâd *yeñi* (یعی) lafzıdur. Yeñi hesâbda kırkıdur. Rub‘ı on. Onuñ meczûrı yüz, yüziñ harfi *kâf* (ق)dur. *Çârûk* (چاروق) oldu. Fâ-fehm Hâyâtî 364

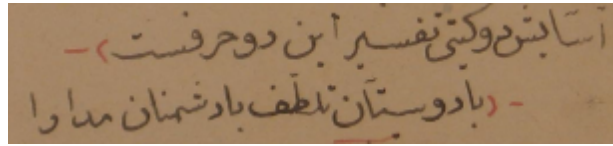
(35)

Hâzret-i Mevlânâ Beyt-i Musammağ

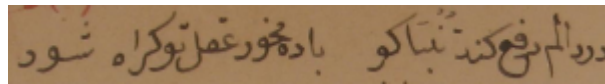
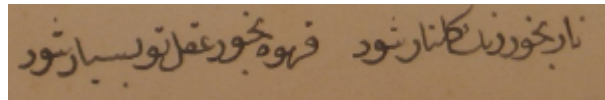
(36)¹

Hâce Hâfız

(37)

Kıta

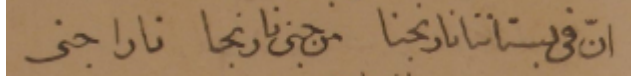
(s. 51)

¹ Hâfız Şemseddin Muhammed Hâce, *Divân-ı Hâfız-ı Şirâzi* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: BG_250 , Yer no: 891.551 HAF 891.551 HAF 1289 H/ QQQ 1, s. 4, <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitablar/490005700055000540005300095001140011500069.pdf>, 30.04.2018.

Şehdi Osman Efendi, *Rusya Sefâretnâmesi 1757-1758*, Haz. Türkan Polatçı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 33. Mehmet Kanar, *Hâfız-ı Şirâzi'den Gazeller*, s. 16, https://issuu.com/ihracmizade/docs/h_f_z-ir_z-den_100_gaze.

(38)

Şâ'ir-i 'Arabî

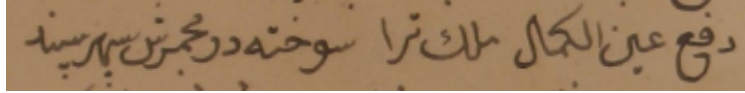

Ve Mine'l-Mücerrebât

Yüzerlik tuşmı ki 'Arabîde ħarmel dirler. İşâbet-i 'aynı def' için eţfâle buĥûr gibi yakarlar.

(39)

Şems Faĥrî

(40)¹

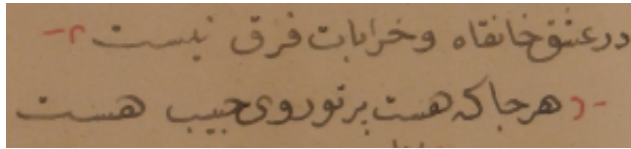
Sünbül-zâde Vehbî

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün) Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

Fârisî bilmeyen âdem olamaz nâdire-gû

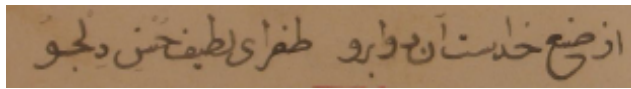
(41)²

Ĥâce Ĥâfız

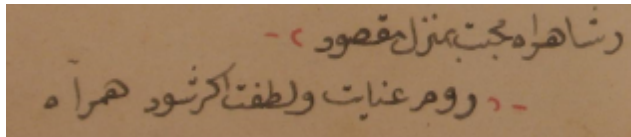
(42)

Mîr Nazmî

(43)

Ebü'l-Me'ânî

1 Atabey Kılıç, "Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuĥfe-i Vehbî (Metin)", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2, Spring 2007, s. 456.

2 Kanar s. 148, HŞD s. 44.

(44)

(s. 52)

Bu daḥi

بنده دیرینه را لطف کرم داشتن -
- عادت دیرینه است در شبیم مهتران

(45)

Şeyḥ Sa'dî

چو خلقت در میان آمد بخوهم شیخ کلانان
تمنای بستم نیست چون دیداری بیم -

(46)

Şâ'ir

مدرس از دشمنی که دوست خویش
حذر از دوستی که دشمن خویش

(47)

Şâ'ir

Kıṭ'a

بارها با خود برقرار کنم که روزی غمناک کنم
باز اندیشه میبکنم که اگر نکتم عاشقی چه کار کنم

(48)

Ḥakîm Enverî

پایم از خط فرمان تو بیرون نشود -
- سره از پیش تو چون شیخ بیرند بکاز

(49)

Şâ'ir

طبیعیاترا مگر این نکته حل نیست
که در نه شبته داروی اجل نیست

(50)¹

(s. 53)

Şâ'ib

در تمام عمر کبر بکروز عاشق بوده -
در حساب زندگانی روز حشر آسوده

(51)

Şeyh Sa' dî

درد او حسرتنا که عنانم زد دست رفت
دستم نمی رسد که بکیرم عنان دوست

(52)

Bu daḥî

جهان کچه سیر لالزارست -
برقنه بامرو آنجا خارست

(53)

H̄'āce Hāfız²

عاشق که شد که یار بجالش نظر نکرد
ای خواجه درد نیست و کز نه طیب لغت

(54)³

Ve lehu eyżan

بجان و بار و بحق قدیم و عهد درست
که مونس دل و جانم دعای دولت تست

(55)

Şâ'ir

نویسم عشق یارم در دفتر بجام چون قلم بر لوح محفوظ

1 Mirza Muhammed b. Mirza Abdürrahim, *Divân-ı Sâ'ib* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Yz_K_0434, Yer no: 891.551 SAI 891.551 SAI 1, s.193b, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/yazmalar/BEL_Yz_K0434.pdf, 30.04.2018.

2 HŞD s. 44.

3 HŞD s. 31.

(s. 54)

(56)¹

Hâce Selmân

ای کریمی که بدوران بهار عدت -
در همه روی زمین باد خلاقی نوزید -

(57)

Şâ'ir

روم در راه مهرش چون مهر -
که بمشرق تا مغرب رفته باشم -

(58)

Hâce Kemâl

بطب یافت نشان از لب شیرین فرهاد
ره سولعل نبردند بمجز کوه کمان

(59)

Mîr Meḥmed Nazmî

دوست دبت بارقیبان دوستات
کج کله ساغر بکف در بوستانات

(60)

Ve lehu eyzan

میشود افتاده هر که بیدت -
هان که باشد کربۀ عاشق بدت -

(61)²

Hâce Hâfiz

عمران باد افروز ای ساقیان بزم جم -

1 Hâce Cemaleddin Selman b. Hâce Alaeddin Muhammed, *Dîvân* yz., İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş:Bel_Yz_K_1452, Yer no: -, s. 29b, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/yazmalar/Bel_Yz_K1452.pdf, 07.05.2018.

2 HŞD s. 3, Kanar s. 36.

55-56. sayfalar yoktur.

(62)

(s. 57)

Şâ'ir

اگر پرسی زمین را صفی چیت -
- در صفاندر وصال اندر فناست

(63)

Kemâl-i Hucendî

خشم که بگفت و گو در آمد بامن
ریشی چو چوالم دیدمش تا دامن
گفتم که در آن ریش دوم عقلم گفت
باشک بچوالم در نشاید رفت

(64)

Beyt-i Lâ

ارگنی خواهش وصل دلارام را
تا بسحر آه کن تا برسی مقصدت

(65)

Şeyh Sa'dî

چو رخکوی فانی شود مرورا سخن عمرانی شود

(66)

Beyt

بوعالی حکمت و خاتم کف و نعمان منقلب
مصطفی خلق و مسیح آدم و یوسف دیدار

(67)¹

Beyt

(s. 58) Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Sikender-seyr iseñ de sedd-i nuṭṭ it pîş-i kâmilde
Felâtûn-ı ḥaḳîḳât-bîne naḳl-i mâcerâ olmaz

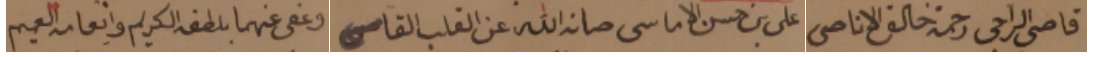
59. sayfa boş, 60-65. sayfalar yok ve 66. sayfa boştur.

(s. 67)

Ez- Fenn-i 'Arûz²

Bismi'llâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

Elḥamdüli'llâhi Rabbü'l-'âlemîn ve's-şalavatü ve's-selâm 'alâ- ḥayrû'l-rütbet-i Muḥammed ve âla ecma'în emmâ bi'dâyâ selîmi'l-ṭab' şerîfû'n-neseb teberrâ Allâh 'aleyke. Ṭarîkü'l-'ilmü'l-edeb bilgil ve âgâh olgıl kim fenn-i 'arûz u 'ilm-i mîzân ḥilye-i zurefâ vü pîrâye-i şurefâdur. Şi'r itmek ve idülmüş şi'ri mevzûn oḳumağa sebep ü kuvvetdür. Pes bu bende-i 'âşî vü mücrim

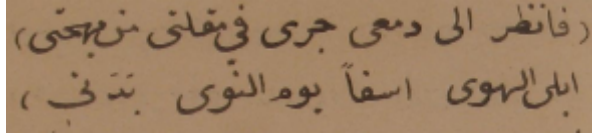
bu durur. Fevâ'idi ve ğurer-i 'aḳâidi cem' idüp ḳaleme getürdigümden maḳşûd-ı küllî oldur ki ṭab'-ı selîm ü zihn-i müstakîm şâhibi olan 'azîz ḳarındaşlar! Bu nüşha-i müfideden müstefid oldukları vaḳt ümîddür ki iḥsânlarından (s. 68) bu nüşhanuñ mü'ellifüne Fâtihatü'l-kitâbumuzdan en'âm ideler inşâllâhü'l-'azîz.

Ammâ ba'zılar dimüşler ki ṭab'-ı veḳḳâd u zihn-i naḳḳâd olan kimselere 'arûz ḥâcet degüldür. Zîrâ ki vicdân-ı insân ebyâtuñ rekâketin ve saḳâmetüni kuvvet-i ṭab' ile temyîz idüp bilür dimüşler. Velâkin biz iderüz. 'Arûz bilmekde iki fâ'ide vardur: Biri oldur ki 'arûzuñ iştilâḥâtun bilür ve ḳanġi beyt ḳanġi mücerreden eydüġin ve ne vezn eydüġin taḳtî' idüp çıkarur. İkinci ol kim şâhib-i ṭab' olmayan kimselere kuvvetdür. 'Arûz bilmek müsebbibiyle beyti mevzûn oḳur. Zîrâ ki 'arûz mîzândur. Ya'nî şi'rüñ terâzüsüdür. Pes her beyti mîzânla mevâzın eyler ve daġi ḥiffetün ü şikletün bilür. Nâ-mevzûn oḳumaz. Ve daġi 'Arab şi'irlerinde beyt olur ki 'arûziler ḳatunda mevzûndur. Ammâ şâhib ṭab' ḳatunda mevzûn gelmez. Ṭabî'ate saḳîl gelür. Zîrâ 'Arab şâ'irleri bir beytde fer'den aşla naḳl iderler. Ve beytüñ bir mışrâi aşl vezne ve bir mışrâi (s. 69) fer' veznüne olur. Daġi ṭabî'at anı temyîz idemez. nâ-mevzûn şanur Mişâlühü beyt:

1 Fennî. Ahmet Talat Onay. *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı)*, Haz. Cemal Kurnaz, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013. syf. 151.

Mehmed Sirâceddin, "Fennî", *Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Haz. Mehmet Arslan, Dilek Matbaacılık, Sivas 1994, s. 104.

2 Kazım Yetiş, "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavaid-i Şiiriyye Risalesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 29, Ocak 2000, s. 289-290, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/158047>, 08.05.2018.

İşte bu beytün bir mısrâi bir vezne bir mısrâi bir veznedür. Mevzûn ma‘nevîdür. Amâ tabî‘ate rekîk gelür. ‘Arab şî‘ründe bunuñ gibi çoğdur. Pes ma‘lûm oldı ki şî‘rde hem tabî‘at ve hem ‘arûz gerekmiş. Ve dañi ma‘nâ-yı ‘arûz mîzân-ı şî‘r dimekdür. Şî‘rün zihâf-ı selîmi vü şahîh-i sağîmi anuñ mi‘yâruyla bilinür.

Evvelâ şî‘r deyü her beyt ki mevzûn-ı ma‘nevî ola. Aña şî‘r dirler.

Beyt deyü iki mısrâa dirler. Gerekse kâfiyede âhirleri birbirine mu‘âbık olsun gerekse olmasun.

Meşnevî deyü şol beytlere dirler ki: Mısrâlarınuñ âhiri birbirine kâfiyede muvâfık gele. Dâstân beytleri gibi

Rubâ‘i deyü çâr mısrâa dirler. Ya‘nî iki beyte dirler, âhirleri kâfiyede bir ola. (s. 70) *Kit‘a* deyü üç beytten toğuz beyte varunca olan beytlere dirler. Evvel mısrâi beyt-i âhirine kâfiyede mu‘âbık olmaya.

Kaşîde deyü toğuz beytten ziyâde olan şî‘re dirler. Ne deñlü ziyâde olursa olsun.

Tercî‘ deyü üç şî‘re derler. Yâhûd beş şî‘re veyâhûd yedi şî‘re derler. Ki her şî‘rün arasında bir beyt ola kim aña tercî‘-i bend dirler.

Gazel deyü mañbûbuñ hüsnün öğmege dirler. Şî‘rle, şöyle ki, ‘arz (u) iştiyâk muhabbet ü şikâyet ü hasret ü firâk göstermege dañi dirler.

Medh deyü mañbûbı veyâ bir kimseyi evşâf-ı hamîde ile zıkr itmege dirler.

Hicv deyü kişiyi zemm itmege dirler.

Mersiye deyü ölüyi medh itmege dirler.

Neşîd deyü eydünmüş gâzele dirler. Ve şî‘ri ‘an‘ane ile oğumağa dirler.

(s. 71) *Terceme* deyü bir dilden bir dile sözi döndürmege dirler. Gerekse nazm olsun gerekse neşr olsun.

Nazm deyü, sözi vezne getürüp şî‘r eylemege dirler. *Neşr*, nazmuñ ‘aksüne derler.

*Nazîre*¹ deyü bir kimsenüñ şî'ri kâfiyesünde anuñ kaçdların bir 'ibâdet-i âhîr ile getürüp şî'ri kaçdınıñ 'aksiyle şî'r itmege dirler. Ya'nî ceddî hezle döndürmege dirler.

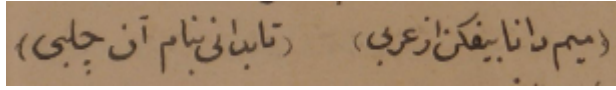
Muvaşşah deyü şol şî're dirler ki: Her beytüñ evvelinde bir harf getürmüş olalar. Bir âdem adı çıқа.

Müstezâd deyü şol şî're dirler ki: Her mışrâ-yı âhîründe ziyâdesi ola. Ve ol ziyâde daği bir kâfiye düşüre veyâ redîf vâkı' ola.

*Mu'ammâ*² deyü şol beyte dirler ki: Anda mağbûb adın gizlemüş olalar ve daği anı ferâsetile bileler

Ammâ mu'ammâ bilmenüñ kavâ'idî çokdur. Ve kavâ'idin ba'zısın beyân idelüm: Pes gâh olur ki bir lûgatuñ 'Arabîsüne vardular. Ve olur ki 'âded-i hurûfla bilinür ve gâh olur ki maqlûb (s. 72) okurlar ism çıkar, ve olur ki taşhîf iderler ve olur ki göz añarlar 'ayn(ع) murâd olur, ve kaç añarlar nûn(ن) murâd olur, ve zülf añarlar cîm (ج) murâd olur veyâhûd dâl (د) murâd olur, ve leb añarlar dâl(د) murâd olur, ve ağız añarlar mîm (م) murâd olur, ve kaçd zîkr iderler elif (ل) murâd olur, ve diğ zîkr iderler sîn (س) murâd olur. Bunuñ gibi vechler çokdur. Ammâ şol bir lûgatuñ 'Arabîsüne varılır. Mişâlühü bi's-şî'r:

(69)

Mişâlühü: Dânanuñ 'Arabîsi 'alîm(علم) dür. Mîmüñ birağduñ "'alî (علی)" kaldı. Ve ol ki 'âded-i hurûfla bilinür. Mişâlühü bi's-şî'r:

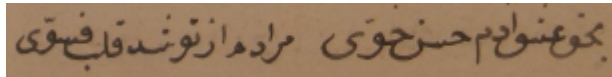
(70)

Üç otuzla bir otuz bir ad olur
Bu mu'ammâyı bilen üstâd olur

Mişâlühü: üç cîm(ج), otuz lâm(ل), ve bir elif (ل), ve yine otuz daği lâm(ل) Celâl (جلال) olur. Ve ol ki maqlûb okunur ad çıkar.

(71)

Mişâlühü bi's-şî'r

1 Nazîre: Nakîza Yetiş s. 290.

2 Muammâ ile ilgili olan kısım Yetiş 'de yoktur.

(s. 73)

Miṣâlühü: Fesevvî(فسوی) maqlûb okusañ Yûsuf (يوسف) olur. Ve ol ki taṣhîf idüp ad çıkar. Miṣâlühü bi'ş-şi'r:

(72)

نیزه مقلوب را تصحیف کن و آنکه او را در میان بر نه

Miṣâlühü: Nîzenüñ 'Arabîsi rümḥ(رمح)dür. Maqlûb kılsañ ḥemz(حمز) olur. Zîrâ taṣhîf deyü, noḳtasuz ḥarfî noḳtalı ve noḳtalı ḥarfî noḳtasuz kıılmağa derler. Ve oḳ kim sehm(سهم)dür. Anuñ ortası hâ(ه)dur. Ve ḥemz ki taṣhîf olunmuş idi. Hâyı âhîrüne getürdüñ, Ḥamza (حمزه) oldı. Ve ol ki göz añarlar 'ayn murâd olur. Miṣâlühü bi'ş-şi'r:

(73)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'il

Yarım taş üstüne bir göz komuşlar
Anı bir dilberüñ adın dimüşler

Miṣâlühü: Taşdan mermer (مرمر) murâd olur. Ve yarımı mer(مر)dür. Üzerine bir göz ḳoduḳ ki 'ayn(ع)dur. 'Ömer (عمر) oldı.

Ve ol ki ḳaş añılır nûn murâd olur. Miṣâlühü bi'ş-şi'r:

(74)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fitne ḳaşuñ bî-nihâyet siḥrile
Cigerümi gâh deler ü gâh deler

Miṣâlühü: Ḳaşdan nûn(ن) alurlar. Bî-nihâyet siḥrile didi (s. 74) idi. Siḥr(سحر)üñ nihâyeti râ(ر)dur. Râ gitdi siḥ(سح) ḳaldı. Nûnı siḥ(سح) üzerine ḳoyduḳ, niş(نسخ) oldı. Ve ciger añdı idi. Cigerden murâd ḳalb olur. Nişḥ(نسخ) maqlûb oḳuduḳ Ḥasan(حسن) oldı.

Ve ol ki zülfden cîm ve ağızdan mîm murâd ola. Miṣâlühü bi'ş-şi'r:

(75)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ağızına alduḳda zülfün ol şanem
Kim görürse yüregine ḳan durur

Miṣâlühü: Ağızdan mîm(م) murâd olurdu. Ve zülfden cîm(ج) murâd olurdu. Cîmün şeklünden hâ(ح)ya varurlar. Kaçan cîm ile ism çıkmasa bu kez hâ aldık. Maḥ(م) oldu. Kañ añdı. Kañuñ ‘Arabîsi dem(دم)dür. Ve ciger añdı kalb murâd oldu. Dem maḥlûb okuduḡ med(مد) oldu. Maḥ med üzerine urduḡ Muḥammed(محمد) oldu. Ve bunlardan ġayrı mu‘ammâ kavâ‘idi çoḡdur. Ammâ bu deñlüce ki gösterdük bâḡîsün şâhib-i ferâset olan kimseler añlar.

Luġaz oldur ki: Bir nesnenüñ evşâfun zıkr iderler. Ve ‘aḡlile anı bilürler. Miṣâlühü bi‘ş-şî‘r:

(s. 75)

(76)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ol nedür kim yoḡdur cismünde cân
Kañun içi tobtolu yılañ çıyan
Dili yokdur yetmiş iki dil bilür
Başunu kesicegüz söyler ‘ayân

İşte bu kâlemdir. Bunuñ gibi nesnelere ki âdem adınıñ ġayrı çıka aña lûġaz dirler.

Ba‘dehû şanâyi‘-i şî‘r bildirmege başlatalum:

Evvelâ *maḥla‘* deyü şî‘rün evvel beytüne dirler. *Taḡallüş* deyü âḡir beytüne dirler ki andan şâ‘ir adı çıkar ve añlanur.

Tâc beyt deyü şâ‘ir adı añılan beytden soñra gelen beyte dirler.

*Ķâfiye*¹ deyü şî‘rün âḡiri ne ḡarf üzerine binâ olursa aña dirler. Ve andan soñra gelen mükerrir lafzlara *redif* dirler. Miṣâlühü:

(77)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Niçe bir sihr odına baġrumı biryân idesün
Beni yola baġudup gözümü giryân idesün

Lafzı ki mükerrer geldi. Aña redif dirler. Ammâ biryân(بريان), giryân(كريان) lafzı ki kâfiye vâkı‘ olmuşdur. Kaçan bunlaruñ yâ(ی)sı birine (s. 76) tâ şî‘r âḡirine olunca kâfiyede yâ ḡarfı ri‘âyet olunsa. Miṣâlühü ‘üryân(عريان), dayan(ديان), giryân(كريان) gibi yâ ḡarfı muḡâbelesünde ġayrı ḡarf getürmeseler; ‘aḡşân(عطشان), ḡandân(خندان), dermân(درمان) mesellü aña revî‘ dirler. Kañı ḡarfle olursa olsun hemân yâya maḡşûş degüldür. Miṣâlühü: İmâmı(امامی), hümâmı(همامی),

¹ Yetiş s. 290-293.

tamâmı(تمامی) gibi ki mîm-i evvel yerine ğayrı harf getürmeyesün. Şöyle: selâmı(سلامی), kelâmı(کلامی), kıyâmı(قیامی) gibi ki işte *revi*‘ şan‘atı bu vechledür.

Müsecca‘ deyü beyti üç pâre kılup birbirine kâfiye gibi uydurmağa derler. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(78)

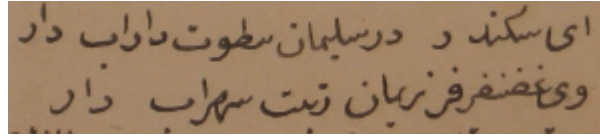
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Kaşuñdur câzû-yı mekkâr gözüñdür âhû-yı sehğâr
Bilüñ zülfüñdedür gaddâr gönül şayd itmege ey cân

Ve bu şan‘ata *musamma*‘ daği derler.

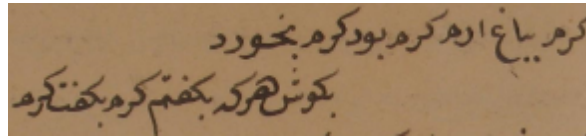
Tersî‘ oldur ki birbirine müteşâbih elfâzla beyti tezyîn ideler. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(79)

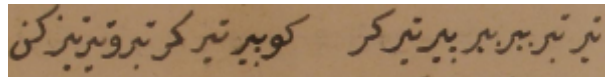
Tecnis-i tâmm oldur ki: İki kelime birbirine harfde ve lafzda (s. 77) müsâvî ola. Ammâ ma‘nâda muğâyir ola. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(80)

Tecnis-i haţţ oldur ki: İki kelime şûret-i haţţda bir yazıla ammâ elfâz muğâyir ola. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(81)

Îhâm oldur ki: Bir beytüñ veyâ bir ‘ibâretüñ ma‘nâsı zül-vecheyn ola. Ya‘nî mevzû‘lesinden ğayrı daği bir ma‘nâ daği mevhûm ola. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(82)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Gün yüzüñe Müşterî Mîhrile Mâh
Müşğ şacuñ bendüne bende esîr

Reddü'l-‘acüz ‘ale‘ş-şadr şol şan‘ata dirler ki: Beyt evvelinde kânğı lafz gelürse âhir mışrâ evvelinde daği anı añarlar. Mişâlühü bi‘ş-şi‘r:

(83)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Ġarîbüm luţfuñ umageldüm ey şâh
Ġarîb olmaya luţf itseñ Ġarîbe

Teşbihât oldur ki: Ay u gün ü şem' ü şu'le vü nûr (s. 78) u gül ü lâle vü semen ü ergavân zıkr iderler maĥbûbuñ yûzi murâd olur. Ve cennet ü ravza vü gülistân u bâġ u bûstân u İrem añarlar ĥüsn murâd olur. Ve küfr ü zulmet ü gıce vü kader ü berât ü sünbül ü misk ü ġâliye vü nâfe vü mâr u seĥâb u turre añarlar şaçı murâd olur. Ve hilâl ü yây u nûn u cîm ü mihrâb añarlar kaşı murâd olur. Ve dürr ü gevher ü sîn ü nazm u necm ü pervîn zıkr iderler diş murâd olur. Ve serv ü çenâr ü sidre¹ vü şanavber ü Tûbâ vü müntehâ vü 'ar'ar u şimşâd ü elif añarlar boy murâd olur. Ve oġ u tîġ ü ĥançer ü peykân añarlar kirpik murâd olur. Ve nokta vü zerre vü çeşme-i ĥayvân u kevşer ü şeker ü ĥâtem ü mîm ü beste vü şadef ü dürc ü kaffâ' añarlar aġız murâd olur. Ve fitne vü câzû vü bâdem ü nergis ü bî-mâr u mest-âne vü ĥûnî vü ĥarâmî vü 'ayyâr u âhû vü ġazâl zıkr iderler göz murâd olur. Ve daĥi nice bunlara beñzer (s. 79) var ise teşbihât dirler. Ve *isti'âre* daĥi dirler. Şanâyi'-i şi'riye daĥi çoġdur. Ammâ taţvîl olmasun içün getürmedük.

Ba'dehû kavâ'id-i 'arûz ve kavâ'id-i evzân beyân idelim:²

Bilgil kim 'arûzuñ aşlı sekiz rükndür. Ol sekiz rükni daĥi iki kısımdur. Biri ĥumâsî ve biri sübâ'idür. Ĥumâsî oldur ki ânuñ rükni beş ĥarf üzerine mebnî ola. Fa'ûl fâ'îlün gibi. Ve sübâ'î oldur ki anuñ rükni yedi ĥarf üzerine mebnî ola. Mefâ'îlün mefâ'îlatün fâ'îlâtün müstef'îlün mütefâ'îlün mef'ûlâtü gibi. Ve bu sekiz rüknden on altı baĥr çıkar. 'Aded-i buĥûr; hezec, recez, remel, muzâri', münserih, serî', mütekârib, ĥafîf, müctes, taţvîl, medîd, basît, kâmil, vâfir, muġtezib, mütedârik.

Bu on altı baĥrûñ fûrûġi çoġdur. Ba'zısun getürdük. Ve ol ki Türkîde vü Fârisîde deġin müsta'mel deġüldür. Anı getürmedük. Ve daĥi kâ'imde 'arûz oldur ki beyt (s. 80) taġtî' idecek mîzân-ı ĥurûfile beyt-i ĥurûfat şayup muvâzene kılmak dürüst deġüldür. Zîrâ ki şi'rden olur. İki sâkin bir ĥarf şayılır. Yâr(يار) ve cân(جان) ve şâh(شاه) gibi bilgil. Vaġt olur ki üç sâkin bir ĥarf yerine tûrur. dost(دوست), post(پوست), ĥâst(جاست) gibi. Ve olur ki bir ĥarf-i müteĥarrikle bir sâkin ĥarf bir ĥarf-i müteĥarrik şayılır. Meselâ: çü(چو) ve ki(كى) ve ne(نه) gibi. Ve olur ki teşdîd bir ĥarf şayılır. Ya'nî bir ĥarf yerine tûrur. Ķuvvet(قوت) ve himmet(همت) ve şiddet(شدت)

1 "sidre" kelimesi metinde "şidre" olarak geçmektedir.

2 Ahmet Sevgi, "Ahmed-i Bardahî'nin Türkçe ve Farsça Manzum Aruz Risalesi", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi*, Konya 2008, s. 37-55, sefad.selcuk.edu.tr/sefad/article/download/404/380, 24.12.2017.

Yetiş s. 294.

gibi pes ma'lûm oldu ki 'aded-i hurûfa i'tibâr olmaz imüş. Aşl vezn gözetmek imüş.
Mişâl-i evzân-ı 'arûz u buhûr:

(84)

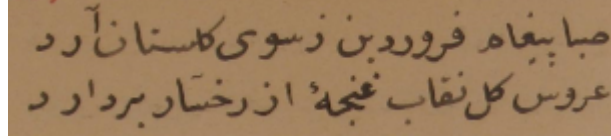
Evvelâ baħr-i hezec-i sâlim-i müsemmen¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gel imdi 'aqlı gavvâş it ayâ ilm ü² hüner-perver
'Arûz-ı bahre sen tâlîb çıkarğıl dürrile gevher
Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Buña derler hezec sâlim önünde tüt ayâ server

(85)

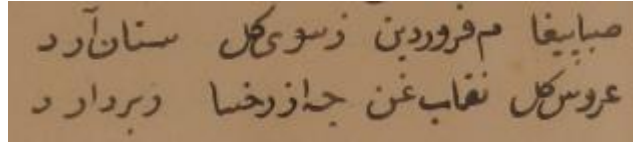
Mişâlühü bi'l- Fârisî

(s. 81)

(86)

El-takfî'

(87)

Baħr-i hezec-i maħzûf-ı müseddes

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Şaçuñ "ve'l-leyli"³ yüzüñ âyet-i Nûr⁴
Ruħuñ alnuñ nedür "nûrun 'alâ nûr"⁵

1 Türkçe örnek beyitler Yetiş 'de yoktur.

2 ilm ü: ilmi Sevgi s. 42.

3 ve'l-leyli: "Vel leyli izâ yağşâ." "Örteceği zaman geceye andolsun." Kur'an, Leyl Sûresi, Âyet 1, <http://www.kuranme-ali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=92&ayet=1>, 05.05.2019.

4 Şaçuñ ve'l-leyli yüzüñ âyet-i Nûr: Olur üstinde zülf 'ârız-ı kâfûr Sevgi s.42.

5 nûrün 'alâ nûr: "Allâhu nûrus semâvâtî vel ard(ardı), meselu nûrihi ke mişkâtin fi hâ misbâhun, el misbâhu fi zucâcetin, ez zucâcetu ke ennehâ kevkebur durriyyun, yûkadu min şeceratin mubâraкетин zeytûnetin lâ şarkîyyetin ve lâ garbiyyetin, yekâdu zeytuhâ yudîu ve lev lem temseshu nâr(nârun), nûrun alâ nûr(nûrin), yehdillâhu li nûrihi men yeşâu, ve yadribullâhul emsâle lin nâsi, vallâhu bi kulli şey'in alîm(alîmun)." "Allah ışığıdır göklerin ve yeryüzünün. Işığının örneği, kandil konan bir yere benzer, orada bir kandil var, kandil, bir sırça içinde, sırça da parl parl parlayan bir yıldız sanki; doğuda da olmayan, batıda da olmayan kutlu zeytin ağacından yakılmış; ateş dokunmadan da yağı, hemen ışık verecek; nûr üstüne nûr. Allah, doğru yolu

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec maḥzûf budur aña ey ḥûr

(88)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

توبی دلبرچین شیرین ازانی که در کفتر عجب شکر زبانی

(89)

Baḥr-i hezec-i müseddes¹

Mef'ûlü Mefâ'îlün Fe'ûlün

Gülsün dir-iseñ yüzüñ ferecden
'İlm okı ḥalâş bul ferecden²
Mef'ûl(ü) mefâ'îlün fe'ûlün
Gec baḥr-i müseddes-i hezecden

(s. 82)

(90)

Miṣâle bi'l-Fârisî

زلفت زردلم بید آرم بر من نظری کن ای دل آرام

(91)

Baḥr-i hezec-i aḥreb-i mekfûf-ı müsemmen³

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Zü(l)fûñi gören dâire-i ḥüsnüñe aḥreb
Didi ki yine olmuş iki⁴ menzili aḥreb
Mef'ûl(ü) mefâ'îl(ü) mefâ'îl(ü) fe'ûlün
Mekfûf olıcaḥ böyle oḡunur hezec aḥreb

(92)

Miṣâle bi'l-Fârisî

قدش کله تارک کیوان براید
خرمش کمره مشکل کردون کشاید

gösterir nûruyla dilediğine ve Allah, örnekler getirir insanlara ve Allah, her şeyi bilir."Kur'an, Nûr Sûresi, Âyet 35,
<http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=24&ayet=35>, 05.05.2019.

1 - : -i makbûz Sevgi s. 42, Yetiş s. 294.

2 ferecden: harecden Sevgi s. 42.

3 -i müsemmen: - Sevgi s. 43.

4 iki: ayuñ Sevgi s. 43.

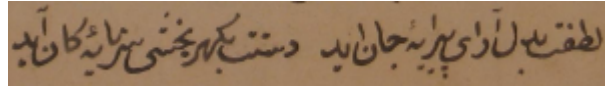
(93)

Baħr-i hezec-i aħreb-i müsemmen¹
Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

Gül-zâr-ı cinân luṭf-ı hüsnuñde müzeyyendür
Şîr ü 'asel (ü) kevşer la'lüñde mübeyyendür
Mef'ûl(ü) mefâ'îlün mef'ûl(ü) mefâ'îlün
Uş vezn-i hezec aħreb budur ki müsemmendür

(94)

Miṣâle bi'l-Fârisî

(s. 83)

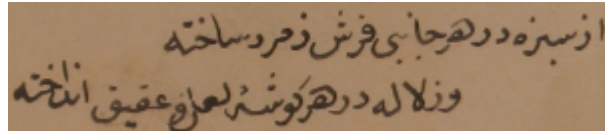
(95)

Baħr-i recez-i sâlim-i müsemmen
Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün

Nisbet idersem yüzüñi aya güne gelmez yakîn
İnanmaz iseñ elüñe âyîne alup bir bakın
Müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün
Sâlim recez uş bu durur 'ilmü'l-yakîn 'ilmü'l-yakîn²

(96)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

(97)

Fer'-i recez
Fa' Müfte'îlün Mefâ'îlün Fa'

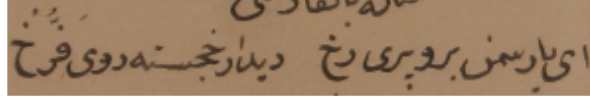
Dil-bende saña vü cân çâker
Vâlih yañaguña şems-i hâver
Fa' müfte'îlün mefâ'îlün fa'
Fer'-i recezi işit ey dilber

¹ aħreb-i müsemmen: aħreb-i maksûr-ı maħbûn-ı müsemmen Sevgi s. 43, Yetiş s. 295.

² 'ilmü'l-yakîn: 'ayne'l-yakîn Sevgi s. 43.

(98)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

(99)

Baḥr-i remel-i müsemmen¹
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

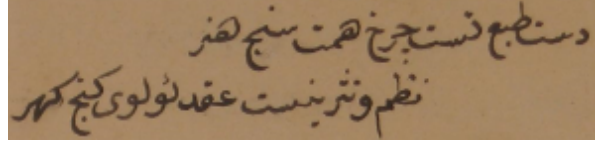
Âfitâb-ı tal'atun 'âlemleri² rûşen kıılır
Nereye kim düşse sâyeñ serv ile gülşen kıılır
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

(s. 84)

Bu remel baḥri durur kim ṭab'uhnı rûşen muḥzin kıılır

(100)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

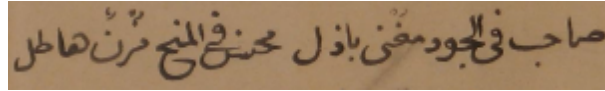
(101)

Baḥr-i remel-i maḥzûf-ı hezec³
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her ki ḥûb aḥlâkile mevşûf ola
Devlet-i kevneyn aña ma'tûf ola
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Vezn budur çün remel maḥzûf ola

(102)

Miṣâlühü bi'l-'Arabî

1 - : -i maḥzûf. Sevgi s. 44, Yetiş s. 295.

2 Âfitâb-ı tal'atun 'âlemleri: Âfitâb-ı tal'atun 'âlemi Sevgi s. 44.

3 hezec: müseddes Sevgi s. 44, Yetiş s. 295.

(103)

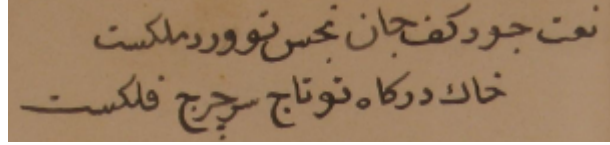
Baħr-i remel-i maħbûn-ı müseddes¹
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Gözünñüñ ‘işvesüne her ki kılarısa nazarı²
Şanemâ kopdı şanur fitne-i devr-i kameri
Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün³
Bu durur vezn-i remel kim ola maħbûb eşeri⁴

(104)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

(s. 85)

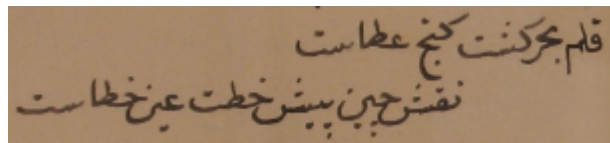
(105)

Baħr-i remel-i maħbûn⁵
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Ne senüñ ħüsnüñe var şerĥ ü beyân
Ne benüm derdüme var ĥadd ü payân
Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilât⁶
Remel-i maħbûn⁷-ı müseddesdür ey cân⁸

(106)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

(107)

1 müseddes: müsemmen Sevgi s. 45, Yetiş s. 295.

2 gözünñüñ: gözünñ, ki kılarısa: kim ider ise Sevgi s. 45.

3 Bu mısra vezne uymamaktadır. Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün: Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün Sevgi s. 45.

4 maħbûb eşeri: maħbûn iy perî Sevgi s. 45.

5 - : -ı müseddes. Sevgi s. 45, Yetiş s. 295.

6 fe‘ilât: fe‘ilün Sevgi s. 45.

7 maħbûn: habn Sevgi s. 45.

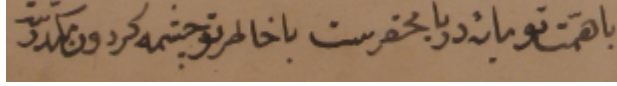
8 Bu mısra vezne uymamaktadır.

Baħr-i muzâri‘-i aħreb
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mefâ‘îlü Fâ‘ilât

Peyveste ƣorlu¹ dutar elde ƣaşıñ kemân
Yâ Rabb ne şûh (u) zâlim uşbu² bed-gümâñ
Mef‘ûl(ü) fâ‘ilâtün mefâ‘îl(ü) fâ‘ilât³
Eşit muzâri‘-i aħrebüñ üç vezni ‘ayân⁴

(108)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

(s. 86)

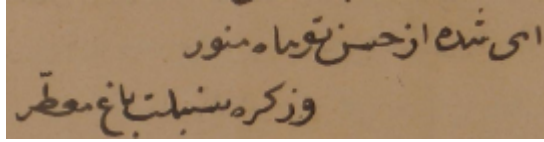
(109)

Baħr-i münserih-i maṭvî-i mekşûf
Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

Lü'lü'-i terdür⁵ dişüñ lâle-i ģamrâ yüzüñ
‘Anber-i sârâ şaçuñ nergis-i şehlâ gözüñ
Müfte‘ilün fâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün
Münserih-i maṭvîdür bilgil ey meh-rû⁶ sözüñ

(110)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

(111)

Baħr-i serî‘-i maṭvî
Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

Ey şanem-i dilber-i ģulģ-ı ģasen
Dünyede ol ‘ömr-i bekâyile sen
Müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün
Maṭvî serî‘ uşbu durur añla sen

1 ƣorlu: kürlar Sevgi s. 45.

2 ne:-, zâlim uşbu: zâlim olur uşbu Sevgi s. 45.

3 fâ‘ilât: fâ‘ilün Sevgi s. 45.

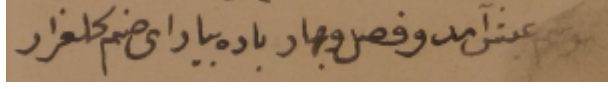
4 muzâri‘-i: muzâri‘, üç vezni: evzânını Sevgi s. 45.

5 terdür: ter Sevgi s. 46.

6 bilgil ey meh-rû: keşf-i mutarrâ Sevgi s. 46.

(112)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

(113)

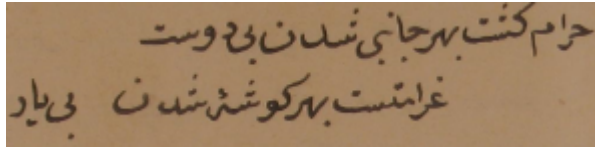
Baħr-i müctes̄

Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilât

(s. 87) Hıyâl-i¹ haṭṭuñ u hâlũñ kılalı dilde qarâr
Kara ũaçuñ gibi her dem gũnũm işde² qarâr
Mefâ'ilün fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilât³
Bu baħr-i maħbũnı bilgil itme⁴ qarâr

(114)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

(115)

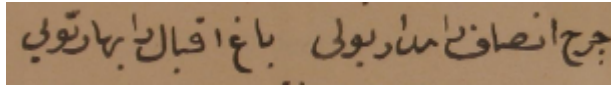
Baħr-i haḫḫ-i maħbũn⁵

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Gũl yañağunda⁶ oldu tâze bahâr
La'lũñ âb-ı hayâtı eyledi zâr
Fâ'ilâtün⁷ mefâ'ilün fe'ilün
Maṭvî durur⁸ haḫḫ ey yâr-i nigâr

(116)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

1 Hıyâl-i: Hayâli Sevgi s. 47.

2 gũnũm işde: gũnũmi uşda Sevgi s. 47.

3 fâ'ilâtün: fe'ilâtün ; fâ'ilât: fe'ilât Sevgi s. 47.

4 baħr-i maħbũnı bilgil itme: baħr-i müctesi (bilene) kıla baht Sevgi s. 47.

5 maħbũn: maṭvî Sevgi s. 47, Yetiş s. 296.

6 yañağunda: yanağũndan Sevgi s. 47.

7 Fâ'ilâtün: Fe'ilâtün Sevgi s. 47.

8 Maṭvî durur: Maṭvîdür bu Sevgi s. 47.

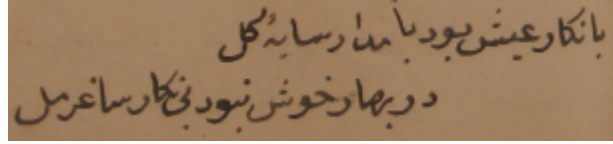
(117)

Baħr-i ħaffif-i münṭaħab¹
Fâ'ilâtü Müfte'ilün Fâ'ilâtü Müfte'ilün

Ey nigâr-ı ħadd-i semen-ber ey² ħabîb-i ğonce-dehen
Gül-'izâr (u) sim-beden (ü) serv-ķadd u sîb-zekân
Fâ'ilât(ü) müfte'ilün fâ'ilât(ü) müfte'ilün
Bu ħaffif-i münṭaħab-ı baħrüñ iden³ saña fen

(118)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

(s. 88)

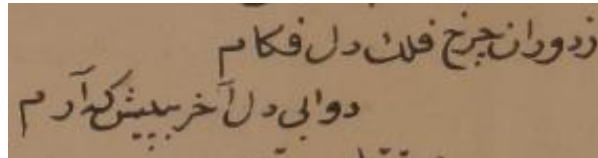
(119)

Baħr-i müteķârib-i sâlim
Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün

Nigâr-ı semen-ber⁴ Şeker-leb perî-rûy
Yeñi⁵ 'anber-i ter Şaçı ğâliye-bûy
Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün
Teķârüb k'ola⁶ sâlim uş ey perî-rûy

(120)

Miṣâlühü bi'l-Fârisî

1 münṭaħab: müteħaffif Yetiş s. 297.

2 semen-ber ey: semen v'ey Sevgi s. 48.

3 münṭaħab-ı baħrüñ iden: münṭehabuñ bahrin ideyin Sevgi s. 48.

4 semen-ber: semen-ruh Sevgi s. 48.

5 Yeñi: Beni Sevgi s. 48.

6 k'ola: ola Sevgi s. 48.

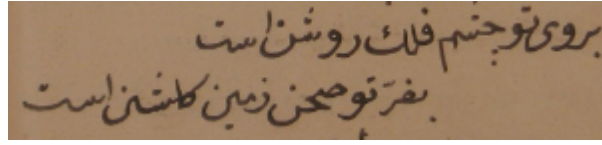
(121)

Baħr-i mütekârib-i maḳşûd¹
Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl

Dilâ ehl-i derd ol² belâya ḥamûl
Ne kim gelse dilberden eyle³ ḳabûl
Fe‘ûlün fe‘ûlün fe‘ûlün fe‘ûl
Teḳârüb sekiz rûknle buldı uşûl⁴

(122)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

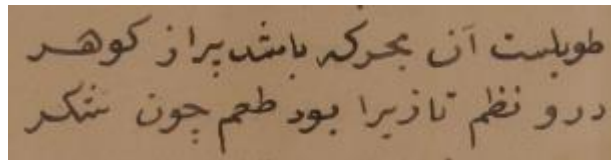
(123)

Baħr-i ṭavîl⁵
Fe‘ûlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün Mefâ‘îlün

(s. 89) Bu baħr-i ṭavîli sen işit ey boy(ı) uzun
Ki niçe laṭîf ü ḥûbdur müntehâ mevzûn
Fe‘ûlün mefâ‘îlün fe‘ûlün mefâ‘îlün
Hemîşe sa‘âdet yârûñ ü⁶ devletûñ efzûn

(124)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

1 maḳşûd: maħbûn Sevgi s. 48; maḳsûr Yetiş s. 297.

2 Dilâ ehl-i derd ol: Dil ehli gerek(dür) Sevgi s. 48.

3 gelse dilberden eyle: yârden gele ola Sevgi s. 48.

4 buldı uşûl: old'usûl Sevgi s. 48.

5 - : be-istilâh-ı Arab Sevgi s. 49, Yetiş s. 297.

6 sa‘âdet yârûñ ü: (ola) yârun sa‘id Sevgi s. 49.

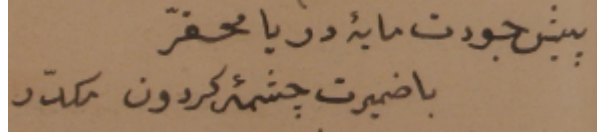
(125)

Baħr-i medîd-i müseddes
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün

Çün medîd ola müseddes vezn¹ budur
Çîn-i zülf(i) gibi yârüñ müşg-bûdur
Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün
Hoş düzülmüş lü'lü' dişüñ gibi bu dürr

(126)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

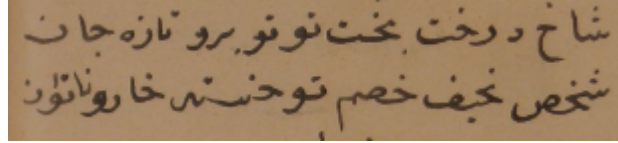
(127)

Fer‘-i medîd-i müsemmen²
Müfte‘ilün Mefâ‘ilün Müfte‘ilün Mefâ‘ilün

(s. 90) Fitnesün câzû gözün ‘âlem tutar ser-te-ser³
Zülfüñile kimse hiç çıkışamaz⁴ ser-be-ser
Müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün
Nazmile her sözüñi kı1 baħr-i medîd-ber dürer⁵

(128)

Mişâlühü bi'l-Fârisî

(129)

Baħr-i basîť
Müstef‘ilün Fâ‘ilün Müstef‘ilün Fâ‘ilün

‘Aşkuñ durur cânımı derde giriftâr iden
Hecrüñdür⁶ hâlümi irte gice zâr iden
Müstef‘ilün fâ‘ilün müstef‘ilün fâ‘ilün
Baħr-i basîť ol durur söz ey⁷ şeh-vâr iden

1 vezn: vezni Sevgi s. 49.

2 Fer‘-i: Baħr-i Sevgi s. 49.

3 Fitnesün câzû gözün ‘âlem tutar: Fitnesi cazu gözünün ‘âlemi tuttu Sevgi s. 49.

4 kimse hiç çıkışamaz: kimesne hiç çıkışamadı Sevgi s. 49.

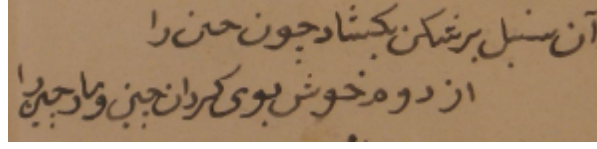
5 medîd-ber dürer: medîdle pür-dürer Sevgi s. 49. Bendin vezin bulunan mısrası hariç diğer mısralar vezne uymamaktadır.

6 Hecrüñdür: Hecrüñdürür Sevgi s. 50.

7 ol durur söz ey: oldı sözüñ dürr ü Sevgi s. 50.

(130)

Misâlühü bi'l-Fârisî

(131)

Bahr¹-i basî-i maḥbûn

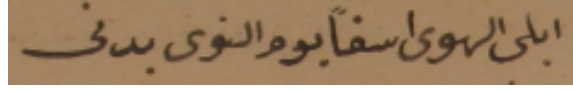
Müstef'ilün Fe'ülün Müstef'ilün Fe'ülün (Fa'ülün)

Bahr²-i basî dirüm añla vü diñle beni

'İlmile muḥterem it cehd eyle cân u teni

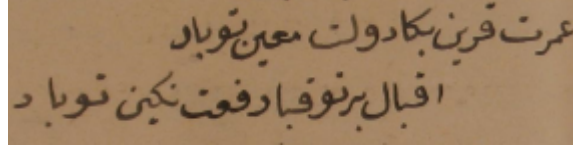
(s. 91)

Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün

(132)

Misâlühü bi'l-Fârisî

(133)

Fer'-i basî

Müstef'ilün Fe'ülün Müstef'ilün Fe'ülün

Fer'-i basî bilseñ saña irmez melâme³

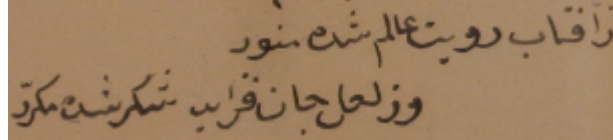
Vaḥdet etegini dîn ister selâme⁴

Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün

Men cerebü'l-mücerreb ḥallet bihi'n-nedâmet⁵

(134)

Misâlühü bi'l-Fârisî

1 Bahr: Fer' Sevgi s. 50, Yetiş s. 297.

2 Bahr : Fer' Sevgi s. 50.

3 basî: basîti, melâme: melâmet Sevgi s. 50.

4 etegini dîn ister selâme: etegin tut ister iseñ selâmet Sevgi s. 50.

5 Men cerebü'l mücerreb ḥallet bihi'n-nedâmet : (Vaḥdete irmeyenler bilmez nedür hakikat) Sevgi s. 50.

(135)

Baħr-i kâmil

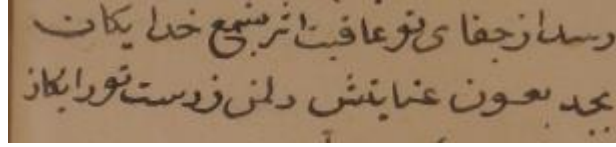
Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün

Nazar itdigümce cemâlüne gözümüñ ziyâsı mezîd olur
Lebüh(ün) beyânun iderisem dil ü cân şafâsı mezîd olur
Mütefâ'ilün müteâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün
Buña¹ baħr-i kâmil okuriseñ söziñüñ bahâsı mezîd olur

(s. 92)

(136)

Misâlühü bi'l-Fârisî

(137)

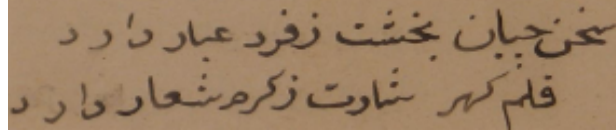
Baħr-i kâmil-i muqattaḥ

Mütefâ'ilün Fe'ülün Mütefâ'ilün Fe'ülün

Şeker(i) hacîl kıldı² sözüñüñ nebât (u) kandi
Ereli şaçuñ nesîmi bu 'anberi misk unudı³
Mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün
Buña kâmil-i muqattaḥ didiler ey cân efendi⁴

(138)

Misâlühü bi'l-Fârisî

(139)

Baħr-i vâfir

Mefâ'iletün Mefâ'iletün Mefâ'iletün

Şehâ dilesüh ki sen bilesün bu vâfiri hoş
O bir dil ü cân 'aql u⁵ fehmüñe bile hoş
Mefâ'iletün mefâ'iletün mefâ'iletün
Buña 'Arabî baħr düşer kalan bu güş⁶

1 Buña: Bu ki Sevgi s. 51.

2 hacîl kıldı: hacel kılalı Sevgi s. 51.

3 bu 'anberi misk unudı: bûy-ı müşk-i Çîn utandı Sevgi s. 51.

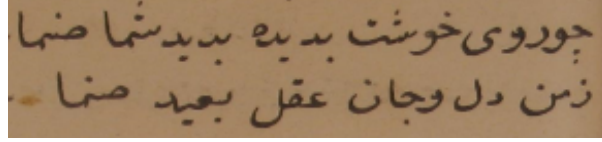
4 kâmil-i muqattaḥ didiler ey cân efendi: (vezn-i bahr-i) kâmil-i mukattaf-ârâ dendi Sevgi s. 51.

5 O bir dil ü cân 'aql u: Uyar dil ü cân u 'akluñı Sevgi s. 51.

6 baħr: buhûr, kalan bu güş: kalan(ları) boş Sevgi s. 51.

(s. 93)

(140)
Mişâlühü bi'l-Fârisî

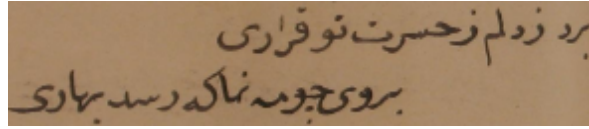

(141)
Baħr-i muḳteḍab

Mefâ'iletün Mefâ'iletün Fe'ûlün

Bu muḳteḍabuñ buħûrun¹ añla ey cân
Ki Tâzî dile dürüst gelür bu mîzân
Mefâ'iletün mefâ'iletün fe'ûlün
Ne Fârisî vü ne Türkî gelür bu evzân

(142)
Mişâlühü bi'l-Fârisî

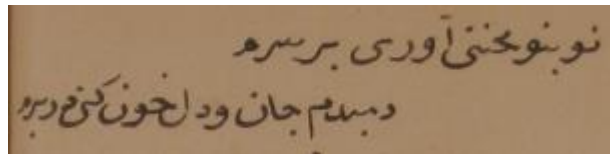

(143)
Baħr-i mütedârik-i rekzü'l-ḥayl²
Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün Fâ'ilün

Her kimüñ rehberi ola 'aql u edeb
Aña hem-râh u hem-dem³ ola faẓl-ı Rabb
Fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün
Rekz-i ḥayli budur bilmege üç sebeb⁴

(144)
Mişâlühü bi'l-Fârisî

(s. 94)

1 buħûrun: buħûrını Sevgi s. 52.

2 rekz: rekd, - : nîz be-güyend Sevgi s. 52, rekzü'l-ḥayl: rekzü'l-ḥayâl nîz-güyend Yetiş s. 297.

3 hem-dem: huddâm Sevgi s. 52.

4 Rekz-i ḥayli : Rekd-i hayl uş , üç: ol Sevgi S. 52.

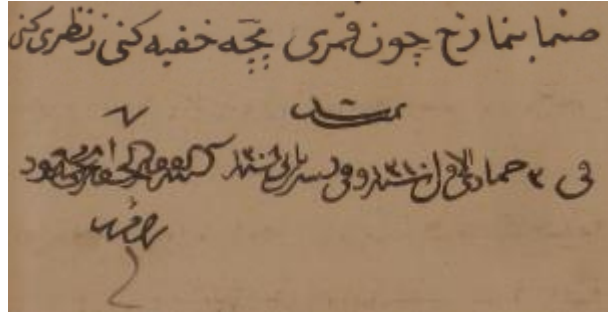
(145)

Baħr-i mütedârik-i maħbûn¹
Fe‘ilün Fe‘ilün Fe‘ilün Fe‘ilün

Mütedârik ki ola çînün revân²
Şanemâ ideyüm saña añı beyân
Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün
Buña rekz daħi³ dinür añla ‘ayân

(146)

Misâlühü bi'l-Fârisî

(s. 95)

(147)

Mu‘ammâ

Ol nedür ki girdi çıkdı girecek
Girdi çıkdı ammâ girmeyecek
Girmede lâkin girecek
Ne girdi ğayrı ne girecek

(148)

Mu‘ammâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Didüm ismüñ nedür tebessüm idüp
Didi bir noğta ile zâhir olur

(149)⁴

Mu‘ammâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Gülün ortasuna şu gelse ey cân
Olur bir ism-i hûb andan nümâyan¹

1 - : ve rekz nîz-ġünend Yetiş s. 297.

2 ki: eger, çînün: habn-ı Sevgi s. 52.

3 rekz daħi: rekd-i hayıl Sevgi

4 Nevin Çakıroĝlu, *Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbî 1542’de Kayıtlı Muammâ-Lugaz Mecmû’ası (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 43.

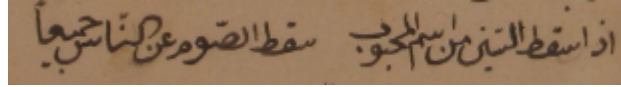
(150)
Mu‘ammâ
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Bileyüm dirseñ ism-i nâzenîni
Çıkar hamsun içinden erba‘îni

(151)
Mu‘ammâ

- 1 Ol nedür kim ikidür insânda
Üçden artıq olmadı hayvânda
- 2 Sende var bende var âdemde yok
Cümlede var disem ‘âlemde yok
- 3 Serserî gezdüm Mısrda görmedüm bir dânesüni
Şâma vardum gözüm üstünde turur üç dânesi

(152)
Mu‘ammâ

(153)
Mu‘ammâ

(s. 96)

Kes mu‘idüñ başunı hem müderris ayağun
Ûo ayağun baş yerine tâ bile adını

(154)
Mu‘ammâ

Ol nedir ki hâ dökerler başunı
Döke döke bitürürler işüni
Altıdur gözi anuñ eksük degül
Duymasun deyü dıkarlar gûşunı

(155)
‘Ârifâ mua‘ammâ
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

‘Ârifâ tokuz atadan bir oğul toğmuş nedür
İsmi zâhir cismi gâ‘ib ‘âleme gelmiş nedür

1 ism-i hûb andan nümâyan: dil-ber ismi anda pinhân Çakıroğlı s. 43.

(156)
Mu‘ammâ

Dudağıñ başı şokşañ şarâba
Olur ma‘mûr anuñ ile çok ħarâbe

(157)
Mu‘ammâ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ĥarf-i cerr‘in kelimesi ġayrısı lâzım degül
Ger koyarsañ târ üzre âĥirinde yâ degül

(158)
Mu‘ammâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

‘Aceb seyl gelse ger re’si bahâna
Maĥbûbuñ adını çıkar ‘ıyâna

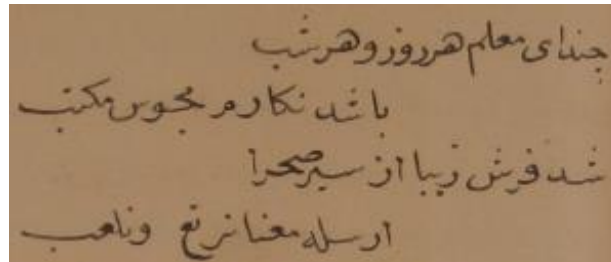
(159)
Mu‘ammâ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ol nedür ki iki gözli bir kişi
Gözinüñ birini kâpatur işi
İş bitünce göresin birden toġar
Ba‘zı toġmaz ba‘zı da her-ġâĥ tutar

(s. 97)

(160)

(161)

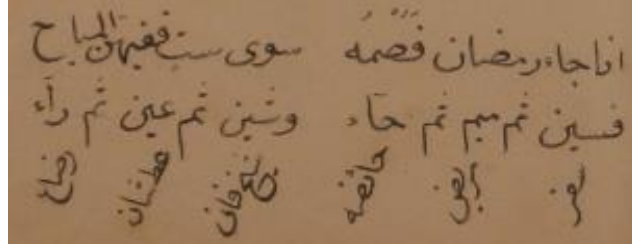
‘Amelüm yok ġarîk-i ‘ısyânum
Müstahâk-ı nişâb-ı ġufrânum

(162)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

- 1 Vañanunda ne kaçdar olsa kişi a'lâdan
Turdıgunca dağı açar olur ednâdan
- 2 Ka'r-ı deryâda iken dürr bulamaz kıymetüni
Baş üzere getürürler çıkıcağ deryâdan

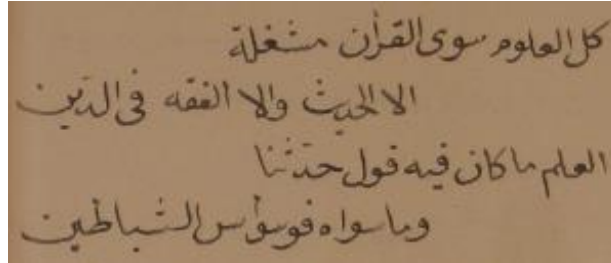
(163)

(s. 98)

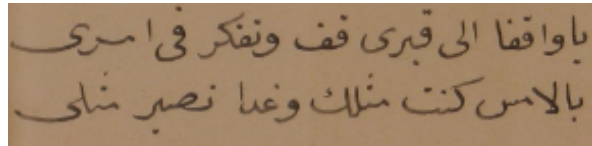
(164)

Lâ-edrî kâ'ile

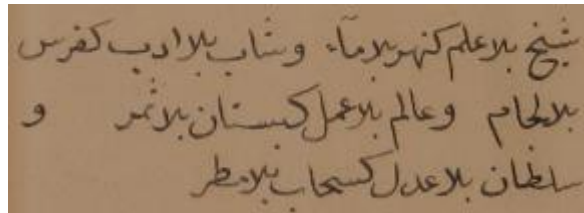

(165)

Müfred

(166)

(167)
Kıta

(168)

(s. 99)

(169)

(170)

(171)

(172)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey Fuzûlî dâ'imâ gerdûn muhâlifdür baña²
Gûyiyâ³ erbâb-ı isti'dâdı devrân istemez

1 FD s. 42, FD s. 153, FDŞ s. 304.

2 dâ'imâ gerdûn: muttaşıl devrân; baña: saña FD s. 42, FD s. 153, FDŞ s. 304.

3 Gûyiyâ: Gâlibâ FD s. 42, FD s. 153, FDŞ s. 304.

(173)

Müfred

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Ġam degüldür gide dünyâ kıala dîn
Ġam oldur ki kıala dünyâ gide dîn

(174)

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Âb-ı rûy-ı Ĥabîb için yâ Rabb
Odlare yağma ben giriftârı

(s. 100)

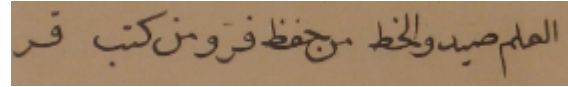
(175)

Müfred

Fe'ilâtün (Fâilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şubĥ-ı şâdıĥ gibi ey ġâfil ağardı şađaluñ
Ĥaberuñ yok seni penbe-ile boğazlar eceluñ

Nesr

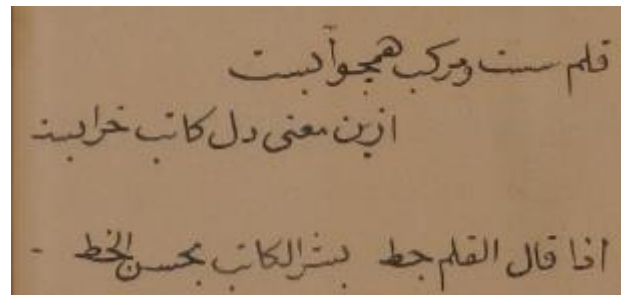

(176)

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Ṭâlibü'l-ilme irünce meleke
Virmez anuñ lezzetüni feleke

(177)

(178)¹

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Gülsitân-ı dehre geldük reng yok bû kıalmamuş
Çeşme-sâr-ı merhâmetde bir içim şu kıalmamuş

(179)²

Müfred

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ümîd itdüklerin ey dil uyarsa rây-ı taqdîre
Zuhûr eyler saña elbet ne hâcet rây u tedbîre

(s. 101)

(180)³

Beıt

Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

Tîz olma te'emmül kııl her hâle taħammül kııl
Tedbîr bozar taqdîr Allâh'a tevekkül kııl⁴

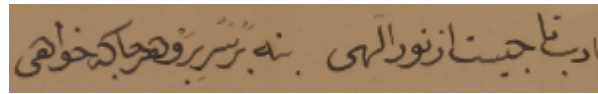
(181)

Müfred

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Ehl-i dünyâ bir 'acâyib tab'a girmüş bu zamân
Müside ta'zîm iderler cümle mü'min hâşş ü 'âm

(182)

1 Ali Fuat Bilkan, *Nabî'nin Tükçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993, s. 642.

2 Gürol Pehlivan, "Ahmed Vehbî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyat isimler sozlu gu.com/index.php?say-fa=detay&detay=526>, 12.05.2018.

3 Şeyhü'l-islâm Kemâlpâşazâde, "Divan-ı Kemal Paşazâde", TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307884.pdf, s. 177, <http://212.174.157.46:8080/xmlui/handle/11543/1004>, 14.01.2018.

4 Tedbîr bozar taqdîr Allâh'a tevekkül kııl: Allâh'a tevekkül kııl tedbîri bozar taqdîr ŞKE s. 177.

(183)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Âlem-i rü'yâdur ey gâfil hakîkatde cihân
Lîk bu rü'yâyı bir ta'bîr ider nâ-yâbdur
- 2 Gerçe her eşyâ² mu'abbirdür lisân-ı hâl ile
H'âb-ı gaflet bize bir ta'bîr olunmaz³ h'âbdur

(184)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Derîn dünyâ kişi bî-gam nebâşed
Eger bâşed benî âdem nebâşed

(s. 102)

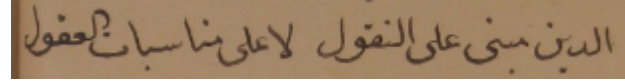
(185)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Felek 'indünde nâ-puhte kemâl ehlünden a'lâdur
Anuñçün rûy-ı hâke meyve-i hâm olmaz üftâde

(186)

Müfred

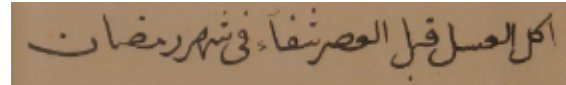

(187)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Egerçi sûhte-i ümm-i sûz-i cân nemîdânem
Gârîb-i murğ-ı hamûşum figân nemîdânem
Nemîdânem nemîdânem nemîdânem nemîdânem
Yitürdüm Türkce mi bilmem şorarlarsa nemîdânem

(188)

1 Kaplan Üstüner, "Bir Divan Müsveddesi: Silahşor İbrahim Yâver'in Şiirleri", *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 37, Nisan 2015, s. 278-311. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi37_pdf/1dil_edebiyat/ustuner_kaplan.pdf, 14.01.2018.

2 her eşyâ: eşyâ heb K. Üstüner s. 28.

3 bize bir ta'bîr olunmaz: vaşf olunmaz bir 'acâyib K. Üstüner s. 28.

(189)¹

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Hağ kulundan intikâmı yine ‘abd ile alur²
Bilmeyen ‘ilm-i ledüni anı ‘abd itdi şanur³

Laţîfe

Cümle harf-i gurbetüñ rağbetde mevcûd oldığı dâlldür ki ehl-i gurbet cümlesi şâdidedür.

(s. 103)

(190)

Müfred

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Kimseye bâkî degüldür mülk-i dünyâ sîm ü zer
Bir harâb olmuş gönül ta‘mîrin itmekdür hüner

(191)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Bu bâğun bâğ-bânı lâleden çok murğ uçurmuşdur
Bizim gibi niçe dîvâne kondurmuş göçürmüşdür

(192)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Hân-kâh-ı cây-ı talebdür bekleyen irşâd olur
Tıfl-ı ebced-hân iken bir gün hemân üstâd olur

(193)

Beyt

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Bilinmez mâcerâdur dem-be-dem gülzâr-ı ‘âlemde
Yine çâk-i girîbân eyleyüp feryâd ider bülbül

1 İmâm-ı Rabbânî Ahmed-i Fârûkî Serhendî. *Mektûbât Tercemesi*. Çev: Hüseyin Hilmi I. 23. Baskı, Hakikat Kitâbevi Yayınları, İstanbul. s. 96. www.hakikatkitavevi.net/public/book.download.php?type=PDF&bookCode=002, 18.01.2018.

2 kulundan intikâmı yine ‘abd : teâlâ, intikâmını yine kul Ahmed-i Fârûkî Serhendî s. 96.

3 ledüni anı ‘abd itdi: ledünnî anı kul yaptı Ahmed-i Fârûkî Serhendî s. 96.

(194)¹

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Güle gûş itdiremez yok yere bülbül inler
Varağ-ı mihr ü vefâyı kim oğur kim diñler

(195)

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

(s. 104) Mümkün mi ferâmûş ideyim ben seni ey cân
Uşşa fikrünü zıkr iderüm yevm-i kıyâmet

(196)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Gevherüñ kadrini şarrâf bilür
Yoğsa cehl ehli qurı lâfi bilür

(197)

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Kişi kendi rızâsıyla çıkup terk-i diyâr itmez
Sebebsüz gurbetüñ qahrın özine ihtibâr itmez

(198)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ey birâder zâhir oldı gün gibi mâhiyyetüñ
Hiç birine beñzemezsün yetmiş iki milletüñ

(s. 105) Yaramazlarla yâr olma eyülerden iyilik öğren

Hazret-i İmâm ‘Alî Keremullâhi
Vechehu Rağıyallâhu ‘anhu

Rütbetü'l-‘ilm a‘le'r-rüteb.

1. İ. Hilmi Soykut, "Karamanlı Kâmi" Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yayınları, İstanbul 1968, s. 203.

Kemâl Beg

Âdemüñ hayvâniyyeti yemekle insâniyyeti oğumaqla kâ'imdür.

(199)

Mu'allim Nâci

İlmüñ 'ulüvv-i kadrini ber-vech-i bihterîn
İsbât ider şehâdet-i *hel-yestevi'l-lezîn*¹

Ekrem Beg

İnsânuñ müddet-i 'ömri içinde yâd u tesellîye lâyıq bir mevsim-i sa'âdet var
ise o da mücerred taşşîl-i ma'rifetle geçen zamândur.

Sâmî Beg

Bir cem'iyetüñ refâh u sa'âdetüni ta'yîn için her ne lâzım ise hepsi
ma'ârifden tevellüd ider. Nev'-i beşer için ma'ârifden başka selâmet yolu yokdur.

Ahmed Midhat

Cehâlet koca bir milleti esâret altına alır.

Mu'allim Nâci

Terbiye-i fikr insân için en mühim vazîfedür. Terbiye-i fikrûñ gâyeti ise
istikâmetdür.

(s. 106)

Sâmî Beg

Hayât-ı insâniyye ma'ârifledür

Kemâl Beg

Dünyâda şeref-i insâniyyet feyz-i ma'rifetden 'ibâretdür.

Sâmî Beg

Ma'ârif insânuñ fikrini uyandırıp 'aqlunı parlatdırur zekâvetünü artırur.

1 helyestevi'l-lezîn: "Em men huve kânitun ânâel leyli sâciden ve kâimen yahzerul âhurate ve yercü rahmete rabbihî, kul hel yestevillezîne ya'lemüne vellezîne lâ ya'lemün(ya'lemüne), innemâ yetezekkeru ulül elbâb(elbâbi)." "Hiç o, âhiretten sakınarak ve Rabbinin rahmetini umarak geceleri secde eden, kıyamda bulunan ve böylece itâat ve ibâdet eden kişiye benzer mi? De ki: Eşit olur mu bilenlerle bilmeyenler? Bunu ancak akli başında olanlar düşünür, bundan ancak onlar öğüt alır."Kur'an, Zümer Sûresi, Âyet 9, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=39&ayet=9>, 05.05.2019.

Monteskiyo¹

Muţâla‘a  ab‘a gelen kel l   mel l n e n m 'essir bir dev sıdur. H c bir kedere m ş d f olmadum ki bir s 'atl k muţ la‘a anı izâle itm ş olmasun.

(s. 107)

(200)

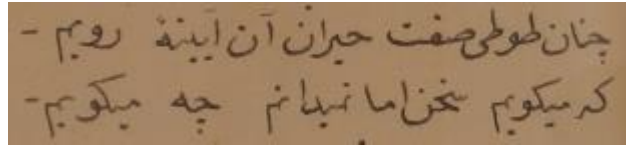
El-cenâb-ı Şeyh ‘Elvân Çelebi Ra metu'llâh Te‘ l 
Veled-i ‘ şık Paŗa merâm

F 'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Evlily nu n  ullarını n en kemi ‘Elv n durur
Kem-ter d r kem-ter d r kem-ter n n kem-teri

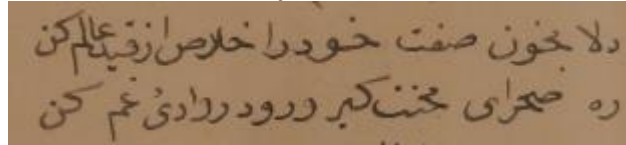
(201)

Beyt-i müfred-i Mevl n  H ydar Herev 

(202)

Bu da i

(203)

Beyt-i H m ²

Fe‘il t n Fe‘il t n Fe‘il t n Fe‘il n
(F 'il t n) (Fa'lün)

Var ise Ő bhe n eger ur mihekk tecrübeye
İŗte levh iŗte  alem iŗte kütüb iŗte fu l

¹ Montesquieu.

² H m -i Âmidî, *Dîvân yz.*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 248 H26A17 1885, s. 51.

(204)

Râgıb Paşa¹

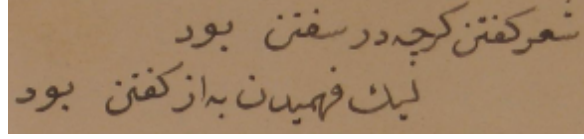
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Olmaduğça tâ-nüvişte fihris-i taqdîrde
Maṭlab u maḳşad bulunmaz nüşha-ı tedbîrde²

(s. 108)

(205)

Mevlânâ 'Örfî-i Şîrâzî

(206)

Sultân Süleymân

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ḳadd-i yâre kimüsi 'ar'ar didi kimi elif
Cümlenüñ maḳşûdı bir ammâ rivâyet muhtelif

(207)

Râgıb Paşa³

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Nâdir bulunur tıynet-i kâmilde ḳuşûr
Kem-mâyeden eyler ne kim eylerse zuhûr

'Osmâncıḳda Ḳoyunbaba Hâzretlerinüñ Der-gâh-ı Şerîfi dîvârunda muḥarrer
ü mestûr oldığı naḳl ü rivâyet idilmüŝdür.

(208)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

1 Kimi şeb-tâ-be-seḫer yâr ile gülşende yatur
Kimi derd ü elem-i hecrile külḫanda yatur

1 Hüseyin Yorulmaz, *Koca Râgıb Paşa Dîvânı (Araştırma ve Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989, s. 149.

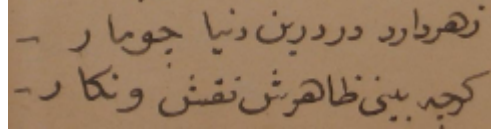
Ömer Demirbağ, *Koca Râgıb Paşa ve Dîvân-ı Râgıb*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 1999, s. 341.

2 Maṭlab u: Maṭlab-ı Yorulmaz s. 149, Demirbağ s. 341.

3 Yorulmaz s.165 , Demirbağ s. 383.

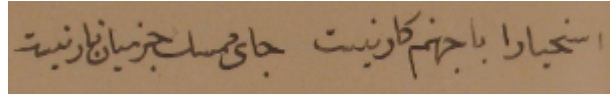
- 2 Genc-i miḥnetde rakîbâ beni râḥat şanma
Yâr eger sende yatarsa elemi bende yatur

(209)

(s. 109)

(210)

Nilüfer Ğazetesünden

(211)¹

El-cenâb-ı Receb Vaḥyî irşâd-ı şâ'irâne muḥammes²
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
(Fa'lün)

I

Yeter yeter bu ma'âşî nedür bu fişķ u fesâd
Degül degüldür efendi bu yol tarîķ-i sedâd
Amân amân bu ne ğaflet nedür bu cehl ü 'inâd
Yazıķ yazıķ bu mıdur muķtezâ-yı 'aķl u nihâd
Düşün düşün biraz encâmı ey kühen-mu'tâd

II

Teh(î) midür bu nevâhî bu men'-i fuḥşıyyât
'Abeş midür bu evâmir bu şavm u ḥacc u şalât
Degül mi zâtuña 'â'id şu itdigüñ tâ'ât
Virür mi fâ'ide insâna ma'siyet heyhât
Selâmet ister iseñ nâdim-âne kıl feryâd

III

Ḥudâya karşı tevekkül güzel fazîletdür
Görüp de Ḥakķı perestiş ne ḥoş 'ibâdetdür
Vişâl-i Ḥazret-i Mevlâ büyük sa'âdetdür
Cemâl-i yâri temâşa şafâ-yı cennetdür
Cinân ansız Efendüm baña ḥarâb-âbâd

(s. 110)

1 Muhammes-i Vaḥyî.

2 Receb Vaḥyî, Nilüfer Dergisi yz. (1 Şevval 1304), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınlar Koleksiyonu: NS1627, s.1.

IV

Rızâ-yı hâliki taḥşîl eḥaṣṣ-ı âmâlüm
Fedâ bu yolda vücûdum ḥayâtum iḳbâlüm
Vişâle irmez isem âh ‘aceb nolur ḥâlüm
Hebâ tebâh olur eyvâh cümle ef’âlüm
İderse luḫfunı benden dirîĝ urup ‘ibâd

V

Ne ḳaldı dilde taḥammül ne bende tâb u tûvân
Fırâkuñ eyledi te’sîr câna ey cânân
Ne ḥüzn-i sîne tükendi ne ğam-ı derd-i nihân
Vişâlûñ eylerüm ümmîd sevdüğim her ân
Yetiş yetiş ki fevâ’id ḥazînem olsun şâd

(212)

Şâ’ire Hânım Efendinündür¹

Ġazel

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- (s. 111)
- 1 Cihânda ferd-i vâhid yok kederden ğamdan âzâde
Ne ḥikmetdür ki ḥalkuñ her biri bir başka sevdâda
 - 2 Kimisi âteş-i ‘aşḳ ile sûzân eylemiş göñlün
Kimisi cem’-i mâla uğraşır bir ḥâm ḥülyâda²
 - 3 Naşîbi kimsenüñ mümkün degüldür âḥere kısmet
Nice taḳsîm olunmuşsa gelür *naḥnü ḳassemnâda*³
 - 4 Nedür ḥaysiyyeti⁴ böyle muvaḳḳit bir vücûduñ âh
Beşer kendüsünü bâḳî mi zann eyler bu dünyâda
 - 5 Ġamile olma maḥzûn zevküne aldanma fânîdür
Ki naḳd-i ‘ömri⁵ ḳahr u zevk ile virme şaḳın bâda

1 ND (1 Şevval 1304), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınlar Koleksiyonu: NS1627, s.1.

Bu gazel Timuçin Aykanat'ın "Bir Mecmû'a Ekseninde Bazı Tesbît ve Değerlendirmeler" adlı makalesinde "Ser-Ĥâtem Süleymân Şevket 1284 (1867)" başlığıyla verilmiştir.

2 -: bir, ḥülyâda: dünyâda Aykanat s. 176.

3 *naḥnü ḳassemnâ*: "Eḥum yaksimüne rahmete rabbike, naḥnu kasemnâ beynehum maîseteḥum fil hayâtid dünyâ ve rafa'nâ ba'daḥum fevka ba'dın deracâtin li yetteḥze ba'duḥum ba'dan suḥriyyâ(suḥriyyen), ve rahmetu rabbike ḥayrun mim mâ yecmaün(yecmaüne)." "Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır." Kur'an, Zuhuf Sûresi, Âyet 32, <http://www.kuranme-ali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=43&ayet=32>, 05.05.2019.

4 ḥaysiyyeti: ḥaşyeti Aykanat s. 176.

5 naḳd-i 'ömri: Ḥaḳ da'vâ Aykanat s. 177.

- 6 Göñül her demde bir miñnet¹ ile me'lûfdur hâlâ
Huñûr itmez meserret (Şâ'ire)² vicdân-ı nâ-şâda

(213)³

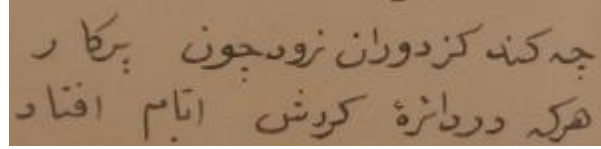
Sünbül-zâde Vehbî

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Sirket-i şî'r idene kaç'-i zebân lâzumdur
Böyledür şer'-i belâgatde fetâvâ-yı sūhan

(214)

Lâ

(s. 112)

(215)⁴

Gayret-i müstaşsenede bulunan şâ'iremüzüñ yine hakîm-âne bir eşer-i dil-
pezîri: Gâzel

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

- 1 Kâbiliyyet kula ihsân-ı Hudâdur ey dil
Ne sa'âdet ola bir kimse bu luḫfa nâ'il
- 2 Âdemiyyet gibi 'âlemde meziyyet olamaz
.....
- 3 Eyleme 'atf-ı nazar kâlibuna her şahşuñ
Bir taqım yapma dirâyetlere olma mâ'il
- 4 Kişiniñ mu'lin-i ehliyyetidür güftârı
Olur olmaz sūhanı aḡzına almaz 'âkil
- 5 Bulunur çâresi her müşkilüñ 'âlemde faḫat
Tab'-ı nâ-puḫtenüñ işlâhı degüldür kâbil

1 miñnet: şîfât Aykanat s. 177.

2 Mecmuada mahlas kısmı boş bırakılmıştır. Başlıktan hareketle tarafımızca doldurulmuştur.

3 Yenikale s.281.

4 ND S. 17.

- : Tefevvuk-yâb-ı 'irfân olmak gibi bir ND S. 17, s. 1, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00017_1304H01_20-0674.pdf, 30.01.2018.

- 6 Kimsede kalmadı âşâr-ı şadâkat şimdi
Evvelfî¹ bûy-i vefâ ʔab‘-ı beşerden zâ'il

(216)²

Hıfzî imzâsuyla vârid olan gâzel

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Kûh-ı Kâf olmuş vücûdum rûh aña ‘Ankâ gibi
Cevher-i cânı bilür bir ferd yok Mevlâ gibi
(s. 113)
- 2 Cümle hestîden geçüp kaldum mücerred şöyle kim
Âsumâne çekseler şâyesteyüm ‘Îsâ gibi
- 3 Kaldururdu nâm-ı Mecnûnı benüm mecnûnluğum
Âh kim bir yâr olsaydı baña Leylâ gibi
- 4 Tûr-ı cismümde tecellî-i şîfât eyler Hudâ
Lîk zâtuñ görmeden mest olmuşum Mûsâ gibi
- 5 Hıfziyâ âyine-i ‘âlem-nümâdur ‘avn-i Hağ
Turma hüküm it ‘âleme İskender ü Dâr gibi

(217)³

Beyt

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Hâmem tutuşur derdimi taḥrîr ider olsam
Zihnüm tolaşur ḥâlümi taḥrîr ider olsam

(218)

Ḳıṭ‘a

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Zindân görünür çeşmüme cennet daḥi olsa
Ta‘rîf idemem ḥâşılı bir derd-i dilüm vâr
Me'yûs-ı ḥayât oldum uşandum bu cihândan
Şimden girü zann eyleme dilde emelüm var

1 Evvelî : Olalı ND S. 17, s. 1.

2 ND s. 17.

olan - : olan ikinci ND S. 17, s. 1.

3 ND S. 18, s. 1. http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00018_1304H15_200675.pdf, 30.01.2018.

(s. 114)

(219)¹

Süleymân Şevket Efendinün gazelidür

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Her mübtelâ-yı 'aşka cihânda devâ mı var
Dehrüñ cefâ vü qahrına hîc intihâ mı var
- 2 Öldüm diseñde merhameti var mı kimsenüñ
Ey dil bu gurbet ilde saña âşinâ mı var
- 3 Oldum esîr-i 'aşk sezâ-vâr²-ı derd iken
Şevket bu dâm-ı gamdan ümîd-i rehâ mı var³

Erkân-ı Harbiyye kâ'im-makâmlarundan şâ'ir-i mâhir Manastırlı Rıf'at Beg Efendi tarafından yazılan Terceme-yi Belîganuñ şüretidür:

(220)⁴

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Halvet-i şâhen-şeh-i 'aşkda bizüz halvet-nişîn
Halkdan vâresteyüz çün ü çerâyı bilmeyüz⁵
 - 2 Nakş-ı reng- â-reng dârından bizüz vâreste-dil
Resm-i şüret-kârî-i Çîn ü Haţâ'yı bilmeyüz
 - 3 Nezdümüzde heb berâberdür bizüm 'âlî denî
Peyker-i hûrşîdden nûr-ı sühâyı bilmeyüz
- (s. 115)
- 4 Bizlerüz bûy-ı ciger-sûz ile perverde meşâmm
Cân bahş itmez bize bâd-ı şabâyı bilmeyüz
 - 5 'Aqla yokdur meylümüz dil-beste-i 'aşkuz ki biz
Faqr ile perverdeyüz zevk-i gınâyı bilmeyüz
 - 6 Zağmdan biz korkmayuz merhem tağarrî itmeyüz
Derdden yok nâlemüz hîc bir devâyı bilmeyüz

1 ND S. 16, s. 4.

Süleymân Şevket Efendinün gazelidür: Nev-hevesân-ı edebden İslimiyeyî Süleymân Şevket Efendinündür ND S. 16, s. 4.

2 sezâ-vâr: ser-azâd ND S.16, s. 4.

3 - : (*) iki beyti tayy idülmüşdür ND S.16, s. 4.

4 ND S.19, s. 1-3.

Ferda Birinci Kabataş, "Hazîne-i Evrâk" Dergisi (İnceleme Analitik Fihrist ve Seçilmiş Yazılar), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1998 , s. 212.

5 İlk 7 beyit ve 22. beyit Kabataş'ta yoktur.

- 7 Günde biñ tîr-i belâ şaşt-ı felekden gelse ger
Göz yumar zann itme çün bizler abâyı bilmeyüz
- 8 Çeynerüz elmâsı hem zehri kolay hazm eylerüz
Bizce birdür telh ü şîrîn gıdâyı bilmeyüz
- 9 ‘Âkıbet berbâd olur ey h̃âce bunda her kişi
Nefsümüz bildük şükür biz h̃öd-sitâyı bilmeyüz
- 10 Cevher-i maşşûdî¹ saçma bizlere sen ey sehâb
Gönlümüz taşdur bizüm neşv ü nemâyı bilmeyüz
- 11 Nesyeden yok bahşümüz biz tâlib-i naqdüz hemân
Rûz-ı maşşerde olan aḥz u ‘atâyı bilmeyüz
- (s.116) 12 Bizde var nûr-ı Hudâ zulmetden aşlâ korkmayuz
Bizlerüz mir'at-i Haḥ subḥ u mesâyı bilmeyüz
- 13 Yalvarup korkmak hele küfr-i tarîkatdur bize
Sâḥa-ı hayretde biz² ḥavf u recâyı bilmeyüz
- 14 Nükte-i tevḥîdi biz ehl-i cedelden şormayuz
Zevkümüz tevḥîd-i Haḥ başka şafâyı bilmeyüz
- 15 Bizlerüz vâreste kânûn-ı nuhât (u) şarfdan³
‘Âmil ü ma‘mûl u ebvâb-ı binâyı bilmeyüz
- 16 Yazmayuz tarz-ı faşîhân üzre inşâ-yı bedî‘
Biz me‘ânî belledük sâde şenâyı bilmeyüz
- 17 Neyleriz biz dâmen-i zühd (ü) girîbân-ı riyâ
Bî-ser ü pâyuz gözüm bizler ‘abâyı bilmeyüz
- 18 Bizler aşḥâb-ı yakînüz şübheden vâresteyüz
Hâşılı şâhib-i şavâbuz biz ḥatâyı bilmeyüz
- 19 Şûret-i naqdî⁴ ile bizler riyâ göstermeyüz
Resm-i şûfiyân u tesbîḥ ü ridâyı bilmeyüz
- 20 Varlık yokluk gamundan fâriğüz biz ‘âlemüñ
Biz fenâ ḥâkünden ol âb-ı beḳâyı bilmeyüz

1 maşşûdî : maşşûd ND, S. 19, s. 2, Kabataş s. 212.

2 Sâḥa-yı hayretde: Kûy-ı hürriyette Kabataş s. 213; hayretde biz: hayretdeyüz ND S. 19, s. 2.

3 şarfdan: harfdan Kabataş s. 213.

4 naqdî : taḳvâ ND, S. 19, s. 3, Kabataş s. 214.

- (s. 117) 21 ‘Aks-i nûr-ı Muştafâya mazhar olmuş çeşmümüz
Hâmdü'l-lillâh ‘aynumuz rûşen‘amâyı bilmeyüz
- 22 Tâb-ı hûrşîd kıyâmetden halâş eyler bizi¹
Kim dimüş ol pertev-i şems-i Duĥâyı bilmeyüz
- 23 Olmasa nûr-ı nebî târîk olurdu dü-cihân
Kim dimüş kim tal‘at-ı Bedr-i dücâyı² bilmeyüz
- 24 Toldı bûy-ı döst ile pirâhen-i eflâk heb
Derd-i Ya‘kûb ile bizler hûy u hâyı bilmeyüz
- 25 Çok şükür biz pîr ü aşhâb-ı peygamberlerüz³
Şer‘-i enverden diger bir reh-nümâyı bilmeyüz
- 26 Hâzret-i siddîk a‘zamdur sirâc⁴-ı dînümüz
Kim dimüş kim yâr-ı gâr-ı Muştafâyı bilmeyüz
- 27 Dînümüz şevket-nümâdur ‘adl-i Fârûkî ile
Kim dimüş kim şâhib-i ‘adl ü vefâyı bilmeyüz
- 28 Menba‘-ı cûy-ı hayâdandur hayâ-yı dînümüz
Kim dimüş kim gevher-i baĥr-i hayâyı bilmeyüz
- (s. 118) 29 Bizler evlâd-ı ‘Alî mâtem-keşîyiz dâ‘imâ
Kim dimüş kim vâriş-i şîr-i Hudâyı bilmeyüz
- 30 Nûr-ı tevĥîd⁵ pertevdür nûr-ı şem‘-i dînümüz
Olmasa nûr-ı ‘Alî râh-ı ‘alâyı bilmeyüz
- 31 Rıf‘atâ gel⁶ âşikâr it kim dimüş bu sözleri
Senden aşlâ tuymaduk böyle edâyı bilmeyüz
- 32 Fârisî gördük anı bir⁷ Feyzî-i Hindî dimüş
Var ise sen tercemânsun biz riyâyı bilmeyüz
- 33 Tûtüyâ-ı çeşmümüzdür ĥâk-pây-ı Muştafâ
Kim dimüş kim kıymet-i âl-i ‘abâyı bilmeyüz

1 Tâb-ı hûrşîd kıyâmetden halâş eyler bizi: Sâye-i peygamberîdir rûz-ı mahşerde penâh Kabataş s. 214.

2 Bedr-i dücâyı: bedr ü câyı Kabataş s. 214.

3 peygamberleriz: peygamberdeniz Kabataş s. 214.

4 sirâc: serâĝ Kabataş s. 215.

5 tevĥîd: Haydar Kabataş s. 215.

6 gel: sen Kabataş s. 215.

7 bir: biz Kabataş s. 215.

34 Şad hezâr El-ḥamdu'l-lillâh Müslümân şâ'irlerüz
Na't¹-ı Peygamberden özge ibtilâyı bilmeyüz

(s. 119)

(221)
Beyt

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

‘Âkıl oldur ki kıoya mülk-i cihânda bir eser
Eseri olmayanuñ gör ki yeründe yil eser

(222)²

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

I

Çarḥ degül benden seni dür eyleyen ey nâzenîn
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm
Sende ne bende kabâḥat ey ciger köşem faḳaḳ
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm

II

Sende var ise begüm nâz u nevâzişile edâ
Bende var söz-i derûn 'aşk-ı füzûn eyle vefâ
Ḥasretüñle ağladup kıan itdiren baña nevâ
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm

III

Bilürüm olduĝunu cânâ baña mihrüñ füzûn
Sevdigüñ her vechile üftâdeñ ez-cân u derûn
Bâr-ı firḳatle büküp kıaddüm beni iden zebûn
Heb benüm kem tâli'ümdür tâli'ümdür tâli'üm

IV

(s. 120) Gör neler itdi baña Kâmil kıara günlü kıader
Miḥnet-i 'aşkıñla 'âlemde çün itdi der-be-der
Derd-i 'aşkıle iden aḫvâlümi dâim beter
Heb benüm kem tâli'ümdir tâli'ümdir tâli'üm

1 Na't: Lugat Kabataş s. 215.

2 Murabba-ı Kâmil.

(223)¹

Muhammes

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

I

Baňa bir gûşe mi var künc-i fenâdan ğayrı
Baňa mahrem kim olur derd-i fenâdan² ğayrı
Ger şorarlarsa dilâ bunca belâdan ğayrı
Dime kim yârde yok cevri ü cefâdan ğayrı
Ne dilerseñ bulunur mihr (ü) vefâdan ğayrı

II

Şerha şerha dilümi tîĝ-i belâlar dilicek
Siper-i sînemüzi³ tîr-i havâdiş delicek
Hârişüm ey⁴ ecel dâmen-i ‘ömre iricek⁵
Beni ağlañ beni kim üstüme gelmez ölicek
Bir avuç toprâk atar bâd-ı şabâdan ğayrı

III

(s. 121) Çeşmüñe ehl-i nazar nergis-i şehlâ didiler
Mîme beñzer diyicek la‘lûñe zîbâ didiler
Cîme teşbîh idicek kâkülünü lâ⁶ didiler
Çü elif kâmetüñe vü kaşuña râ didiler⁷
Beni kim egleye ‘âlemde bu râdan ğayrı⁸

IV

Neyleyüm pertev-i hûrşîd(i) cemâlûñ var iken
Bağmazın⁹ mâh-ı neve iki hilâlûñ var iken
Ğayr-ı aĝyârdan¹⁰ dilde hayâlûñ var iken
Ne ümîd eyleye¹¹ ‘uşşâk vişâlûñ var iken
Ne ĝarâz idine¹ bî-mâr devâdan ğayrı

1 Tahmîs-i Rahmî Ğazel-i Necâtî.

Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Kırşehir, 2011, s. 284-285, <http://ekitap.kulturizM.gov.tr/TR,195643/bursali-rahmi-divani.html>.

Muhammes: Tahmîs Erdoğan s. 284.

Ğazel için bk.: Ali Nihad Tarlan, *Necati Beg Dîvânı*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1963, s. 520-521.

2 derd-i fenâdan: derd ü ‘anâdan Erdoğan s. 284.

3 sînemizi: sînemi de Erdoğan s. 285.

4 Hârişüm ey: Hâr-ı şahrâ-yı Erdoğan s. 285.

5 iricek: ilicek Erdoğan s. 285.

6 kâkülünü lâ: zülfüñi lâ Erdoğan s. 285.

7 Çü elif kâmetüñe vü kaşuña râ didiler: Şol elif kâmetüñ ile kaşuña râ didiler Erdoğan s. 285, Elif-i kâmetüñ ile kaşuña râ diyeli NBD s. 521.

8 Beni kim egleye ‘âlemde: Gönlümi egleyimez kimse NBD s. 521.

9 Bağmazın: bakmazam Erdoğan s. 285.

10 Ğayr-ı aĝyârdan: Ğayrı aĝyâr durur Erdoğan s. 285.

11 ümîd: ĝarâz NBD s. 521.

V

Rahmiyâ virmevicek yâr baña² vuşlat elin
Virmeye şâhid-i maqşûde³ bize devlet elin
Âh u zâr ile urup birbirüne hayret⁴ elin
Yüzüne tutsa Necâtî nola ger⁵ haclet elin
Nesi var yüze gelür dest-i du'âdan gayrı

(224)⁶

Muhammes

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

I

(s. 122) Enîsüm deşt-i sevdâ içre kalb-i bî-mecâlüm var
Karîn ü hem-demüm bir iki kaç vahşî gazâlüm var
Beşer nev'inden el çekdüm ne kimseyle maqâlüm var
Bugün Mecnûn-ı 'aşkum devr elinden bir melâlüm var
Yürürüm vâdi-i hayretde bilmem kim ne hâlüm var

II

Şanur dil her bir evrâkunu her bir derde merhemdür
Galaş eyler hezâr hârî anuñ per-câm-ı pür-semdür
Egerçi sâyesünde hoş geçer dil şâd u hürremdür
Belâdur şâh-sârı berg (ü)bârı miñnet ü gamdur
Dıraht-ı 'aşk derler bâğ-ı dilde bir nihâlüm var

III

Bizüm maşşülümüz rüsvâyıluğdur kâr-ı 'aşk içre
Oldun mest ü şeydâ fâne-i hummâr-ı 'aşk içre⁷
Şoyundum terk idüp tâcı be-küllî 'âr-ı 'aşk içre
Gedâ-yı kûy-ı yârüm cerr için bâzâr-ı 'aşk içre
Şikest olmuş elümde kâse-yi serden sifâlüm var

IV

(s. 123) Eger Loqmân olursa 'ilm ü hikmetde kamu 'âlem
'Îlacumda benüm 'âciz qalarlar bulmayup merhem
Devâsından olur bu mürde cisme ey mesîh Âdem
Cevâbın viremez müftî-yi 'âlem ey mesîhâ-dem
Kitâb-ı 'ilm-i ihyâda lebûñden bir su'âlüm var

1 garaz idine: murâd eyleye NBD s.521; idine: eyleye Erdoğan s. 285.

2 baña: bize Erdoğan s. 285.

3 maqşûde: maksûd Erdoğan s. 285.

4 hayret: hasret Erdoğan s. 285.

5 nola ger: ne 'aceb Erdoğan s. 285, NBD s. 521.

6 Tahmîs-i 'Ahdî Gâzel-i Rahmî.

Gâzel için bk.: Erdoğan s. 333-334.

7 Mısra vezne uymamaktadır.

V

Yanukdur ‘Ahdiyâ bağrum ‘aceb mi süz-nâk olsam
Yüzüm dönsün dönersem tîğ-i gamla sîne-çâk olsam
Egerçi dilberâ şemşîr-i ‘aşkuñla helâk olsam
Belâdan gam yimezdüm ‘arşâ-ı ‘aşkuñda hâk olsam¹
Diseñ Rahmî gibi bir ‘âşık-ı şûrîde-hâlüm var

(225)²

Muhammes³

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

I

Cihânda hâşılum ‘işyânile ancak vebâlüm var
Tehî destüm fenâ mülkünde âhir irtihâlüm var
Şükür emr-i Hudâ-yı bî- mişâlühü imtişâlüm var
Ganîdür ‘aşkile göñlüm ne mâlum ne melâlüm⁴ var
Ne vaşl-ı yâre handânüm ne hicrândan melâlüm var

II

Ğamile hecr olaldan künc-i gamda kalb-i vîrânüm
Kimesnem yok baña ağlar ve-illâ çeşm-i giryânüm
‘Îlâc itme baña luğ it tabîbâ oñma dermânüm
Ne sağ olmağ diler göñlüm⁵ ne ölmekden kaçır cânüm
Cihânda haste-i ‘aşk olalı bir hõşca hâlüm var

(s. 124)

III

Baña birdür ‘anâ vü derd ü hecr-i vuşlat-ı cânân
Muhaşşal cümleden el çekmişüm ‘indümde heb yeksân
Katumda bir durur genc-i fenâ bile dürr-i sultân
Ne meyl-i Külbe-i Ahzân ne seyr-i şohbet-i yârân
Ne ta‘n-ı zâhid-i nâ-dân ne ceng ü ne cidâlüm var

IV

Meger câm-ı ezel mest eyledi bu dûğ-ı gam-nâki
Derûnum hâlüne eyler delâlet sînemüñ çâki
Şu deñlü vâlihüm teşhîş itmey ‘arz u eflâki
Ben ol hayrân-ı ‘aşkam kim yitürdüm ‘ağl u idrâki
Ne ‘âlemden haberdârüm ne kendümden hayâlüm var

1 yimezdüm: yimezdi,olsam: olsa Erdoğan s. 334.

2 Tahmîs-i ‘Ahdî Gâzel-i Yahyâ.

Bursalı Rahmî Dîvânı'nda "Tedsîs" başlığı altında, ele aldığımız mecmuada yer alan tahmise redif ve kafiye olarak uygun ancak içeriği farklı bir şiir yer almaktadır. Bu şiir için bk.: Erdoğan s. 265-266.

3 Gâzel için bk.: Mehmed Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey (Taşlıcalı) Dîvân Tenkidli Basım*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1977, s. 318.

4 melâlüm: menâlüm Çavuşoğlu s. 318

5 diler göñlüm: murâdumdur Çavuşoğlu s. 318.

V

Yüri dehr-i dünyâdan ‘Ahdîyâ kaç’ eyle eşvâkı
Kuru yile varur defter-i ‘ömrüñ hûd-ı evrâkı
Dimüşdür mihr-i nazmile münevver kılan âfâkı
Cihân fânîdür ey Yahyâ Hüve'l-Hayyu Hüve'l-Bâkı
Degüşmem atlas-ı çarha benüm bir köhne şâlum var

(s. 125)

(226)¹

Muhammes

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

I

Bu cihânuñ kıl ü kâlün ey gönül gavgâ gözet
İşbu keşret ‘âlemünden kıl hazer tenhâ gözet
Hem özün her zerre-i nâ-çîzden ednâ gözet
Kendü miqdâruñdan ey dil herkesi a‘lâ gözet
Zerre-i mihr-i münevver katre-i deryâ gözet²

II

Gel bu fânî ‘âleme kılğıl ferâgatle nazar
Her ne şey'e nâzır olsañ kıl ferâsetle nazar
Pâk-bâz ol hîc kise itme ihânetle nazar
‘Âkıl³ iseñ kimseye itme hakâretle nazar
Şırça-yı gevher bil ey dil serçe-i ‘Ankâ gözet⁴

III

Cehd idüp ‘âlemde kesb-i ma‘rifet kıl ey gönül
Düş diyâr-ı ‘aşka terk-i memleket kıl ey gönül
Kande kim görseñ zebûne merhamet kıl ey gönül
Meskenün sa‘y eyle kûy-ı meskenet kıl ey gönül⁵
Mertebeñ eflâkden biñ mertebe a‘lâ⁶ gözet

IV

(s. 126) İtmegil ednâ nazar her şahşa nâ-dân añlayup
Kıl nazar her nâ-tüvâna dehre sultân añlayup
Kend özün hûr u hakîr gör hâke yek-sân añlayup
Merd iseñ merdâne bak mûr-ı Süleymân añlayup
‘Ârif iseñ her gedâ-yı bî-kesi Dârâ gözet⁷

1 Tahmîs-i ‘Ahdî Gazel-i Fevzî.

Gazel için bk.: Tarık Aksoy, *Doktor Rüştü'nün Nuhbetü'l-Etfâl İsimli Eserinin Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2007, s. 118-119.

2 Zerre-i: Zerreyi, katre-i: katreyi Aksoy s. 118.

3 ‘Âkıl: ‘Ârif Aksoy s.118.

4 Şırça-ı: Şırçayı, gevher: cevher, serçe-i: serçeyi Aksoy s. 118.

5 - Aksoy.

6 a‘lâ: bâlâ Aksoy s.119.

7 ‘Ârif: ‘Âkıl, Dârâ: dâ‘imâ Aksoy s.118.

V

‘Âkıl olan kimse añlar ‘âlem-i genc-i fenâ
Pes nesine yetmeye örtü döşek bir bûriyâ
Hasr u nazm-ı cihân-ârâ dimüşdür ‘Ahdiyâ
‘Aşk içinde kenz-i lâ-yefnâ dimüşdür Fevziyâ¹
Her neye olsa kanâ‘at eyle istiğnâ gözet

(227)²

Fevzînüñ Ğazelidür
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Kendi miqdâruñdan ey dil herkesi a‘lâ gözet
Zerreyi mihr-i münevver kıatreyi deryâ gözet
- 2 ‘Ârif iseñ kimseye itme haķâretle nazır
Şırçayı cevher bil ey dil serçeyi ‘Anķâ gözet
- 3 Merd iseñ merdâne baķ mûr-ı Süleymân añlayup
‘Âkıl iseñ her gedâ-yı bî-kese Dârâ gözet³
- (s. 127)
- 4 Eyleme dünyâ içün nâ-dâna her dem ser-fürû⁴
Her neye olsa kanâ‘at eyle istiğnâ gözet
- 5 ‘Aşk içre kenz-i⁵ lâ-yefnâ dilerseñ Fevziyâ
Mertebeñ eflâkden biñ mertebe bâlâ gözet

(228)⁶

Rûhî-i Bağdâdî

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

- 1 Şanma ey h̄‘âce ki senden zer ü sîm isterler
Yevme lâ-yenfe‘uda⁷ kalb-i selîm isterler

1 içinde kenz-i lâ-yefnâ dimüşdir: içre gez lâ-yefnâ dilerseñ Aksoy s.119.

2 Aksoy s. 118-119.

N. Ahmet Özalp, 'de 1. ve 2. beyitlerini verdiği gazelin Fevrî'ye ait olduğunu belirtmektedir.

3 ‘Âkıl: ‘Âkıl, Dârâ: dâ‘imâ Aksoy s. 118.

4Soykut s. 999.

5 kenz-i: gez Aksoy s. 119.

6 Gazel-i Rûhî.

Rûhî ‘Osmân Bağdâdî, *Külliyât-ı Eş‘âr* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi, PL 248 R8A17 1870, s.192.

7 Yevme lâ-yenfe‘u: "Yevme lâ yenfau mâlun ve lâ benün(benüne)." "Çocukların ve malın fayda vermediği gün (beni utandırma)." *Kur‘ân*, Şu‘arâ Süresi, Âyet 88, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=26&ayet=88>, 05.05.2019.

- 2 Unudup bildigüni ‘ârif iseñ nâ-dân ol
Bezm-i vaḥdetde ne ‘ilm ü ne ‘alîm isterler
- 3 Harem-i ma‘nâda¹ bî-gâneye yol virmezler
Âşinâ-yı ezeli yâr-ı kadîm isterler
- 4 Cürmüne mu‘terif ol tâ‘ata mağrûr olma
Ki şifâ-ḥâne-i ḥikmetde saḳîm isterler
- 5 Kible-i ma‘nâyı fehm eylemeyen kec-revler
Sehv ile secde idüp ecr-i ‘azîm isterler
- 6 Ezber it nükte²-i esrâr-ı dili ey Rûḥî
Hâzır ol bezm-i İlâhîde nedîm isterler

(s. 128)

(229)³

‘İzzet ‘Alî Paşa
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

- 1 Sevḳ ü taḳdîrde⁴ endâze vü mîzân olmaz
Feyz-i Mevlâya göre nâḳış u kâmil birdür
- 2 Kuvvet-i tâlî‘e baḳ istemez isti‘dâdı
Manşib-ı devlete nâ-kâbil (ü) kâbil birdür
- 3 Bir olur ‘adl-i İlâhîde Süleymân ile mûr
Der-geh-i Ḥaḳda hemân şâh ile sâ‘il⁵ birdür
- 4 ‘İzzetâ raḥmet-i Ḥaḳ nîk ü bede yek-sândur
Yağsa bârân-ı kerem baḥr ile sâḥil birdür

129. ve 130. sayfa boştur.

1 ma‘nâda: ma‘nâya ROH s. 192.

2 nükte: kışsa ROH s. 192.

3 Gazel-i ‘İzzet ‘Alî Paşa.

Soykut s. 442-443.

Ali İrfân Aypay, *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri- Edebî Kişiliği, Dîvân Tenkitli Metin, Nigâr-nâme Tenkitli Metin*, İstanbul, 1998, s. 19-20. Aypay, bu eserinde, gazelin Benlizâde İzzet’e ait olduğunu belirtmektedir.

4 Sevḳ ü taḳdîrde: Sûk-ı tevfiḳda Aypay s. 19.

5 sâ‘il: sâylil Aypay s. 20.

(s. 131)

(230)¹

ıŝŝa-yı Zıbâ Terceme-i Yûsuf u Züleyhâdan
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Bir haber vir ey şabâ serv-i revânüm andedür
Cânumuñ ârâmı yok ârâm-ı cânüm andedür
- 2 Neyledüñ netdüñ felek hûrŝid-i ‘âlem-tâbumı²
Ol ru-ı ferunde hâli mihrribânüm andedür³

(231)

Nazm-ı Yahyâ
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

alâŝ olmaz ecelden bende vü şâh
Ölüme çâre yok el-hükmü li‘llâhi

(232)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Egerçi şabr olur bir aŝlet -i hûb
Dil-i Ya‘ûb ider mi şabr-ı Eyyûb

(233)

Nazm-ı amdî

Degme hayvân ne bilür insânı
ızıra şor âb-ı adr-i hayvânı

(s. 132)

(234)

Nazm

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

Meeldür söylenür dillerde dübdüz
Ki yunmaile aarmaz ara yüz

1 Ahmet Tanyıldız, *Fuzûli'nin Hadikatı's-Su'adâ'sı Üzerine Notlar*, Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadirolu Özel Sayısı, S.3, s. 150.

FH s. 45.

2 ‘âlem-tâbumı: âlem-tâbum Tanyıldız s. 150.

3 ru-ı: ruı, hâli: mâh Tanyıldız s. 150, FH s. 45.

(235)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Ne deñlü şaklasa 'aşq ehli râzı
Duyurur râzını âh-ı niyâzı
- 2 Kimüñ 'âlemde âh-ı sırrı vardır
Gören bilür ki anuñ derdi vardır

(236)

Hamdî

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Cânuma oğ uruldu yâresi yok
'Aşkuñ ölmekden özge çâresi yok

(237)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Egerçi şabr oluvar âgûdan acı
Velî derd ehlünüñ oldur 'ilâcı

(238)

Naẓm-ı Kemâl Paşa-zâde
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Baña bildür nedür nâm u nişânuñ
Ne gülşende biter serv-i revânuñ
- 2 Hudâ haqqıçün ey Hızr-ı zamâne
Mekânundan baña vir bir nişâne

(s. 133)

(239)

Qıı'a-yı Kemâl Paşa-zâde
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Gül isterdüm yerüm hâr itdi devrân
Beni bülbül gibi zâr itdi devrân
Habîb isterdüm uğradum raqîbe
Başuma 'âlemi târ itdi devrân

(240)

Nazm-ı Yaḥyâ
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Zuhûra gelmeyünce emr-i taqdîr
Îrüşmez menzil-i maḫşûdına tîr

(241)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Sa'âdet gurre si alnunda tâli'
Leṭâfet pertevi yüzünde lâmi'
- 2 Yüzi şems alnı bedr ü kaşı gurre
Tenünde 'ayb yok mikdâr-ı zerre

(242)

Nazm-ı Yaḥyâ
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Yaraşur baña ağlarum ġarîbüm
Atamuñ vuşlatundan bî-naşîbüm
- 2 Bugün olmağdan ise Mışra sultân
Yegidi kim olam dervîş-i Ken'an

(243)

Yaḥyâ
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

'Aceb olmaz bu deñlü rây u tezvîr
İder 'aşğ âdemi çoban-ı hınzîr

(s. 134)

(244)¹

Nazm
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cânile bizden eger râzî² ola cânânumuz
Câne minnetdür hemân ḫurbân³ olsun cânumuz

1 Fuzûlî, *Hadikatü's-sueda* yz. , İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: OE_TK_00653, Yer no: 811.24 FUZ 811.24 FUZ 1304 H/1887 1, s. 29.

2 râzî: hoşnûd FH s. 29.

3 hemân ḫurbân: anûñ ḫurbânı FH s. 29.

(245)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cânumı cânân eger isterse minnet cânuma
Cân nedür ki² anı kırbân itmeyüm cânânuma

(246)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dost odur kim saña tođrusuñ diye
Ol degül kim saña egrisün diye

(247)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bî-vefâ olmak yaraşmaz erlere
Híc degülse bî-vefâdur dirlere

(248)

Nazm

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Ağlama ağlamak baña yaraşur
Gül ki gülmek hemîn saña yaraşur
- 2 Gülmeñ için yaratdı seni Allâh
Yaraşur bülbül itse nâle vü âh

(249)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Mürüvvet-kânsun ihsân senüñdür
Ėarîb ü bî-kesüm fermân senüñdür

(s. 135)

(250)

Nazm

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Bâğ-bânı uyur bulan oğrı
Ola mı meyve almada toğrı

1 FH s. 30.

2 ki: kim FH s. 30.

(251)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bilmezem kendü ziyân u sûdumı
Pâdişâhum yeg bilür maqşûdumı

(252)

Nazm

Şinîdin ki bûd-mânend didün
Fırşatı terk eylemez 'âkıl meger dâna ola

(253)

Nazm

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

O bir kuşdur ki konmaz degme dala
İrem bâğunda bitmiş bir nihâle

(254)

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün

Hümâdur ol ider gönüllerde pervâz
Kaçan murğ-ı kafesle lâle dem-sâz

(255)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Ne yirde olsa bir gül yüzlü dil-dâr
Eger külhen olursa ola gül-zâr

(256)¹

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

'Âkıl oldur ki itdigi 'amelün
Fikr ide ibtidâda encâmuñ
Ol² degül kim te'emmül eylemeyüp
Geçüre gafletile eyyâmün

1 FH s. 205.

2 Ol: O FH s. 205.

(257)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Tutar mı 'âşık olan şabrile Hû
Yanar od ile cem' olmaz aķar Şu

(258)

Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fa'lün

Ne Őabrdur dil-i 'âşık ne âbdur ğırbâl

(s. 136)

(259)

Nazm

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Merd olan ma'Őûķa cevr itmez meger nâdân ola

(260)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Yeri od olmasun mı ol ğarfübüñ
Yüzüñ görmez anuñ gibi ħabîbüñ

(261)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Tevekkül eyleyen zât-ı Hudâya
Elini açmak olmaz mâ-sivâya

(262)¹

Zilletile lezzeti olmaz ħayâtuñ dostum

(263)²

Fâ'ilâtün Mefâ'îlün Fa'lün

Mekr bünyâdı üstüvâr olmaz
Ħîle âŐârı pây-dâr olmaz

1 Ataemi Mirzayev, "Fuzûlî'nin «Hadikatü's-süeda» Eserindeki Orijinal Manzum Kısımlar Hakkında", <http://www.kulturevreni.com/7-197.pdf>, 25.07.2018.

2 Fuzûlî, Saadete Ermişlerin Bahçesi, Maarif Kitabhanesi, İstanbul, 1955, s. 446.

(264)

Niyâz-ı ‘âşıkâ da nâz-ı yâr olur bâ‘iş

(265)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Kimdür ol kim ‘arşa-yı dünyâya geldi gitmedi
Kimdür ol kim bu ecel tahtını vîrân itmedi

(s. 137) Belâğât-ı ‘Osmâniyyeden¹

Lâ-İlâhe İlla'llâh ‘ibâre-yi şerîfesünûñ aşl-ı Türkcesi yokdur. "Tapacak
Çalabdur ancak." ‘ibâresidür. Ve Türkce Çalab lafza-ı Celâlenûñ tercemesidür.

(266)²

Ziyâ Paşa

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Dil-rübâlar böyle dâmen-keş degüldi bezmden
Her gice ‘âşık ararlar mâh-rûlar var idi

(267)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Şehd-i râhat kesbider tedbîr-i menzil eyleyen
Aldı erbâb-ı hikem bu ‘ibreti zenbûrdan

(268)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Telh ider âdemûñ elbetde mezâk-ı ‘ayşun
Bâde-nûş ile bugün eyleme fikr-i ferdâ

(269)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fa‘lün)

Der-geh-i luţfuña gelmem zîrâ
Seni her dem görebilmek dilerüm

1 Ahmed Cevdet Paşa, *Belâğat-ı ‘Osmâniyye* yz., Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 175 C4 1905, s. 11- 22, <https://ia801407.us.archive.org/20/items/divannefi00nef1uoft/divannefi00nef1uoft.pdf>, 10.08.2018.

Ahmed Cevdet Paşa, *Belâğat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey & Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 5- 12.
2 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(s. 138)

(270)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şabâha kalma şem'üz Yûsuf-âsâ olma dâmen-keş
Bizüm engüştümüzden destümüz ey mâh kûtehdür

Beytünden şâ'irüñ murâdı, "Biz 'âcizüz. Bizden bî-hûde dâmen-keş-i ictinâb olma." dimekdür. Çünke şabâha karşı mumuñ üst tarafı yanmış olur. Ve dibi kışa kalur. Ki şâ'ir anı deste, ve ol hâlde uzanan fitîlini dañi engüšte teşbîh, ve destüñ kışalugunu 'aczen kinâye itmüştür. Lâkin bunda pek ziyâde te'kîd vardır.

(271)¹

Fehîm Efendî

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

'Ale's-şabâh cihân halkı kâr (u) bâre gider
Belâ-keşân-ı muhabbetde kûy-ı yâre gider

(272)²

Fiğânî

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Şemîm-i kâkülüñ almuş³ nesîm gül-şende
Dimüş ki sünbüle sende emânet olsun bu

(273)⁴

Fehîm

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Kesret-i hırş u emel hâtır-ı pîr-ândadur
Mâr u mûruñ yuvası hâne-i vîrândadur

1 Süleymân Fehîm, *Dîvançe-i Süleymân Fehîm yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307907.pdf, s. 22, <http://hdl.handle.net/11543/1034>, 19.02.2017.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Gülşen Çaylı Cankurt, *Fiğânî Divanı Gramatikal İndeksi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2015, s. 70.

3 almuş: aîmiş G.Çaylı Cankurt s. 70.

4 DSF s. 24.

(s. 139)

(274)¹
Âgâh

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Ne şîşeyüm ne sebû-yı meyüm ne âyine
Düşer mi seng-i melâmetden ihtirâz baña

(275)²

Mısrâ-yı Cevdet
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Yağuşmaz ehl-i kemâl ü vaqâra farı-ı mizâh

(276)³

Beyt-i Cevdet

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâ'ilün

Bî-vücûdum çün nigâh ammâ yerüm var dîdede
Sây-e-i baht-ı siyâh altunda buldum rıf'atı⁴

(277)⁵

Beyt-i Cevdet Paşa
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Sen getür bârî Sitanbuldan havâdis ey şabâ
Cânuma kâr itdi zîrâ hâr-ı zâr-ı⁶ intizâr

(278)⁷

Mısrâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Rûzigârıñ öñüne düşmeyen âdem yorılır
Tâli'i yâr olanıñ yâr şarar yâresün

1 Semerkandî-i Âmidî Hacı Hâfız Mehmed Bulak, *Âgâh Divânı*, Haz. Şerife Akpınar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara 2017, s. 54.

2 Meliha Yıldırım, *Ahmet Cevdet Paşa: Hayatı- eserleri ve Divançe-i Cevdet*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994, s. 158.

Cevdet Paşa s. 43-45, Karabey s. 26-28.

3 Yıldırım s. 208.

4 rıf'atı : 'izzeti Yıldırım s. 208.

5 Yıldırım s. 164, Karabey s. 28.

6 hâr-ı zâr-ı: rûzigâr-ı Yıldırım s. 164.

7 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(279)¹
Beyt

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Tecellî-hâne-i hülyâda kaldı Cevdetâ ancak
Bağup mir'at-ı ruhsârına hayrân olduğum yerler

Neşr

Şehr-i şehîr İstanbul ki hevâsı fevka'l-âde laîfdür. Ahâlîsi o nisbetde zekî vü
zarîfdür.
(s. 140)

(280)²
Mısrâ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

O mâhîler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler

(281)
Nergisî

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Şehr-i hûş âb u hevâ ya'nî Sitanbul³ ki eger
Tarhunı görse behiştî unudurdu âdem

(282)⁴
Nergisî

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Kendü elimle yâre kesüp virdigüm kalem
Fetvâ-yı hûn-ı nâ-hakımı yazdı ibtidâ

(283)⁵
Mısra'

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Göñüller uğrısı bir yâr-i bî-amânum var

1 Yıldırım s. 171, Cevdet Paşa s. 50-52, Karabey s. 32-43.

2 Ali Nihat Tarlan, *Hayâlî Bey Dîvânı*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1945, s. 125.

3 Sitanbul: İstanbul Cevdet Paşa s. 52.

4 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

5 Cevdet Paşa s. 55- 58.

(284)¹
Beyt

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḥâhişüñ vardur kabâ-yı câh u iqbâle Fehîm
Ben seni taḥkîr için geydüm melâmet cübbesün

(285)²

Beyt-i Cevdet Paşa

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Neden olduñ bu kadar ye'sile nâlân gönül
Yok mı ‘âlemde senüñ derdiñe dermân gönül

(286)

Mısrâ

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Gördüñ zamâne uymadı sen uy zamâneye

Nesr

‘İlm-i me‘ânî bilen maḳâma münâsib söz bulur. Ve ‘ilm-i beyânda mâhir olan
ṭuruḳ-ı muḥtelife ile edâ-yı merâm idebilür. Ve şanâyî‘-i bedî‘a öğrenenlerüñ sözi
müzeyyen olur.

(s. 141)

Bu daḥi

Ne muṭlu bizlere ki böyle bir Pâdişâh-ı ḥamîdü'l-ḥışâlüñ envâ‘i ni‘am-ı vefresiyle
her ân mütena‘im oluyoruz. Ve ‘ulûm u ma‘ârifüñ her dürlü esbâb-ı taḥşîlüni âmâde
buluyoruz.

Pâdişâhum çok yaşa!

(287)³

Beyt-i Cevdet

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Ḥûbân-ı bî-vefâ gibi dehr-i desîse-bâz
Nâz ehlüne niyâz ider ehl-i niyâza nâz

1 DSF s. 37.

2 Yıldırım s. 186.

3 Yıldırım s. 221, Cevdet Paşa'da yoktur.

(288)¹

Beyt

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

‘Âşıkâ ta‘n itmek olmaz mübtelâdur neylesün
Âdeme mihr ü muhabbet bir belâdur neylesün

(289)²

Beyt-i Nef‘î

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Bâtil hemîşe bâtil u bî-hûdedür velî
Müşkil budur³ ki şûret-i Hakkdan zuhûr ide

(290)⁴

Cevdet

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Tenezzül ‘ayn-ı rıf‘atdur anuñ-çün sun‘-ı Yezdânî
Mağâm-ı kâküli bâlâ-yı çeşm-i ‘izzet itmişdür

Tağlîb

Vâlid (ü) vâlideye vâlideyn ü ebeveyn, ve şems ile şamere şamereyn, ve Ebû Bekr ile ‘Ömere Ömreyn, ve Hasan ile Hüseyne Hasaneyn, ve Sa‘ade'd-dîn Teftâzânî ile (s. 142) Seyyid Cürcânîye Sa‘adeyn dinülür.

(291)⁵

Şi‘r

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Zann itme hemân çehre-i zerdümde eşer var
Hicrân elemünden dil-i zârumda neler var

1 Nef‘î, "Dîvân-ı Nef‘î", TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, s. 26, <https://acikerisiMtbmMgov.tr/xmlui/handle/11543/2738>, 02.05.2018.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bâkî, "Dîvân-ı Bâkî", İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_K.00432, Yer no: 811.24 BAK 811.24 BAK Evasıt-ı Rebiülula, s. 206. <http://katalog.ibt.gov.tr/kutuphane2/kitablar/550005500052000560004800095001140011500069.pdf>, 05.02.2018.

Sabahattin Küçük, Bâkî Dîvânı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara, s. 260.

Cevdet Paşa s. 63.

3 budur: odur Bâkî D. s. 206.

4 Yıldırım s. 169, Cevdet Paşa s. 41.

5 Yıldırım s. 163, Cevdet Paşa s. 67.

- 2 Takrîr idemem sûz-ı dil (ü) derd-i derûnum
Söyletme beni hâtır-ı zârumda keder var
- 3¹ Yok hâlümü ‘arz eylemege tâb u tüvânım
Cevdet ser-i şûrumda bu dem derd-i sefer var

(292)²

Beyt

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

Devlet ricâli râhatı hiç görmemekdedür
Râhat ricâl-i devleti hiç görmemekdedür

(293)³

Cevdet

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

Ey şâne kıl u kâl ile tel kırmadan varup
Şerh eyle yâre hâl-i perişânı⁴ mû-be-mû

(294)⁵

Muharrir-i Belâgat

Fâ’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

Žabıt olunmaz ‘mân-ı âh-ı seher
Çâresüz keşf-i râz ider gönlüm

(295)⁶

Lâ-edrî

(s. 143) Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

İnsândur memerr-i vukû’ât-ı nîk ü bed
Sabr it kemâl-i miñnete in nîz begüzered

1 Bu beyit Cevdet Paşa’da yoktur.

2 Bu beyit Cevdet Paşa’da yoktur.

3 Karabey s. 47-60, Cevdet Paşa s. 73, Yıldırım s. 200.

4 perişânı: perişânımı Yıldırım s. 64.

5 Yıldırım s. 187.

6 Bu beyit Cevdet Paşa’da yoktur.

(296)¹

Bâkî

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Toyulmaz lutf u² ihsâna kanâ'at gelmez insâna
Kerem gördükçe ey Bâkî gedâlardan recâ artar

(297)³

Nef'î

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Esünce bâd-ı kahrı bahr ü berr yek-sân olur zîra
Urur birbirine emvâc-ı deryâ gibi kuh-sârı

(298)⁴

Mü'ellif-i Belâgat

Fâilâtün Fâilâtün Fâ'îlün

Şems-i ruḥ-ı yâre ne mümkün nazâr
'Aynek-i rengîn ola gözde meger

(299)⁵

Bu daḥi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Meger sermâye-i şâdî imüş kûy-ı dil-ârâda
Sirişküm naḳdini ḥâk ile mağşûş itdügüm demler

(300)⁶

Bu daḥi

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Zebân bî-tâb u dil pür-tâb u çeşm-i ḥasretüm bî-ḥ'âb
Mecâl-i iştikâ yok nâle-i şeb-gîr var dilde

1 Bâkî D. s. 92, Küçük s. 102.

2 lutf u : h'ân-ı Bâkî D. s. 92, Küçük s. 102.

3 Metin Akkuş, *Nef'î, Sanatı ve Türkçe Divânı*, Basılmış Doktora Tezi, Yüksek Öğretim Kurulu tez no: 14485, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991, s. 152.

Nef'î, *Divân*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi. PL 248 N44A17 1836. s. 31.
<https://ia801407.us.archive.org/20/items/divannefi00nef1uoft/divannefi00nef1uoft.pdf>, 06.02.2018.

Nef'î, *Divân-ı Nef'î*, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_O.00653, Yer no : 811.24 NEF 811.24 NEF 1289 H/1872, s. 40.
<http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitablar/550005300054000560004800095001140011500069.pdf>, 06.02.2018.

4 Yıldırım s. 201.

5 Yıldırım s. 172.

6 Yıldırım s. 207.

(s. 144)

(301)¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Haķikat bî-vefâ nâ-mihribân ħûbân-ı İstanbul
Yine dil ârzû eyler ne çâre ülfet olmuşdur

(302)²

Muĥarrir

Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

Çeşmüñi maĥmûr iden ey mest-i nâz
Dâ'ie-i 'işve midür bâde mi

(303)³

Fuzûlî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kanĝı bütdür bilmezem îmânımı ĝâret kılan
Sende îmân yok ki sen alduñ diyen⁴ îmânımı

(304)⁵

Mü'ellif-i Belâgat Cevdet Paşa
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ey bâd-ı şubĥ söyle dilüñ yâre ĥâlünü
Şerĥ it niyâz-nâme⁶-i ĥasret- me'âlünü
- 2 Uĝrar iseñ Sitanbula luĥ eyle ey şabâ
Ol yâre şor unutdı mı va'd-i vişâlünü
(...)

1 DSF s. 22.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Yıldırım s. 210, Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3FD s. 34.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

4 diyen: diyem FD s. 89, FD s. 198.

5 Gazel-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 212, Karabey s. 63-, Cevdet Paşa s. 95.

6 nâme: ĥâme Yıldırım s. 212.

(305)¹

Beyt

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

1 Ey bâd-ı şabâ uğramaz olduñ bu diyâra
Gel söyle Sitanbul tarafundan ne haber var

2 Var hâl-i perîşânumı 'arz eyle o yâre
Zîrâ o tarafından ne gelür var ne gider var
(...)

(s. 145)

(306)²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Hûş geldi baña mey-gedenüñ âb u hevâsı
Bi'l-lâhi ne hûş³ yerde yapulmuş yıkılası

(307)⁴

Lâ-edrî

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Zekâtı yok zarar itmez tükenmez eksülmez
Olur mı âdeme hûlyâ gibi hisâb-ı ferah

(308)⁵

Muharrir-i Belâgat

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Yok hâlümü 'arz eylemege tâb u tûvânım
Cevdet⁶ ser-i şûrumda bu dem derd-i sefer var

1 Gazel-i Cevdet Paşa.

Yıldıran s. 163, Karabey s. 63.

Bu beyitler Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bâkî D. s. 240, Küçük s. 297.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Bi'l-lâhi ne hûş: Va'llâhi güzel Küçük s. 297, Bâkî D. s. 240.

4 Naci OKÇU, *Şeyh Galib Dîvanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap, Ankara, s. 222, <http://ekitap.kulturizM.gov.tr/TR,78404/seyh-galib-divani.html>, 07.02.2018.

Filiz Kalyon, *Ahmed Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyye'si Transkripsiyonlu Metin- İndeks (s. 101-203)*, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 1998, s. 9-70.

Cevdet Paşa s. 97- 101.

5 Yıldıran a.g.t s. 163, Kalyon s. 10, Karabey s. 66-144.

6 Cevdet: - Kalyon s. 10.

(309)¹

Bu daği

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Takrîr idemem sûz-ı² dil ü derd-i derûnum
Söyletme beni hâtır-ı zârumda keder var

(310)³

Beyt

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Bugün yarın deyü ümmîd-vâr olup kalduk
Kibâr va'desüne döndi gitdi va'd-i vişâl

(311)⁴

Mısrâ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Bu gün şâdem ki yâr ağlar benim çün

(312)⁵

Cevdet

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ğâlib gelüp hazân u şitâsı bahârına
Devrüh şafâ-yı neş'esi degmez humârına

(s. 146)

(313)⁶

Bu daği

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Uymaz zamân⁷ kimseye haqqıyla çâresüz
Lâ-ğayd olup da gitmeli âdem uyarına

1 Yıldırım s. 163, Kalyon s. 11.

2 sûz-ı sûz u Kalyon s. 11.

3 Yıldırım s. 183, Kalyon s. 13, Cevdet Paşa s. 105.

4 Kalyon s. 15.

Bu mısra Cevdet Paşa'da yoktur.

5 Kalyon s. 15, Yıldırım s. 206.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

6 Bahâriyye-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 206, Cevdet Paşa s. 109-111.

7 zamân: zamâne Yıldırım s. 206.

2 Yârûñ vefâsı yok dil-i agyâr kîne-cû
Cevdet ‘azîmet itmeli ‘uzlet diyârına
(...)

(314)¹

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Tahammül eylemez zûr-ı hevâya perde-i ‘ismet
Giribân-çâki-i gül dest-i bî-dâr-ı şabâdandır

(315)²

Mısrâ-yı li-muharririhi
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
Şâne-i zülf-i sühandur i‘tirâz

Kelâm-ı mûcizünde zülf tarandukça güzelleşdiği gibi sühen daği i‘tirâz
gördükçe taşhîh olunarak güzelleşür dimekdür.

(316)³

Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

‘Âlem o ‘âlem olmadıgun şimdi añladum
‘Âlemde âdem olmadıgun şimdi añladum

(317)

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

Ķıldı meftûn nıgehûñ dılleri Hârût- mişâl
İtmeden ğamzelerûñ fıtneye âĝâz henüz

(s. 147)

(318)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Mesâfât-ı hayâtı kaţ‘ için gerdûne-i ‘ömre
Şehrûñ mihr ü mâhı çarĶ işi iki tekerlekdür

(319)⁴

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

‘Âķıbet ĝöñlüm esîr itdüñ o ĝısûlarla sen
Hey ne câdûsın ki âteş baĝladuñ mûlarla sen

1 N. Ahmet Özalp, "Nâmuk Kemâl", Bilgelikler Divanı, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 270.

2 Yıldırım s. 203.

3 Cevdet Paşa s. 121- 133.

4 Muhsin Macit, *Nedîm Divanı (İnceleme- Tenkidli Metin)*, Basılmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994, s. 430.

(320)

Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

‘Anber-âmîz eser nesîm-i şabâ
‘Acabâ yâr kâkülün mi tarar

(321)

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

Nergis nigeş-i dîde-i bî-mârına müştâk
Sünbül girih-i turre-yi tarrârına müştâk

(322)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Ser-i mû farkı yokdur beynümüzde zülf-i dilberle
Siyeh bahtuz perîşân rûzigâruz hâne-ber-dûşuz

(323)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Bilmez oldum sâkiyâ derd-i firâk-ı yâr ile
Mey midür bu yâ sirişk-i çeşm-i giryânum mıdur

(s. 148)

(324)¹

Nef‘înüñ at medhünde
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Cihân-ı sür‘ate gûyâ felekdür kâse-i semmî
Ser-i mîhi şevâbıt na‘l-i zerrîndür iki² ayı

(325)³

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

Zülfüñ döküp ‘izârına o mâh-rû gezer
Gûyâ derûn-ı⁴ ebr-i felekde kamer gezer

1 Akkuş s. 228; Kalyon s. 28.

2 iki: yeni Akkuş s. 228; Kalyon s. 28.

3 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

4 derûn-ı: derûn u Kalyon s. 28

(326)¹

Ahmed Cevdet

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gümüş servi temâşâ itsün ol meh² baħr-i eşkümde
Gözümde çün hayâl-i kıadd-i sîm-endâmı kalmuşdur³

(327)⁴

Fuzûlî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sebze üzre gezdürür gül bergüni bâd-ı şabâ
Şanke sebze âsmândur kevkeb-i seyyâre⁵ gül

(328)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
(Fa'lün)

İhâta itdi ten-i zerdümi sirişk-i keder
Miyân-ı cûyda kıaldum mişâl-i nîlûfer

(329)⁶

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ruħunda hâl-i Hindû h'âba varmuş kâkül örtünmüş
Şeh-i mülk-i Hâbeşdür gül döşenmiş sünbül örtünmüş

(s. 149)

(330)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Hâsed-i kıalb-i 'adû luḫfile olmaz zâ'il
Sengde muzmer olan âteşe âb itmez eşer

(331)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Pâk-ıynet gûşe-i ğurbetde h'âr olsun mı hiç
Gevher âĝûş-ı şadefden dūr olur kıymetlenür

1 Nazîre-i Cevdet Paşa Der Gazel-i 'Arif Hikmet Bey.

Yıldıran s. 165; Kalyon s. 28.

2 servi: severi; meh: - Cevdet Paşa s. 126.

3 kıadd: kıudd Kalyon .

4 FD s. 22; Kalyon s. 29.

5 seyyâre: seyyâr FD s. 22, Kalyon s. 29, Cevdet Paşa s. 127.

6 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(332)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâr için ağıyâre minnet itdigüm 'ayb eyleme
Bâg-bân bir gül için biñ hâre hizmet-kâr olur

(333)

Mısrâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Yüzi güldür saçı sünbül gözi nergis kâdi serv

(334)¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sîne bir lahza ârâm eyle gel cânım gibi
Geçme ey rûh-ı revân 'ömr-i şitâbânım gibi

(335)²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gâh engüşt-i muhannâsun gehî la'lün emüp
Dâne-i 'unnâb ile nûş-ı şarâb itmez misin³

(s. 150)

(336)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Baht-ı Kaysı zulmet-i leylî cemâl-i Leylâyı
Başuna cem' eyleyüp ol şûh gîsû koymuş âd

(337)⁴

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
(Fa'lün)

Dilümle uğradığum derde⁵ ben bu 'âlemde
Ne bülbül uğradı ne tûtî-i şeker-güftâr

1 Macit s. 479.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Macit s. 407.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 misin: misiñ Macit s. 407.

4 Macit s. 35.

5 derde: kayde Macit.

(338)

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey âfitâb yâr ile da'vâ-yı hüsni ko
Def'-i niķâb idüp seni bir gün hicâba kor

(339)¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Vardukça h'âb-ı nâza dahî kâkül örtünür
Hâl-i 'izârî gül döşenür sünbül örtünür

(340)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

Siyâh- baht u perîşân u hâne-ber-dûşuz
Bu rûzigârda mânend-i turra-i dil-dâr

(341)²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mû-be-mû dikkatler itdüm kıl kadar fark itmedüm
Kaşlaruñ bi'l-lâh begüm dûşuñdaki semmûrdan

(s. 151)

(342)³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâse-i fağfûr leb-rîz olsa hîç virmez şadâ⁴
Servet-efzâyiş bulunca aĝniyâ hissetlenür⁵

1 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Macit s. 433.

3 Bedri Aydoĝan, " Namık Kemal'in Koca Ragıp Paşa Hakkındaki Düşünceleri ve Ona Yazdığı Bir Naziresi ", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. XXV, S. 4, 2016, s. 41.

Yorulmaz s. 89, Demirbağ s. 259.

Onay s. 172.

4 hîç: da Aydoĝan s. 41, Yorulmaz s. 89, Demirbağ s. 259, Onay s. 172.

5 Servet : Servet-i; hissetlenür: hastalanur Kalyon s. 33.

Akdeñiz Bogazınıñ vaşfuna dâ'ir olan meşhûr maķâle-i münşiyânedен:¹

Aşşamlarınun leţâfeti şabâhlarınıñ rûhâniyyetüne nisbet olunsa, aralarında uykusuzluğdan cemâlünü reng-i melâl bürümüş ve câme-ğâb yerine siyâh ğisûlarına bürünmüş de henüz uykuya varmuş bir esmer² güzeliyle şırma saçlarını boynunun üstüne tađutmuş³ ve ğâyet hafif bir şehâb ile mestûr olan nûr-ı seher⁴ gibi göğsünü bir ince tel⁵ ile setr itmüş henüz mâ'î gözlerini uykudan açmuş şâf çehreli bir dilber kadar fark bulunur.

(343)⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İmtiyâz-ı şâbit ü seyyârı müşkildür hayâl
Zann ider sükkân-ı keştî sâhil-i deryâ yürür

(344)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Çerâğuñ hüsünü inkâr idenler rûz-ı rûşende
Semen-zâr içre görsünler fûrûğ-ı şem'-i gül-nârı

(s. 152)

(345)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Vaşf-ı dendânımı geh geh⁷ dil-i maħzûn söyler
Söylemez söylemez ammâ dürr-i meknûn söyler

(346)

Beyt-i müfred

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Nesîm ol deñlü nâzûk tarh ider âb üzre emvâcı
Ki levh-i sîme üstâd idemez öyle kalem-kârı

1 Onur Akbaş, *Mustafa Reşit'in Müntehabât-ı Cedîde İsimli Antolojisinin Çeviri Yazısı Ve İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2012, s. 13.

Bu kısım Cevdet Paşa ve Karabey'de yoktur.

2 esmer: sümer Akbaş s. 13.

3 - : açılmış Akbaş s. 13.

4 nûr-ı seher: nûr u sihr Kalyon s. 33.

5 - : gömlek Akbaş s. 13.

6 Beyhan Kesik, "Koca Râğb Paşa'nın Şiirlerinde Sebki Hindî Tesiri", Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2009, s. 150-169.

Kalyon s. 33, Demirbağ s. 238, Yorulmaz s. 112, Cevdet Paşa s. 93.

7 geh: - Cevdet Paşa s. 132.

(347)¹

Müfred

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bûy-ı gül taqtır olunmuş nâzuñ işlenmiş ucu
Biri olmuş hây biri² dest-mâl olmuş saña

(348)³

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ġazâl-ı mihr ider âvâre her şâm u seher cevân⁴
Gehî şahrâ-yı mağrib gâh deşt-i hâveristânı⁵

(349)⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nâzdan hâmûşsın yoğsa zebânuñ tuymadan
İsteseñ biñ dâstân söylersin ebrûlarla sen

(350)⁷

Beyt

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Lâl olur elbet zebân-ı hâme-i pîçide-mûy
Ġılca gamdan tab'-ı erbâb-ı sühân 'illetlenür

(351)⁸

Beyt

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bûydan hoş rengden pâkîzedür nâzük tenüñ
Beslemüş koynunda gûyâ kim gül-i ra'nâ seni

1 Macit s. 343.

2 biri: birisi Macit

3 Orhan Sarıkaya, " İbrâhîm Hakkı Bey", Tezkirecilik Geleneği İçerisinde Fatîm Tezkiresi, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 262401, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 159.

4 ider: olup, her şâm u seher: eyler rûz ü şeb Sarıkaya s. 159.

5 deşt: saht Sarıkaya s. 159.

6 Macit s.430.

7 Cevdet Paşa s. 135 , Yorulmaz s. 89, Demirbağ s. 259, Aydoğan s. 41.

8 Macit s. 475.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

(352)¹

Beyt

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Gûşe gûşe mihrler mehler bedîd olsun da gör
Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre 'ıyd olsun da gör

(s. 153)

(353)²

Mısrâ'

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Cûşîş-i eşk(e) dil-i pür-ğün bir mecrâ iki

(354)

Mısrâ'

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ĥesâbum var benüm kaşşâb ile kanlı bıçaklıyuz

(355)³

Mefâ'îlün Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün
(Fa'lün)

Şarardı beñzi Ĥasedden benümle yâri görüp
Raķîb-i rû-siyehe bir ĝarîb reng oldu

(356)⁴

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

Bârını gerden-i aĥbâba idenler taĥmîl⁵
Ne Ĥadar olsa sebük-rûĥ olur elbette şaķîl

(357)⁶

Mü'ellif-i Belâĝat Cevdet Paşa
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 İden vuşlat demünde fikr-i hicrân ağlasun gülsün
Dökenler eşk-i şâdî böyle her ân ağlasun gülsün

1 Macit s. 310.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Cevdet Paşa s. 140-141.

3 Bâkî D. s. 234, Küçük s. 289.

4 Yorulmaz s. 130, Demirbaĝ s. 303, Cevdet Paşa s. 144-184.

5 Bârını: Yârini Demirbaĝ s. 303.

6 Gazel-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 191.

2 Lebi cân tâzeler bî-mâr cismi cân alur Cevdet¹
O şûha dil viren dil-ḥaste her ân ağlasun gülsün
(...)

(358)

Beyt

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

Dilde şafâ-yı 'aşkuñ dîde gamuñla pür-nem
Bir evde 'ayş u şâdî bir evde ye's ü mâtem

(359)

Beyt

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gider mi sîne-i ehl-i muḥabbetden ḥayâl-i yâr
Nice münfekk olur şûret heyûlâ-yı merâyâdan

(s. 154)

Nesr²

İnsân kocaduḳca iki ḥaşleti tâzelenür: Anuñ biri hırş dîgeri tûl-ı emeldür.
İstanbul şehri Allâh Te'âlâ daha ziyâde me'mûr itsün 'âlemüñ fihristidür.

(360)³

Müfred

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

'Aceb mi tutsa el üstünde nergisi dil-dâr
Ezelden aralarında göz âşinâluḡı var

(361)

Beyt

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gül-zâr-ı dehr içünde nesîm-i şabâ gibi
Ḥalkuñ asup şavurduḡı bâd-ı hevâ imüş

1 bî-mâr cismi: bî-mâr-ı çeşmi Yıldırım s. 191.

2 Bu kısım Cevdet Paşa , Kalyon ve Karabey'de yoktur.

3 Numan Külekçi, *Gani-zâde Nâdiri Hayâtı, Edebi Kişiliḡi, Eserleri, Divânı ve Şeh-nâmesi'nin Tenkidli Metni*, Doktora Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 2041, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1985, s. 238.

(362)¹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Nevrûz irüp ağıyâr ile seyr eyledi dil-ber
Giceyle günüm oldı benüm şimdi ber-â-ber

(363)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Halk ider dâd u sited biz ber-telâş u bî-naşîb
Çâr-şû-yı 'âlemüñ bir oñmaduğ dellâhyuz

(364)²

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Yokdur bir murâd u nihâl-i emel deyü
Bâğ-ı cihânda çekme elem heb olur beter

(s. 155)

(365)

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ol müsta'în-i ism-i celâlüm ki def'aten
Feth-i kelâma kudretümi Müste'ân virür

(366)³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

Vaṭanuñ zevki mülâkât-ı aḥibbâ iledür
Bî-mülâkât-ı aḥibbâ vaṭanı n'eyleyeyüm⁴

(367)⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bî-niḳâb u bâ-niḳâb 'arz-ı cemâl eylerdi yâr
Geh hilâli bedr ü geh bedri hilâl eylerdi yâr

1 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Basîrî. Mehmet Sarı, " Divân Şiirinde Vatan" , *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 5, Ekim 2016, s. 209-244, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266468>, 13.02.2018.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

4 neyleyeyim: neyleyelim MS s. 216.

5 Kalyon s. 43, Cevdet Paşa s. 188, Karabey s. 104.

(368)¹

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

- 1 Çeşm-i im‘ân ile baķduķca vücûd-ı ‘ademe
Şahn-ı cennet görünür âdeme şahrâ-yı ‘adem
- 2 Ğalať itdüm ne revâ cennete teşbîh itmek
Başkadur ni‘met-i âsâyiş-i me‘vâ-yı ‘adem
- 3 Tütalum anda da olmuş ni‘am-ı gûn-â-gûn²
Öyle muhtâc-ı tenâvül midür âlâ-yı ‘adem³

(369)

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Gûş it gönül beyân-ı miyân söylerüm saña
Yok belke rişte-i dil ü cân söylerüm saña

(s. 156)

(370)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

‘Aşķa düşmüş ibtidâ bir nây bir ben bir gönül
Dâĝ-dâĝ-ı ibtilâ bir nây bir ben bir gönül

(371)

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

Hem gönlümi hem ‘aķlumı hem şabrumı alduñ
Ey şûh-ı cefâ-pîşe baña sen neler itdüñ

(372)

Mışrâ

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Dil âteş dide âteş sine âteş rûy-ı yâr âteş

1 Kasîde-i Âkif Paşa.

Sadeddin Nühzet Ergun, "Âkif (Paşa)", Türk Şairleri, C.1, Manisa Muradiye Kütüp Hanesi, Kayıt no: 682, Tasnif no: 928, s. 35,
<https://turuz.com/book/title/Turk+Shairler-1-2-3-4-Sadetdin+Nuhzet+Ergun-1443s>, 15.02.2018.

2 ni‘am-ı: ni‘am Kalyon s. 43.

3 muhtâc-ı: muhtâc; âlâ-yı: âlây-ı Kalyon s. 43, T. Karabey s. 104.

(373)¹

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
(Fâ‘ilâtün) (Fa‘lün)

- 1 Nice teşbîh idelüm kıdd-i nihâl-i yâre
Yoğiken vech-i şebih tâze nihâl-i çemeni
- 2 O bulur kisve-yi sebzîn-i² varaikle revnâk
Yâr ider kesb-i le‘âfet çıkarup pîreheni

Leff ü neşr şan‘atı ki, müte‘addid şeyler zıkr olunduğdan sonra her birine ‘âid olan hükümler îrâd olunmağdur iki kısımdur: Kısm-ı evvel müretteb, kısım-ı şâni gayr-ı mürettebdür.

(374)

Leff ü neşr-i müretteb
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
Sûz-ı ‘aşkuñ sînede sevdâ-yı zülfüñ kalbde
Nârdur kül-ğende gûyâ mârdur gencînede

(375)³

Leff ü neşr-i gayr-ı müretteb
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
Fıkr-i zülfüñ dilde tâb-ı sûz-ı ‘aşkuñ sînede
Nârdur kül-ğende gûyâ mârdur gencînede

(s. 157)

(376)

Mısrâ
Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün
Oldı ruhsârına taklîd ile gül hâr ile hôr

(377)⁴

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün
Perîşân ehl-i ‘âlem âh u efgân itdigümdendür⁵
Perîşân olduğum halkı perîşân itdigümdendiür

1 Bu beyit Cevdet Paşa’da yoktur.

2 sebzîn-i: sebzîn Kalyon .

3 NED s. 29, Akkuş s. 514.

4 FD s. 27, FD s. 141.

5 ehl: halk FD s. 27, FD s. 141.

(378)¹

Sünbül-zâde Vehbî
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Çâh-ı zeķan üftâdesi dil-beste-i zülfüz
Zencîrlikuyı anuñ için meskenümüzdür

(379)²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

'Alevlendi dilünde âteş-i reşk-i kefi desti
Pür oldı şâh-ı mercânile şanmañ ka'r-ı deryâyı

(380)³

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

Ser-mâye-yi şâ'irân tükenmez
Dünyâ tükenür yalan tükenmez

(381)⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Kim söyleşür ol ğamze-i cân-sûz ile zîrâ⁵
Her bir müje bir nâdire-perdâz-ı muhabbet

(382)⁶

Muharrir-i Belâgat
Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Dâĝ-dâr olmasa hışmuñla eger
Mübtelâ-yı kelef olmazdı kamer
Hidmetüñ itmese Cevzâ niyyet⁷
Baĝlamaz idi miyânuna kemer

1 Yenikale s. 380.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 NED s. 63, Akkuş s. 227.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Menderes Coşkun, "", " Klasik Türk Şairinin Poetikası Üzerine, ' Râzî "", *Bilig Dergisi*, 2011 Kış, S. 56, s. 57-80, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873103.pdf>, 17.02.2018.

Muallim Nâcî, *Lügat-i Nâcî*, Haz. Ahmet Kartal, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 615.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

Menderes Coşkun, beytin " Râzî"ye atfedildiğini belirtmiştir. Muallim Nâcî ise beytin Şeyh Gâlib'e ait olduğunu söylemektedir.

4 Akkuş s. 460, NED s. 5, Cevdet Paşa s. 108, Kalyon s. 47.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

5 ğamze-yi cân-sûz: çeşm-i füsün-sâz NED s.5, Akkuş s. 460.

6 Bu kıta Cevdet Paşa'da yoktur.

7 Cevzâ: cevâz-ı Kalyon s. 47.

(s. 158)

(383)¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Esdükçe bâd-ı şubh perîşânsın ey gönül
Beñzer esîr-i turre-i cânânsın ey gönül

(384)²

Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fâ'ilün

Şemîm-i nâfeye dâ'ir şabâda var bir eşer
'Aceb o âhû-yı nâzende kâkûlün mi tarar

(385)³

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Benüm ol nâdire -senc-i güher-i tâze- zuhûr
Köhne mazmûna degül genc-i hayâlüm mahzen

(386)⁴

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Feth-i Hayber olalı eylememüşdür kimse⁵
Zûr-ı bâzû ile bir böyle hişârı teshîr⁶

(387)⁷

Bir kaçır-ı 'âlinüñ sitâyîşi hakkında

Nef'î

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Degül mihr ü beyâz-ı şubh ufuğda seyr için saşfun
Felek baş çaldırunca hâke düşdi tâc u destârı

1 Macit s. 293.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

3 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

4 NED s. 100, Akkuş s. 297.

5 Hayber: hayr; eylememüşdür: (...) Kalyon s. 48.

6 Zûr-ı : Zûr u Kalyon .

7 Akkuş s. 149, NED s. 29.

(388)¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şanurlar bir gül-i zer-dûzdur bir naţ'-ı hârâda
Ruhâmunda görenler 'aks-i hûrşîd-i pür-envârı

(389)²

At Medhüne Dâ'ir

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şike(s)t itmez habâbun itse cevân rûy-ı deryâda
Toķunsa berķ-i na'lı nerm iderken seng-i hârâyı

(s. 159)

(390)

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fa'lün
(Fâ'îlâtün)

Hüsnüne hiç diyecek yok ammâ
Nıgehi oķ gibi işler câna

(391)³

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

Bir nihânîce tebessüm de mi şıgmaz câna
Söyle bi'l-lâh dehenüñ tâ o kadar teng midür

(392)⁴

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Şeb midür bu yâ sevâd-ı âh-ı pinhân(um) mıdur
Şem'-i meclis şu'le-i dâğ-ı nümâyân(um) mıdur

1 Akkuş s. 149, NED s. 29.

2 Akkuş s. 228, NED s. 64.

3 Macit s. 268.

4 Ergun s. 36.

(393)¹

Beyt

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Şadruñda seni eyleye Hâk dâ'im ü bâkî²
Heb 'âlemüñ itdükleri şimdi bu du'âdur

Nesr

Ol bahâdıruñ rü'ûs-ı a'dâ üzerinde şâ'ıka-i seyfünü beş bulut cevelân itdirür.

(394)³

Beyt

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gül gülse bülbül ağlasa dâ'im 'aceb degül
Zîrâ kimine ağla dimüşler kimine gül

(395)

Diger

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Miyân-ı nâzüküñi mûya beñzedürsem eger
Gürûh-ı ehl-i şafâ öyledür belî dirler

(s. 160)

(396)

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Her yana bûy-ı kâkülüñi târ-mâr ider
Kalmaz şabâya itdiği bu rûzgârdur

(397)⁴

Diger

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Şuşadum şu diledüm çâh-ı zenaḥ-dânundan
Bir 'Arab bekler imüş ben anı ḥâli şandum

1 Macit s. 94.

2 bâkî: sâbit Macit s. 94.

3 Küçük s. 209, Bâkî D. s. 164.

Beyt, "Belâgat-ı Osmâniyye"yi hazırlayan Turgut Karabey ve Mehmet Atalay tarafından, "Örneklerle Türk Şiir Bilgisi" ve Edebiyat Meseleleri" adlı eserler kaynak gösterilerek Zât'ye atfedilmiştir.

4 Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

Şeyhü'l-(İs)lâm Mekkî-zâde ‘Âşım Efendiniñ vefâtunda vaq‘a-nüvîs Es‘ad Efendi meşîhata müteheyyi' ve müterakkıb iken ‘Ârif Hikmet Beg Efendi Şeyhü'l-İslâm olduqda Es‘ad Efendiniñ söylemiş olduğı:

(398)

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

- 1 Bu beytüm yâdigâr olsun cihâna
Taḥallüfle derûnum ğamla ṭoldı
- 2 Baña lâyıq iken câh-ı meşîhat
Ḥudânun hikmeti ‘Ârif Beg oldı

(399)¹

Sünbül-zâde Vehbî Ez-Tuḥfe-yi Vehbî
Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Câh-ile câhile rif‘at mı gelür ‘âlemde
‘Alem-efrâz-ı me‘ârifdür olan şâḥib-ı tûĝ

(400)

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Bâĝda mey içilüp nâleler eyler neyler
Sesi çıkmaz ‘acabâ bülbül uyur mı neyler

(s. 161)

(401)

Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Ol meh cefâyı şanma ki devrândan öğrenür
Bî-mihr ü bî-vefâluĝı devr andan öğrenür

Cinâs-ı muḥarref

Cübbetü'l-bürd (جبة البرد), cennetü'l-berd (جنة البرد) ‘ibâresünde evvelkisünde bâ (با) mażmûm ikincisünde meftûḥdur.²

(402)³

1 İlker Demirci, *Tuḥfe-i Vehbî Manzum Sözlük (Transkripsiyonlu Metin, İnceleme Sözlük)*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurulu tez no: 319591, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2012, s. 70.

2 evvelkisünde bâ (با) mażmûm ikincisünde meftûḥdur: ki gibi cübbe (جبة) ile cenne (جنة) gibi Cevdet Paşa s.

3 Vezin bulunamadı.

Câhil yâ müfrit yâ müferit olur

Evvelkisi fâ-i sâkine vü râ-i muhaffefe, ikincisi fâ-i meftûha vü râ-i müşeddede iledür.

(403)¹

Cevdet Paşa

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Âb-ı luţfuñla zamân itdi zemîni sîr-âb
Tâb-ı qahruñla qazâ düşmeni eyler tehdîd²

(404)³

Bu daği

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Leb-i nigârda ben bence pek neşât virir
Ki nokta naqş ile Cevdet olur serâb şarâb

(405)⁴

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Cevr-i dehr ile olur bülbül gurâba hem-nişîn⁵
Yine şekvâyı gurâb eyler garâbet bundadur

(s. 162)

(406)⁶

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

‘Âleme câm-ı şafâ şundığı dem baña felek
Bir qadeh şunmadı kim virmeye biñ dürlü kesel

(407)⁷

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Âferîn ey rûzgâruñ şeh-süvâr-ı şafderi
‘Arşa aş şimdengirü⁸ tîğ-ı Süreyyâ- cevheri

1 Yıldırım s. 93.

2 qazâ: gazâ Yıldırım s. 93.

3 Yıldırım s. 89.

4 Sedanur Dinçer Arslan, *Ne‘î Divanı Sözlüğü (Bağlamsal Dizin Ve İşlevsel Sözlük)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan 2017, s. 130.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

5 cevr: kahr; bülbül: tûfî Arslan s. 130.

6 NED s. 127, Akkuş s. 53.

7 NED s. 32, Akkuş s. 155.

8 şimdengirü: şemdengirü Akkuş s. 155.

(408)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bir ehl-i himmet er bul ey dil-i mehcûr erenlerden
Ki olsun menzil-i vaşluñ yolunı gösterenlerden

(409)¹

Şi'r lil-mü'ellif

Mefâ'îlün Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün (Fa'lün)

- 1 Şafâ virür bize yâr itse pür- 'itâb-ı hitâb
Ki telh olunca ider tab'ı neş'e-yâb-ı şarâb
- 2 Vañan celâsı cefâsun şorar iseñ sâkî
Nevâ-yı nâle-i çîni virür cevâb çû âb

(410)²

Süleymân Fehîm

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bize 'arz-ı cemâl itmez mi Belkîs-ı emel âhir
Fehîmâ Hâtem-i dâğ-ı muhabbetle Süleymânuz

(s. 163)

(411)³

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün) Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün (Fa'lün)

Ahter-i mañlabum âfâk-ı felekde toğmaz⁴
Günde biñ şey' toğurur leyle-i hublâ-yı 'adem

Beyitde el-leyletül'l-hublâ meşel-i meşhûrına îmâ kılunmuşdur

İktibâs kelâma Qur'ân-ı Kerîmden yâhûd Hadîs-i Şerîfden bir şey'tazmîn olunmağdur.

1 Yıldırım s. 89.

Bu beyit Cevdet Paşa'da yoktur.

2 DSF s. 27.

3 Ergun s. 35.

4 felekde: felekten Ergun s. 35.

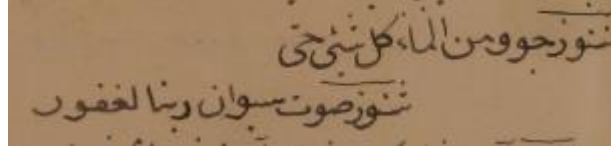
(412)¹

Mü'ellif-i fakîrûñ bahâriyyesünden
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Terâne-i leb-i her cûy-bâr fa'tebirû²
Zebân-ı bülbülün evrâdı yâ 'ul'l-ebşâr

(413)³

Dîger bir bahâriyye-i Fârisiyyesünden

Tazmîn

Bir şâ'ir kendü şî'rine âhirûñ şî'ründen bir şey' tazmîn itdirmekdür. Şol şartla ki gayruñ şî'ri oldıgına tenbîh oluna. Meger ki beyne'l-üdebâ ma'rûf bir şî'r ise tenbîhe hâcet qalmaz. niteki Nef'î bir bahâriyyesünün:

(414)⁴

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bi-ğamdi'l-lâh zamânunda be-ğavl-i Şabrî-i Şâkir
Girîbân-ı felek mehcûr-ı dest-i âh-ı şekvâdur

beytünde Şabrînün ismünü taşrîh iderek bir mışrâını tazmîn eylemişdür. (s. 164) ve:

(415)

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fa'lün

İşte meydân-ı hüner gitmeyelüm Şîrâza

mışrâ-yı meşhûrını Surûrî tazmîn ile:

1 Yıldırım s. 100.

2 fa'tebirû yâ 'ul'l-ebşâr " Huvellezî ahracellezîne keferû min ehlil kitâbi min diyârihim li evvelil haşri, mâ zanantum en yahrucû ve zannû ennehum mâniatuhum husûnuhum minallâhi fe etâhumullâhu min haysu lem yahtesibû ve kazefe fi kulûbihimur ru'be yuhribûne buyûtehum bi eydihim ve eydil mu'minine fa'tebirû yâ ulil ebsâr(epsâri)." "O, kitap ehlinde inkâr edenleri ilk toplu sürgünde yurtlarından çıkarandır. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın emri onlara ummadıkları yerden geldi. O, yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle, hem de mü'minlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey basiret sahipleri, ibret alın." Kur'an, Haşr Sûresi, Ayet 2, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=59&ayet=2>, 05.05.2019.

3 Cevdet Paşa s. 119, Kalyon s. 57.

4 NED s. 112, Akkuş s. 341.

(416)

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fa‘lün

Rûmda aña Surûrî gelemes mi karşı
İşte meydân-ı hüner gitmeleyelüm Şîrâza

didigi gibi mu'ahharen Fehîm daği:

(417)¹

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fa‘lün

Haleb anda ise bunda bulunur endâze
İşte meydân-ı hüner² gitmeyelüm Şîrâza

deyü tazmîn eylemişdür.

Ammâ bir şâ‘ir diğes bir şâ‘irüñ eş‘ârundan mışrâ yâhûd beyt gibi bir şey alup da kendü şî‘ri gibi i‘lân ider yâhûd ba‘zı elfâzını tebdîl ile mazmûnunu çalup da kendü şî‘rine kıatar ise sirkıat şayılu bu ise mezmûm u mağdûhdur.

(418)³

Sünbül-zâde Vehbî

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün (Fa‘lün)

Sırkıat-i şî‘r idene kıat‘ı zebân lâzımdur
Böyledür şer‘-i belâğatda fetevâ-yı sühân

Ve eger hâlef (ü) selefün şî‘rini ağız u işlâh ile anı daha a‘lâ şüretde nazm eyler ise mağûl olur.ve ba‘zı müteşâ‘irîn ki:

(419)⁴

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Fehîmâ şâ‘irân-ı bü'l-hevesde kıalmamış inşâf
Kânâ‘at eylemez mazmûna dîvânı çalar çarpar

mü'eddâsunca dîvânlardan begendigüni alup da kendü nâmuna i‘lân iderler. Şu‘arâdan ma‘dûd olmadıkları cihetle mevzû‘-ı bağısden (s. 165) hâric kıalurlar. Ve ba‘zen iki şâ‘irüñ birbiründen haberi olmağısuzın bir mışrâ yâhûd bir beyt ikisünün daği hâtırlarına sünûh eyler. Buña *tevârüd* dinülüp sirkıat şayılmaz. Hele târîhlerde bu tevârüd çok def‘a vukû‘ bulmuşdur.

1 DSF s. 46.

2 hüner: sühân DSF s. 46.

3 Yenikale s. 280.

4 DSF s. 24.

Şu'arâ-yı 'Acem ba'zen eş'âr-ı 'Arabiyyeyi kendü şi'rlerine tazmîn ile mülemma' tarzunda şi'r yaparlar. Nitekim Hâfız-ı Şîrâzî, Yezîdüñ:

(420)

beytünü bir mısrâ olmak üzere tazmîn ile:

(421)

maṭla'ını söylemişdür.

Mülemma' bir mısrâi bir lisândan ve diğeri mısrâi diğeri lisândan olarak nazm olunan şi'rdür

(422)¹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

Hîç kimse degül sırr-ı kaderden âgâh
Lâ-ḥavle ve lâ-ḳuvvete illâ bi'l-lâh

Beyt-i meşhûm ile mü'ellif-i faḳîrûñ bir mülemma' gazelinden:

(423)²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

Cevdet olalı çeşmüne meftûn cânâ
Lâ-nevme lehû tûle leyâlin bi'l-lâh³

Ve diğeri bir mülemma' gazelinden:

(424)⁴

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

Hevâ-yı zülfidir ıḳşâ-yı arzû Cevdet
Sevâd-ı turre nümâyed merâ şeb-i Mi'râc

1 Süleyman Kızıltoprak, "Baba Mâcid-i Horasânî", Hoca Ali Rıza'nın Desen Defterleri'nin Transkripsiyonu ve Sergilenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi "Proje İstanbul" Araştırma Projesi, İstanbul 2008, s. 18.

2 Yıldırım s. 204.

3 bi'l-lâh: vallâh Yıldırım s. 204.

4 Yıldırım s. 150.

(s. 166)

(425)¹

Beyt-i bî-nuḡat
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

O dil ki ola hevâ-dâr-ı medḡ-i ehl-i kerem
Olur 'arâ'is-i ilhâm-ı Kird-gâra ḡarem

(426)²

Mu'ammâ

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün)

Bende yok şabr u sükûn sende vefâdan zerre
İki yokdan ne çıkar fikr idelüm bir kerre

beytünde *Nâbî* nâmuna îmâ olunmuştur.

Şan'at-ı Târîḡe Dâ'ir

Müte'ahḡirîn-i üdebânuñ iḡtirâ' itdükleri bir de şan'at-ı târîḡ vardur ki bir vaḡ'ayı müş'ir olan mışrâiñ yâḡûd beytüñ bi-ḡasebü'l-cümel 'aded-i ḡurûfî ol vaḡ'anuñ târîḡ-i vuḡû'una müşâdif olmasıdır. Bu daḡi şanâyî'-i bed'iyyeden ma'düddur. Evâ'ilde bu şan'at yok idi. Soñraları bir vaḡ'aya târîḡ olmaḡ üzere bir kelime yâḡûd bir 'ibâre bulunmaḡ beyne'l-üdebâ de'b ü 'âdet olmuştur. Şöyle ki: 791³ sene-i hicriyyesinde fevt olan Ḥâfiz Şîrâzînuñ vefâtuna târîḡ olmaḡ üzere "*ḡâk-i muşallâ* (*خاك مصلى*)" terkîbi bulunmuştur ki ebced ḡesâbıyla (s. 167) 'aded-i ḡurûfî sene-i mezbûreye muvâfiḡdur.

Ve 803 senesinde Timur'uñ Sivas'ı taḡrîb itdigüne "*ḡarâb* (*خراب*)" kelimesi târîḡ düşmüştür.

Ve Fâtîḡ Sulḡân Mehmed Ḥân-ı Sâni Hazretlerinüñ 856 senesinde Rûm ili Ḥişârını binâ itdigüne "*bünyân-ı Mehmed Ḥân* (*بنیان محمد خان*)" terkîbi, ve 857 senesinde İstanbulu feth itdigüne "*beldetü'n-ḡayyibetün* (*بلدة طيب*)" ⁴ 'ibâre-i şerîfesi,

1 Kalyon s. 60.

2 Bilkan s. 1202.

3 791: 891 Kalyon s. 61.

4 beldetün ḡayyibetün: "*Lekad kâne li sebein fi meskenihim âyetun, cennetâni an yeminin ve şimâlin, kulû min rızkı rabbikum veşkurâ lehu, beldetun tayyibetun ve rabbun ḡafûr(ḡafûrun).*" "*Andolsunki Sebe kavmine, oturdukları yerde bile bir delil vardı, sağda, solda iki bahçe bulunmadaydı; yiyin Rabbinizin rızkından ve şükredin ona; tertemiz bir şehir ve suçları örten bir Rab.*" *Kur'ân*, Sebe Sûresi, Âyet 15, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=34&ayet=15>, 05.05.2019.

ve 878 senesinde Uzun Hasan galebesüne "ve yensureke'llahu naşran 'azîza (ونيصرک الله نصر اعزیزا)"¹ âyet-i kerîmesi târîh vâki' olmuştur.

Ve sekiz yüz toksan sekiz senesinde Molla Câmî Hazretleri vefât itdükte "ve men deḡalehu kâne âminen (ومن دخله كان آمنا)" aña târîh düşmüşdür.

Ve Yavuz Sultân Selîm Hazretlerinün 922 senesinde Sultân Gavriye galebesüne târîh olmak üzere Kemâl Paşa-zâde "feth-i memâlikü'l- 'Arab (العرب فتح ممالک)" 'ibâresünü bulup, ba'dehû 923 senesinde diyâr-ı Mışrı feth itdigünde daḡı "fâtiḡ-i memâlikü'l- 'Arab (فاتح ممالک العرب)" dimüşdür.

İşte ibtidâları böyle menşûr olarak târîh aranup (s. 168) bulunur iken 850 senesinde Sultân Mehmed Hân-ı Şânî Hazretleri bir câmi'-i şerîf binâ itdükte ol 'aşruñ 'ulemâ-yı üdebâsundan *Kaşîde-i Nûniyye* şâhibi meşhûr Hızır Beg "جامع زيد" mışrâmı söylemiş ve andan sonra şu'arâ manzûm târîh bulmağa daḡı heves eylemişdi.

Ve İstanbulun târîh-i fethi olmak üzere:

(427)

Ehl-i dîn İstanbulı aldı cidâl u cengle
اهل دين استانبولى آدى جدال و جنگله

mışrâ söylemişdi.

Toğuz yüz sene-i hicriyyesünden sonra güzîde târîhler söylenmeğe başladı.² Mişâl olarak ba'zıları ber-vech-i zîr taḡrîr olunur:

Esâmî	Târîhler	Sene
	(428)	
Nazmî	Engürûsı münhezim kıldı Süleymân-ı zamân انگروسى منهزم قیلدى سليمان زمان	932
	(429)	
Lâ-edrî	Âşaf eline girdi Süleymân mühri آصف الله كيردى سليمان مهرى	947
	(430)	
Lâ	Süleymân virdi mühri ³ Âşafına سليمان ويردى مهرين آصفينه	962

1 ve yensureke'l-lahu naşran 'azîza: "Ve yensurakellahü nasran aziza." "Ve sana Allah, şanlı bir zaferle yardım eder." Kur'an, Fetih Süresi, Âyet 3, <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=48&ayet=3>, 05.05.2019.

2 başladı: başlandı Kalyon s. 61.

3 mühri: mürîn Kalyon s. 62.

	(431)	
Şa‘bî	Şâmı ihyâ eyledi Sultân-ı Rûmuñ câmi‘i شامی احیا ایلدی سلطان رومک جامعی	966
	(432)	
Emîrî	Şâh-ı şüdd Sultân Selîm-i kâm-yâb شاه شد سلطان سلیم کامیاب	974
	(433)	
Niyâzî	Aldı Kıbrıs atasun Şâh Selîm آلدى قبرس اظه سن شاه سلیم	978
	(434)	
Hâşimî ¹	Sa‘adette şafâ geldüñ Efendüm سعادتله صفا کلدک افندم	990
(s. 169)	(435)	
Lâ	Ehl-i sünnet menzili oldı Revân اهل سنت منزلی اولدی روان	991
	(436)	
Lâ	قلعتنه زاد عمر با نیها	991
	(437)	
Rûhî-i Bağdâdî	Şafâlar eyledi Şâfî cinâne başdı kadem صفالر ایلدی صافی جناته باصدی قدم	997

El-ḥâşıl Hızır Begün açdığı çığır giderek şu‘ârâ için bir şâh-râh olup vuḳû‘ât-ı mühimme için bir mısrâ ve ba‘zen bir beyt olmak üzere târîhler nazm eylemege başlamuşlar idi.

Biñ târîhünden soñra buña daha ziyâde i‘tinâ idildi.

Ve Bursa ‘ulemâsundan sâlifü'z-zikr² Hâşimî Efendi pek güzel ve ğâyet muşanna‘³ târîhler söyleyerek ve bu yolda sâ'irine taḳaddüm eyleyerek şınâ‘at-ı târîhde imâm olmuşdur. Binâen-‘alâ-zâlik biñ târîhünden soñra söylenmiş olan tevârîh-i müntahâbeden biraz mişâller getürelüm:

1 Ayşe Bulan, *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurulu Tez No: 26362, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993, S.153.

2 sâlifü'z-zikr: Salefü'z-zikr Kalyon s. 62.

3 muşanna‘: maşnu‘ Kalyon s. 62.

Esâmî	Târîhler	Sene
	(438)	
Lâ-edrî	Mescid-i müstahsen-i erkâne مسجد مستحسن ارکانه	1002
	(439)	
Ṭâlibî	Hân Mehmed oldı sultân-ı cihân جان محمد اولدی سلطان جهان	1003
	(440)	
Ṭayyibî	İtdi Kadrî Çelebi ‘azm-i beğâ ایتدی قدری چلبی عزم بقا	1004
	(441)	
Lâ	Gitdi Şem‘î Çelebi dünyâdan کتدی شمعی چابی دنیادان	1018
	(442)	
Hâşimî	Okı rûh-ı Es‘ad içün Fâtîha اوقی روح اسعد ایچن فاتحه	1030
(s. 170)	(443)	
Hâletî ¹	Girdi Âşaf eline mühr-i Süleymân-ı zamân ² کیردی آصف الننه مهر سلیمان زمان	1035 ³
	(444)	
Lâ	Çeşmüne kuhl-i ‘adem çekdi ecel Şehlânuñ چشمینه کحل عدم چکدی اجل شهلائنک	1047
	(445)	
Cevrî	Cülûs-ı Hân-ı Mehmed eyledi âsûde dünyâyı جلوس خان محمد ایلدی آسوده دنیایی	1058
	(446)	
Cezmî ⁴	Ola ‘uqbâda mağâm-ı Hanefî beyt-i cinân اوله عقباده مقام حنفی بیت جنان	1069

1 Lütîfî Alıcı, *Azmîzâde Mustafa Hâletî Dîvânı I (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 20961, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1992, s. 165.

2 zamân: cihân Alıcı s. 165.

3 1035: 1006 Alıcı s. 165.

4 Cezmî: - Cevdet Paşa s. 171.

	(447)		
Nâbî ¹	Düşdi Kamanice hışnuna nûr-ı Muḥammedî دوشدی قمنجه حصنه نور محمدی	1084 ²	
	(448)		
Şıddîk	Pâdişâh-ı cihân Aḥmed Ḥân پادشاه جهان احمد خان	1115	
	(449)		
Seyyid Vehbî ³	Geldi miftâḥ-ı Revân açdı der-i ümmîdi کلدی مفتاح روان آچدی در امیدى	1137 ⁴	
	(450)		
Ve lehû ⁵	Hemedân Gence Revân fâtiḥi Sultân Aḥmed همدان کنجه روان فاتحى سلطان احمد	1137 ⁶	
	(451)		
Reşîd	Oldı Ḥân Maḥmûd imâmü'l-Müslimîn اولدی خان محمود امام المسلمین	1143	
	(452)		
Râğıb Paşa ⁷	Yapıldı mevķi'inde câmi'ü'n-nûr-ı 'Alî Paşa یاپلدى موقعنده جامع النور على پاشا	(1147)	
	(453)		
Rûḥî-yi Kilisî	Gice sâ'at ikide zelzele yıkdı Şâmı کیجه ساعت ایکیده زلزله یقدى شامى	1173	
	(454)		
Sünbül-zâde Vehbî ⁸	Zülâlî Mâverâ'ü'n-nehre deryâdan revân oldı زلالی ماوراء النهره دریادن روان اولدی	1195	

Minvâl-i meşrûḥ üzre biñ târîḥündeñ soñra manzûm târîḥ söylemek şınâ'ati ḥaylice terakķî buldı. Ve 1193 senesinde Der-sa'âdete gelen Aḥanalı Surûrî Efendi bu şınâ'atuñ ḥurdelerini bulup toğrısı bu fennde üstâd-ı küll oldı. 'Aşrunda

1 Bilkan s. 170.

Berrin Akalın, "Nabi'nin Kamanice Kalesi'nin Fethi İçin Yazdığı 'Sultân-ı dîn şehenşeh-i dünyâ hidiv-i dehr / Sultân Muhammed âb-ı ruh-ı baht-ı sermedi' Matla'lı Târiḥ Kasidesi Ve Çağına Tanıklığı, Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi, Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı, S.5, 2016, s. 191-197, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266464>, 24.02.2018.

2 1084: 1083 Karabey s. 127, Kalyon s. 62.

3 Hamit Dikmen, *Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991, s. 349.

4 1137: 1138 Kalyon s. 62.

5 Dikmen s. 349.

6 1137: 1138 Kalyon s. 63.

7 Yorulmaz s. 67, Demirbağ s. 185.

8 Yenikale s. 335.

Sünbülzâde Vehbî (s. 171) gibi fenn-i şi'rde andan daha mâhir ve H'âce Münîb Efendi gibi edîb ü mütebahhir nice zevât var iken fenn-i târîhde bir kimse aña akrân olamamışdır.

El-hâşıl Surûrî bu şınâ'atda eslâf u ahlâfuna fâ'ik olup yalnız kendü zamânunun vaqâyi'ine kanâ'at itmeyerek ezmine-i sâlifenüñ vaqâyi'-i mühimmesüne daği güzel güzel târîhler söylemişdür. Dîvânını muţâla'a idenlerüñ ma'lûmıdır.

Surûrî Efendi gerek kendüsünün ve gerek eslâf u mu'âşırı olan şu'arânun târîhlerinden maqbûl u müstahsen olanlarını cem' ile bir mecmû'aya kayd idüp vefâtunda 'İzzet Molla daği 'aşrunda söylenen târîhlerüñ müntahablarını buña 'ilâve itmişdür. Ba'dehû Vaq'a-nüvîs Es'ad Efendi daği intihâb eylediği târîhleri aña katmışdır. Hakkâ ki eslâf-ı şu'arânun eñ güzîde târîhlerini câmi' bir eser-i bî-nazîrdür.

Surûrî ol mecmû'ayı aşl-ı tevârîh-i müntahabe-i Türkiyye için tertîb eylemiş ise de ba'zı tevârîh-i Fârisiyye vü 'Arabiyyeyi daği kayd eylemişdür. Hattâ 1194 senesinde inşâ olunan Hamîdiyye Kitâb-hânesi için söylemiş olduğu:

(s. 172)

(455)

قد بنى دارالكتب سلطاننا عبدالحميد

târîhünü daği ol mecmû'aya kayd itmişdür. Bu târîhün bâlâsundaki kaşidesi daği heb 'Arabîdür. Hâlbuki bâlâda beyân olunduğı üzre baħr-i remelün sekiz cüz'den terkîbi uşûl-i 'arûz-ı 'Arabîye muhâlifdür. Mülemma' şi'rlerde buña bir dereceye kadar mesâğ olsa bile evzân-ı Fârisiyye üzre heb 'Arabî olarak nazm olunan şi'rler maqbûl olmaz. Ve bir de *el-kütüb* lafzı üzre vaqf itdigüne mebnî' aşrı üdebâsundan ba'zıları aña i'tirâz itmişler idi. Bu i'tirâz daği becâ vü ikvâdur.¹ Çünke eş'âr-ı 'Arabiyyede gerek vaqf ve gerek işbâ' ancak beytün âħiründe ve bir de mışrâ ya'nî meşnevî yâ maţla' ise mışrâ-yı evvelün daği âħiründe olur. Sâ'ir maħalleründe câliz degüldür. Fârisî vü Türkî şîvesi üzre 'Arabî şi'r söylemek ise müstahsen olmaz.

Târîhün eñ a'lâsı haşvdan 'ârî ve murâd olan ma'nâyı kemâl-i vuzûħ ile müfid olan mışrâ-yı âzâde ya'nî diger mışrâa merbûţ olmayan bir mışrâ-yı ber-cestedür.

(s. 173)

(456)²

Surûrî'nün

Oldı Şâlih Efendi defter-dâr

اولدى صالح افندى دفتردار

¹ ikvâdur: akvâdur Karabey s. 129.

² Osman Surûrî, *Dîvân-ı Sürûri* yz., TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307780.pdf, s. 243, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2743>, 25.02.2018.

mısrâi gibi. Ki bunu istimâ' iden kimse Şâlih Efendi nâmunda bir zâtuñ defter-dâr oldığını fehm ider. Ve cemî'-i hurûfi hesâb olunduğda 1214 senesinde vuqû'ı ma'lûm olur. Faķat böyle târîhler pek nâdir teşâdüf ider. Surûrî biñlerce nazm eylediği târîhlerinin içinde eñ ziyâde bunu beğenürmüş.

(457)¹

Senüñ sinnüñ Surûrî geldi kırķa

سنک سنک سروری کلدی قرکه

mısrâi daħi bu ķabîlendür. Ki bunu muṭâla'a idenler 1205 senesinde Surûrî'nüñ kırķ yaşuna vâsıl olduğunu der-hâl fehm iderler. 1213 senesinde ķahveden tevbe itdiğüne dâ'ir söylemiş olduğu:

(458)²

Ķahveden ķıldı Surûrî tevbe

قهوه دن قیلدی سروری توبه

mısrâi daħi bu ķabîlendür. Bu yolda söylenmiş olan târîhlerüñ güzîdeleründen ber-vech-i âtî biraz mişâller daha getürelüm:

Esâmî	- (Târîhler) -	Sene
	(459)	
Surûrî ³	Ķıldı İbrâhîm Efendi irtihâl قیلدی ابراهیم افندی ارتحال	1198
	(460)	
Ve lehû ⁴	İrtihâl itdi Muḥammed Ćelebi ارتحال ایتدی محمد چلبی	1202
(s. 174)	(461)	
Surûrî	Tezevvüc itdi 'Âşım Beg Efendi تزوج ایتدی عاصم بک افندی	1209
	(462)	
Ve lehû	Hân Selîm üç gemi indirdi yime خان سلیم اوچ کمی ایندردی یمه	1210

1 Özlem Güzeller, *Surûrî Dîvân'ndaki Manzum Tarihler (Sayfa250-322)*, Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurumu tez no: 215124, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2007, s. 108.

SUD s. 266.

2 Güzeller s. 109, SUD s. 266.

3 Güzeller s. 176, SUD s. 302.

4 Güzeller s. 183, SUD s. 306.

	(463)		
Ve lehû ¹	Eyledi riħlet gelüp Kudsî Efendi Ka‘beden ایلدی رحلت کلوب قدسی افندی کعبه‌دن	1221	
	(464)		
Ve lehû ²	Mîr ‘Ârif itdi ‘ağd-i izdivâc میر عارف ایتدی عقد ازدواج	1222	
	(465)		
Ve lehû	Yesribi aldı cünd Hân Maħmûd یثربی آلدی جند جان محمود	1227	
	(466)		
Hikmet	Vefât itdi Cemâle'd-dîn Efendi وفات ایتدی جمال الدین افندی	1227	
	(467)		
Ve lehû	Refet Raħmî ‘âlem fânî رفت رحمی عالم فانی	1227	
	(468)		
Zâ‘ik	Rûm iline ‘azm ü ‘avdet kıldı Hân ‘Abdü'l-mecîd روم ایلینه عزم و عودت قیلدی خان عبدالمجید	1265	

Her vaħit böyle ber-ceste mısrâlar bulunamaz. Çünke ekşeriyâ ma‘nâ-yı murâda delâlet iden lafzlaruñ ‘aded-i ħurûfı târiħe muvâfık düşmez. Binâe'n-‘aleyh ħesâbı taldırmaq için ħaşv u zâ‘id lafzlar ‘ilâve olunur. İşte bu ‘ilâveler ne ħadar maħama münâsib ü le‘â‘if beyâniyye vü bed‘iyyeyi müştemil olur ise târiħ o ħadar maħbûl olur. Bu yolda söylenmiş olan tevârîħ-i maħbûleden daħi ber-veħ-i âti biraz mişâller getürelüm:

(s. 175)

Esâmî	Tevârîħ	Sene
	(469)	
Surûri ³	Bârekallâh pâdişâh-ı ‘âdil oldu Şeh Selîm بارک اه پادشاه عادل اولدی شه سلیم	1203
	(470)	
Ve lehû ⁴	Cân-ı şîrîni viridi Ferhâd جان شیرینی ویردی فرهاد	1204

1 Güzeller s. 134, SUD s. 280.

2 Güzeller s. 90, SUD s. 256.

3 Güzeller s. 200, SUD s. 315.

4 Güzeller s. 183, SUD s. 306.

	(471)		
Ve lehû ¹	Baħr(e) eyyâm-ı ŧitâda indi üç fülk-i cedîd بحر ایام شتاده ایندی اوچ فلک جدید	1213	
	(472)		
Ve lehû	Geçdi Ğâlib Dede cândan yâ Hû کچدی غالب دده جاندن یا هو	1214	
	(473)		
Ve lehû ²	Ĥayf kim kıldı Muħammed Beg Efendi riħlet حیف کیم قیلدی محمد بک افندی رحلت	1219	
	(474)		
Ve lehû	Göçdi müberred-i naşaf ŧitâda کوچدی مبرد نصف شتاده	1219	
	(475)		
Ve lehû ³	Deyüp el-ħükmu'l-lâh göçdi Ķâzı-zâde me'vâya دیوب ال حکم لله کوچدی قاضی زاده مأویه	1219	
	Velâdet-i Hümâyûn		
	(476)		
Ṭâlib	Ķıldı tevellüd müjde kim ŧeh-zâdemiz ‘Abdü'l-ħamîd قیلدی تولد مزده کیم شهزادهمز عبدالحمید	1258	
<p>Târîħ-i ibtidâ ber-vech-i mehrûħ ĥaķîķat dâ'iresünde aranur ve bulunamaz ise mecâz u kinâye vü telmîħ ü tevriye yolu ihtibâr olunur. Ve bu yolda bulunan târîħ ne ĳadar rengîn ve ma'nâ-yı murâda delâleti ne ĳadar vâziħ olur ise o mertebe maķûl u müstaħsen olur. Nitekim zırde taħrîr olunacaķ mişâllerden aňlaşılır târîħ-i vefât-ı Kânî:</p>			
	(477)		
Sünbül-zâde Vehbî	Gitdi gevher idi ğûyâ o ma'ârif Kânî کتدی کوهر ایدی گویا او معارف کانی	1206	
(s. 176)			
Esâmî	Tevârîħ	Sene	
	(478)		
Surûrî ⁴	Ĥaķ bu anbâr-ı cesîmi ide genc-i bereket ħق بو انبار جسیمی ایده کنج برکت	1208	

1 SUD s. 37.

Velehû: ‘Aynî SUD s. 37.

2 Güzeller s. 131, SUD s. 278.

3 Güzeller s. 148, SUD s. 288.

4 SUD s. 42.

	(479)		
Ġâlib	Döküldi kâlib-ı maḡûl u maṭbû‘a döküm-ḡâne دوکلدی قالب مقول و مطبوعه دوکمهانه	1209	
	(480)		
Surûrî ¹	Muḡayyed-zâde kayd-ı tenden ıtlâḡ eyledi rûḡı مقیدزاده قید تندن اطلاق ایلدی روحی	1209	
	(481)		
Ve lehû ²	Ser-â-pâ ‘aşḡile sûzân iken maḡv oldı yân Molla سراپا عشقله سوزان ایکن محو اولدی یان ملا	1211	
	(482)		
Ve lehû	Mâ‘ı ḡayvân semtüne aḡdı balıḡ pazarınun ماء حیوان سمتنه آقدی بالیق بازارینک	1211	
	(483)		
Ve lehû ³	Eyledi iḡbâl üç anbârlı yime atlar gibi ایلدی اقبال اوچ انبارلی ییمه آتله کبی	1211	
	(484)		
Ve lehû ⁴	Üç gemi yol buldı gemsiz at gibi ḡoşdı yime اوچ گمی یول بولدی گمسز آت کبی قوشدی ییمه	1213	
	(485)		
Ve lehû ⁵	At gibi birden segirdüp üç gemi buldı yemin آت کبی بردن سگرددوب اوچ گمی بولدی یمن	1213	
	(486)		
Ve lehû ⁶	Ḳuş gibi üç kıt‘a ḡalyon uçdılar sû-yı yeme قوش کبی اوچ قطعه قالیون اوچدیله سوی ییمه	1213	
	Ma‘den Emîni Žiyâ Paşanuñ Sadâreti		
	(487)		
Ve lehû	Pâdişeh ma‘dende buldı mührüne lâyıḡ ḡüher پادشه معدنده بولدی مهرینه لایق گهر	1213	
	Vezâret-i Ṭayyâr Paşa		

1 Güzeller s. 177, SUD s. 303.

2 SUD s. 154.

3 SUD s. 198.

4 SUD s. 200.

5 SUD s. 200.

6 SUD s. 200.

	(488)		
Ve lehû ¹	Evc-i a‘lâ-yı vezâretde Hümâdur Tayyâr اوج اعلاى وزارتده همادر طيار	1215	
	(489)		
Ve lehû ²	Hâk bu anbâr-ı bülendi ide kenzü'l-berekât حق بو انبار بلندی ایده کنزالبرکات	1217	
	(490)		
Ve lehû ³	Gel okı Seyyid Süleymân rûhı için Fâtiha کل اوقی سید سلیمان روحی ایچون فاتحه	1220	
	(491)		
Ve lehû	Fâtiha ‘Osmân Efendi rûhına فاتحه عثمان افندی روحنه	1220	
	(492)		
Ve lehû ⁴	Maḥfil-i ‘adnı maḥarr itsün Bilâl محفل عدنی مقر ایتسون بلال	1222	
(s. 177)	(493)		
Surûrî ⁵	Şerbeti şundi Şeker-zâdeye sâkî-yi ecel شربتیی صوندی şekerzâde ye sâkî ajal	1222	
	(494)		
‘Ârif	Oldı ‘adli Hân Maḥmûduñ cülûsunda ‘ıyân اولدی عدلی خان محمودک جلوسینده عیان	1223	
Bi'l-ḥaşşâ ‘adlî oldığı cülûsunda meydâna çıkmışdur			
	(495)		
‘İzzet	Maḥmûd Hâna Mevlâ mülki ide mübârek محمود خانهمولی ملکی ایده مبارک	1223	
	(496)		
Surûrî	Cihândan göçdi Bülbul Hâce kondı ‘adn-i a‘lâya جهاندن کوچدی بلبل خواجه قوندی عدن اعلايه	1227	
	(497)		
Hikmet	Ka‘be-i Huldî mekân eyleye rûḥ-ı medenî کعبه خلدی مقان ایلیه روح مدنی	1227	

1 SUD s. 68.

2 SUD s. 42.

3 Güzeller s. 180, SUD s. 304.

4 SUD s. 296.

5 Güzeller s. 129, SUD s. 277.

Şadâret-i Dervîş Paşa

(498)
‘İzzet Kıtub-ı ‘âlem şâhib-i mühür eyledi Dervîşüni 1233
 قُتُبِ عَالَمِ صَاحِبِ مِهْرِ اِيْلِدِيْ دَرْوِيْشِنِيْ

Riyâset-i Pertev Paşa

(499)
Ve lehû Sâye-i şâhânedede aldı riyâset Pertevin 1242
 سَايَةِ شَاهَانَهْدِهْ اِلْدِيْ رِيَاْسَتِ پَرْتَوِيْنِ

Velâdet-i Hümâyûn

(500)
Hakkı Fer virdi geldi ‘âleme şeh-zâdemüz ‘Abdü'l-ḥamîd 1258
 فَرِ وِيْرْدِيْ كَلْدِيْ عَالْمِهْ شَهْزَادَمِزْ عِبْدَالْحَمِيْدِ

(501)
Şafvet Kışdı Kâvî-zâdeyi gerdûne-i mevte ecel 1265
 قُوْشْدِيْ كَاوِيْ زَادِهْ يِيْ كَرْدُوْنَهْ مَوْتِهْ اَجَلِ

Vefât-ı Vâlî-i Mısr

(502)
Ve lehû Ümm-i dünyâ kocasun itdi telef 1265
 اُمُّ دُنْيَا قُوْجِهْ سِنِ اِيْتْدِيْ تَلْفِ

Cülûs-ı Sultân ‘Abdü'l-‘azîz

(503)
Cevdet¹ Viridi evreng-i cihân-dârîye fer ‘Abdü'l-‘azîz 1277
 وِيْرْدِيْ اَوْرِنِكِ جِهَانَدَارِيْ يِهْ فَرِ عِبْدِ الْعَزِيْزِ

(s. 178) Ba‘zen iki üç şâ‘irüñ bir târîhde tevârüd itdikleri vardır. Zîrde muḥarrer târîhlerde oldığı gibi.

(504)

Surûrî - ‘İzzet

Muṣtafâ Ḥâna bî‘at eyledi nâs 1222
 مُصْطَفٰی خَانِهْ بِيْعَتِ اِيْلِدِيْ نَاسِ

¹ Târih-i Cevdet Paşa.

Yıldırım s. 157.

(505)

Surûrî - Hikmet¹

Uçdı şahın-ı cinâna tûtî-i Şeyh 1225
اوچدی صحن جانہ طوطی شیخ

(506)

Surûrî - Hikmet - Rif'at

Câyını 'adn eylesün Qadrî Begüñ Rabb-i qadîr 1227
جاینی عدن ایلسون قدری بک رب قدیر

(507)

Hakqı - Şinâsî

Yapdı Hân 'Abdü'l-mecîdim himem cîsr-i cedîd 1261
یاپدی خان عبدالمجیدیم همم جسر جدید

Ba'zen bir beytün mecmû'ayı bir târîh olur. Nitekim Surûrî'nün 1206 senesinde söylediği:

(508)

Sehmler meydânda aldı menzili
Dikdi taş Sultân Selîm-i kâm-bîn
سهمله میدانده آدی منزلی
دیکدی طاش سلتان سلیم کامبین

beyti gibi. Ve ba'zen bir beytün her mışrâı birer târîh olur. Nitekim Surûrî'nün:

(509)

Kırkları her hâlde Mevlâ mu'ayyen eyleye
قرقلری هر حالده مولی معین ایلیه

Sinni kırk oldı Cenâb-ı Şeh-Selîm'in bu sene
سنی قرق اولدی جناب شه سلیمک بو سنه

beytinün her mışrâı 1215 'adedine müsâvî olarak (s. 179)başka başka birer târîhdür.

Târîh ya tam olur ki cemî'-i hürûfî dâhil-i hesâb olur bâlâda mezkûr târîhler gibi.

Yâhûd yalnız noktalı harfleri hesâb olunup târîh-i mu'cem ve târîh-i mücevher denilür.

¹ SUD s. 300.

Ve-yâhûd yalnız noktasuz harfleri hesâb olunup târîh-i mühmel ü sâde dinilür.

(510)¹

Târîh-i mu‘cime mişâl Surûrî

- 1 Bir² şabî Reşîd mektebde
İtdi hatm tilâvet-i Furkân
بر صبی رشید مکتبه
ایتدی ختم تلاوت فرقان
- 2 Şu hadîs oldı cevherîn³ târîh
Hayr kim men ta‘allümü'l-Kur‘ân 1210
شو حدیث اولدی جوهرین تاریخ
خیر کم من تعلم القرآن

(511)⁴

Surûrî

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Kerûbiyyü‘ş-şiyem ‘Âşir Efendi müftî-i ‘âlem
Ki vaqtüñ kuṭbıdur zât-ı şerîfi fazl u taqvâda
کرولی الشیم عاشر افندی مفتی عالم
که وقتک قطبیدر زات شریفی فضل و تقواده
- 2 Surûrî cevher-i gülden ider târîhün istinbât
Muvaffaḡdur mücerred ‘aql-ı ‘Âşir naql-i fetvâda 1213
سروری جوهر کلدن ایدر تاریخن اسباط
مؤفقدر مجرد عقل عاشر نقل فتواده

(s. 180)

(512)⁵

Surûrî

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- Günâhı var ise ‘afv ola mu‘cemile didüm târîh
Naşûhî-zâde kıldı tevbe kurb-ı Haḡḡa ‘azm itdi 1218
کناهی وار ایسه عفو اوله معجمله دیدم تاریخ
نصوحی زاده قیلدی توبه قرب حقه عزم ایتدی

1 Güzeller s. 114, SUD s. 269.

2 Bir: Pür Güzeller s. 114, SUD

3 cevherîn: cevherin Güzeller s. 114.

4 SUD s. 230.

5 Güzeller s. 170, SUD s. 299.

(513)¹

Târîh-i mühmele mişâl Surûrî
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hurûf-ı sâdelerle eyledüm tahrîr târîhün
Bekir Ağa kırup sûr-ı tezevvüc ber-murâd oldı 1192
حروف ساده لرله ایلم تحریر تاریخ
بکر اغا قوروب سور تزوج برمراد اولدی

(514)

Tâlib
Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün) Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fa'lün

Fer virir mihr ile Gâlib gibi paşa şadra 1239
فر ویرر مهر ایله غالب کبی پاشا صدره

Ba'zen mısrâ-yı târîhün 'aded-i hurûfî bir kaç nâkış yâ ziyâde geldükde maqâma münâsib ta'miye ile zamm yâ tenzîl olunur. Böyle ta'miye ile söylenmiş olan rengîn târîhlerden bir kaç mişâl getürelüm:

(515)²

Surûrî
Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün) Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fa'lün

Bâ-ile yazdı kalem sebt idicek târîhün
Kışlada itdi binâ Vâlîde Sultân hamâm 1209
بايله یازدی قلم سبت ایدیجک تاریخ
قشله ده اییدی بنا والده سلطان حمام

(s. 181) İşbu mısrâ-yı târîhün 'aded-i hurûfundan iki noqşân olur. "bâ" harfünün 'adedi olan iki zamm ile ikmâl olunmuşdur.

(516)³

Surûrî

Şekl-i gird-âb gelür fikre yazarken târîh
Severdi yılğın göreñ a' dâyı Kapûdân Paşa 1204
شکل کرداب کلور فکره یازار کن تاریخ
سوردی یلکن کورک اعدایی قپودان پاشا

Bu mısrâ-yı târîhde beş noqşân olmağla şekl-i gird-âbda olan ve beşe dâll bulunan 5 raqamı zamm ile ikmâl kılınmuşdur.

1 SUD s. 141.

2 SUD s. 211.

3 SUD s. 65.

(517)¹

Seyyid Vehbî
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şeh-i 'âlem alunca Behmenüñ tâcun didüm târîh²
'Acemden³ geldi miftâh-ı Revân Bâb-ı Hümâyûna 1137
شه عالم آلتجه بهمنک تاجن دیدم تاریخ
عجمدن کلدی مفتاح روان باب همایونه

Bu mısrâ-yı târîhüñ iki ziyâdesi vardur. "Behmenüñ tâcı" ya'ni harf-i evvelî olan "bâ" harfünü aḥz u tenzîli ile tesviye olunmuşdur.

(518)⁴

Surûrî 1213

Dil kân-ı reşkle ḳopduḳda didüm târîhün
Aldı mihri⁵ germüñ ma'deni Yûsuf Paşa
آلدی مهری کرمک معدنی یوسف پاشا

(s. 182) Bu mısrâ ma'den emîni Yûsuf Paşanuñ şadâreti târîhi olup bir ziyâdesi vardur. Kânuñ ḳalbi olan elifüñ tenzîli ile tesviye ḳılınmuşdur.

Ba'zen bir mısrâiñ 'aded-i ḥurûfî murâd olan senenüñ tamâm iki ḳatı olup "dü-tâ" dinilür. Târîh-i tâm gibi maḳbûl degüldür. Faḳaṭ bir mısrâiñ her nişfuñdan birer târîh çıkar ise muşanna' vü maḳbûl bir târîh olur. Nitekim Surûrî'nüñ:

(519)⁶

Bir cum'a gün şevket ile Sultân 'Osmâñ oldı şâh
بر جمعه کون شوکت ایله سلطان عثمان اولدی شاه

mısrâi iki târîhi müştēmildür. Şöyle ki "bir cum'a gün şevket ile" 'ibâresünüñ 'aded-i ḥurûfî 1168 olarak Sultân 'Osmâñuñ cülûsuna târîh oldığı gibi "Sultân 'Osmân oldı şâh" cümlesi daḫi başḳaca bir târîhdür.

Kezâlik mısrâ-yı târîhüñ ḥurûf-ı mu'ceme vü mühmelesünden bir târîh çıkar ise tevârîh-i muşanna'adan ma'dûd olur.

1 Dikmen s. 351.

2 Şeh-i 'âlem alunca Behmenüñ tâcun: Olup efser-rübâ-yı Cem şeh-i 'âlem Dikmen s. 351.

3 'Acemden: Kılıçla Dikmen s. 351.

4 SUD s. 61.

5 Aldı mihri: Mihri aldı SUD

6 SUD s. 165.

(520)

Nitekim Surûrî
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Muvaffıksın Surûrî mu'cem ü mühmel dü-târîhe
Merba'-ı vefk kişver-i Muştafâ Hândur mekârimle
موفقسین سروری معجم و مهمل دو تاریخه
مربع وفق کشور مصطفی خاندن مکارمله

(s. 183) beytünde ki mısrâ-yı târîhüñ hurûf-ı menkûtası 1222 olup sâde hurûfî daği o kadar olmağla ikisi daği Sulţân Muştafâ-yı Râbi' in cülûsuna birer târîhdir.

Tevârîh-i muşanna'anuñ envâ'-ı keşîresi vardur.

Ez-cümle birisi de budur ki, bir beytün iki mısrâı birer târîh oldığı hâlde her mısrânuñ âhâd u 'aşerât u mi'âtı yek-dîgere müsâvî olduğda naql-i yek-dîger uşûli ile altı târîh daha peydâ olur. Nitekim 1216 senesinde Mısr'uñ Fransa Cumhûriyedünden istihlâşuna târîh olmak üzere Surûrî'nüñ söylediği:

(521)¹

Rezmlle İslâmiyân bozdu Franca ceşşüni
Eyleyüp cumhûrı nâ-bûd aldı Mısrı Şeh Selîm
رزملة اسلاميان بوزدى فرانجه جیشنى
ایلیوب جمهورى نابود آلدی مصرى شه سلیم

beytünden minvâl-i meşrûh üzre sekiz vechle târîh çıkar.

Tevârîh-i muşanna'anuñ bir nev'î de ihrâc u idhâl uşûlidür. Nitekim 1142 senesinde Eşref-i Hân-ı Efgânî 'asâkir-i 'Osmâniyye ile vukû' bulan muhârebesünde münhezimen qarâr itdükde târîh-i muşanna'a olarak:

(522)

Müştâk

Eşref ez-tîğ-i Pâdişâh gürîht
اشرف از تیغ پادشاه کریخت

(s. 184) mısrâ'ını söylemişdür.

1 SUD s. 187.

SONUÇ

"Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi 8358 Numaralı Şiir Mecmuasının Tanıtımı ve Transkripsiyonu (1-183. Sayfalar)" adlı yüksek lisans tez çalışmamıza konu olan mecmua H 709\ M 1309 tarihinde doğan Hâce Selmân'dan, 7 Ekim 1936'da vefat eden Mustafa Reşit'e kadar, 627 senelik geniş bir birikimi içermektedir. Mecmuada 100'den fazla şairin eserlerinden manzum ve mensur bir çok alıntıya yer verilmiştir. Bununla birlikte şâiri belirlenemeyen şiirler (bk.: s.12) ve tarafımızca mecmuanın derleyeni tarafından yazıldığı düşünülen, "Muktebesât" başlığı altında " sabunun îcâdı ve inci" hakkında (bk.: s.76-78), "Laîfe" başlığıyla da iki kısa mensur kısım (bk.: s. 79,115) bulunmaktadır.

"Belâgât-ı 'Osmâniyyeden" başlığıyla, Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyye'sinden manzum-mensur alıntılar yapılmış (bk.: s. 140-190), bu alıntıların arasına eserde olmayan bazı şiirler ve mensur kısımlar eklenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

İnsândur memerr-i vuķû'ât-ı nîk ü bed
Şabr it kemâl-i miħnete in nîz begüzered

Lâ-edrî (bk.: s. 146)

Haķîkat bî-vefâ nâ-mihribân ħûbân-ı İstanbul
Yine dil ârzû eyler ne çâre ülfet olmuşdur

(bk.: s. 148)

Zülfüñ döküp 'izârına o mâh-rû gezer
Gûyâ derûn-ı¹ ebr-i felekde kamer gezer

(bk.: s. 152)

Sînede bir laħza ârâm eyle gel cânım gibi
Geçme ey rûħ-ı revân 'ömr-i şitâbânım gibi

(bk.: s. 154)

Vardukça ħ'âb-ı nâza daħi kâkül örtünür
Ĥâl-i 'izârı gül döşenür sünbül örtünür

(bk.: s. 155)

Bûydan ħoş rengden pâkîzedür nâzük tenüñ
Beslemüş koynunda gûyâ kim gül-i ra'nâ seni

(bk.: s. 157)

¹ derûn-ı: derûn u Kalyon s. 28

İnsân koca dukca iki haşleti tâzelenür: Anuñ biri hırş dîgeri tûl-ı emeldür. İstanbul şehri Allâh Te'âlâ daha ziyâde me'mûr itsün 'âlemüñ fihristidür (bk.: s. 159).

Nevrûz irüp ağıyâr ile seyr eyledi dil-ber
Giceyle günüm oldı benüm şimdi ber-â-ber (bk.: s. 160)

Yokdur bir murâd u nihâl-i emel deyü
Bâğ-ı cihânda çekme elem heb olur beter (bk.: s. 160)

Vaţanuñ zevki mülâkât-ı ahibbâ iledür
Bî-mülâkât-ı ahibbâ vaţanı n'eyleyeyüm (bk.: s. 160)

1 Nice teşbîh idelüm kadd-i nihâl-i yâre
Yoğiken vech-i şebek tâze nihâl-i çemeni

2 O bulur kisve-yi sebzîn-i¹ varağle revnâğ
Yâr ider kesb-i leţâfet çıkarup pîreheni (bk.: s. 162)

Çâh-ı zekân üftâdesi dil-beste-i zülfüz
Zencîrlikuyı anuñ için meskenümüzdür (bk.: s. 163)

Diğer yandan eserde, karşılaştırmalı metin olarak hazırlanan bazı divanlarda mevcut olmayan mısralar, beyitler ve bentler de yer almaktadır:

- Fehmi Kuyumcu tarafından hazırlanan "Kuddûsî Divânı"nda "İlahî" başlığıyla verilen şiirde, ele aldığımız mecmuada yer alan "İşte şafâ bundadır" mısrası yoktur (bk.: s. 71-72).

- Melek Dikmen'in , "Nasihat Edebiyatına Dair Bir Eser; Sa'dî'nin Pendnâmesi" adlı makalesinde mecmuada yer alan şiirin: 3,5-7,9,11,13-17. beyitleri yoktur (bk.: s. 73-74).

- Mecmuada yer alan "Muamma" ile ilgili kısım, Kazım Yetiş'in, "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavaid-i Şiiriyye Risalesi" adlı makalesinde yoktur (bk.: s. 89).

- Çalışmamıza konu olan mecmuada yer alan, Ahdî'ye ait üç tahmis için incelediğimiz: Süleyman Solmaz'ın " Gülşen-i Şu'arâ (Bağdatlı Ahdî)" adlı doktora çalışması, Zülfü Güler'in "Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ Bibliyografyası ve Yayınlanmamış Şiirleri" adlı makalesi, Hasibe Mazioğlu " Ahdî-i Bağdâdî ve Şiirleri" adlı makalesi ve Hasan Gültekin'in " Ahdî-i Bağdâdî'nin Yayınlanmamış Şiirleri III" adlı makalesinde rastlanmamıştır. Hatta bu çalışmalarda (Mazioğlu hariç) Ahdî'nin sadece nazireler yazdığı söylenmiş, tahmislerinden hiç bahsedilmemiştir.

¹ sebzîn-i: sebzîn Kalyon .

Bu da Ahdî'nin tahmis de yazan bir şair olduğu ve bilinmeyen üç tahmisinin ilk kez çalışmamızda ortaya çıktığını göstermektedir (bk.: s. 129-131).

Eserde 5'i hece ölçüsü, 51'i aruz vezni olmak üzere toplam 56 farklı kalıpla yazılmış şiirler bulunmaktadır. Bunlardan en fazla kullanılanlar: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (55), Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (51) ve Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün) (48) kalıplarıdır.

Mecmualar edebiyat biliminin yanısıra tarih (bk.: s. 173-190), sosyoloji, halkbilim (bk.: s.82), İslâmî araştırmalar gibi pek çok alanda yardımcı kaynak niteliğindedirler. Bu nedenle bu zamana kadar yapılan çalışmalara ek olarak gelecekte de bu tarz çalışmalara önem verilmeli, divan neşri konusunda yapılan çalışmalarda önemli kaynaklar olan mecmualar da göz ardı edilmemelidir.

Mecmuada yer alan alıntılar ulaşabildiğimiz tüm kaynaklarla karşılaştırılmış ve farklılıklar dipnotta verilmiştir. Böylelikle karşılaştırmalı bir metin ortaya koyulmuştur.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

(ŞAHIS, ESER VE YER ADLARI)

- I.**
I. Abdülhamid 30,31
I. Ahmed 25,28,39
I. Mahmud 30
- II.**
II. Abdülhamid 15,33
II. Mahmud 23,48
II. Mahmud Türbesi 37
II. Mehmed 30
II. Mustafa 35,46
II. Osman 27,39
II. Selim 18,47,50
II. Velîd 54
II. Yezîd 54
- III.**
III. Ahmed 46
III. Mehmed 18
III. Murad 27,29,40
III. Mustafa 49
III. Selim 30,48,49
- IV.**
IV. Mehmed 20,24,46,47
IV. Murad 27,39
- V.**
V. Murad 16,33,56
- A**
Abdullah 40
Abdullatif Paşa 33
Abdurrahman 19
Abdurrahman b. Mülcem el-Murâdî 29
Abdûlbâki Ârif Efendi 46
Abdûlganî Efendi 25
Abdûlhak Hâmîd 44
Abdülhamid Ziyâeddin 55
Abdûlmecid 15,48
Abdûlmelik 54
Âbid Çelebi Mescidi 26
Acâib-i Âlem 16
- Âdâb-ı Sedâd fî ilmi'l-âdâb 16
Âdâb-ı Zurâfâ 43
Adakale 42
Adana 14, 47,56
Adapazarı 23
Adem Dede Efendi 24
Adviye Hanım 21
Afife Anjelik 21
Afyon 33
Âgâh 14,142
Âgâh Efendi 53
Âgah Sırrı Levend 2
Agra 31
Ahaveyn 40
‘Ahdî 8,129,130, 131,192,193
Ahıska 46
Ahîzâde Mehmed Efendi 40
Ahmed Ahdî b. Şemsî-i Bağdâdî 14
Ahmed b. Armağan 29
Ahmet Cevdet Paşa
7,8,14,153,168,191
Ahmed Efendi 39,48
Ahmed Metin 17
Aḥmed Midḥat 8,16
Ahmed Şemseddîn Efendi 54
Ahmed Vehbî 8,17
Ahmedî 29
Ahmednagar 41
Ahmet Reşit Efendi 28
Ahmet Sevgi 16
Ahvâl-i Tunus 24
Ahyolu 27
Akdeniz 33
Âkîf (Paşa) 8,17
Âkîf Bey 34
Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan 19
Aksaray 44,46
Akşehir 35
Alaca Basîrî 19
Alâeddin 35
Âlî 20

Ali b. Ebî Tâlib b. Abdilmuttalib b.
Hâşim b. Abdi Menaf b. Kusay
b. Kilâb b. Murre b. Ka'b b.
Luey el-Kureşî el-Hâşimî 29
Ali Bey 37
Ali Bey Medresesi 51
Ali Emîrî Efendi 16
Ali Kuşçu 20
Ali Nihad Tarlan 28
Ali Nutkî Efendi 50
Ali Rıza Bey 37
Ali Şîr Nevâ'î 24
Alphonse de Lamartine 52
Amasya 51,56
Âmedi 17
Âmid 14
Anadolu 15,18,19,21,
22,23,26,27,30,32, 35,43,44,46
Anadolu Sadâret Kalemî 47
Anadoluhisarî 21
Anbar Gâzî 20
Ankara 20,38,40
Ankara Gazetesi 38
Antakya 17
Araba Sevdası 21
Arapça Dîvân (Fuzûlî) 25
Arapkir 23
Ârâyiş-i Nigâr 44
A'rec Hasan Efendi 42
'Ârif 8,167,184
Arkadiye 32
Arnavutlar-Solyotlar 16
Arnavutluk 53
Aruz Risâlesi 42
Arz-ı Hâl (Ziya Paşa) 56
Âşık Çelebi 19,23
Âşık Paşa 22
'Aşîka 22
Atabey Kılıç 3
Atâî 20,29
Atala yahut Amerika Vahşileri 21
Âteşpâre 37
Avlonyalı Sadrazam Ayas Paşa 24
Avrupa 16, 21,33,36,52
Avrupa'da Bir Cevalân 17
Avusturya 42
Ayasofya 23
Âyâtü'l-hayr 24

Ayderûsî 20
Aydın 16,41
Âyetullah Bey 21
Ayıntâbîzâde Mehmed Efendi 17
Âyîne-i İskenderî (Emîr Hüsrev) 22
Aynî Tarihi 38
Aynü'l-füyûz 20
Aziz Efendizâde Mehmed
Abdülkerim 20
Azîz Efendizâde Yahyâ Efendi 20
Azmî Efendi 27
Azmîzâde Mustafa Hâletî 43

B

Baba Ali Mest-i Acemî 28
Baba Haydar Mahallesi 45
Baba Mâcid-i Horasânî 8,57,172
Babadağı 46
Bâbîâlî 15,47,56
Bâbürlü Hükümdarı Cihangir 31
Bağçe-i Safâ-endûz 24
Bağdad 14,16,25,26,28,
Bağdâdlı Rûhî Dîvânı 8
Bağdat Valisi Ahmed Paşa 41
Bağdatlı Nâdirî 25
Bahâeddin 26
Bahâeddin Veled 35
Bahar-ı Daniş 34
Bahâyî Efendi 20
Bakıyye-i Nakıyye 22
Bâkî 8,18, 147
Balaban Paşa Medresesi 40
Baltacı Mehmed Paşa 38
Banaluka 39
Bardaklı 16
Barika-i Zafer 34
Basiret 37
Basîrî 8,19
Bayat 25
Bâyezid 40
Bayezid Efendi 25
Bayram Paşa 39
Bayramî-Melâmîleri 19
Bebek 15
Bedâyi 51
Bedene 26
Bedir 16,29
Bekâr Memî 28

Belâgât-ı ‘Osmâniyye 7,140,191
Belgrad 20,4,47
Belh 27,35
Belhî 35
Beng ü Bâde (Fuzûlî) 25
Bengal 22
Beşâretü'n-Necât fî-İrşâdi's-Salât 21
Beşiktaş Cemiyet-i İlmîyyesi 48
Beşiktaş Mevlevîhânesi 19
Beyânü'l-unvân 16
Beyânü's-sifâti's-sübûtiyyeti'llâhi
Teâlâ 24
Beyâz 44
Beyazıt Medresesi 40
Beyazıt Rüşdiyyesi 21
Beyoğlu 50
Bezîrgânlar 24
Bibliothèque Nationale 53
Bilecik 37
Bir Çiçek Demeti 37
Birgi 23
Boğazhisar 38
Bolevî Çelebi 25
Bolu 17,25,49
Bor 34
Bordeaux 36
Bosna 20,39,56
Bostân (Sa‘dî-nâme) 51
Bouret 56
Boynueğri Mehmed Ağa 39
Bozok 17
Brüksel 33
Budın 20,25
Buğra Han 22
Buhara 14
Buharalı Şeyh Saidâ 14
Bulgaristan 14,15
Burhaneddin Haydar b. Mahmud
al-Havafî al-Herevî 36
Burhânpûr 444
Bursa 14,15,17,19,23,28,
30,32,37,54,55
Bursa Askerî Lisesi 42
Bursa Mevlevîhânesi 24
Bursa Yenişehirli İbrahim Bey 55
Bursalı Mehmed Tâhir 55,59
Bursalı Müşîr Eşref Paşa 55
Bursalı Seyyid Mehmed Hâşimî 28

Bûsîrî'nin Kasidetü'l-Bürde'sinin Şerhi 50
Bükreş 15,49,53
Büyük İslam Tarihi 34
Büyükada 21

C

Câfer Ağa Medresesi 40
Cambaziye Mescidi 46
Câmi‘-i Envâ‘ü'l-Edebi'l-Fârisî 16
Câmi‘u'l-Fâris 16
Camii-i Kebîr 54
Can 22
Canbaziye Mahallesi 31,32
Cebbarzâde Süleyman Bey 17
Celibereket 15
Celâleddin Efendi 29
Celâleddin Harzemşah 34
Cemal Halife Mahallesi 29
Cemâleddin Muhammed 41
Cemâleddin Uşşâkî Tekkesi 20
Cemşîd ü Hurşîd (Hâce Selmân) 26
Cenevre 56
Cerîde-i Askeriyye 16
Cerrahpaşa 46
Cevdet 8,15,142,144,146,149,
151,159, 168,173,191
Cevrî 8,19,177
Cevrî Çelebi 19
Cevrî Dede 19
Cezmî 8,20,177
Cezmî Efendi 20
Châteauneuf 52
Cihangirî Hasan Efendi 24
Cizye 24
Considerations sur les Causes de la
Grandeur et de decadence des
Romains 36
Coşkun Dede 33
Courrier d’orient 56
Cüzdanımdan Bir Kaç Yaprak 37

Ç

Çakaloğlu 38
Çaldıran 53
Çaniçe 39
Çankırlı Hâşim 44
Çanta 35
Çekmecelizâde 43

Çelebi Mehmed (Sultâniye) Medresesi 30
Çelebi Seyyid Ebûbekir Efendi 50
Çelebizâde 43
Çerkesî Mehmed Efendi 23
Çınarlı Medresesi 40
Çiştîyye 31
Çocuklar İçin Lugat Kitabı 37
Çok Bilen Çok Yanılır 21
Çorum 22,38,46,75
Çorum Medresesi 38
Çuhadar Muhammed Efendi 55
Çukurova 15

D

Dabbe 54
Dağ 16
Dağarcık 16
Dâire-i Sadâret-i Uzmâ Mektûbî
Kalemi 55
Damat Mustafa Paşa 38
Dânyâl 17
Darphâne-i Âmire 48
Darrî 39
Dârülfünun 16
Dârülmualimât 16
Dârüşşafaka 16
Dâvud Paşa Medresesi 40
De Lespit du Louis 37
Deâvî Nâzırlığı 56
Defînetü'l-metâlib 42
Defterdar İskender Çelebi 28
Dekâiku'l-hakâik 52
Delâilü'nübüvveti nebiyyinâ 24
Delhi 22,31
Demdeme 37
Demir Bey 16
Dergâh-ı Mısırî 54
Dersâdet 31
Derviş Abdî-i Mevlevî 19
Deşt-i Haveran 26
Devhatü'l-mehâmid fî tercemeti'l-
vâlid 32
Devir 16
Devr-i İstila 34
Dımaşk 43,54
Dîvân ('Örfî) 41
Dîvân (Attâr) 24
Dîvân (Bâkî) 19

Dîvân (Cevrî) 20
Dîvân (Edirneli Nazmî) 36
Dîvân (Gani-zâde Nâdirî) 26
Dîvân (Hâce Selmân) 26
Dîvân (Hakîm Enverî) 27
Dîvân (Hamdî-i Kadîm) 29
Dîvân (Hâmî) 27
Dîvân (Hâşimî) 28
Dîvân (Hikmet) 30
Dîvân ('İzzet 'Alî Paşa) 32
Dîvân (Kânûnî) 47
Dîvân (Kemâl-i Hucendî) 34
Dîvân (Kemâlpaşazâde) 52
Dîvân (Kuddûsî) 34
Dîvân (Nâbî) 38
Dîvân (Nedîm) 38
Dîvân (Nev'î) 40
Dîvân (Rûhî-i Kilisî) 43
Dîvân (Sâ'ib-i Tebrîzî) 44
Dîvân (Selâmî) 45
Dîvân (Seyyid İbrahim) 45
Dîvân (Seyyid Vehbi) 46
Dîvân (Surûrî) 48
Dîvân (Süleyman Fehîm) 48
Dîvân (Sünbülzâde) 49
Dîvân (Şerefeddin Yezdî) 50
Dîvân (Şeyh Gâlib) 50
Dîvân (Taşlıcalı Yahyâ) 54
Dîvân (Zâ'ik) 55
Dîvân (Zekâ'î) 55
Dîvân Edebiyatı Müzesi 50
Dîvân Kalemi 48
Dîvân (Karamanlı Nizâmî) 41
Dîvânçe (Âkif) 17
Dîvânçe (Nâbî) 38
Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye 15
Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr 32
Dîvân-ı Hazân-ı Âsâr 32
Dîvân-ı Hümâyün 19,39
Dîvân-ı Hümâyün Kalemi 17,50,55
Dîvân-ı Hümâyün Mühimme Kalemi
48
Dîvân-ı Kebîr (Mevlânâ) 35
Dîvân-ı Râgıb 42
Dîvân-ı Sâib Şerhi'nin Tetimmesi 16
Dîvân-ı Sûzî 48,63
Dîvânü'l-hamâse 1
Divanyolu 37

Diyarbakır 16,20,44
Diyarbakırlı Mustafa Safvet Efendi 44
Doğu Pencap 31
Dukakin 53
Dukakinzâde 53
Durûb-i Emsâl-i Osmâniyye 53
Dürriye Hanım 33
Düvelrânî Hızır Han 22

E

Ebiverd 26
Ebîverdi 26
Ebniye-i Hassa Müdürlüğü 44
Ebû Hâmid Ferîdüddin Muhammed b.
Ebî Bekr İbrâhîm-i Nişâbûrî 24
Ebû Hanîfe-i Sâni 20
Ebû İshak 26
Ebû Muhammed Cemâlüddîn İlyâs b.
Yûsuf b. Zekî Müeyyed 40
Ebû Muhammed Sa'dî Müşerrefüddîn
(Şerefüddîn) Muslih b.
Abdillah b. Müşerref Şîrâzî 51
Ebû Tâlib 29
Ebû Temmâm 1
Ebû'l- Berekât Ahmed b. Abdilehad b.
Zeynilâbidîn el-Fârûkî es-
Sirhindî 31
Ebû'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr
Seyfiddîn Mahmûd-ı Dehlevî 22
Ebülhayr Mehmed Çelebi 38
Ebû'l-Me'ânî 8,21,79,80,82
Ebüssüüd Efendi 8,20
Ebyat-ı Bayramiye ve Mısriye 54
Edirne 14,15,17,18,23,25,27,28,30,
32,36,37,38,39,40,46,47,51,54
Edirnekapı 19,28,49,52
Edirneli Nazmî 36
Efdalü'l- fevâ'id 22
Eğrikapı Savaklar 20
Ekrem Beg (Recâizâde) 8,21,117
el-Ahkâmü'l-mer'iyye fi'l-arâzi'l-
emîriyye 30
Elbasan 39
el-Felâh şerhu'l-Merâh 52
El-Fetâvâ 21
el-Ķâmûsü'l-muhît' 52
el-Ķasîdetü'n-nûniyye 30
Elvançelesi Köyü 22

el-Vasfû'l-kâmil fi ahvâli vezîri'l-âdil 40
Emced 21
Emevîler 54
Emine Hatun 50
Emir Buhari Tekkesi 28
Emir Hâşimî 28
Emîr Hüsrev 8,22,78
Emîrî 8,23,175
Enderun 46
Endülüs Tarihi 56
Engizisyon Tarihi 56
Enîsü'l-ğalb 25
Entekkeliler(Antakyalılar) Dergâhı 17
Envâr-ı Zekâ 37
Erdebil 44
Ernest Renan 52
er-Risâletü'l-kalemiyye 26
Erzincan 34
Erzurum 27,33,35,37,38,39,43
Esâmî-i Şu'ârâ-yı Âmid 44
Eser-i Ahd-i Hamîdî 16
Es'ile ve Ecvibe 24
Eski Zağra 48
Eskici Hacı Ali 42
Eskişehir 29,37
Esma 52
Esrar Dede 43
Esrâr-nâme 24
es-Sohbetü's-sâfiye 5
Estergon 20
Eş'âr-ı Ziyâ 56
Etmekçioglu Medresesi 20
et-Tenbîh 'alâ ħalati'l-câhil ve'n-nebîh 52
Evhadüddin Muhammed b.
Muhammed b. Ali 26
Evrak-ı Perişan 34
Eyüp 18
Eyüp Camii 20
Eyüp Vakfı 53

F

Fahrünnisâ Hatun 30
Farsça Dîvân (Âĝâh) 14
Farsça Dîvân (Basîrî) 19
Farsça Dîvân (Fuzûlî) 25
Farsça Dîvân (Nef'î) 39
Farsça Dîvân (Sûzî) 48
Faslun fi fazîleti'l-işk 40

Fâtih 26,37
Fâtih Camii 16,18,20,42
Fâtih Medresesi 17,52
Fâtih Sultan Mehmed
28,29,30,36,41,51,
Fâtih Sultan Mehmed Türbesi 15
Fatîma bt. Esed 29
Fatin Efendi 48
Fatîn Tezkiresi 53,55
Fatma Zehra Hanım 33,37
Fazlî Çelebi 25
Fehîm 142,144,169,171,173
Fehîm Efendi (Süleymân) 8,
14,48,141
Fehîm-i Cedîd 48
Fehîm-i Kadîm 48
Fehmi Kuyumcu 191
Felâtun Bey ile Râkım Efendi 16
Fenârîzâde Muhyiddin Efendi 20
Fennî 8,24,86
Ferahbahş Mahallesi 34
Ferîd 24
Feridun Bey 18
Ferîdüddin Attâr 8,24
Ferîdüddin Efendi 55
Feth Ali Şah 23
Fethiyye-i Belgrad 42
Fethu'r-Rahmânî 21
Fetihnâme-i Kamaniçe 38
Fetihpûr Sikri 41
Fevzî 8, 57,132
Fevzî-i Hindî 41
Feyziye Mektebi 37
Fezâil-i Mekke 19
Fezâilü'l-cihâd 19
Fezâilü'l-vüzerâ ve hasâilü'l-ümerâ 40
Figânî 8,24,25141
Fîhi Mâ Fîh 35
Filibe 15
Filibeli Mahmûd Baba Efendi 36
Firâk-nâme (Hâce Selmân) 26
Firûz Şah Halacî 22
Fîrûzâbâdî 52
Flora 37
Fransa Maliye Bakanlığı 52
Fransız Akademisi 36,52
Fuad Efendi 15
Fuad Paşa 31,53,56

Fuzûlî 8,25,73,74,111,148,153
Fuzûlî Dîvânı Şerhi 8
Fürûzân 37

G

Galata Mevlevihânesi 19,43,50
Galatalı Mustafa Safvet Efendi 44
Gâlib 11, 50,182,187
Gâlib Dede 50,181
Gani-zâde Nâdirî 8,25
Garipler Mezarlığı 32
Gazanfer Ağa Medresesi 45
Gazelliyât-ı Kadîm 51
Gazi Ahmed Muhtar Paşa 35
Gebze 40
Gelibolu 33,34,40
Gelibolulu Âlî 28,39
Gence 40,41,177
Genceli Nizâmî 36
Gevâliyâr Kalesi 31
Gevher Hatun 35
Gıyâspûr 22
Giampietri 56
Girit 42
Giritli Aziz Ali Efendi 37
Gözyaşları 37
Gurretü'l-kemâl 22
Gül-i Sadberg (Nev'î) 40
Gülistân 51
Güllü Câmî Medresesi 43
Gülnihal 34
Gülnûş Emetullâh Sultan 46
Gülşenî 54
Gülşen-i Aşk 32
Gülşen-i Şu'arâ 14
Günay Kut 2
Güzide Hanım 21

H

Hâce Hâfız (Hâfız-ı Şîrâzî)
9,26,81,82,84,85
Hâce Kemâl (Kemâl-i Hucendî)
9,34,86
Hâce Selmân 9,26,84,191
Hâce Bâkî-Billâh 31
Hâce Cemaeddin Selman b. Hâce
Alaeddin Muhammed Sâvecî 26
Hâce Şemseddin Muhammed 26

Hâce-i Lisân-ı Osmânî 35
 Hacı Ahmed Efendi 45
 Hacı Ali Efendi 14
 Hacı Eşref Efendi 14
 Hacı Hamdî 38
 Hacı Hasan Ağa 56
 Hacı İsmâil Ağa 14
 Hacı Kadın 30
 Hacı Vâhid Efendi 33
 Hacıabdurrahman 38
 Hacıyusuf Mahallesi 46
 Hadım Hasan Paşa 18
 Hadîkatü's-süedâ 25
 Hâdimî 48
 Hadîs-i Erbaîn Tercümesi (Fuzûlî) 25
 Hadîs-i Erbaîn Tercümesi (Seyyid Vehbi) 46
 Hâfız Mûsâ 47
 Hâfız Osman 47
 Hâfız Ömer Efendi 14
 Hâfız-ı Şirâzî Dîvânı 8
 Hâfiziye 26
 Hafsa Sultan 47
 Hakâ'iku't- tehlîl 50
 Hakâyıku'l-vekâyî 21
 Hakîm Enverî 9,26,78,83
 Haqqı 184, 185
 Halebiye 51
 Halefî Seyyid Ebûbekir Dede 50
 Halep 15,18,28,35,37,38,42,46,51
 Hâlet Efendi 31,32
 Hâletî (Azmîzâde) 9,27,177
 Halife Yezîd b. Abdülmelik 54
 Hall-i Tahkîkat 20
 Halvetiye Tarikatı 24,55
 Hamdî 9, 57,134,135
 Hamdi Efendi 50
 Hamdî-i Kadîm 28
 Hâmid Efendi 18
 Hâmid Mirzâ en-Nemnekânî 21
 Hâmî-i Âmidî 9,27
 Hamse (Emîr Hüsrev) 22
 Hamse (Nergisî) 40
 Hamse (Nizâmî) 41
 Hamse (Taşlıcalı Yahyâ) 54
 Han Zend 51
 Haçerî Bey 31
 Hanefî 15
 Harâbât (Namık Kemal) 34
 Harâbât (Ziya Paşa) 56
 Harbiye 4
 Harbiye İdâdîsi 21
 Harbiye Mektebi 35
 Haremeyn 32
 Hariç Medresesi 38
 Harnâme 27
 Hasan 29,43
 Hasan Çelebi 23
 Hasan Efendi 55
 Hasan Gültekin 191
 Hasan-ı Dehlevî 22
 Hasan Mellah 16
 Hasb-i Hâl (Nev'î) 40
 Hasibe Mazıoğlu 191
 Hâşimî 9,28,29,74,175,176,195
 Hatem Han 22
 Hatice 20
 Hatûniye Medresesi 17
 Havâtım 51
 Hayal-ı Şebab 37
 Hayâlî Bey 9,28,53
 Hayf 37
 Hayır Bey 51
 Hayrâbâd 38
 Hayriyye 15,38
 Hazâ'inü'l- fütûh 22
 Hazîne-i Evrak 21
 Hazret-i Mevlânâ 9,81
 Heft-câm 25
 Hekimoğlu Ali Paşa 41
 Hemedan 51
 Hendese-i Hattıye 35
 Herat 19,44,50
 Hersek 39
 Hersekli Ârif 21
 Heşt Bihişt (Emîr Hüsrev) 22
 Hevâî 47
 Hezeliyyât 47,48
 Hıfzî 9,29,123
 Hicaz 17,35,43
 Hikmet 9,30,180,184,185
 Hille 25
 Hilye-i Çihâr-yâr-ı Güzîn 20
 Hindistan 22,44,51
 Hişâm b. Abdülmelik 54
 Hobyar 33

Hoca Çelebi 20
Hoca Neş'et 50
Hoca Sâdeddin Efendi 25,27
Hocazâde Mehmed Enverî 47
Hocazâde Seyyid Osman Efendi 46
Hokand 21
Horasan 26,35,50,51
Horos-nâme 40
Hubsıyyât (Habîsât) 51
Hucend 34
Hudavendigâr 17
Hulâsatü'l-makalât fî mecâlisi'l-
mükâlemât 30
Hulâsatü'l-beyân fî Te'lîfi'l-Kur'ân 16
Hulel-i Mutarraz der Fenn-i Mu'amma
vü Lûgaz 50
Humbarahâne-i Cedîd 50
Hurûfî-Bektâşî 2
Hükümdâr Mahmud 17
Hürriyet 56
Hüsâmeddin Efendi 45
Hüsâmî 45
Hüseyin 29,45
Hüseyin Baykara 19
Hüseyin Fellâh 16
Hüseynî 25
Hüsn ü 'Aşk (Fuzûlî) 25
Hüsn ü Aşk (Şeyh Gâlib) 50
Hüsrev Kethüdâ Medresesi 45
Hüsrev-nâme 24
Hüznî 47
Hz. Âlî 9,21,29
Hz. Ebû Bekir 29
Hz. Fatma 29
Hz. Halid (Eyyüp) 45
Hz. Muhammed (s.a.v.) 29
Hz. Osman 29
Hz. Ömer 29
Hz. Peygamber 1,29,47

I

İsfahan 14
İstılâhât-ı Edebiyye 37
İtir Hanım 55

İ

İ'câz-ı Hüsrevî 22
İbn-i Kemâl 51

İbnülemin 30,31
İbrahim Çelebi Medresesi 17
İbrâhim Efendi 52
İbrâhîm Hakkı 9,31
İbrâhim İsmet Bey 30
İbrahim Paşa 19,25,38
İbrâhim Sırrı 42
İbrâhim Şinâsi 52
İbret 33
İclâl 45
İkbâlî 46,61
İlâhî-nâme 24
İlhanlı Devleti 26
İmâdülmülk 22
İmamzâde Mehmed Efendi 45
İmân-ı Ebeveyn 24
İmdâdü'l-midâd 37
İnegöl 30
İngiltere 36
İnşâ (Rûhî-i Kilisî) 43
İntibah (Sergüzeşt-i Ali Bey) 34
İran 1,23,24,26,32,41,42
İrec Efşâr 50
İsağuci 36
İsbâtü'n-nübüvve 31
İsfahan 44
İshak Paşa Medresesi 51
İskenderiye 17
İsmâil Ankaravî 19
İsmâil Ankaravî Türbesi 50
İsmâil Ferruh Efendi 48
İstanbul 14-25,27-33,36-55
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 30,31
İzmir 33,37,45
İzmit 39
İzvornik 53,54
'İzzet 9,31,134,184,185
'İzzet 'Alî Paşa 9,32,133

J

Jeanne de Lartique 36
Journal asiatique 52
Journal des débats 52

K

Kâbil 31,44
Kadı Mehmed Efendi 38
Kadı Nergisîzâde 39

- Kâdılkudât Ebû Bekir Hamîdî 27
 Kâdıyu'l-Kudât Yahya b. Sâid 24
 Kadızâde Şemseddin Ahmed Efendi 18
 Kadî Beyzâvî 20
 Kâdirî 31
 Kadîriye 34
 Kafkas 16
 Kafzâde Fâ'izî 28
 Kafzâde Feyzullah 39
 Kahire 25,27
 Kale 16
 Kalenderoğlu 27
 Kâmil 9,128
 Kâmûs-ı Osmânî 37
 Kandeâr-nâme 44
 Kandilli 55
 Kandıye 42
 Kaniye 34
 Kânûn-i Esâsî 33,56
 Kânûnî Sultân Süleymân 23
 Kara Belâ 34
 Kara Boğdan 20
 Kara Veli Ağa 33
 Karacaahmet Mezarlığı 38,42
 Karagümrük 48
 Karaman 32,51
 Karamanî Ahîzâde Ahmed Efendi 40
 Karamânîzâde Mehmed Efendi 18
 Karamanlı Kâmî 9,32
 Karantinahâne 44
 Karasi 17
 Karnaval 16
 Kars 33
 Kartalbaba 30
 Kartalbaba Camii 30
 Kasâyid-i 'Arâbî 51
 Kasâyid-i Fârsî 51
 Kasım Paşa Medresesi 20
 Kasîde-i Bürde Tercümesi (Sûzî) 48
 Kasîde-i Bürde Tercümesi
 (Kemâlpaşazâde) 52
 Kastamonu 29
 Kavâid-i Osmâniyye 15
 Kavâid-i Türkiyye 16
 Kayseri 20,35,46
 Kazasker Moralizâde Hâmid Efendi 31
 Kâzerûn 26
 Kazım Yetiş 16,191
 Kâzimîr 34
 Kazvin 44
 Keçecizâde 31
 Kedken 24
 Kefe 47
 Kemâl Beg 9,33,117
 Kemal Efendi 52
 Kemalpaşaoğlu 51
 Kemâlpaşazâde 7,9,51
 Kerbelâ 25,43
 Kerime 20
 Kerkük 25
 Keskin 38
 Keşan 32
 Keşfü'z-zunûn 31
 Keşfü'l-hicâb min vechi'l-kitâb 40
 Keşfü'n-Nikâb an Mes'eleti'l-Hicâb 21
 Keşli Han 22
 Keşmir 44
 Keşşâf 36
 Kevkebül-mes'ûd fî kevkebeti'l-cünûd
 23
 Kıbrıs 20,33,56
 Kırânü's-sa'deyn 22
 Kırım ve Kafkas Tarihçesi 15
 Kırkanbar 16
 Kırşehir 22
 Kısas-ı Enbiyâ 15
 Kimyâ Hatun 35
 Kira Hatun 35
 Kitâb-ı Usturlâb 50
 Koca Râgıb Paşa 41
 Kocaeli 17
 Konak 45
 Konya 14,35,41,44,45,50,56
 Konya Âsitânesi 50
 Koska 42
 Kozan 15
 Köprülüzâde Abdullah Paşa 41
 Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa 24
 Köprülüzâde Hacı Abdullah Paşa 27
 Kör Muallim Hayâtî 45
 Kûçek Mehmed Dede 50
 Kuddûsî 9,34,69
 Kudemâdan Bir Kaç Şair 21
 Kudüs 14,23,30
 Kûfe 35
 Kûfe Mescidi 29

- Kûhpâye 26
Kuleli 53
Kum 40,44,49
Kur'ân-ı Kerîm Havâssı 43
Kutbüddin Mübârek Şah 22
Kuzey Afrika 51
Küçük Şeyler 45
Küçüksu Mezarlığı 21,45
Külliyât 51
Külliyât- ı Kuddûsî 34
Külliyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî 43
Kühû'l-Ahbâr 19,28,29
Kühû'l-murâd fî 'ilmi'l- vefk
ve'l a'dâd 50
Küpelioglu Muhyiddin Mehmed 51
Kürt Said Paşa 37
Kütahya 23
- L**
- La'î Çeşmesi 48
Lâcin 22
Lahor 41
Lârende 35
Latife Hanım 45
Latîfî 24, 29
Latîfî Tezkiresi 29
Lâyihalar 32
Lazistan 33
Leskofçalı Gâlib 21
Letâif 19
Letâif-i Rivâyât 16
Lettres Persanes (İran Mektupları) 36
Leylâ vü Mecnûn (Fuzûlî) 25
Litré 52
Lofça 14
Lofçalı Topuzoğlu 14
Londra 33,36,44,48,56
Lord Chesterfield 36
Lozniçe 54
Lugat-ı Nâcî 37
Lutfiyye 49
- M**
- Maarif 15,21,56
Ma'lûmât-ı Nâfia 16
Ma'rûzât 15
Mâbeyn-i Hümâyün 55,56
Madrid 45
M. Fâtih Köksal 4
Magosa 33
Mahdûm 49
Mahmud 25,34
Mahmud Abdülbâkî 18
Mahmud Çelebi Zâviyesi 52
Mahmud Paşa 18
Mahmud Paşa Mahkemesi 38
Mahmûd u Ayaz 44
Mahmûdü'l-eser fî tercemeti'l-
Mustazrafi'l-müste'ser 24
Malatya 23, 35
Malatyalı İbrâhim Paşa 30
Maliye Esham Kalemi 21
Malkara 40
Malta 21
Ma'mûretülazîz (Elazığ) 37
Manastır 35,39,49
Manastırlı Rıf'at Beg Efendi
9,35,124
Manisa 17,46,47,49
Manisalı Çelebi Medresesi 20
Mantiku't-tayr 24
Manzûm İlm-i Hâl 35
Manzûmât (Şerefeddin Yezdî) 50
Maraş 14,15,49
Maraşî-zâde El-Hac Es-Seyyid
İbrahim Efendi 34
Matbuat Nizamnâmesi 53
Matla'u'l-envâr 22
Matlâ'u'l-i'tikâd 25
Mâverâünnehir 34
Meâlimü'l-yakîn fî sîreti seyyidü'l-
mürselîn 19
Mecâlis-i Penc-gâne 51
Mecâlis-i Seb'a 35
Mecâmiu'l-edeb 35
Mecdî 30
Mecdî Efendi 20
Mecitözü 22
Mecma'u'l-ebkâr 41
Mecmû'a-i Eş'âr 3
Mecmû'a-i Eş'âr (Hikmet) 3
Mecmua-ı Râgıb Paşa 42
Mecmua-i Ahmed Cevdet 16
Mecmua-i Âliye 16
Mecmua-i Muallim 37
Mecmua-i Tevârih 2,43

- Mecmuatü't-terâcim 30
Mecmuau'n-nezâ'ir (Edirneli Nazmî) 36
Mecnûn u Leylî (Emîr Hüsrev) 22
Medfun Emeller 37
Medhal-i Kavâid 16
Medine 14,21,30
Medrese-i Süleymâniyye 16
Medresetülvâizîn 16
Meftûnî 9,35,46,61
Mehâsin-i Mecîdiyye 24
Mehmed Ârif Efendi 30
Mehmed b. Ahmed b. Ebü'l-Meâlî el Murtazâ 19
Mehmed Bey 38, 40
Mehmed bin Râşid bin Mehmed 49
Mehmed Bulak 14
Mehmed Efendi 18,40
Mehmed Emin 38
Mehmed Emin Çelebi 50
Mehmed Emin Efendi 17,48
Mehmed Esad 50
Mehmed Gâlib 44
Mehmed İzzet 31
Mehmed Murad Efendi 14
Mehmed Nâmık Kemal 33
Mehmed Nizâmeddîn 36
Mehmed Reşad 52
Mehmed Şah 23
Mehmed Şâkir Recâi Efendi 21
Mehmet Gürbüz 2
Mekke 14,18,23,29,32,34,51
Mekke-i Mükerreme 15,54
Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi 30
Mekteb-i İrfân 21
Mekteb-i Mülkiyye 21
Mekteb-i Sultânî 21
Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye 55
Mektûbât (İmâm-ı Rabbânî) 31
Mektûbât (Mevlânâ) 35
Mektuplar (Fuzûlî) 25
Melâmî-Bayramî 19
Melek Dikmen 191
Melhame 20
Melike Hatun 35
Menâkıb-i Tabiiyyât 35
Menâkıbü'l-kudsiyye 22
Menzel 36
Merâşî 51
Merkez Efendi 43
Meryem binti Abdullah 17
Mes'ûd b. Muslih el-Fârisî 51
Mesh-i Ricl ve Mesh-i Huf 24
Mesih Paşa Medresesi 40
Mesleme 40,54
Mesnevî 14,19,35
Mesnevî (Mevlânâ) 35
MESTAP 4
Meş'alecizâde Esad Bey 31
Meşhed 44
Meteris 20
Mevâtın 50
Mevlânâ 'Örfî-i Şîrâzî 7,9,41,119
Mevlânâ Haydar Herevî 9,36,118
Mevlânâ Seydî-i Karamânî 20
Mevlânâ Türbesi 43
Mevlânâ-i Rûmî 35
Mevlevî 2,24,43
Mevlid (Selâmî) 45
Meyhâne 44
Mıcingerd (Sarıkamış) 38
Mısır 14,17,23,27,30,34,42,51,53
Mi'yâr- Cemâlî 49
Mi'yâr-ı Nusretî 49
Midhat Paşa 16
Midilli 33,34
Miftâhu'l-fütûh 22
Mihnetkeşân 32
Mihrimah Sultan Medresesi 40
Milona Marşı 37
Mîr Nazmî 9, 36,77,82
Mir'ât-i Bedâyi 37
Mir'âtü'l-cemâl 44
Mirza Abdüllatif 50
Mirzâ Abdürrahîm 44
Mirza Ali 38
Mirza İbrâhim Sultan 49
Mirzâ Muhammed Alî b. Mirzâ Abdürrahîm Tebrîzî İsfahânî 44
Mirza Sultan Muhammed 50
Mirza Sultan Muhammed b. Mirza Baysungur 49
Mirzazâde Ahmed Neylî 45
Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi 46
Misivri 31

Nakkâş Bâlî 19
Nakşibendî 25
Nasîhatü'l-mülûk (Nesâyihu'l-mülûk)
51
Nasreddin Hoca 29
Nasrun Azîz 24
Nasuh Halife 40
Nasuh Paşa 28
Nasûhî Hazretleri 55
Nasûhî-zâde Şeyh Es-seyyid Fâzıl
Efendi Hazretleri 55
Nâvekter Hanım 53
Nazmî 9,10,36,77,82,85,175
Nazmî-i Nizâmî 36
Necat Efendi 55
Necati Beg Dîvânı 8
Necâtî Bey 30
Necef 25,41,43
Nedîm 10,38
Nef'î 10,38, 39,145,147,152,165,170
Nef'î Dîvânı 8
Nefrîn 21
Nemirow 42
Nemnekan 21
Nerdübanlı 23
Nergisî 10,39, 143,144
Nesîbe Hanım 33
Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-
Mütûn 40
Nev'î 40
Nevâ-yı Uşşâk 40
Nevşehirli Damat İbrahim Paşa 38
Nigâristân (Kemâlpaşazâde) 52
Nigâr-nâme ('İzzet Âli Paşa) 32
Niğde 37
Nihâyetü'l-kemâl 22
Nijad Ekrem 21
Nilüfer Mecmûası 8,29,49,120
Niş 16,33
Nişabur 24
Nişancı Mehmed Bey 40
Nişancı Paşa-yı Atîk Medresesi 38
Niyâzî 10,40,175
Niyâzî-i Mısrî 54
Nizâmeddin Evliya 22
Nizamiye Medresesi 51
Nuhfe-i Vehbî 49
Nüh Sipih 22

O

Osman Nevres 44
Osmanlı Tarihi 34
Oudh 22

Ö

Ömer 28,37,38,90,146

P

Papasoglu Medresesi 25
Paris 33,45,52,53,56
Paris'te Bir Türk 16
Pasinler 38,39
Pejmürde 21
Pend-nâme (Attâr) 24,70
Pend-nâme (Edirneli Nazmî) 36
Pend-nâme (Es'ad Efendi) 24
Pend-nâme-i Sa'dî-i Şîrâzî 8, 71
Pendnâme-i Sûzî 48
Peşte 53
Pîr Ali 40
Pîr Muhammed 19
Piraye 21
Premedi 14

R

Râgıb Paşa 10,,41,119,178
Rahime 20
Raḥmî 10, 130,180
Rakka 42
Ramazan 24
Râmiz Tezkiresi 45
Râşid 35
Recâizâde Mahmud Ekrem 21
Receb Vahyî 10,42,120
Reîsülküttâb İsmâil Efendi 42
Reîsülküttâb Râif İsmâil Paşa 30
Reîsülküttâb Sarı Abdullah Efendi 19
Renan Müdafanâmesi 34
Resâ'ilü İbn Kemâlpâşâ 52
Resul Mestî 44
Resûlullah 1
Reşad Bey 52
Reşid 10,42,43,178,186
Revan 32,39,41,42
Rif'at 10,127,142,185

- Rifâî 17
Rind ü Zâhid (Fuzûlî) 25
Risâle fî tahkîki ta'rfî'l-kelimâti'l-
A'cemiyye 52
Risâle-i 'Akd-i Enâmîl 50
Risâle-i Akl u 'İşk 51
Risâle-i Enkiyânû 51
Risâle-i Kâfiye 52
Risâle-i Melâmiyye-i Şüttâriyye 19
Risâle-i Mu'ammeyât 25
Risâle-i Nefsiyye 41
Risâle-i Selâse (Takrîrât-ı Selâse, Se
Risâle) 51
Risâle-i Sulhiyye 46
Risâle-i Şemseddîn Tâzî-gûy 51
Risâle-i Şikâyet-i Rûzigâr 40
Risâletü meziyyeti'l-lisâni'l-Fârisî 'alâ
sâ'iri'l-elsine mâ hala'l-
'Arabiyye 52
Risâletü'l-Velediyye 55
Riyânın Encâmı 56
Rodos 16,34,37
Rubâ'ıyyât 51
Ruha (Şanlıurfa) 37
Rûhî-i Bağdâdî 10,43,133,176
Rûhî-yi Kilisî 10,43,178
Rûhu'ş-Şurûh 43
Rukiye 46
Rumeli 15,18,20,23,26,27,
28,30,32,39,44, 48,53
Rumelihisarı 24
Rûmî 35
Rumûzu'l-edeb 45
Rusçuk 16,27
Rusya 42
Rüstem Paşa 28,53
Rüşdî-zâde 43
Rüyâ 56
- S**
- Sa'dî-i Şîrâzî 10,51, 71
Sâbit Ebû'l- Me'ânî 21
Sadâret Kethüdâsı Muhzinzâde
Abdullah Paşa 27
Sadeddin Taftazânî 36
Sadrazam Âlî Paşa 30
Sadrazam Gâlib Mehmed Paşa 32
Sadrazam İbrahim Paşa 25,28
Sadrazam Mustafa Reşid Paşa 14,55
Sadr-ı Esbak Merhum Reşid Paşa
Hazretlerinin Sitâyîşini
Mutazammın Olan Bazı
Kasâid-i Âcizânemdir 53
Safâî 32
Safâî Tezkiresi 19
Şafvet 10,57,61,62,184
Sahaflar Şeyhizâde 23
Sahâifü'l-ahbâr 38
Sahhaf Ahmed Rüşdî Efendi 43
Sâhibiyye 51
Sahn-ı Semân Medresesi 25,38,51
Şâ'ib 10,44,83
Şâ'ib Tekkesi 44
Şâ'ib-i Tebrîzî 44
Said Paşa 37,53
Sakız Adası 34,37
Salgurlular 26
Sâlih Dede 24
Sâlih Efendi 31
Sâliha Hatun 38
Sâliha Sultan 42
Sâliha Sultan Camii 32
Samatya 31
Sâmî Beg (Paşazâde Sezâî) 10,44,117
Samuel Silvestre de Sacy 52
Saraybosna 39
Sarı Saltık Türbesi 34
Sarıgürz Nureddin Efendi 28
Sâve 26
Sefernâme-i Hayr 24
Sefînetü'r-Râgıb 42
Sefînetü'ş-şuârâ 48
Sehî Bey 19,24
Selâhaddin Zerkûb 35
Selâmî 10, 45,60
Selânik 25,39,42
Selim Mehmed Paşa 23
Selimiye 18
Selim-nâme (Cevrî) 20
Semerkand 14
Serasker Ârifî Ahmed Paşa 41
Serez 42
Sergüzeşt 45
Seyyid Abdullâh 23
Seyyid Battal Gazi Türbesi 25
Seyyid Burhâneddin 35

- Seyyid Feyzullah Efendi 46
 Seyyid Hacı Ahmed Ârif Hikmet 30
 Seyyid Halil-i Ruhâvî 24
 Seyyid Kâmî Mehmed Efendi 32
 Seyyid Mahmûd 23
 Seyyid Muhammed Ma'arifî 17
 Seyyid Mustafa 37
 Seyyid Osman 47
 Seyyid Vehbi 10,45,177
 Sezâî 10,46,75
 Şiddîk 10,57,177
 Sırbistan 54
 Sicill-i Osmanî 19,23
 Sigetvar 47
 Sigetvar Kalesi 47
 Sihâm-ı Kazâ 39
 Silahşor İbrahim Yâver 10,46,114,
 Silistre Muhasarası 34
 Simav 55
 Sinan Paşa 30
 Sinan Paşa Medresesi 20
 Sinan Paşa'ya Mektup 40
 Sirhind 31
 Siroz 48
 Sivas 14,16,32,35,37, 48,174
 Sivrihisar 29,30
 Siyâlkût 31
 Soci t  Asiatique 52
 Sofular 27
 Sofya 15,23,33
 Sohbet l-esmâr 25
 Sokullu Mehmed Paşa 18
 Son Salon ve Aşk 37
 Sögüt 37
 Stockholm 16, 37
 Su' l-i Sâhib-dîvân 51
 Sultan Abdülaziz 53,56
 Sultan Abd lmeceid 17,30,52,53
 Sultan Alâeddin 22
 Sultan Alâeddin Keykubad 35
 Sultan Balaban Han 22
 Sultan Bayezid 23
 Sultan Bayezid Medresesi 51,52
 Sultan Gıyâseddin Tuğluk 22
 Sultan Hatun 20
 Sultan H seyin b.  veys 34
 Sultan K n n  18
 Sultan Selim 23
 Sultan Sencer 27
 Sult n S leym n 11,47,119
 Sultan Toktamış Han 34
 Sultan Veled 35
 Sult niye 49
 Sunisa 16
 Suriye 15,30,56
 S riyye 25
 Surn me (Seyyid Vehbi) 46
 Surn me (N b ) 38
 Sur r  11,48,63,64,66,68,171,178-
 189
 Sur r  Mecn 'ası 48
 S z  11,47,48,61,62,63,64,66,67,68,69
 S z  Ahmed Efendi 48
 S z  El-R m  48
 S z  -i Siv s  48
 S leyman (Selman) 22
 S leyman  elebi 51
 S leym n Feh m D v n esi 8
 S leyman Feh m-i S n  48
 S leyman Musl  16
 S leyman Paşa T rbesi 34
 S leyman Solmaz 191
 S leym n şevket Efendi 11,49,124
 S leym niye 27,55
 S leym niye Camii 47
 S leym niye K lliyesi 18
 S leym niye Medresesi 18,25,40
 S l k-n me-i S z  48
 S mb l Hanım 14
 S nb le 37
 S nb lz de Vehb  11,45,48,163,178
 S tl ce 50
-  
- şa'b niye 55
 şa'b  11,49,175
 şa'ir 11,,79,83,84,85
 şa'ire H nım Efendi 11,121
 şa'ir-i 'Arab  11, 81
 şa'ir-i T rk  11,80
 şady h 24
 şah Cihan 44
 şah II. Abbas 44
 şah Mehmed 24
 şahid 'l-m verrih n 24
 şahin Giray 49

- Şahruh 50
 Şair Evlenmesi 53
 Şam 14,15,27,34,35,43,51
 Şânesar 31
 Şark 37
 Şefkat 55
 Şehir Muntessibi Uzun Ali 28
 Şehit Onbaşının Oğluna Vasiyeti 37
 Şeh-nâme (Cevrî) 19
 Şeh-nâme (Gani-zâde Nâdirî) 26
 Şehreminî 55
 Şehrengîz-i Edirne 54
 Şehrengîz-i İstanbul 54
 Şehzade Abdülhamid 17
 Şehzade Bayezid 51
 Şehzade Mustafa 28,40
 Şeker Hoca Mahallesi 54
 Şems Fahrî 11,49,79,82
 Şemsâ 21
 Şemsî Dergâhı 48
 Şems-i Tebrîzî 35
 Şemsuddîn b. Mevlânâ Fahrüddîn 49
 Şerâre 37
 Şeref 49
 Şerefeddîn Yezdî 11,80
 Şerifiye Medresesi 50
 Şerefüddîn Alî b. Şemsiddîn Alî Râzî-i
 Yezdî 49
 Şerh-i Cezîre-i Mesnevî 50
 Şerh-i Elgâz-ı Râgıb Paşa 32
 Şerh-i Gazelliyât-ı Sâib 48
 Şerife Âişe 50
 Şerife Emetullah 34
 Şevk-engîz 49
 Şevki Mehmed Efendi 41
 Şeyh ‘Elvân Çelebi 11,118
 Şeyh Abdülmecid Efendi 48
 Şeyh Ahmed el-Bardahî el-Amidî 16
 Şeyh Ahmed Kuddûsî Hazretleri 34
 Şeyh Cemâl-i Halvetî 32
 Şeyh Çelebi Ali Efendi 55
 Şeyh Gâlib 11, 50
 Şeyh Hâfız Mehmed Zeynüddîn
 Efendi 54
 Şeyh İsmâil Şerhî Efendi 45
 Şeyh Mehmed 19
 Şeyh Mehmed Emin Zâ‘ik Efendi 54
 Şeyh Mehmed Suhfî 54
 Şeyh Muhammed Sıdkî 46
 Şeyh Muhyiddin Muhammed Yavsî 20
 Şeyhülislâm Sun'ullâh Efendi 25
 Şeyh Mustafa Selâmî Efendi 45
 Şeyh Mustafa Zekâî Efendi 55
 Şeyh Nizâmî 11,80
 Şeyh Selâmî Dîvânı 8
 Şeyh Sultan 31
 Şeyh Şâban Efendi 40
 Şeyh Şemseddin-i Sivasî 48
 Şeyh Şemseddin-i Sûzî Ahmed Efendi
 48
 Şeyh Şücâ Türbesi 36
 Şeyh Vasfî 37
 Şeyh Vefâ 30
 Şeyh Vefâ Camii 40
 Şeyhül-İslâm Ârif Hikmet Bey 55
 Şeyhülislâm Esadefendizâde Mehmed
 Şerif Efendi 47
 Şeyhülislâm Sâlihzâde Esad Efendi 32
 Şeyhülislâm Yahyâ Tefvik Efendi 47
 Şeyhülislâm Zekeriyâ-zâde Yahyâ
 Efendi 26
 Şinâsî 11,52,53,185
 Şîrâz 51,171
 Şîrîn u Ferhâd (‘Örfî) 41
 Şîrîn u Hüsrev (Emîr Hüsrev) 22
 Şirket-i Hayriyye 15
 Şirzad 17
 Şumnu 49
 Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi 15
 Şûrâ-yı Ümmet 45
 Şükûfe-i İstiğrak 37
- T**
- Ta'bîr-nâme 43
 Tahir Olgun 48
 Tahkîk ve Tefvik 42
 Tahran 26
 Tahsin 46
 Tahtakale 25
 Tâif 54
 Takdîr-i Elhân 21
 Takrîr-i Dibâce 51
 Takrîzât 21
 Takvimhâne 23
 Takvîm-i Vekâyi 16,23
 Takvîmü'l-edvâr 16

- Tâlib 11,181,187
 Tâlibî 11,57,176
 Ta'lîm-i Edebiyyât 21
 Târih 23
 Târih- i Aynî'den Mütercem Bir Parça 32
 Târih-i Cevdet 15
 Târih-i Vassâf 19
 Tarik 37
 Tasvîr-i Efkâr 21,53
 Taşkasap 44
 Taşköprizâde 30
 Tayyibât 51
 Tayyibî 11,57,176
 Tazarru'nâme 30
 Te'yîd-i Ehli's-sünne 31
 Teâvün-i Aklam 37
 Tebriz 14,26,27,34,35,44,46
 Techîzü'l-Emvât 21
 Tefekkür 21
 Tefreş 40
 Tefsîr-i Beyzâvî Hâşiyesi 26
 Tefsîr-i Yâsîn-i Şerîf 30
 Teft 49,50
 Tekirdağ 33
 Temyiz Mahkemesi 21
 Terakkî 21
 Terceme-i Külliyyât-ı Hoca Ubeydullah 30
 Terceme-i Metâlî'u'l-envâr 30
 Tercî'ât 51
 Terci-i Bend (Receb Vahyî) 42
 Tercümân-ı Ahvâl 53
 Tercümân-ı Hakikat 16
 Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn (Nâbî) 38
 Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn (Nev'î) 40
 Tercüme-i Manzûme 53
 Tercüme-i Matla-ı Sa'deyn 42
 Tercüme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân 40
 Tercüme-i Ravzatü's-Safâ 42
 Terki (Receb Vahyî) 42
 Terki-i Bend-i Muallim Nâcî 37
 Tersâne-i Âmire Ruznamçe Kalemi 44
 Teşrifât-ı Kadîme 24
 Tevârih-i Âl-i Osmân 52
 Tezâkir 15
 Tezkire-i Hâtimetü's-şuarâ 48
 Tezkire-i Şuarâ (Hikmet) 30
 Tezkiretü'l- Evliyâ 24
 Tezkiretü's-Şu'arâ 55
 Tezkîr-i Mâzî 37
 Tırhala 33,49
 Timur 50,174
 Timur-nâme (Şerefeddin Yezdî) 50
 Tiryal Sultan 53
 Tokat 34,51
 Topçular 48,49
 Tophane 16
 Tophane-i Âmire 44
 Tophane Mektûbî Odası 52
 Tophane Müşiri Fethi Paşa 52
 Tophane Müşirliği 52
 Trablusgarp 21
 Trabzon 24,33,37,47
 Tuğluk-nâme 22
 Tuhfe-i Nâilî 23,43
 Tuhfe-i Sultân Murâd Han 30
 Tuhfe-i Vehbî 49,82,167
 Tuhfetü'l-fakîr ve hediye-tü'l-hakîr 50
 Tuhfetü'l-Haremeyn 38
 Tuhfetü'l-uşşâk 39
 Tuhfetü's-sığâr 22
 Tulçî 37
 Tuna 16,37
 Tunuslu Mahmûd b. Ayat 45
 Turhal (Tokat) 34
 Turhan Sultan Türbesi 47
 Türkçe Dîvân (Âgâh) 14
 Türkçe Dîvân (Basîrî) 19
 Türkçe Dîvân (Fuzûlî) 25
 Türkçe Dîvân (Nef'î) 39
 Türkî Eş-şeyh Ahmed Rûmî 48
 Türkiye Büyük Millet Meclisi 8
- U**
- 'Ucâletü leyle ev leyleteyn 30
 Uluğ Bey 50
 Umûr-ı Mülkiye Nâzirliği 17
 Uryânî Mehmed Dede 54
 Usûl-i Bedâyi' 35
 Uşak 29
- Ü**
- Üç Şerefeli Cami Medresesi 30
 Ümmî Sinân Dergâhı 55
 Ümmü Gülsüm 29

Üsküdar 18,23,30,38,42,44,54,55
Üsküdarlı Hakkı 44
Üsküp 51
Üss-i Zafer 23,24

V

Vâcibü'l-hıfz 44
Vâizzâde Mehmed Efendi 33
Van 27
Vanî Mehmed Efendi 46
Vaniköy 21
Vardar Yenicesi 28
Varna 37
Vasatü'l-hayât 22
Vatan Yahut Silistre 34
Vehbî 45
Vehbî-i Evvel 46
Vehbî-i Kadîm 46
Velîd b. Yezîd 54
Verâset-i Saltanat-ı Seniyye Hakkında
Mektup 56
Vidin 16
Vilâyet Mektûbî Kalemi 16
Viranşehir 17
Viyana 21,33,45
Vuslat yahut Süreksiz Sevinç 21

Y

Yâdigâr-ı Nâcî 37
Yâdigâr-ı Şebâb 21
Yahyalı Akıncılar Ocağı 54
Yâkub Paşa 30
Yalova 23
Yanbolu 30
Yanya 15
Yâsincizâde Abdülvehhâb Efendi 32
Yaş 49
Yavuz Sultân Selîm 36
Yazıcıoğlu Mehmed 40
Yeğen Mehmed Paşa 47
Yeis yahud Cürm-i Meşhûd 37
Yek-çeşm 45
Yenicami 50
Yenikapı Mevlevîhânesi 50
Yenipazar 39,48

Yenişehir 19,37
Yenişehirfeneri 37
Yenişehirli Avni 44
Yerebatan 24
Yezd 26, 44,49,50,
Yezîd 11,54
Yezîd b. Miksem es Sekafi 54
Yozgat 17
Yusuf 37
Yûsuf ile Züleyhâ (Kemâlpaşazâde) 52
Yûsuf Paşa 46,188
Yûsuf u Züleyhâ (Karamanlı Kâmî) 32

Z

Zafer Han 44
Zafer-nâme (Şerefeddin Yezdî) 50
Zafer-nâme (Ziya Paşa) 56
Zâ'ik 54,180
Zaptiye Müsteşarlığı 56
Zâtî 18
Zâtü'n-Nitâkayn yahud İbnü'z-Zübeyr
37
Zavallı Çocuk 34
Zekâ'î 11,55,59
Zemzeme I-II-III 21
Zenbilli Ali Efendi 52
Zevrâ 16
Zeyl-i Siyer-i Veysî 38
Zeyneb 29
Zeyneb Hanım 20
Zeynel Abidin 46
Zeynelâbidîn Ali Belevî 41
Zibâ-yı Tevârih 24
Zile Müftüsü Feyzullah Efendi 56
Ziya Paşa 33,56
Zor 15
Zübeyde 50
Zülfü Güler 191

KAYNAKÇA

- AHMED CEVDET PAŞA, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey & Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- AK, Coşkun, "Rûhî-i Bağdâdî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2008, C.35.
- AKALIN, Berrin, "Nabi'nin Kamanıçe Kalesi'nin Fethi İçin Yazdığı 'Sultân-ı dîn şehenşeh-i dünyâ hidiv-i dehr / Sultân Muhammed âb-ı ruh-ı baht-ı sermedî' Matla'lı Târih Kasîdesi Ve Çağına Tanıklığı", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi, Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı*, S.5, 2016, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266464>, 24.02.2018.
- AKBAŞ, Onur, *Mustafa Reşit'in Müntehabât-ı Cedîde İsimli Antolojisinin Çeviri Yazısı Ve İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2012.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, "Ebüssuûd Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1994, C. 10.
- AKKUŞ, Metin, *Nef'î, Sanatı ve Türkçe Dîvânı*, Basılmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991.
- AKKUŞ, Metin, *Nef'î, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2006, C.32.
- AKPINAR, Şerife, *Âgâh Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr. Kültür Eserleri: 502, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklen-ti/55914,a-gah-divanipdf.pdf?0>, 12.02.2018.
- AKPINAR, Şerife, "Reşîd, Mehmed", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=152>, 23.07.2018.
- AKSOY, Tarık, *Doktor Rüştü'nün Nuhbetü'l-Etfâl İsimli Eserinin Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2007.
- AKSOYAK, İsmail Hakkı, "Cezmî, Aziz Efendizâde Mehmed Abdülkerim Cezmî Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4318>, 21.07.2018.
- AKÜN, Ömer Faruk, "Ahdî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1988, C. 1.
- AKÜN, Ömer Faruk, "Nâmık Kemal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2006, C. 32.

- ALBAYRAK, Nurettin, "İzzet Ali Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2001, C. 23.
- ALGAR, Hamid, "İmâm-ı Rabbânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2000, C. 22.
- ALICI, Lütfî, *Azmîzâde Mustafa Hâletî Dîvânı I (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1992.
- ARSLAN, Sedanur Dinçer, *Nev'î Divanı Sözlüğü (Bağlamsal Dizin Ve İşlevsel Sözlük)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan 2017.
- ARSLAN, Zafer, *Divân-ı Sûzî-i Sivâsî Tenkitli Metin- İndeks*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2010.
- AYAN, Hüseyin, " Cevrî İbrâhim Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1993, C. 7.
- AYDINER, Mesut, "Râgıb Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2007, C. 34.
- AYDOĞAN, Bedri, "Namık Kemal'in Koca Ragıp Paşa Hakkındaki Düşünceleri ve Ona Yazdığı Bir Naziresi ", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. XXV, S. 4, 2016, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/364644>, 08.02.2018.
- AYKANAT, Timuçin, "Bir Mecmû'a Ekseninde Bazı Tesbît ve Değerlendirmeler", *Turkish Studies Dergisi*, Volume:8\1, Ankara 2013, 27.06.2018, <http://www.acarindex.com-/dosyalar/makale/acarindex-1423933115.pdf>.
- AYPAY, Ali İrfan, *Lâle Devri Şairi İzzet Ali Paşa Hayatı-Eserleri- Edebî Kişiliği, Dîvân Tenkitli Metin, Nigâr-nâme Tenkitli Metin*, İstanbul, 1988.
- BAĞDÂDÎ, Rûhî 'Osmân, *Külliyât-ı Eş'âr yz.*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi (PL 248 R8A17 1870), <https://ia801406.us.archive.org/28/items/klliyat-tear00ruhiuoft/klliyat-tear00ruhiuoft.pdf>, 23.02.2018.
- BÂKÎ, *Dîvân-ı Bâkî*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e- Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_K.00432, Yer no: 811.24 BAK 811.24 BAK Evasıt-ı Rebiülula, <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitaplar/5500055000520005600048000-95001140011500069.pdf>, 05.02.2018.
- BATUR, Atilla, "Sürûrî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C.38.

- BAYRAM, Erkan, *Montesqueu'nun Siyaset Anlayışı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2011.
- BİLGE, Mustafa Lütfü, "Ârif Hikmet Bey, Şeyhülislâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1991, C. 3.
- BİLKAN, Ali Fuat, *Nabi'nin Tükçe Divanı (Karşılaştırmalı Metin)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993.
- BİTLİSÎ, Şerefhan, *Şerefname C. II*, Çev: Osman Aslanoğlu, Kilim Matbaacılık, İstanbul, 2010.
- BULAN, Ayşe, *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkidli Metni*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993.
- BURSALI Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, C. I, Hzl. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen, Meral Yayınevi, 1975, İstanbul.
- BURSALI Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, C. II, Meral Yayınevi, İstanbul, 1972.
- CANKURT, Gülşen Çaylı, *Figânî Divanı Gramatikal İndeksi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2015.
- CEYLAN, Metin, *Ahmed Sûzî Divânı'nın Edisyon Kritiği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 1999.
- COŞKUN, Menderes, "Klasik Türk Şairinin Poetikası Üzerine, 'Râzî'", *Bilig Dergisi*, S. 56, 2011 Kış, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873103.pdf>, 17.02.2018.
- ÇAKIROĞLU, Nevin, *Süleymâniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbî 1542'de Kayıtlı Muammâ- Lugaz Mecmû'ası (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.
- ÇALDAK, Süleyman, "Nergisî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2006, C. 32.
- ÇANTAY, Hasan Basri, *Âkifname (Mehmed Akif)*, Ahmed Said Matbaası, İstanbul 1966.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, *Yahyâ Bey Divân Tenkidli Basım*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1977.

- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Bâkî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1991, C.4.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Basîrî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1992, C.5.
- ÇELEBİ, İlyas, "Kemalpaşazâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2002, C. 25.
- ÇELİK, Hasan, *Nilüfer Mecmû'ası İnceleme, Tahlîli Fihrist, Bazı Metinler, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 1997.
- DEMİRAYAK, Kenan, "Yezîd b. Dabbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2013, C. 43.
- DEMİRBAĞ, Ömer, *Koca Râgîb Paşa ve Dîvân-ı Râgîb*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 1999.
- DEMİRCİ, İlker *Tuhfe-i Vehbî Manzum Sözlük (Transkripsiyonlu Metin, İnceleme, Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2012.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Haz. Aydın Sami Güneşal, 10. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010.
- DİKMEN, Hamit, "Seyyid Vehbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2009, C. 37.
- DİKMEN, Hamit, *Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991.
- DİKMEN, Melek, "Nasihat Edebiyatına Dair Bir Eser; Sa'dî'nin Pendnâmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. IX, S. 9, Nisan 2016.
- EMECEN, Feridün, "Süleymân I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C. 38.
- ERDOĞAN, Mustafa, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr. Kültür Eserleri: 503,Kırşehir2011,http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklen-ti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0, 12.02.2018.
- ERGÜN, Sadeddin Nüzhet, *"Âkîf (Paşa) "*, Türk Şairleri, C.1, Manisa Muradiye Kütüp Hanesi, Kayıt no: 682, Tasnif no: 928, https://turuz.com/bo-ok/title/Turk+Shairler-1-2-3-4-Sadetdin+Nuhzet+Ergun-1443s, 15.02.2018.
- ERSOY, Mehmet Âkîf, *Safahat*, 2. Baskı, Hece Yayınları, Ankara, 2009.

ERTÜRKOĞLU, Eren, "Reşîd, Rüşdî-zâde Hasan", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7106>, 23.07.2018.

EVHADÜDDİN MUHAMMED b. Muhammed b. Ali, *Dîvân-ı Enverî* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: HP_Osm_00041, Yer no: 891.551 NİZ 891.551 NİZ 1266 H/1849-50.

FERİDÜ'D-DİN MUHAMMED Bin İbrâhîm ‘Atţâr-I Nîşâbûrî, *Pend-nâme* yz. , http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_4/ketab4054/ketab4054.-pdf, 11.04.2018.

FUZULÎ, *Divan-ı Fuzuli* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: _Osm_00177 , Yer no: 811.24 FUZ 811.24 FUZ 5 Şevval 1308/1890.

FUZÛLÎ, *Hadikatü's-sueda* yz. , İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Koleksiyonu, Demirbaş: OE_TK_00653, Yer no: 811.24 FUZ 811.24 FUZ 1304 H/1887 1. FUZÛLÎ, *Saadete Ermişlerin Bahçesi*, Maarif Kitabhanesi, İstanbul, 1955.

GÜLER, Zülfü, "Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ Bibliyografyası ve Yayınlanmamış Şiirleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 6, S. 1-2, Elazığ 1994, s.107-119.

GÜLTEKİN, Hasan,"Ahdî-i Bağdâdî'nin Yayınlanmamış Şiirleri III", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Aydın, Yıl: 2, S. 2, s. 39-51.

GÜRBÜZ, Mehmet, "Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmû'a: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2012.

GÜZELLER,Özlem, *Surûrî Dîvânı'ndaki Manzum Tarihler (Sayfa250-322)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2007.

ĤÂCE CEMALEDİN SELMAN b. Ĥâce Alaeddin Muhammed, *Dîvân* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş:Bel_Yz_K_1452, http://katalog.ibb.gov.-tr/kutuphane2/yazmalar-/Bel_Yz_K1452.pdf, 07.05.2018.

HÂFİZ ŞEMSEDDİN MUHAMMED ĤÂCE, *Dîvân-ı Hâfız-ı Şirâzî* yz., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar

Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: BG_250 , Yer no: 891.551 HAF 891.551 HAF 1289 H/ QQQ1, <http://katalog.ibb.gov.tr/-kutuphane2/kitablar/490005700055000540005300095001140011500069.pdf>, 30.04.2018.

HALAÇOĞLU, Y. ve AYDIN, MA., "Cevdet Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1993, C. 7.

HÂMÎ-İ ÂMİDÎ, *Divân yz.*, Toronto Üni. Kütüphanesi (PL 248 H26A17 1885), <https://ia802507.us.archive.org/22/items/divanhami00hamiuoft/divanhami00hamiuoft.pdf>, 19.01.2018.

HÂMÎ-İ ÂMİDÎ, *Divân yz.*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi (PL 248 H26A17 1885), <https://ia802507.us.archive.org/22/items/divanhami00hamiuoft/divanhami00hamiuoft.pdf>, 25.05.2018.

İMÂM-I RABBÂNÎ AHMED-İ FÂRÛKÎ SERHENDÎ, *Mektûbât Tercemesi*, Çev: Hüseyin Hilmi, 23. Baskı, Hakikat Kitâbevi Yayınları, İstanbul, www.hakikatkitabevi.net/public/book.download.php?type=PDF&bookCode=002, 18.01.2018.

İPEKTEN, Halûk, "Azîzâde Mustafa Hâletî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1991, C. 4.

İPEKTEN, Haluk vd., Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Yorum Matbaası, Ankara, 1988.

KABATAŞ, Ferda Birinci, "*Hazîne-i Evrâk*" Dergisi (İnceleme, Analitik Fihrist ve Seçilmiş Yazılar), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1998.

KAHRAMAN, Âlim, "Şinâsi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C. 39.

KALKIŞIM, M Muhsin, "Şeyh Gâlib", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C. 39.

KALYON, Filiz, *Ahmed Cevdet Paşa'nın Belâgat-I Osmâniyye'si Transkripsiyonlu Metin- İndeks (S. 101-203)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 1998.

KANAR, Mehmet, *Hâfiz-ı Şirâzî'den Gazeller*, https://issuu.com/ihramcizade/-docs/h_f_-_z_-_ir_z_-_den_100_gaze.

KAPLAN, Yunus, "Kâmî, Seyyid Kâmî Mehmed Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3598>, 17.05.2018.

- KARAHAN, Abdülkadir, "Figânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1996, C.13.
- KARAHAN, Abdülkadir, "Hâmî-i Âmidî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1997, C.15.
- KARAKOYUN, Engin, Zâik Dîvânı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- KAYA, Bayram Ali, "Taşlıcalı Yahyâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2011, C.40.
- KAZAN, Şevkiye, Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler, *Cankaya University Journal of Arts and Sciences*, Aralık 2004, S. 2, <http://jAScankaya.edu.tr/gecmisYayinlar/yayinlar/04dec/sk.pdf>, 18.04.2018
- KERMAN, Zeynep, "Sâmpaşazâde Sezâi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2009, C. 36.
- KESİK, Beyhan, "Koca Râgıb Paşa'nın Şiirlerinde Sebk-i Hindî Tesiri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2009, http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20-TURK%20%EDEBIYATI/beyhan_kesik_koca_ragip_pasa_sebk_i_hindi-P DF,08.02.2018.
- KILIÇ, Atabey, "Mecmû'a Tasnifine Katkı: Şehir Mecmû'aları Veya Tezkire Benzeri Mecmû'alar Ve Bu Kalemde Olmak Üzere Kayserili Başkâtib-Zâde Râgıb Güven Bey Mecmû'aları", *Klasik Türk Edebiyatı Yazıları*, İKSAD Publishing House, İstanbul, 2018, file:///C:/Users/hakan/Downloads/KLASIK_TURK_EDEBIYATI_YAZILARI_Mecmu_a_T.pdf, 29.04.2019.
- KILIÇ, Atabey, "Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Vehbî (Metin)", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2, Spring 2007.
- KIZILTOPRAK, Süleyman, *Hoca Ali Rıza'nın Desen Defterleri'nin Transkripsiyonu ve Sergilenmesi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi "Projem İstanbul" Araştırma Projesi, İstanbul 2008.
- KÖKSAL, Mehmet Fâti, "Şiir Mecmû'alarının Önemi ve 'Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmû'a: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2012.
- KÖKSAL, Mehmet Fâti, "Niyâzî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=389>, 19.07.2018.

- KÖKSAL, Mehmet Fâtih, " Basîrî ", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=385>, 05.05.2019.
- KÖSEOĞLU, Sinan, *Zekâyî Dîvânı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- KURTULUŞ, Rıza, "Örfi-i Şîrâzî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2007, C. 34.
- KUT, Günay, "Mecmû'a", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, Dergah Yayınları, İstanbul, 1986.
- KUYUMCU, Fehmi, *Kuddûsî Divânı*, Gaye Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1982.
- KUZUBAŞ, Muhammet, "Divan Edebiyatında Hadis-İ Şeriflerin Yeri", *Yedi İklim Dergisi Edebiyatta Peygamberimiz Özel Sayısı*, http://www.muhammetkuzubas.com/makaleler/hadis1.htm#_ednref12., 05.05.2019.
- KÜÇÜK, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr, Kültür Eserleri: 426, Ankara, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10596,bakidivanisabahattinkucukpdf.pdf?0>, 05.02.2018.
- KÜLEKÇİ, Numan, *Gani-zâde Nâdirî Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâmesi'nin Tenkidli Metni*, Basılmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1985.
- LEVEND, Âgah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.
- MACİT, Muhsin, *Nedîm Divanı (İnceleme- Tenkidli Metin)*, Basılmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994.
- MAZIOĞLU, Hasibe, "Ahdî-i Bağdâdî ve Şiirleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1978-1979*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981, s. 95-150.
- MAZIOĞLU, Hasibe, "Nedîm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2006, C. 32.
- MEHMED SİRÂCEDDİN, "Fennî", *Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Haz. Mehmet Arslan, Dilek Matbaacılık, Sivas 1994.
- MEHMET FUZULİ, *Divan-ı Fuzuli yz.*, Toronto Üni. Kütüphanesi (PL 248 F95A17 1838), <https://ia600200.us.archive.org/15/items/divanfuzuli00fuzuuoft/divanfuzuli00fuzuuoft.pdf>, 10.12.2017.
- MİRZA MUHAMMED b. Mirza Abdürrahim, *Dîvân-ı Sâ'ib yz.*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar

Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Yz_K-
_0434, Yer no: 891.551 SA1 891.551 SA11, http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/yazmalar/BEL_Yz_K0434.pdf, 30.04.2018.

MİRZAYEV, Ataemi, *Fuzûlî'nin «Hadikatü's-süeda» Eserindeki Orijinal Manzum Kısımlar Hakkında*, <http://www.kulturevreni.com/7-197.pdf>, 25.07.2018.

MUSLİHÜ'D-DÎN SA'DÎ-İ ŞÎRÂZÎ, *Pend-nâme yz.*, http://www.ketabfarsi.org/ketabkhaneh/ketabkhani_2/ketab2226/ketab2226.pdf, 11.04.2018.

MUSTAFÂ SELÂMÎ, *Dîvân yz.*, Toronto Üniversitesi Kütüphanesi (PL 248 S314A17 1870), <https://ia800308.us.archive.org/3/items/divansel00selauoft/divansel00selauoft.pdf>, 15.01.2018.

NEF'Î, *Dîvân-ı Nef'î*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307792.pdf, s. 26, <https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/handle/11543/2738>, 02.05.2018.

NEF'Î, *Dîvân*, Toronto Üni. Kütüphanesi (PL 248 N44A17 1836), <https://ia801407.us.archive.org/20/items/divannefi00nef1uoft/divannefi00nef1uoft.pdf>, 06.02.2018.

NEF'Î, *Dîvân-ı Nef'î*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_O.00653, Yer no: 811.24 NEF 811.24 NEF 1289 H/1872, <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/kitablar/5500053000540005600048000-95001140011500069.pdf>, 06.02.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 16 (H 15 Şevval 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00016_1304H15_200673.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 17 (H 1 Zilkade 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/016271_00017_1304H01_200674.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 18 (H 15 Zilkade 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00018_1304H15_200675.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 19 (H 1 Zilhicce 1304), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627_00019_1304H01_200676.pdf, 30.01.2018.

NİLÜFER Dergisi yz., S. 50 (H Rebûlâhir 1308), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01626_00050_1308H00_50282.pdf, 30.01.2018.

- NİLÜFER Dergisi* yz., S. 53 (H Receb 1308), http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01626_00053-_1308H00_50298.pdf, 30.01.2018.
- OCAK, Ahmet Yaşar, "Elvan Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,1995, C.11.
- OKAY, Mehmet Orhan,"Ahmed Midhat Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1989, C.2.
- OKÇU, Naci, "İzzet Molla, Keçecizâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2001, C.23.
- OKÇU, Naci, *Şeyh Gâlib Dîvanı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr, Kültür Eserleri: 429, Ankara,<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78404/seyh-Galib-divani.html>, 07.02.2018.
- ONAY, Ahmet Talat Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı), Haz. Cemal Kurnaz, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013.
- OSMAN SURÛRÎ, *Dîvân-ı Sürûri*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307780.pdf, <https://acikerisi.mtbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2743>, 25.02.2018.
- ÖRDEK, Şerife, "Emîrî, Mevlana Seyyid Mahmud", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6828>, 19.07.2018.
- ÖZALP, N. Ahmet, "*Nâmîk Kemâl*", Bilgelikler Divanı, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.
- PALA, İskender, *Şiirin Sultanları*, Divan Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010.
- PEHLİVAN, Gürol, "Ahmed Vehbî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=526>, 12.05.2018.
- Receb Vahyî , "Muhammes", *Nilüfer Dergisi* yz., S.15 (1 Şevval 1304), Bursa, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Süreli Yayınlar: NS1627, <http://katalog.ibb.gov.tr/kutuphane2/sureli/01627->.
- SARI, Mehmet, " Divân Şiirinde Vatan" , *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 5, Ekim 2016,<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266468>, 13.02.2018.
- SARIKAYA,Orhan, *Tezkirecilik Geleneği İçerisinde Fatîn Tezkiresi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

- SEFERCİOĞLU, Nejat, "Nev'î", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2007, C. 33.
- SERDAROĞLU, Vildan, "Süleyman Fehîm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2010, C.38.
- SEVGİ, Ahmet, " Ahmed-i Bardahî'nin Türkçe ve Farsça Manzum Aruz Risalesi", *Selçuk Üni. Edebiyat Dergisi*, Konya 2008, sefad.selcuk.edu.tr/sefad/article/download/404/380, 24.12.2017.
- SOLMAZ, Süleyman, "*Ahdî*", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2013, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=951>, 05.05.2019.
- SOYKUT, İ. Hilmi, *Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar*, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yayınları, İstanbul 1968.
- SÜLEYMÂN FEHÎM, *Dîvânçe-yi Süleymân Fehîm yz.*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar Yazma Eserler Müdürlüğü Kitap Koleksiyonu, Demirbaş: Bel_Osm_K.00596, Yer no: 811.3 SÜL 811.3 SÜL Evâhir-i Receb 1262/1, <http://katalog.ibb.gov.tr/-kutuphane2/kitablar/560005500055000560004800095001140011500069.pdf>, 06.02.2018.
- SÜLEYMÂN FEHÎM, *Dîvançe-i Süleymân Fehîm yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307907.pdf,<http://hdl.handle.net/11543/1034>, 19.02.2017.
- ŞEHDÎ OSMAN EFENDÎ, *Rusya Sefâretnâmesi 1757-1758*, Haz. Türkan Polatçı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- ŞEYH AHMED SÛZÎ, *Dîvân-ı Sûzî yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307863.pdf,<https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/984/197307863.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.
- ŞEYH MUŞTAFÂ ZEKÂ'Î-İ SİNÂNÎ, *Dîvân-ı Zekâ'î yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307837.pdf, <https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1152/197307837.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.
- ŞEYH SELÂMÎ EFENDÎ, *Dîvân-ı Selâmî yz.*, TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307886.pdf,<https://acikerisiMTBMMgov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1005/197307886.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 14.01.2018.

- ŞEYHÜ'L-İSLÂM KEMÂLPÂŞAZÂDE,"*Divan-ı Kemal Paşazâde yz.*",TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi, 197307884.pdf, <http://212.174.157.46:80-80/xmlui/handle/11543/1004>, 14.01.2018.
- TANYILDIZ, Ahmet, Fuzûlî'nin Hadîkatu's-Su'adâ'sı Üzerine Notlar, *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu Özel Sayısı*, S.3,<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/266290>, 02.07.2018.
- TARLAN, Ali Nihad, *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1981.
- TARLAN, Ali Nihad, *Hayâlî Bey Dîvânı*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1945.
- TARLAN, Ali Nihad, *Necati Beg Dîvânı*, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1963.
- TURAN, Şerafettin,"Kemalpaşazâde",*Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2002, C. 25.
- UÇMAN, Abdullah, "Âkif Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1989, C. 2.
- UÇMAN, Abdullah,"Muallim Nâci",*Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,2005, C. 30.
- UÇMAN, Abdullah, "Recâizâde Mahmud Ekrem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2007, C. 34.
- UÇMAN, Abdullah, "Ziyâ Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2013, C. 44.
- UĞUR, Ali,"Taşköprü-zâde Ahmed Efendi", *Osmanlı Araştırmaları VII-VIII*, 1998.
- UZUN, Mustafa, "Ganîzâde Mehmed Nâdirî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1996, C.13.
- UZUN, Mustafa, "Mecmû'a", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2003, C.28.
- ÜN, Cumhur, Kilisli Mustafa Rûhî Efendi'nin Rûhu'ş-Şurûh'u, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2007.
- ÜNLÜSOY, Kamile,*Tarihî Şahsiyeti Ve Anadolu İnanç Kültüründeki Tasavvuruyla Hz. Ali (XIII.-XVI. Yüzyıllar)*,Yayımlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2011.
- ÜSTÜNER, Kaplan, "Bir Divan Müsveddesi: Silahşor İbrahim Yâver'in Şiirleri", *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 37, Nisan 2015,

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi37_pdf/1dil_edebiyat/ustuner_-kaplan.pdf, 14.01.2018.

ÜSTÜNER, Kaplan, "Mecmû'adan Biyografiye: Silahşor İbrahim Yâver'in Hayatı", *Turkish Studies / Türkiyat Araştırmaları* , Summer 2014, Volume 9\9.

YAZICIOĞLU, Mustafa Said, "Hızır Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1998, C. 17.

YENİKALE, Ahmet, *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*, (E-kitap), www.kulturturizm.gov.tr. Kültür Eserleri: 514, Ankara-2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,19-6833/sunbulzade-vehbi-divani.html>, 30.01.2018.

YETİŞ, Kazım, "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavaid-i Şiiriyeye Risalesi", *İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 29, Ocak 2000, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/158047>, 08.05.2018.

YILDIRAN, Meliha, *Ahmet Cevdet Paşa: Hayatı- eserleri ve Divançe-i Cevdet*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.

YILMAZER, Ziya, "Esad Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1995, C.11.

YORULMAZ, Hüseyin, *Koca Râgıb Paşa Dîvânı (Araştırma ve Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.

MECMUANIN TIPKIBASIMI

(19)

(مجموعه الهیات)

کل وجودم آتش عشق جیب الهیه باق
 چشم قلبی اول زیاده فتح ابوب یولایق
 سینهم ایچره نور ذکر بله اولاندن بر جراع
 اول جمر غنک شعله سبله کورینه ریدان حق
 نور خیزی عالمه الهه نوجیه مائعا
 ماه قلبی ایده انکنت غایب ایکی شوق
 بحرم سرخنا بیجه آخر زمان
 کمال اهل حقیقت آندن الدبلر سببی
 معجزاتک صبح صادق کی ظاهر با خصوص
 حضرت قرانی انزال الهدی رب الفاق
 شمس حقدن برینوب نور عنایت بر نفس
 دایره قلب زکاتی آجبله مثل شفق

Musa aley selamın 40 elin
 sekiz yuz helime söyködi
 209 F E 103

کل وجوددو آتش عشق جیب الهیه
 باق قلبی
 موی کل طیبی کل کل طیبی

سند ابر شمر سادمان اولور قمو اسلار بان
 باصاحب کون و مکان بسترنا خیر الامور
 مقنونی عاجز هم غریب لطفکدن اتمدی نصیب
 باباقی وحی و محیب بسترنا خیر الامور،
 کوزنده فانه بویاندی شری نیلیه، ۴ -
 جکرکه اولوره باندی کبابی نیلیه، ۴ -
 نه باره باره ده سهم نه تنه پاک اوله جسم
 الهی بن بویر آوج تری نیلیه، ۴ -
 جکله ی قافله کنیدی بقای عالمه کنیدی
 بودوق و شوقله کنیدی کتاب نیلیه، ۴ -
 قورلس حشر قضا آجلسه دفتر قصنا
 آجلدی مؤمنینت صجلدی مؤمنه رحمت
 او کوزنده بچاره ضفوق حسابی نیلیه، ۴ -
 (۴۵۳)

ایر معظم بار شاهسن که قو لکده رحمله شاه
 قریب او ار ناده وضع اولدی سنگون تختگاه
 نه فلک هفت وزین انجق سکا بر بار کاه
 امرنه محکومدر عالم هر سوزن وحی اله
 الصلاة و کتلام ای هادی راه خدا
 کنت عاصی یا شفیع المذنبین ارحم لنا
 قننی خاکه باصه بای دولتی اول طور اولور
 جانب حقدن تجلی زاتنه بر نور اولور
 هر نظره عیننه وجه خدا منظور اولور
 بوسلامک حدنی نعتک ایله مقصور اولور
 الصلاة والسلام ای هادی راه خدا -
 کنت عاصی شفیع المذنبین ارحم لنا -
 الله ربی لا یزال با واحد با ذوالجلال
 ای بدشاهی زوال بسترنا خیر الامور
 وقت سحر فریاد بیز عرشه جبقار افغانیز
 جرم خطا در کار بیز بسترنا خیر الامور
 سوزن

الهمی مکتب

هر سعادت جانیه عزو شرف اولی سبب
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 مکتبه رغبت اید هر معانی عالی نسب
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 چنانکه ابتر ظلمت جهلی زاله اینمکه
 باطلی ترک ایوب راه صوابه کینمکه
 مکتبه کلسون معارف سوز لرین بشمکه
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 ادوی نسان بدر علم و ادب ایله هنر
 جاهلاک دنیا و عقیاده اینی عکسی و نور
 آنس جهل و ضلالت اب علم ایله سوز
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب
 علم و صنعتدن خبردارا اولیان تراج اولور
 مفلس بیویه قالوب هر کسه محتاج اولور
 صاحب علم و ادب هر باش لایق تاج اولور
 باعث عزو شرف در مکتب علم و ادب

(از دیوان سوزنی قندیں تر)

نولدی ینہ زار دوشدک نیلبه کوکل سنی
 براوکلنز کاره دوشدک نیلبه کوکل سنی
 دردیکه بولدک دوا بیله مدک جاره اکا
 قیلادی سنی ما سوا نیلبه بم کوکل سنی
 اصل اصوله کوچدک فرخ سوان بجدک
 یاری غباردن بجدک نیلبه کوکل سنی
 الدی سنی خزن لم بیله مدک لطف و کرم
 فالدی برسوزکه دیم نیلبه بم کوکل سنی
 سرنی سو با به صالک وار لغم المدن الیک
 عنقله دیوانه قیلک نیلبه بم کوکل سنی
 کیرتیکه کوشکه صدا ایده مدک عهد و وفا
 دوستدن اولدک هر دم جدا نیلبه بم کوکل سنی
 سنی سنی بیلدک نسین صانک دوشدک غنیمین
 اکلا ایسک برلکه سبان نیلبه بم کوکل سنی

کوکلدر مقصدا قصا دخی قوسین واد فی
 قنوا علا لردن اعلا انی عارف یلور انجف
 کوکل آینه اجلا ریاض جنت اعلا
 کوکلدر محرم سولا انی عارف یلور انجف
 کوکل حفق کتابدردک نطق هم بیانیدر
 اور و حافی لسانیدر انی عارف یلور انجف
 کوکلدر رزق قرانی اویبتا نورا لاف
 بیوکلدر جمله دن شانی انی عارف یلور انجف
 کوکلدر فیه عاشق دخی بر رهبر صادف
 که سری جمله به فائق انی عارف یلور انجف
 کوکل محبوب مولا در که دوسته اوز که ما واد
 کوکل بر تبریزی کیمیا در انی عارف یلور انجف
 کوکلدر منبع ایمان کوکلدر ماخذ قرآنت
 کوکلدر منسنا عرفان انی عارف یلور انجف
 کوکل بر یخیزن سماندر دخی هم ستر برهاند
 کوکلر خفیه برکاند انی عارف یلور انجف
 کوکلدر کامله معراج دخی عارفله سرتاج

دوستله دوست اوله کتیکه کند نضیک بیلدیک
 برده شاد اولوب کوکلدر نیبه کوکل سیف
 یاره نه مرهم بولدک سرینه محرم اولدک
 عشقک دمیله طولدک نیبه بم کسوف
 برکون اوله یار اوله سک و صنت بیدر بولدک
 حظه هم وار اوله سک نیبه بم کوکل سیف
 معنوقه لایسه مرجا جمله صوا اولور هبا
 سوزی اوم بولور صفا نیبه بم کوکل سیف

فصل فی وصاف لفظ کماله

کوکل بر ستر اعضد انی عارف یلور انجف
 جناب حقه محمد در انی عارف یلور انجف
 کوکل بر کینه مخوند دخی برتر مکتوبدر
 ساری قدس معروفند انی عارف یلور انجف
 کوکل بر یخت شاهیدر مقام بی بیع اده در
 نظرگاه الهیدر انی عارف یلور انجف

کوردیکی حضارابه موسی بیلور
 کبسه به عرض بلنز حالتی اول
 حالتی انک همان مولا بیلور
 نسلم اولور مدشیدنک نطقنه
 هزنه امرائسه اتی کیمیا بیلور
 کندی سوزی فرض اولور سه ده اکر
 مرشنگ سننی اولا بیلور
 کورسه برسوخوش یانمش سکرزند
 حسن ظن ایدر اتی معنی بیلور
 آزاوور آزر آزابجر هرزسانت
 ذکر و فکرین کنینه احلی بیلور
 سوزی نفویضایت امورک حقه کل
 هزنه اولسه حقانی اعلا بیلور

بوژی

کللم سوزنه شیخ برونه باقمازجان کیرلی بازارور
 بان بوردیم بایان کوردنلار وار بوخلوق چیننه برتکولر وار

فمواعمال اکا محتاج اتی عارف بیلور انجوق
 کوکل اولش محط عالم ذمی سرلوحه آدم
 که حکمی جمله دن اقمه اتی عارف بیلور انجوق
 کوکل سری زلبدر مرآت بلا زلبدر
 فمودن قدری عالمدر اتی عارف بیلور انجوق
 کوکل بخانه حقه که ساقیسی انک حقد ر
 بو سکر برجذبه حقد ر اتی عارف بیلور انجوق
 کوکل ر مرجع سوزی کوکل ر بلجاء سوزی
 کوکل ر مقصد سوزی اتی عارف بیلور انجوق
 بو سوزی مسکنک کوکل و لبد رسنه علوی
 که نفسی جمله دن سفلی اتی عارف بیلور انجوق
 غزل

ورویش ولان کندهنی ادنی بیلور
 قلب کوزین آجر بوئی اعمی بیلور
 بوئی کری عبرتله کزرا اول
 کیم کورسه کندهن اعلا بیلور
 خوش نظر ایدر فمو قولاره اول

كل قابنى ياك ايله كل جسمنى خاك ايله
 هم سينه كى چاك ايله توحيدى كل توحيدى
 زاهد الدانه مكره كندى كى صالحه فكره
 اولاش مجلس ذكره توحيدى كل توحيدى
 كل صدقوله جوش ايله كير قابنى خوش ايله
 عشق باده سن نوشن ايله توحيدى كل توحيدى
 بوزنلار ميدانى كلنلر و بردى جانى
 صورلنز بونده قانى توحيدى كل توحيدى
 قانق سكر آه ايله و ردى اة ايله
 غزنى دركاه ايله توحيدى كل توحيدى
 بوفانى به طيبانوب بولله باقدار صانوب
 بو غفلندن و يانوب توحيدى كل توحيدى
 درو سكر كعبه سى ولور احيا كعبه سى
 بودر جنت بجه سى توحيدى كل توحيدى
 اى منكر ائمه انكار كل ذكره ايله اقرار
 بكون ايدور سكار توحيدى كل توحيدى
 كيه اطلسله ديبا اندرك صوكى هبتا

دل بماره صورسه و ايلار نه وار خنكار و آه سحر وار
 يان بوره كيم يان كورنلر وار بو خلق بجه بزه كورلور
 عشق كه برين حكيم بر يات اولشم حيران جاننه تر وار
 يان بوره كيم يان كورنلر وار بو خلق بجه بزه كورلور
 زلفى نلندن باغى كوندن دوستن ايلندن كلنم خورلور
 يان بوره كيم يان كورنلر وار بو خلق بجه بزه كورلور
 كوكلم برياره كلهم تباره ايله كل چاره دلده كندور
 يان بوره كيم يان كورنلر وار بو خلق بجه بزه كورلور
 درده خوش مست و لهوشم دوستن كلنم سنده كورلور
 يان بوره كيم يان كورنلر وار بو خلق بجه بزه كورلور
 سوزى لم و زنا زه قولم وار كيرلى تر و وار بنده هنر وار
 يان بوره كيم يان كورنلر وار بو خلق بجه بزه كورلور

(بونج) -

كل ترك ايله دنباى توحيدى كل توحيدى
 سكر ذكر ايله مولاي توحيدى كل توحيدى
 مال و ملك هر ايشى ترك ايت باطل فنوشى
 ايساز ايسك جنبى توحيدى كل توحيدى

- (۵۵) -

کیمی قدوسیا ابراکاجان فدای کیمی پدیرچوندا
ایشته صفآنده در ایشته صفآنده در

- (۵۶) -

ال خرقه کی عبا توحیده کل توحیده
توحیده کل ایغه عار غبراره قبله کار
بولم دیراسن دیار توحیده کل توحیده
عجب وریابی ترکایت عاقبت حاله فکرایت
دسوزی فبلکه نکرایت توحیده کل توحیده

عشق نکاروقنده در شوق و طرب آنده در خورج و مرانده

ایشته صفآنده در ایشته صفآنده در

عشقه او باند رولی تکریم هم سوکلی عانقده بروردلی

ایشته صفآنده در ایشته صفآنده در

کیمی و درار عشق قوی بولنه جان باش کیمی آرا کا طاش

ایشته صفآنده در ایشته صفآنده در

کیمی جانین سور کوکلی خوشی طوار خدمته بن یوار

ایشته صفآنده در ایشته صفآنده در

کیمی کبر عیالی کیمی بریبایی کیمی سور مولای

ایشته صفآنده در ایشته صفآنده در

- ازین نامه شیخ عطار رحمه تعالی در رساله جافقاصی
الحاجات

بسم الله الرحمن الرحیم
بادشاهان و مزاران و کذا در مآکنه کارم و تو آخر ز کار
نویس تو کاری و مباد کرده ایم جرو طماننا و بجد کرده ایم
سالها در رفیق و عصیان کننده ایم آخر اگر کرده بشماران کننده ایم
روز و شب اندر معاصی بودیم غافل از بونخند نویسی بوده ایم
تا نما در بند عصیان بوده ایم همیگز نفعی شیطان بوده ایم
و گنجه ننگدشته بر ما ساعتی با حضور دل نکرده طاعتی
بر در آمد بنده بگریخته آبرو و خور و بصیران و بگنجه
مغضرت دارا مبد از لطف تو زانکه خود فرموده لاقطعوا
بحر الطواف غوری با یان بود نا امید از رحمت شیطان بود
نفس و شیطان در گریار من رحمت با نشد نفع خور و من
جسم دار و گزیده پاکم کنی پیش از آن که در جهنم خا کنی
اندازن دم خریدن جانم بری - از جهان با نور ایمان بری

بسم الله الرحمن الرحیم

بکی در صوب و یکی در خطا بکی در دعا و یکی در و غا
 بکی بدخلف و یکی بدخوی بکی بر بار و یکی جن جوی
 بکی زغم و یکی در عذاب بکی در سفت و یکی مباب
 بکی جهان جلاوت امیر بکی در گنند حواد و ناسیر
 بکی در گلستان رحمت مقیم بکی با غم و رخ و محنت ندیم
 بکی در برون رفت ز ناز و مال بکی در غم نان و خرچ عمیال
 بکی در نشک روز و صحنه هست بکی خفته در کج بیخانه مست
 بکی بد گم در و نیک غنقاو بکی غرق و بحر فوق و فساد
 بکی غازی و جادیم ملون بکی با جز و مست و ترسند جان

- (۳۰) در بیان غم سنا -

بسا ابا و سنا هار و شو قی ناز بسا با ملوانان کشور سنا
 بسا ننگه گران شکر شکن بسا شکر زان شمش زان
 بسا ماه رویان نمناد قد بسا ناز نمان خورشید
 بسا نامد رویا کامکار بسا سرو و قو بسا کلعدار
 که گزید برهن عمر چاک کشید نهنر و کبریا رخاک
 جان خرمن نشان شد باد که گز کس زان نشان نداد

- (۳۱) در بیان غم سنا -

بسیار بختی بر حال ما
 که هینیم اسیر گنند هوا
 شایم غیر از تو فریاد رس
 نویی عابسانرا خطا بخش و بس
 نکهدهار مارا ز راه خطا
 خطا در کنار وصولیم نما

- (۳۲) امر و نهاده قضا و قدر -

نکه کن بر گنبد ز رنگار - که نفضس بود بیستون سوز
 سر زده جیح گرفته این درو شمعهای فروزیده بیت
 بکی با بیان و یکی بادشاه بکی با خواه و یکی نایخ خواه
 بکی کا ملرن و یکی مستمند بکی شادمان و یکی درو مند
 بکی با جدار و یکی با جدار بکی سرفروز و یکی خا کسار
 بکی نامرد و یکی کامکار بکی بی نور و یکی مال دار
 بکی را غنا و یکی را غنا بکی را بقا و یکی را فنا
 بکی نندرسند و یکی نالون بکی سالخورده و یکی نوجون

(فضولی) - (الزمان) - (۷۶) -

وصلك بكاجات وبرر فرفرك مهمات
سجان خلقى خلق الموت والمجات
هجرانكه نخل ايدن وصلكى بولور
طوبى لمن يساعده الصبر و النبات
مه كدر آفتاب مقاصد وسيله سى
ماشاء من راز به الفوز والنجاة
دوكتش رياض لبعمه باران شوقى
من انزل المياء واجبى بها النبات
حول آفرينه سبب ابدى وجوديك
او حيت بالظهور ظهور الكونيات
ابرد سير حسنه سى قىلدى يار شاه
اعلى كمال ناك فى حسن الصفا
قلبك اداى نعتى فضولى تمام قبل
كلمت بالسلام وتمت بالسلامت -

(نعت شريف) -

اى جودك اثرى خلفت اشبا سببى

(۷۷) -
منه دل برين كاخ خوره هوا كه مى اراد از آسمانش بلا
شاقى نذار جهامان اى سبر بغفلت مهر عمر و روى سبر

نبی ولوقت که بالفعل کرمزوری نمی
 سید ابی‌طی و امی و زانی
 هاشمی و فریبنی و مدنی و عربی
 سفت زانکه ابون رسالت صدری
 شرف اصلا فهرست رسل منتخبی
 عزم جرج ابتدی سیما که بوله معراجک
 بندی منزل مقصوده طریق طایفی
 انبیادن کبه سن تک بومیرردر کیم
 آرمه وجه مباحات اوله عزو و نسبی
 خلف مقبر آدم و حوا سنسن
 جعله فناء لکامی و ابی
 یانی قبله فضولینی فیو کدن محروم
 عقوقیل و ار ایسه درکاهه ترکان دلی

- تاریخ بزرگ تریب صهیب رضی الله عنه و غیره

حضرت عبدالمجید بن شاه ذیشان جهان
ظلممد و در خدا سلطان استند و توان
پادشاه جم حشم شاهنشاه فاروق جاه
اولس، شایان زیر فرمانده جمله نسو جلد
دائما صروفه خیره علق همتی

یحیی بیک خیرات علیا یابدی مانده خندان
سیتما یلدی چوروشهرین مدخون اولوغز
زاره اصحاب ذیشان بن صهیب بن سناد
نامل جاه علمداری (خزان بنیا)

مظفر مرضاه مولانصله اولیک عیاض
بولیه برزات کربک شانسند تعظیم ایوب
قبه علیا بنایند و دی خاقان زینات

ابتدی برجام دخی ختم و علاوه لطفه
 کیم اکا مانند اولور اولسه قبا آسمان
 اهل ایمانی بولحسان همایون ابتدی نشاد
 فیض توفیق الهی دانم اولسون همغان
 (ای شری) اکی تاریخ محوهر سولدم
 خاک دکا هه قلمدن عاخره ارغوان
 ابتدی سلطان جهان انشا بوعالی تریبی
 جامع علمچیندن کون کبی رونوق نشان

لوحیری شادش حضرت صهیب بن سنان رضی الله عنه

اخترج هدایت زین صحاب کرام
 بوند اولشدر و دفین خاک پاک احترام
 نانی زانکشان حضرت فخر الانام
 بوند حاصله دل عنایه فیض مستدام
 تریه پاک صهیب بن سناندر بومقام

مهب فیض الهی ملتجای خاص و عام
 راه حقه نفس پاکن ایشدر استنزا
 حق ایشدره نعم العبد بوردی مصطفی
 نص قرآنله نابتد و بوضمون رضا
 آستان پاکته ابله همیشہ التما
 شریه پاک صهیب بن سناندر بومقام
 مهب فیض الهی ملتجای خاص و عام
 همجور بیدر عسد غازی و معنی کرب
 زانرا نه شرط لازمه مرعات ادب
 بونده مدفون و لغد نبل شهادتد ر سبب
 صدق له جان و کولدن ابله مقصودک طلب
 تریه پاک صهیب بن سناندر بومقام
 مهب فیض الهی ملتجای خاص و عام
 عاشق صادق بویا پاک خاص قرآنی اولور
 اولیا البت دلیل قرب ربانی اولور
 تقد جاتن بدل ابدن منظور جانانی اولور
 بوند عارف فتنه باب ذوق روحانی اولور

- (۲۹۶) -

بونده (ای قند) جنا ب حقه ای عرض له
تربه یاک صهیب بن سناندر بونقام
مهبط فیض الهی مانجای خاص و عام

- (۲۹۷) -

تربه یاک صهیب بن سناندر بونقام
مهبط فیض الهی مانجای خاص و عام
بونده در باهودل عشاقه مرهم بونده در
بونده مفتاح کج سراعظم بونده در
بونده در اهل دله فیض دمامر بونده در
قطب عالم هر سحر الهی علم بونده در
تربه یاک صهیب بن سناندر بونقام
مهبط فیض الهی مانجای خاص و عام -
بانی عالی بنده الهی دعای بحساب
ذاتند حقدن دمامر اوله عوزن و فتح باب
حضرت عبدالجلیل یادشاه کامیاب
بونده البته دعالر اولور جمله مستجاب
تربه یاک صهیب بن سناندر بونقام
مهبط فیض الهی مانجای خاص و عام
الله اهدا حضرت پیغمبر بوز بیک سلام
یوز سوروب بود که در کلمات متغلی صبح و شام
ال و صحابه دخی اولسون الی یوم القیامه

تربه

مقنسات

انجوعناسه در و رواریه کوشن اهل سیدک دخی شد
 فانه صدف دانه فابلو بغه کی جویو
 اکثره صدف دین دوا زنده اولور ماهه نسان نصفه -
 کبرسی بنده غالباً اون سکنجی کوننده دریا بوزنده
 انخرین جاریغان بمور قطره لرین برود شرسه
 برنک انجوا ولور اکا درینم ذخی فریده دربرس و اگر
 ایکی روشرسه اکا خون دربرس کنی قبنده اولکنه
 اصلا مائل اولماز بوند نصکره اوچ قطره یا اوچ
 انخودرت قطره درت انخو و قس علی هندا حاصلی
 ننگه زیاده اولجه بهاسنی انقضی طور
 حکمت طنبنا بند امره حیوان بعه انجوبی
 انجه فقوریا بهجور کراغاج کوی کی بره کونک صالر
 بعه طاسن کی اولور بر طرفه حرین تنز حاصلی طوار
 ناله صلحی طور اول حیوانیت کرا انجو تخمبندنه
 قابل اولوق بیجون طوزنی تخمیرت نه فی الجماله نای قابل
 اولوق بیجون طوزالت حیرت که حرکت ایله حملاه -

صاحب فرزند الفنون عمدة اقصی حرمه و معقول
لحضرت زینب بنت ابی طالب حضرت زینب
ایندی سلطانم عندش بفرزده فرزندش معوری
واری دیوسوال ایلام جلوبه نیرسک برکنده ای
زمان سعادتده موجودا ولان صابونی شیمی معارف

صاحنه اسناد ایدو دیوسور دیار

الحیاتی

و اة تعالی علم بحقیقه الحال

دلکی کورکی نازه جوانه و محروم الرجیه مناسب

و کله را اما بیاور و اخبار و یار و الترحیه نافع اعدار

مخسبه منقوله که جیلانق قومی التي ما کونک

والتي ناه دینی و لور بوش و هو علی کل شی فی دیر

امیر خسرو

بهر این مردار خندت کاه زا کاه زور

جون غلیو جی شش ماه ماده و شش ماه برت

بعضیا دید باری که بریل اکلک و بریل بقینی و لور

حکیم انورک

عنقا که نازک و منشی جای که داشت

فصا ا بر شمسون دیو

عبوت صدف تحمل در ایچون نیاندن بوم

مرفقنه بغمور و فطره الیمی کوننده بلان یور دیارک

کرک برده و کرک جروه آغزن آچار حاصلی صله دوزن

قطره انجور و لور بلان غزینه دوشن قطره زهر قاتل

اولور قطعه

اری للاحسان غلجوزینا و غنبلندک منقصه و ذما

کفظ الیاء فی الاصله فورا و فی جوف الاقاغی صا رسما

سجالیندی غلجور عقول و غلجیضه ارضیاتی

منشرا لصله اسناد صابون

هر اسانده صابون برلر سبب سیمیه سنده سوله ربات

ایدلر که موجدی سسل الحار و صلیبی تیغ غلجوزین

البونی اندا صابونی ترتیب سببکه بر مناسبت علم لور

اولغاه اصا بلبون و دیار بعده مرور ایام ناله خفیف

اولوب صابون دید یار جبار نظمی

بکیر و تیغ از عم ماجرا بصابون باره بسوی سینه

کنا فی فرزند معوری فقیر کوناهیه مقبسی

- (۴۹) -

(بیت شعر) -

صوفی نشود صافی نادر نکند جامی
بسیار سفر باید تا بخته شود خانی

(ابولعاف) -

ز عین صفت ناران بخود را سرزنش آورد
هر آنکس را نداند قدر آبان ز نادانی

(شاعر ترکی) -

اگر گوش آید به قصه مور سیاهان
فنا عنی بدردم بویه دستاویز ناچیزه

(شریف نوری) -

جوسرو نود من کشان می چمبید
(چمن دامن ز شرم بر سر کشتید

بویت (معنادن اسم (جم) جفکار

(شیخ نظامی) -

نوی ببل و اوای وراج شکبک آشفان کرده تازج
(شریف البدرین زری می معانی و روق) -

تقتضی فقه و سینه من بر ارجان کز شوم و ملوک

- (۴۸) -

(هرگز طرف دامنش ز عارتز آمد

وز هرزه دوی جوی ارجای فرود کرد) -

(یکساله زغن ماده و یکساله شر آمد

لطیفه) (ترکیبه بوجیلا غناک حالی عجب با و قیومید

دیو بر طرفیه سؤال با بجه ظریف جوانه بومقوله

فنه بی تصبیح بر قاچسند جیلاوق اولف و فحنج

دیو الزم بورد بادر) -

(شمشیری) -

دیده دونه تا نوزن باد سینه خصم بر زنا و بخر

(شیخ سعید) -

اول دفتر نام برودانا قادر روزی بران و قوتنا

(نظم خیر لختی و همی در قصیده سخن) -

برالای شاعر نا بخته لری عصر زک) -

(نظم سوا یی لیه ایلدی شترای سخن

(ابولعاف) -

معنی تون گفته نادر نکند شفته) -

(بسیار تعب باید نا خام شود بخته

باز بخند و دروغ و سبک کرد بر این رسد نمود طلاق

(نوحیه معما بویه دوره دود عربید فارسیه

کسر آله گرم معناسنه کریدن مرده صحیح فخره

کرم آذن دخی در عریسج را تی در خفته ابله

تصغیر بیک جبار ولدی جادین مرد و رعد ر

فایح و در جبار اولیک داسج دن مرده الفید

الفید مرده کی تلفظید یک حساب که فرقد ر می

اون اولیک بخندوری بوز بوزیک حرفی قافله

(جاردوق) اولیک دفاظم خیلک ۵۴

(حضرت یولانا بیت سبط

ان بیریته دور شصه شب تابه روز

بانک زنده خون خروش اسکی با بوج کبده وار

(خولج لفظ) -

آسایتنج و کتی تفسیر ابن دوح فرست -

(بادوستان نطف بادشمان مدارا

(قطعه) -

نادخوردن کمانار خود فهوه خور عقل تو بسا ز خود

درد الم دفع کند بناکو باده خور عقل تو گراه شود

(شاعر عربی) -

ان فی بستانان انا جننا معنی نارینجا ناراجنی

(و خولج لفظ) -

بودرک غمی که عریسه حرمل بر بر اصابت عینی

دفع ایجون اطفال بخور کمی باقر (سنتی غنی

دفع عین الکمال ملک ترا سوخته در مجزین برسید

سنان ده وهی فارسی بلین دم اوله نزاره کو

(خولج لفظ) -

در عشق خانقاه و خرابات فرق نیست -

(هر جا که هست بر تو روح حسیب هست

(میر تقی) -

از غم خدایتان بوزو طغری لطیف حسن دلجو

(ابولعاف) -

ر شاهراه محبت نزل مقصود -

(روم عنایت و لطفنا گزینود همراه

(بوردی) -

(۵۴) -

(صائب)

در نام عمر اکبر بگروز عاشق بوده -

در حساب زندگانی روز حشر آسوده -

(شیخ سعید)

درد او حسرتنا که عنان زدست رفت -

دستم نمی رسد که بگیرم عنان دوست -

(بوذی)

جها که ریزه لرز لا از آراست -

برهنه بامرو با نجا که آراست -

(حوجج علف)

عاشق که شده که یار جالش نظر نکرد -

ای خواجه درد نیست و گزیده طیب هست -

(ولایضا)

بجان و بار و بحق قدیم و عهد دوست -

که مونس دل و جانم دعای دولت تست -

(شاعر)

نویسم عشق را هم ز رفاتر بجام چون قلم بر لوح محفوظ

(۵۵) -

بنده پیرینه را لطف کرم داشتن -

(عادت دیرینه است در ششم مهر آلف

(شیخ سعید)

چو خلقت در میان مد بخولم شیخ کلانانه

تمنای هشتم نیست چون دیداری بیام -

(شاعر)

مدرس از دشمنی که دوست خویش است

حذر از دوستی که دشمن خویش است

(شاعر، قطعه)

بارها با خور برقرار کنم که روز گرفتار کنم

باز ازین میگویم که اگر نکتم عاشقی چه کار کنم

(حکیم نوری)

بایم از خط فرمان تو بیرون نشود -

(سرمه از پیش تو چون شیخ بیرند بکاز

(شاعر)

طبیعتا مگر این نکته حل نیست

که در نه شبانه داروی حل نیست

- ۲۵۷ -

اگر برسی زین راه صفا جیست - (غلر)
 - (صفا اندر وصال اندر فنا بست
 کمال چندی)
 خصم که بگفت و گو در آمد با من
 ربی جو جوال دیدش نا دان
 گفت که دران ریش دوم عقلم گفت
 باسک بچوال در نشاید رفت
 (بیت لا)
 او ربی خواهش وصل دلدارم را
 تا بجز آه کن تا برسی مقصدش
 (شیخ جمگ)
 جو خنکوی فانی شود مرور سخن عمرانی شود
 (بیت)
 بوعلی حکمت و خام کف و نمان مذهب
 (مصطفی خلق و میجا دم و یوسف د یبار
 (بیت) -

- ۲۵۶ -

(خوجی سلمان) -
 ای کرمی که بدوران بهار عدلت -
 (در همه روی زین باد خلایق نوزید
 شاعر) -
 روم در ده مهرش چون مهر -
 (که بشرف تا مغرب رفته با شام
 خوجی جمال) -
 بطلب یافت نشان ازب شیرین فرهاد
 ره سو لعل نبردند مجز کوه کلاف
 (میر محمد طی) -
 دوش دیدت بارقیان دوستان
 کج کله ساغر بگفت در یوستنان
 (ولایضا) -
 بنمود افناده هر که بندت -
 (هان که باشد کربه عانسق بدت
 خوجه حافظ) -
 عمران باد افروز ای ساقیان بزجم -

- (۵۸) -

سکندر سیر ایسکه سد، تطوای پشگلده
فلاطون حقیف بینه نفل ماجری اولی از

- (۵۹) -

أرضي روض

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خير
 البرية محمد وآل جمعين أما بعد يا سليمان
 الطبع شريف النسب بسترته عليك طريق العالم الأوب
 بكل وأكاه وانعلكم فرع روض و علم برب
 حاشية طرفا وبرية شرفاد شعرايتك ولباسنر
 شعري موزون وقصه سيب وقوتد ر
 بوسنغ عاصي وجمرو قاصي الرعي رحمة خالق الاناصي
 على بن حسن الاماسي صانه الله عن القلب الفاصي
 وعنى عنهما بلطفه الكرام وانعام العيم بور روفوتك
 وغر رعنايد جمع ايدوب قلمه كتوروكبد
 نصور كل ولد كه طبع سلهم وزهن سنفم -
 صاحبي ولا بن خمرز قرينا سلهر بوسنغ نغيد ورف
 مستفيدا ولد قنري وقت ايدوب وركه حسان لرندي

X 911

فرع وزنه اولور وخی طبعی آنی نمیزاید سر -
 ناموزون صانور مثاله بیت
 فانظر الی دعوی جری فی مقامی من بهجتی
 الملی الهوی اسفا بوم النوی بند فی
 اشبه بوبیت برصراعی روزنه و برصراعی روزنه
 در موزون معنویدر اما طبعیته رکیک کلور -
 عرب شعریت بونک کج جوقدر بسط ملول اولیکه
 شعوره هم طبعیت وهم عروض کرکش وخی خنای
 عروض میزان شعردیکدر شعرك زحافی سلوی
 و صحتی شعری آنک عباریله سلور اولان شعردیو
 هرینکده موزون خنوی وله اکا شعردیو
 بیت دیو ایکی صریحه دیو کرکده قافیه ده -
 آخری روزنه مطابق اولسون کرکده ولسون
 سنوی یوشول بیلره دیو کرکده طریعتی آخری
 برینه قافیه موقوفه واستناک بندری کج
 رایجی دیو جار صریحه دیو یعنی ایکی بیتصدیو
 آخری قافیه ده براوله

مونیخی ناک مؤلفه فاتحه الکتاب موزون لغا ۳-
 ایه لر انشا الله العزیز اما بعضیارد بشلرکه
 طبع وفاد و ذهن نقاد اولان کیمسه لره عروض جده
 دکدر زبراکه وجدن نسان باندک کاکتین - و
 سقانتی قوت طبع ایله نمیزاید و بیلور دینلر
 ولکن بزاید در عروض بملک ایکی فایده وارد ر
 بری ولده که عروضک اصطلاحاتی بیلور و قوی
 قعی جردن ایدون و نه وزن اید و کن قطع ایدور
 چغادر ایکی اولک صاحب طبع اولیان کیم لره -
 فوندر عروض بملک سببیه بیی موزون و قور
 زبراکه عروض بزاند یعنی شعردیو زبراکه
 بس هریتی بزاند موزن ایلر وخی حقتی و غلتی
 بیلور ناموزون و قوسر وخی عرب شعرلرینه
 بیتا ولورکه عروضلر قسنده موزوندر اتا
 صاحب طبع قانتک موزون کلر طبعیله نقل کلور
 زبراعرب شاعرلری برینک فرعدن اصله نقل
 ایدلر و بیلک برصراعی صل وزنه و برصراعی
 نه

ترجمه دیو بردلن ردله سوزی دوند رکنه بر
 ککک نظم اولسون کرکسه نزا اولسون
 نظم دیو سوزی فزونه کتوروب شعر ایله که دیر لر
 نثر نظمک عکسنه دیر لر
 نظیره دیو کرککله شعری قافیه سندن آنک قصیدین
 بر عبارت خرابله کتوروب شعری قصیدین عکسلاسه
 شعر ایله که دیر لر بعضی جیدی نظریه دوندن که دیر لر
 مویخ دیو شول شعره دیر لکه هر سندن اولدنه حرف
 کتوروش اوله لر بر آدای جفته
 متراد دیو شول شعره دیر لکه هر صریح خریزه
 زیاده سی اوله اول زیاده دخی بز قافیه دوش
 ویا ردیف وایچ اوله
 معما دیو شول بنه دیر لکه آنه خوب آدای کتوروش
 اوله لر وینتی فی فرستله یله لر
 اما معما بلنک قولمک چوقده و فوعید بعضی بن
 یان دیه لم بسکله اولور که رنگن کرکسنه وار لر
 وار لور که عدد حروفله بلسور وکاه اولور که مغلوب

قطعه دیو اوج بیتدن طقوز بنه وارجه اولد
 بیلره دیر لر اول مصرعی بیت خزینه قافیه ده مطابق
 اولسه
 قصیده دیو طقوز بیتدن زیاده اولان شعره دیر لر -
 نه کله فو یاده اولور سنا اولسون
 ترجیح دیو اوج شعره دیر لر یا خود بن شعره ویا خود
 یکن شعره دیر لکه هر شعری آراسندن برین اوله کیم
 اکثر ترجیح بنه دیر لر
 غزل دیو حکونک حسن و کیمک دیر لر شعره شکر
 عرض اشتیاق و محبت و نکایت و حرمت و فزوف
 کوسنر مکده دخی دیر لر
 مینج دیو محبوب وایر کیمسی او صاف حمیده ایله
 ذکر ایتمک دیر لر
 هجو دیو کنشی دما ایتمک دیر لر
 مژبه دیو اولوی مینج ایتمک دیر لر
 تشبیه دیو ایتمک غزله دیر لر شعری غنچه ایله
 او قیومغه دیر لر

مثلا فسوی مقلوب و قوسک یوسف اولور -
 و اولکه تصحیف ایدوب آدچقار مثاله بالشعر
 نیره مقلوب را تصحیف کن و انکه وارد بیان نیرنه
 مثاله نیره نک عربسی و محمد مقلوب قاسک -
 حمر اولور زیرا تصحیف دیبو نقطه سز حرق
 نقطه لو و نقطه لو حرقی نقطه سز قلهغه در لر
 و اوق کم سیم در آنک اورته سی هتادر و حمر که
 تصحیف و لنتش اییک هابی خزینه کتور در ک حمره -
 اولیک و اول که کوز آکار لر عین مراد اولور

مثاله بالشعر

برم طاش و ستنه برکوز قومسار
 اتی بر دیرک آدین دیمسار
 مثلا طاشدن مرمر مراد اولور و یاری نر ز اودینه
 برکوز قومد قله عین در عمر اولدی
 و اولکه قاش کیلور نون مراد اولور مثاله بالشعر
 فتنه فاشخ نه بات سحرله جکر و کلامه در و کاه در لر
 مثلا قاشدن نون آلور لر بی نه بات سحرله دیک

اوقور لر اسم چقار و اولور که تصحیف اید و لر
 و اولور که کوز آکار لر عین مراد اولور و قاش آکار لر
 نون مراد اولور و زلف آکار لر جیم مراد اولور و اچور
 دال مراد اولور و لب آکار لر دال مراد اولور
 و اچر آکار لر سیم مراد اولور و قن ذکر اید لر الف تدر
 اولور و ویش ذکر اید لر سین مراد اولور
 بنف کبی و جهله جوق و اما سنول لر لغت عربسینه
 و ایلور مثاله بالشعر
 (سیم را نایفکن ز عربی) (تالبا بی نام آن جلی)
 مثلا دانک عربسی - علیید و سمن بر قلعه علی قالک
 و اولکه عده حروفه یلور (مثاله بالشعر)
 اوج اوقوز له بر و قوز بر ایلور -

بوسجای بلین ستارا اولور

مثلا اوج جیم اوقوز لام و برالف و سنا و قوز دخی لام
 جلال اولور و اولکه مقلوب اوقوز آدچقار
 - (مثاله بالشعر) -
 بکونسلور حسن حوی مراد اوقوز نده فایض حوی

اولند کیم بوقد ر جسد جان

قرن پنج طوطی برون جیان

دیلی بوقد ر جسمش یکی از بدود

باشنی کاسیجک ز سولبر عیادت

اشته بوقلم در بونک کیمی سنه لر رن کد دم دینک

غیری چقبه اکالغز دیر لر

بوعون صنایع شعریله رنکه دسلیلم * اولاطلع

دیوشعورک اول بینه دیر لر تختصر بو آخر بینه

دیر لر که آنک شاعر دی چقار واکلنور

تاج بیت دیوشاعر دی کیدرن سندن نصکره طن

بینه دیر لر قاقبه دیوشعورک خری نه حرف ووزنه

بنا اولور سه ما کادیر لر و آنک نصکره کاز مکر لفظ لره

ردیف دیر لر مثال

چیریکر و دینه غیری بلان بختن *

لفظی که مکرر کلک اکادو بلف دیر لر تا بریان کوزان

لفظی که قاقبه واقع اولمشد ر قچی بونارک باسی برینه

ایدی شعورک نهایتی رادر راکندی سح قالدی

نوفی سح اوزدینه قوبدق نسخ اولدی وچکر

اگدی ایچک جکردن مراد قلب اولور نسخ مقلوب

اوقودق حسن و تنیک

واولکه زلفدن جیم و آنغوزن سیم مراد اولد - :

(مثال بالمشعر) -

آنغز نه آله قده زلفن اول صنم کیم کوردر سیر یور دیند قار ج مر

شلا آنغوزن سیم مرارا اولور دی و زلفدن جیم مراد

اولور دی جیمک شکلندن حابه وار دیر لر جیم جیم الیه

اسم چقبه بوکر جا آلفق اولیکه فان اکر دی -

قالت عربسی دهد در وچکر اکر دی قلب مراد اولیکه

دهر مقلوب اوقودق مملولدی سح مده اوزدینه اودق

محمد اولدی و بونلور دن غیری معما

قواعدی چوقدر اما بود کلوجیه که کوسترک -

باقینن صاحب فرست اولان کسه لرا کلر

لغز اولد که بر نسنه نذک و صافقن مکر یاید لر

وعقبله آتی بلور لر - (مثال بالمشعر) -

ساوی اولی تا معناده مغایر اوله مثال بالشعر
کرم باغ ارمه کرم بود کرم بخورد
کون هر که بکفتم کرم بکفتم

تجسس خط اوله که یکی که صورت خطی برابر له
اما الفاظ مغایر اوله مثال بالشعر

تیر تیر بر بر پیر تیر کر کوبیر تیر کر تیر تیر تیر کن
ایر امل اوله که برینک و ایر عبادتک مغایری
دو الو بهی اوله یعنی موضوع له سندن مغیری دخی
برعنا دخی هو هو ما اوله مثال بالشعر

کون بوژ که شتری هر یله ماه
منش صلاحک نندینه سیر

رد العز علی الصد رشوا صغفه در لکه است
اولده قفق لفظ کلور سه آخر صرخ اولده دخی آن
اکار لر مثال بالشعر

غزیم لطفک و ما لظلم ای شاه -
(غریبا اوله لطفیا تسک غریبه
تشیها ت اوله که آی و کون و شمع و شعله و نور

تا شعر آخرینه اولجه قافیه ده با حرفی رعایت اولنه
شلا عریان دیان کریان کی یا حرفی قافیه سنده -
غیری حرف کتورد سنده عطفشان خندان و در مان

مثلاو اکار وی دی لر لر قفق حرفه اولور سه و لسون
همان باب مخصوص کلدر مثلا امای همای نامی

کی که سیم اول برینه غیری حرف کتورد سن سن سنوله
سلاقی کلوری قیامی کی که اشته روی صنغی بو
بوو جهله در منبج دیو بی وچ یان فلوب
برینه قافیه کی وید و عه دولر مثلا بالشعر

قاشکلدر جاز وی نکار کوز کلدر آهوی سخار
بلوک لطفکلدر غدار کوک صیبا تک ای جان

ویوضغه سمنه دخی لر لر
تر صیح اوله که برینه سنشایه الفاظه بی
ترینی یطر مثلا بالشعر

ای سکنده و در سلیمان سطوت داراب دار
ویوضغه فر زبان تبت سهارب دار
تجسس نام اوله که یکی کلمه برینه حرفه لفظه

وکل ولاله وسمن وارغوان ذکر اید لر محبوبت
 بوزی مراد اولور وخت وروضه وگلستان
 ویاغ و بوستان وارما کار لر حسن مرارا اولور
 وکفر و ظلمت و کجی و فدر و برات و سنل و مسک
 و غالیه و باقه و بار و سحاب و طرزه کار لر صابی نبرد
 اولور وهدلک و بای و فون و جیم و کزب کار لر
 فاشی مراد اولور ودر و کوه و سب و نظم و نجم
 و پروین ذکر اید لر دیش مراد اولور
 و سرو و چار و شدره و ضویر و طوبی و منها
 و غیر و نمنشاد و الف کار لر نوی مراد اولور
 و اونی و تیغ و خنجر و سبکان کار لر کریل مراد
 اولور و نقطه و ذره و چینه خون و کونر
 و شکر و خاتم و سیم و پسته و صدف و درج
 و فضاغ کار لر اغز مراد اولور
 و قسه و جازو و بادم و نکس و سمار و ستانه
 و خون و حرای و عیار و آه و غزال ذکر
 اید لر کوز مراد اولور و غنی کجی بونه کوز
 و

واریسه تشبیهات دیر لر و استعاره دخی هر لر -
 صنایع شعریه دخی جوقه در امانطوبیل ولسون
 ایچون کتوریلد
 تبعه قوعه تکروض و قوعه و زان یا ایلم -
 بلکه کیم عروض صلی سکر کندر اول سکر کن -
 دخی ایکی قسمدر بری خماسی و بری شلمعی در
 خماسی اولدر که آندک دکنی بسن حرف و زینه بینی
 اوله فاعول فاعلن کبی و سباعی اولدر که آندک
 دکنی یکن حرف و زینه بینی اوله مفاعیلن فاعلن
 فاعلن مستفعیلن مفاعلن مفعولات کبی
 و بوسکر زکندن و نالتی کجی جیفار - عه بکور
 هنج دجز رمل مضارع منسج سرج -
 متغارب خفیف مجت طویل سدید بیط
 کامل وافر مقضب متدارک
 نوزالتی کجی فروغی جوقه بعضی کتوریلد
 و اولکه ترکیب و فاد سید راکنن متعول کلدر
 آنی کتوریلد و دخی فاعله کروض اولدر که بیت

تقطع اید جهت میزان حر و فیه بیت حروف
 صایوب موازنه فیهن درست نگردد زیرا که
 شعرون اولور ایکی ساکن بحرف صایبور بار
 و جان و شاه کی بلکل وقت اولور که اوج ساکن
 بحرف یننه طور دوسر پوست خاست
 کی اولور که بحرف تحکله رساکن حرف -
 بحرف تحک صایبور مثلا جو و که ونه کی
 اولور که نشد به بحرف صایبور یعنی بحرف
 یرینه طور قوت و همت و نندت کی پس
 معلوما ولدیکه عنده حروفه اعتبار اولتر ایسن
 اصل وزن کوز تک ایسن مثال وزن عروض
 و مجور - (اولا بحرف سالم سن -

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
 مفعول مفعول مفعول مفعول مفعول مفعول
 مثال بالفارسی

صایبغام فرودین زسوی کلستان آرد
 عروس کل نقاب غنچه از رخسار بردارد
 القیح
 صایبغا م فرودین زسوی کل ستان آرد
 عروس کل نقاب غن جاز رخسار بردارد
 بحر هج مجذوف مسدس
 صحت واللبس یوزنایت نور
 زخنت النورک ندر نور علی نور
 مفاعیلن مفاعیلن فاعولین
 هج مجذوف بودر لکه ای خود
 مثال بالفارسی

توبی دلبر خین شیرین زانی که در کفن عجب زبانی
 بحر هج مستس
 کلسون در سبک یوزنک فرجیدن
 علم و فی خدص بول فرجیدن
 مفعول مفاعیلن فاعولین
 بحر مسدس هج مجذوف

بجر جز سالم منبت -
 نسبت به رسم میوز وی آیه کسونه کلن یقین
 اینا نر ایسک الوکه آینه الوب یقیم
 مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن
 سالم بجزر اشود در عالم البقین علم البق
 مثال بالفارسی
 از سزه در هر جانی فرش ز ضرر ساخته
 وز لاله در هر گوشه اعمال عقیق المخته
 فرغ رحز
 دلسد سکا و جان چاکر وله کفکور نسس خاور
 فغ مفتعلن مفتعلن فتح فرغ و خری بستنای لبر
 مثال بالفارسی
 ای رمن بر روی رخ دیدار نجسته دوی فرح
 غرین من
 آفتاب طلائع عالمی روشن قبلور
 نارا کم دوشسه سالیس و اول کلن قلوب
 فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن

مثال بالفارسی
 زلفت زلم بر آرم بر من تخری کنایع ال رام
 بجز فرج اخرج مکفوف من
 ز کفوی کورن دائره حسنکه اقرب
 دید بکه بنه ولسن یکی منزلی اقرب
 مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن -
 مکفوف و یجین بویله اوقو فرج اخرج
 مثال بالفارسی
 قدش کله تارک کیوان برید
 خوش گره منکل کرد و روز کنایه
 بجز فرج اخرج من
 کلر بجزان لطفی حسنکه فرین در
 سبهر و غسل کونر لعلک ببتند ر
 مفعول مفاعیل مفعول مفاعیل
 اوش و زدن فرج اخرج بوز و زنده
 مثال بالفارسی
 لطفی ال رای بر جان بد دست بک خوشی بزی کانه آید

نعت جود کف جان بخش تو و در ملکست
 خاک درگاه فتوح سرج فلکست
 بحر مل مجبور
 نه سنگ حسنه وار شرح و بیان
 نه هم در دیده و ارجمت و بیان
 فعلاتن فعلاتن فعلات
 در مل مجبور سده سده ای جان
 - (مثاله بالفارسی) -
 قلم حرکت کج عطاست
 نقش جبین پیش خطت عین خطاست
 بحر مضارع ا خرب
 پیوسته فولود و ترله قشک کمان
 یارب نه شوق طالم اشوبد کمان
 مفعول فعلاتن مفاعیل فاعلات
 اشت مضارع ا خرب اوج و وزغ بیان
 مثاله بالفارسی
 باهت تو مباد نه در بحر سست با خال تو جنبه کرد و نکند

مور مل جبرید در کم طبعی روشن مجرور
 مثاله بالفارسی
 دست جمع نشت جرج همت سنج هنر
 نظم و ترنیمت عقد لولوی کج کهر
 بحر مل مجذوف هرج
 هرک خوب اخذ قله موصوف اوله
 دولت کونین کا معطوف اوله -
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلات
 وزن بود رجوز مل مجذوف اوله
 مثاله بالعربی
 صاحب فی الجود معنی باذل حنن فی المنع مرز طامل
 بحر مل مجبور مسدس
 کوز کلک عشوه سنده هرک قلو و سخری
 صنما قویبک صنوف زفته در قمری
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات
 بود در وزن مل کیم اوله مجبور ترکی
 مثاله بالفارسی

مور

بوجر محبونی بکل نیم قرار

مثاله بالفارسی

حرام کشت بهر جانی شدن بیع و ست

غزینست بهر کوشش شدن بی بار

جرخفیف محبون

کل یکا نکلده و لیک نازه بهار لعلاک بجانی بلایه زار

فاعدت مفاعلسن فعلن مطوی در مضعف ای بار

مثاله بالفارسی

جرح انصاف مدار بولی باغ اقبال بهار بولی

جرخفیف تنجب

ای نکار حدت منی بیک جیب غمجه لقص

کاخزار سم بد نر و قد و سبب زفن

فاعدت مضعفان فاعله مرتضعفان

بوجخفیف تنجب جریز ای سا کافز

مثاله بالفارسی

بانکار عیش بود با مدار سانه کل

دو بهار خوش نبود بکار سا غزل

جرمنسج مطوی مکشوف

لؤلؤئی بر در دیشک لاله جمل بوزک

غیر سا و اصحک نر کسش مهلا کوزک

مضعفان فاعلن مضعفان فاعلن

منسج مطوی بکل ای دور و سوزک

مثاله بالفارسی

ای شدک از حسن تو ماه منور

وز کره سنبلت باغ معطر

جرسریع مطوی

ای چشم دلبر خلق حسن دینه اول عمر بقایه سز

مضعفان مضعفان فاعلن مطوی بیخ آسود و کله سز

مثاله بالفارسی

عین آمد و فصل و بهار با دیا به ای نیم کل غرار

جر محبت

خیال خطک و حالک قوی دله قرار

قره صاحبک کی هر دم کتو مریشد قرار

مفاعلسن فاعلن مفاعلسن فاعلن

بوجر طویلسن ایست ای بوی اوزورن
 که نیمه لطیف و خوبه و شتهاموزورن
 فعولن مفاعیلن فعولن مفاعیلن
 همیشه سعادت یارک وودولنک فزورن
 مثاله بالفارسی
 طویلسن آن جگرکه باشد بران کوهدر
 در و نظم تازیرا بود طعم چون سنکر
 جرمید یاب مسلس
 چون مدید اولاسدس ورن بودر -
 جین زلف کبی یارک سنک بودر
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 خوش دوزلسن لولود بسنک کبی بودر
 مثاله بالفارسی
 پیش جودت مایه در یا محقر
 باضیرت چشمه کردون بکدر
 فیج مدید سنک
 قندسن جازو کوزک عالم طور سرسرسر

جر متقارب سالم
 نکارسن بشکر لب بری روی
 یکی غیر تر صاجی غایبه بوی
 فعولن فعولن فعولن فعولن
 تقارب کلاوله سالم و شلی بر روی
 مثاله بالفارسی
 زورن جیج فلک دل فکام
 دولی دل آخر پیش آرم -
 جر متقارب مقصود
 دلا اهر و رد اول بر بر جمول
 نکم کلمه لبر و ناله قبول
 فعولن فعولن فعولن فعول
 تقارب سکر کز کله بولک اصول
 مثاله بالفارسی
 بروی تو چشم فلک روشن سنک
 بفر تو سخن زین کلمه سنک است
 بحر طویلسن

-۹۱۶-

مستفعان فاعلن مستفعان فاعلن
 ابلی الهوی سفای بود الهوی بدنی
 مثال بالفارسی
 عمرت قرین بکادولت معین تو یواد
 اقبال بنو قباد رفعت یکنی تو یواد -
 فرع بسط
 مستفعان فاعلن مستفعان فاعلن
 من جرب الحزب حذت به التمامه
 مثال بالفارسی
 زاقاب رویت عالم شدت نمود
 وز لعل جان قرین شکرش مکرت
 - بحکامل -
 نظرانیا یکجه جماله کور و در ضیاسی زید ولور
 لبک ساتن باد و دم دلوحان سفاسی زید ولور
 متفاعلن متفاعلن متفاعلن

-۹۰۶-

زلفکاه کسبیم جیفنا سر سربس
 متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن
 نغمه هر سوز و کی قل جرم بد بر در
 - مثال بالفارسی -
 شاخ درخت بخت تو تو بر رو نازه جان
 شخص خجف خصم تو خست نه خا و ناور
 بحر بسط
 غشکده در جانمی دروه گرفتار اینا
 هر که در حالی ارته کجا زار اینا
 مستفعان فاعلن مستفعان فاعلن
 بحر بسط اوله در سوز ای نه زور اینا
 مثال بالفارسی
 آن سبل بر تنگن کجنا و چون حمن را
 از دوه خوشن هوی کوی زان جبن و اجبه
 بحر بسط حجون
 بحر بسط درو اکل و دکل غف
 غلبه محتریات جه با بله جا تو غف

مثاله بالفارسی
 جوروی خوشت بدیه بیدشما ضها -
 زنن دل و جان عقل بعید صنا -
 بحر مفضف
 بو قضا صبت جورن کله ای جان
 که نازی دله در دست کلور بوینزرت
 مفا عائن مفا عائن فقولون
 نه فارسی ونه ترکی کلور بو اوزارت
 مثاله بالفارسی
 برد زدم ز حسرت نوقراری
 بروی جورمه ناکه رسد بهاری
 بحر مینارک رکض الخیل
 هرکین رهبری وله عقل و ادب
 اکاهمراه و همدام وله فضل رب
 فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن
 رکض خیل بو ر بیلکه بیج سبب
 - (مثاله بالفارسی) -

بوکا بحر کامل و قور دست بخوریک باسی برید اولور
 مثال بالفارسی
 رسد ز حقایقوعا قبت تر بیع خدا یکان
 بجد بعون غیا بنش دانن ز دست تور یکان
 بحر کامل مفضف
 شکر جمیل قلدهی سوز کک نبات قندی
 اری صیچک نسیمی بو عنبری مسک اوندی
 مفا عائن فقولون مفا عائن فقولون
 بوکا کامل مفضف دینیرای جان فندی
 مثال بالفارسی
 سخن جان بخت ز فرد عمار دار
 قلم کهر سنوت ز کمر شعار دار
 بحر وافر
 نهها دله مسک که سن به سن بو و اف خوش
 اور دل و جان عقل و فهمکد سله فوش
 مفا عائن مفا عائن مفا عائن
 بوکا عربی بحر دوغر فالن بوکوش

ابوالتعود
روية الصينين
التعويض للفتى لا خوفه فيما الخ
ان كان عنه خاليا قد خاف ممن لا يفهم

لمحمد كرام الله لا يفهم جرونيو محمد را نرسد
من علي كرام الله جرونيو جرونيو

محمد صفي سلطان بن است رسول الله جرونيو

الازل ورواه الجود في الماضي ولا بد من الجود في المستقبل

اي فضولي دانا كرو ورواه الفقه بك
كوبيا ارباب استعدده ورواه السنن

عم فقه رقيه دينا قلده بن غم ولله لانه نيا كونه دين

اب ورواه جيب بجوز ارب او ربه با فقه بن كرفقاري

لا ادري قاله
كل العالم سوى القارن مشغاة
الا لحيث ولا الفقه في الدين

العالم ما كان فيه قول حدثنا
وما سواه فوسوس الشياطين
مفرد

باواقفا الى قبرى فف وفتكر في اسرى
بالاس كنت مناك وعدا نصبر مناه

شيخ بلو علم كنه برهنا وشتاب لا ارب كفرنس
بلو علم وعالم بلو علم كنه برهنا و
سلطان بلو علم كنه برهنا
قطعه

الاولم يكن في العلم لم وفي الحسبان كم لانسانم
وفي الاخبار عمر كنت ترى ترى في كل سوق الفاع لم

الفرق بين البصيرة والبصر البصيرة رؤية القلب والبصر

تبر اوله تا مل قبل هر حاله مخمل قبل
تدبیر بوزار تصدیر اللهه توکل قبل

اهل دنیا بر عجایب طبعه کبرش بوزمان
مفسدک تعظیم ای دلر جمله مؤمن خاصر عالم

ادب جیست از نور الهی نه بر زرقه و کجک خولهی

علم رویادر ای غافل حقیقتک جهانت
لیک بورقویایی بر نصیر ایدر نابا بد ر

کویچه لر شیا معرودر لسان حاله
خواب غفلت بیره بر تعبیر اولنم خوادید

دوین دنیا کیمی غم نباشند اگر باشنجه آده نباشند

صبح صادق کبی غافل غروری صفقات
خبرک بوق سنی بنبه ابله بو غزلر احلال

العلم صید و الخط مع حفظ فر و من کتب قدر

طالب العلم ابر بنجه ملکه و بریز آنک التئی فلکده

قلم سست و رگب همچو آبست
ازین معنی دل کاتب خرابست

انا قال القلم جط بشال کاتب بحسن الخط -

کاستان دهره کلک رنگ بوق بوق فلما مش
چشمه یار محتدک بر ایچم صوفلما مش

مصرف امید تکلیف زنی ل و یار ستمی نقده
ظهور بلبرسکا البت حاجت رأی و تنه بیره

مضرد

کمه به باقی کماله ملاح نیاسیم و زر
بر خراب اولش کوه کل تعمیر بنامکده رلهز

بوانغلب غمانی لاله دن جوق مع اهور زنده
بزرگی نیجه دیوانه فوند رشن کوجور شد ر

خانقاه جایی طلبدر بکلیان ارشاد اولور
طلخ ایجد خوزن بکن برکون همان سناد اولور

بنز ماجرد در سیدم کلزا و عالمده -
(نه جان کریبان یلبوب فریاد ایدیل

کله کوش بندیره مزبوق بره بیل بکلر
ورق هر و فای کیم اوفور کیم ر بکلر

مکنی فریموش بدایم بن سنی سی حاجات

فلک عندنه نایخته کمال هلدن ز علد ر
انجیون روی خاکه میوه خام اولز افتاده

مضرد

الدین مینی علی النقول لاعلی مناسبات اطفال

اگرچه سوخته ام سوز جان نمی دلم
غریب مرغ خموشم فغان نمی دلم -

نمی دلم نمی دلم نمی دلم
سوزد سرنگه می بلم صورت لرسته نمی دلم

اکل العسل قبل العصر شفا فی شهر رمضان

حقوق اولندن تقاضی بنه عبدالله الور
بیلین علم لرغنی اتی عبداینگ صانور

لطیفه

جمله حرفی غریب رغبتد موجود اولدیجی
دالدرکه اهل غریب جمله سنی شا ربک در

- (۱۰۶) -

اوصاف کفری ذکر ابه رم بوم قیامت

کوه ک فدر بی طرف بیور

بوخسه جهل هنی قوری لانی بیور

کفی کنه رضا سبله جیغوب نرک دیار اتمز

سیسیر غریب قهریزنا وزینه اختیار اتمز

ای زرد زطاهرا ولت کون کی ماهینت

بج برینه بکه فرسک بنش ایکی مانک

برغر لرله بارا ولدا بولورن بلک اوکوز

س

- (۱۰۵) -

رتبه العلم علی الرب

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام

ادمل حیوانی بکله انساننی وقوفله قائمک

کمالک

علمک علوقدی بی روح کون انساننی زبانه صواب سولایین

معلم ناجی

انسانک من عمری کچده باد و تسالی به لایق برورم

سعادت اولایسه و ده جزو تحصیل معرفتله کچین -

زاندر - داکومک -

جمعیتم رفاه و سعادت قعیتم بچون هر لایزه

ایسه هیسدی معارفک تولد ایدر

ساقولک

نوع دست بچون معارفک شفته بلوت بولی بوقدر

جهالت فوج برمانی سارت آلتیالور - د احمد تک

معلم ایسی

ترتبه فکر انسان بچون کرم و طبقه در ترتبه فکرک

غایتی ایسه استقامتدر

لجنا بیخ علوان جلی رحمة فخالک
ولعاشق باشا جوم

اولیادک قولایزک اش کھی علواندر
کتریدر کترینک کتریدر

بیتغز مولا ناخبر هروی

چنان طوطی صفت حیران آن آینه روی -
که میگویم سخن ما نبیانم چه میگویم -

(بوقش)

دلا بخون صفت خود را خلاص ز قیام کن
ره صخرای خشت کبر درود درادی غم کن

بیتغزای

ورایه شبهه اش اگر اور محال تخمیده
اشنه لوح اشته قلم اشته کتب اشته محول
راغب باشنا

اولد قجه نانوشته فریس تقد برده
طلب و مقصد بولنر نیندز تد برده

سایبک
جملات انسانته معارفله در
دنیاده شرف انسانیت ففضیله عرفان
کمالین

معارف انسانک فکبری و باند بروب عقلمانی بالاند
زکاتونی زبیر

سایبک
طالعوه طبعه کلان کلان و لال کسور بر و لیب
بصح بر کرد ره مصادف اولده که بر شاعک طالع
انی زلاله تمیز و لسون
موشکبو

استخبارا با چشم کار نیست جای سلسله جزبان از بند

نیوفیزیت

لجباب حجب حجبی ارشادنا غر نجس
بیرتیرتیر معاصی ندر بوفیق و فسا و
دکل دکلد افندی بوپول طریق سداد
امان امان بوزنه غفلت ندر نوحیل و غناد
بازیق بازیق بویدر مقضای عقل و نهاد
دوشون دوشون زانجامی کیم نهاد
همیدار بونولهی بوسخ فحشیا ت
عشیدر بولامر و صوم و حج و صلا ت
دکلمی نازکه عالمه شواته یک طاعا ت
وریری فادامه انسانه معصبت لهجات
سلاست الیزلسک تا دمانه قیل فریاد
خدایه فارغون توکل کوزل فضیلتد ر
کوروبه حقی برستش نه خونخوارند ر

مولانا عرفی شیرازی
شعر گفتن کجبه در سفتن بود
لیک فهیدان با از گفتن بود
سلطان سلیمان
فتیانه کبسی عسر و دیدی کیمی الف
جمله ناک مقصوری را ما روایت مختلف
راغب باشا
نادردن وطنیت کامله فصور
کعبیه دنا بیلر نکه ابرسر ظهور
غنا خفته قیون با حضرت نرب و رگاه شریفی یوزند
محرور و سطورا ولیم نقل و رولیه ایل سندر
کیمی شب تا بسحر بار ابله کلشنه بانور
کیم روح و الم همجریه کلشنه یا نور
کیم خفته رفیبا بی راحت صانده
بار آکر سنه بانور سه المی نکه بانور
نهر دارود در درین دنیا جو مار -
کجبه بینی ظاهرش نقش و نگار -

کیمی آتش عشق الهه سوزان الهی کوی
 کیمی جمع مال اوغراشیر بر خامه خلیاده
 نصیبی کیمسه تک ممکن دکلا در آخره قیامت
 بجه تقسیم اولنمشه کطور نحن قسنامه
 نه در جیبینی بویله موفت بر جویو آه
 بشرکند وستی باقی فن ایسر بوزنیاده
 غمبله اوله بخزون ذوقنه الایمه فانیدر
 کنفده عمری فیه و ذوق ایله ورصغین بایه
 کوکل هر دمک برخت ایله مالوفندر حاله
 خطور ایتمز مسرت () وجدان بلنشداه
 سنزاده هجی
 سرت شعرایه نه قطع زبان لازنده
 بویله در شرح بلا غنده فنا وای سخن

چه کند کردودان زود جویون برکار
 هرکه در دانه کوشن ایام افتاد

وصال حضرت مولایو سعادند ر
 جمال باری نمانا صفای جنت در
 خان انسزاقدم کلخزیر آباد
 ضایح خالق تحصیل اخص امالم
 فنا بویوله وجودم حیاتم اقبال
 وصاله ابرمزایسم آه عجب نولور حال
 هباتناه اولور ایوام جمله افعال
 ایدر سر لطیفی نیک دیرغ اوربعباد
 نه فالدم دلده تحمل نه بنده تاب ونیوان
 فریاد ایلدی تانیرخانه ای جانان
 نه حزن سینه توکندی نه عم درد نهان
 وصالک ایلم امید سویرکم هزار
 مستقیم که فود خیزیم ولسوزنشد

شاعر طایفم فند بنگدر
 جهانم فرد واحد بوق که در غمنا آرد
 نچکند که خالفک هربری بر شقه سوره

حمله هسندن کجوب فالدم بحر زوایم
 آسمانه چکسه لمر شایسته ام عیسا کج
 فالدرودی نام ججونی تم ججونیتم
 آه کیم بریار اولستیم بکا لبالا کج
 طور جسممه تجلی صفانا بلر خدا
 لیل ذاتن کور مدن سن ولنه هوی کج
 حفظا آینه عالنادر عوز خوف
 طورمه حکم ایت عالمه اسکندر و دار کج

خلمه طویشور دردی تخریر ایل اولسم
 ذهنم طولاشور حالی تفریر ایل اولسم
 قطعه
 زندان کور بوزر چشمه جنت دخی ولسه
 تفریر ایل مم حاصلی برورد دلم وار
 مایوس حیات اولدم اوصانه بیجان
 شمه تکبرو ظن ایلده دله املم وار

غیرت سکنسه ده بولنان شاعر ترکینه حکمانه
 برتر دلیدیری غزل
 قابلیت قوله احسان خدادر ای دل
 نه سعادت اوله برکسه بولطفه نائل
 اومت کبی عالمه نریت اوله منز

 ایله عطف نظر قابله هر شخصک
 برطاقم پایه درایتاره اوله مائل
 کینک معان اهلیندیر کفتاری
 اولور اولاز سخنی اغزیه الماز عاقل
 بولور جاره سی هر تنکلان عالمه فقط
 طبع تابخته نک اصلاحی کلدر قابل
 کیمسه ده فالمدی انار صداقت شمه
 اولی بوی وفا جمع بشردن زائل
 - حفظی - صاسیلده روز اولان کزل -

کوه قاف اولش وجوده روح اکاغفکی
 جوهر جانی بیلور بر فریبون مولا کج

بزرز بوی جگر سوزایله برورده مشام
 جان بخش ایتمز بزه باد صیالی بیلیمز
 عقله بوقدر سیملز دلیسنه عنقرکه بز
 فخرایله برورده بز ذوق عنای بیلیمز
 رحمدن بز فورقمیز موهم خری اینمز
 درودن بوق ناله بز هیچ برولی بیلیمز
 کونده بیث نیر بلا نصت فلکدن کلس کمر
 کوز بوغرطن اینمه چون بکرایابی بیلیمز
 جیزر الماسی هم زهری قولای هضم ایلمز
 بزجه برور تلخ و شیرین عنای بیلیمز
 عاقبت بریاد الطور ای خولج بوزده هرکسی
 نفسز بیلک شکر بز خنود سنای بیلیمز
 جوهر مقصودی صایحه بزله سنای بحاج
 کولکلز طاشند برور نشوونمای بیلیمز
 نسیه دن یوق جمنز بز طالب نقد زهماز
 روزخسزده اولان اخذ و عطای بیلیمز
 بزده اولور نور خدا طلبند نا صلا فورقمیز

- سلیمان تنوکت وقتک تفریح -
 هر بملای عنقه جهانده دوامی وار
 دهرک جفا و فهرینه هیچ اتهامی وار
 اولدم دیسه که محنتی واری کیمه نک
 ای دل بوغریت ایله سکا آشنای وار
 اولدم اسیر عشق سزاوار درد ایگرت
 تنوکت بوامر عمدن امید رهامی وار

ارکاج رقیه مقاملرینک سناء هر زمانه ترکی

رفعت بک افتد طرقتی یازان ترجمه بلوغت
 صورتی

خلوت شاهنشاه عنقه بز خلو تنوکت
 خلقدن وارسته بز جون و جری بیلیمز
 نقش زکازنک داریندن بز وارسته دل
 رسم صور نکاری چین و خطای بیلیمز
 بز زنده هیب بربرور بزرم عالی دنی
 بیکر خورشید دن نور سهای بیلیمز

بزرگ مرت حق صبح و مسای بیلمیز
 بالواروب فورمق هله کفر طریقتدر تزه
 ساحه حیرتده بزخوف ورجایی بیلمیز
 نکته توجیدی بزاهل حد لدن صوربیز
 دو فمز توجیح حق بسفه صفایی بیلمیز
 بزرگ ودرسته قانون خات صرفد ن
 عامل و معمول و ابواب بنایی بیلمیز
 بازمیز طرز فصیحان اقدردانشایی بیع
 بز معانی بله دک ساده شنایی بیلمیز
 بلمیز بز دانش زهد کریان ویا
 بی سرو یا بز کوزمه بزر عبا بیلمیز
 بزر اصحاب یقینز شبهه ون ودرسته بز
 حاصلی صاحب صونز زخطای بیلمیز
 صورت نقدی یله بزر ویا کوسنریز
 رسم صوفیان وشیخ وردایی بیلمیز
 وارلق یوقلق غمدن فارغز عالمک
 بز فنا خاکدن اول اب بقایی بیلمیز

مجلس

عکس نور مصطفی به نظر اولش چشمز
 حمد لاله عینز روشن عمایی بیلمیز
 ناب خورشید قیامتدن خلاص بلر تری
 کیم دیش اول بر تو شمس ضحایی بیلمیز
 اولسه نور نبی تاریک ولوردی دوجها ن
 کیم دیشکیم طلعت بدر دجایی بیلمیز
 طولدی بوی دوستایله برهن فلک هب
 درد یعقوب یله بزر هوی وهایی بیلمیز
 جوق شکر بز بیرو اصحاب بغیر لر بز
 شرح انوردن دگر بر رهنایی بیلمیز
 حضرت صدیق عظمه سراج دینز
 کیم دیشکیم بار غار مصطفایی بیلمیز
 دینر شوکتنا در عدل فاروقی ایله
 کیم دیشکیم صاحب عدل و فای بیلمیز
 نبع حوی حیا دینر حیا بیلمیز
 کیم دیشکیم کوهر بحر حیا بیلمیز
 بزر اولاد علی ماتم کشتی کشتی بز دائما

کیم دینکم وارث شیر خدای بیلیر
 نور توحید بر توید نور شیخ مینیر
 اولسه، نور علی راه علایی بیلیر
 رفعتا، کل اشکارات کیم دینش بوسوزلری
 سندن صلاطوبدق بوله ادایی بیلیر
 فارسی کوردک انی بر فضی هفتکدیش
 وارایسه سن نجهافسن بزریایی بیلیر
 توتیای چشمزرد خاکجای مصطفی
 کیم دینکم فیت ال عبایی بیلیر
 صد هزار الحمد لله مسلمان شاعر لر
 نعت بیخوردن اوزکه ابتلایی بیلیر

عاقل اولدورکه قوبه ملک جهانده بر اثر
 اشری اولبانگ کورکه برنده یل اسر
 چیخ دکل بندن سنی دور ایلیان میازین
 هب بتم کم طالعدر طالعدر طالع
 سنده نه بندک فباحف ای جکر کوتم فقط
 هب بتم کم طالعدر طالعدر طالع
 سنده وارایسه بکم نازونوزشله ادا
 بنده وار سوز درون عنق فزون ابله وفا
 حسر تکله آلدوب قان تبیرن بکا نو
 هب بتم کم طالعدر طالعدر طالع
 یلورم اولدیغنی جانا بکا مهرک فزون
 سوریکک هرجهمله افنادک ارجان وودوز
 بارخفته بوکوب قدم بی ایلی زبون
 هب بتم کم طالعدر طالعدر طالع
 کوزنلر ایندی بکا کامل قرکونلو قدر

- (۱۴۱) -

جیمه تشبه ایدیجک کاکلی لا دیدیلر
جوالف قاشکه و قاشکه را دیدیلر
- (تکم کلمه عالیله بوردن غیری) -

نیلیم بر تو خورشید جمالک وار ایکن
باقیزین ماه نوه ایکی هلالک وار ایکن
غیری اغیاردن دلد خالک وار ایکن
نه امید ایله عشاق وصالک وار ایکن
- (نخوض بینه بباردودن غیری) -

تجربا و بریجک یار کا وصلت الن
و بریمبه شاهه مقصوده بیره دولت الن
اه و زار یله اوروب بر برینه حیرت الن
بوزنه طوقسه بخاقی نوله کرخینالن
- (نسی لرد بوزنه کلوردسته عار غیری) -

- (مخمس) -

ایسیم دشت سوا البحر قلب بی محالم وار
فرین و همدم بر ایکی قاج و حنی غزلم وار

- (۱۴۰) -

مخت عشقله عالیله جون ایندی درید
درد عشقله ایدن حولی لایم بر
هیب بزم کم طالعدر طالعده طالعده

- (مخمس) -

یکار کوشه می وار کینغ فناون غیری
یکار محرم کم اولور درد فناون غیری
کرمور لر لر سه دلا بونجه بلارن غیری
دبه کم یارده بوق جور و جفانن غیری

- (نه دیلر سک بولنور مر وفاد غیری) -
شرح شرحه دلمی شیخ بلار دیجک
سپر سینه نری نرحودت دیجک
حارصم ای جل دامن عمره ابریحک
بنی افلاک بنی کم اوسته کلنز اولیجک

- (بروج طبرق آتار بار صبارن غیری) -
چشمکه اهل نظر ترکس شهلا دیدیلر
میه بکرز دیجک لعلکه زیبا دید یلر
تکر

بستر نونعدن ال جکه مرنه کمسبله مقالم وار
بوکون جخون عشقم دور اندن برلام وار

- (بوری وادی جیزنه بلم کم جالم وار) -

صانور دل هربر وراقنی هربر درده مهرهدر
غلط ابله هزار هاری انک برجامی برسد
اگرچه سابه سنک خوش کچرول نادخرسد
بلادر شاخاری برک باری محنت و غمدر

- (درخت عشق رلی باغ دله برنالم وار) -

بزم مخصوصر رسولقد رکار عشق اچیره
اولدن مست وشبدا فانه خمار عشق اچیره
صوندمه نرنک ایوب ناجی کلکی عار عشق اچیره
کمای کوی باره جریجون بازار عشق اچیره

- (شکست اولنله کاشه هرورن غالم وار) -

اگر لغمان ولورسه علم و حکمتک فو عالم
علاججه بتم عاجز فلانر بولوب مرهم
دواندن ولور بوسره جسمه ای سیح آدم
جوبن ویره نر مفتی عالم ای مسجاء رم

- (کتاب علم احیاده لیکدن برسولم وار) -

بوقدر عهدیا بقرم عجمی سوزناک اولسم
بوزم دونسون دوزنسم بیغ غله سبجلاک اولسم
اگرچه دلبر نمنبر عشقکاه هلاک اولسم
بلادن غم بهرمزه عرضه عشقکاه خاک اولسم
- (دیسک رحیمی کبی بر عاشق نور چشم وار) -

- (تخمس) -

جهانده حاصلم عصیانله انحق وپالم وار
نهی دسسم فنا ملکنه آخر ارحالم وار
شکر اسرخدای بیمثاله امثال وار
غنی در عشقله کوکلم نهمالم نهمالم وار
- (نه وصل باره نمانم نه هجران ملالم وار) -

غیله هجر اولدن کفج غمده قلب ویرانم
کسبم بوف با آغدر ولا جنم کرانم
علاج اینه بکا لطفایت طیبیا اگمه درمانم
نه صاغ اولوق دبلر کوکلم نه اولکده قچار جانم

- جهانه خسته شوق ولدی تو خجی عالم وار -

بکار در غنا و در و حجر وصلت جانا و
محصل جمله دن ال چکنم غنه مده هیکساز
نتمه برور کج فنا بیله در سلطارت
- میل کلیده احزان - سیر صحنه یارات

- نه طعق نه هندان نچک و جلم وار -

مکرجام ازل مسنا بیدی بود و ج غنا کی
دروغ حالت ابر دلالت سینه من جاک
شود کتو والهم تشخصل بمم ارض افلا کی
بن اول حیرن عنقم کم بخور و عقل و دراک

- نه غلام خبر در ره کند کینه کینه خالم وار -

بوری دهر دنیا دن عهد با قطع ایله استوائی
فوری بیه وارد دقتری عمرک خود اورائی
ببشدر مهر نظمیله منور فینن افافی
جهان فانی رای یجی هوئی هو البانی
- ککنم طلسم جرخه نبرک نه تمام وار -

- (مجموعه) -

بوجهانک قبل وفالن ای کو طغ کوزت
اشبو کوزت عالندن قبل خدو تها کوزت
هم و رک هر زره ناجیزون ادنی کوزت
کند و مفدا رکدن ای دل هر کسی علا کوزت

- زره مهر نور قطره دریا کوزت -

کل یوفانی عالمه قلغل فرغله نظر
هرنه شیشه ناظر اولسه قبل فرستله نظر
بالک باز اول هیچ کسه نتمه اهانله نظر
عافل ایسک کسه به اینم حقا زله نظر

- صرخره کوزیل دل چرخه عنقا کوزت -

جهلایدوب عالمه کسب معرفت قبل ای کوکل
دوشوخ یار عنقه ترک مملکت قبل ای کوکل
قنه کیم کورسک ازبونه مرحمت قبل ای کوکل
سکنک سعی ایله کوی سکنک قبل ای کوکل
- مرتبه اد افلاک دن بیت مرتبه علا کوزت -

ایتمه کل اونا نظر هر شخصه نادان کلوب

قیل نظر هرنا توانه دهره سلطان اکلوب
 کندوزک خور و حفیر کو رخا که یکسان کلوب
 مرد ایسک مرانه باق موری سلیمان اکلوب
 - (عارف ایسک هرکه بی یکسی را کوزت) -
 عاقل اولان کیمسه اکثر عالمی کینج فنا
 پس نینه نینه اورنو دوشک بروریا
 خسرو نظم جهان ارا دیمندر غمیدیا
 عشق ایچینه کنز لایفی دیمندر فوزیا
 - (هرزه اولسه عنایله استغنا کوزت) -

کندی مقدر کدن ای دل هرکسی علا کوزت
 زره بی هر نور قطره بی دریا کوزت
 عارفیست کیمسه به اتمه حفا زله نظر
 صریح جوهر بل ای دل سرجه بی عفا کوزت
 مرد ایسک مرانه باق موری سلیمان اکلوب
 عاقل ایسک هرکه بی یکسی دارا کوزت

ایلمه زبا ایچون نادانه هر دم سرفرو
 هرزه اولسه فناعا ایله استغنا کوزت
 عشق ایچره کنز لایفی دیلرسک فوزیا
 مرتبه ک افلاکدن سیک مرتبه بالا کوزت
 - (هرزه عنادی) -
 صانه ای خواجه که سندن زور و سیم استر لر
 بوم لایسع ده قلب سلیم ایستر لر
 او نو دوب یله ککی عارف ایسک دان اول
 نرم و حنده نه علم ونه علم ایستر لر
 حرم معنیه بیکانه یه یول ویرمز لر
 آشنای زلی بار قدیم ایستر لر
 جرمکه معترف اول طاعتیه مغرور اولر
 که شفاخانه حکمنده سفیم ایستر لر
 قبله معنی بی فهم بلین تجرور لر
 سهو ایله سیمه ادوب اجر عظیم ایستر لر
 ادرایت نکتة اسرار دلی ای روغ
 حاضر اول نرم الهیه ندیم ایستر لر

- (۱۴۷) -

- (۱۴۸) -

(عزت علی پاشا) -

سوق و نقد برده اندازه و میزان اولسز
فیض مولایه کوره ناقص و کامل بر در
فوت طالع باق استمز استعدادک
منصب دولته ناقابل قابل بر در
براطور عدل الهیه سلیمان یله مور
درکه حقه همان شاه الهه سائل بر در
عزنا رحمت حق نیک و بده یکساندر
باغسه باران کرم مجرایه ساحل بر در

- (۱۴۹) -

(قصه پارتی بجهت یوسف وزیر خداداد) -

بخبر ویرای صاسرو روانم قنده در
جانمک آرای یوقی آرای جانم قنده در
نلدک نندک فلک خورشید عالم نامی
اول رخ فرخنده خاله مره برانم قنده در

خلاص و نزل جلدین ننده و نشاه

اولومه جاره بوقی الحکم دت

(نظم حکمی) -

اکثر صبر را ولور بخصمان خوب ولی عفتوب ازین صبر بربوب

دک جیلون - سلور انسانی حضره صورت آب فدی جوی

(نظم تمثیلی) -

- (۱۴۴) -

(قطع کمال باشا زاره) -

کلاس زه بره به خار ایندی دوران
بی با بل کبی زار ایندی دوران

جیب ستره ما و غزله رفیب
باشنه عالمی طار ایتمک دوران

(نظم محیی) -

ظهوره کلنج ابر تقدر ابر شمن تر از قصورنه نبر

سعادت نخره سی آئنده طالع لطافت برتوی یوزنه لامع
بوزنی شمس الی بر و قاشخه ننده عیب یوق نقد زده

(نظم محیی)

بزنشوریکا آغدرم غریبم آملک صلتی بی نصیبم
بوتکون و لبقدر لبسه مصوره سلطان

یکدی هم اوله در رویش غفان

(محیی) -

عجب اولز بو کلو رای و تر ویر
اید عشق ادوی جوان خذیر

- (۱۴۴) -

(نظم) -

منله رسوینورد لدره دود بودز که یونانغله آغدر قورلوز

نه دکلو صقلسه عشق اهل رازی
دو بودر رانی آه نیازیم

کیمک عالمه آه سستی وارد
کورن سلور که آنک دودی وارد

جانا ووق و دله یاره سی یوق

عشقک اولدکن و که چاره سی یوق
(محیی)

اگر چه صبر اولور آغورن اچی

ول در داهانک اولد رعلا حیح

(نظم کمال باشا زاره) -

بکایلد زنه نامه و لشنانک نه کلننه تر سرور و لاند
خدا خجیون حیح خضر ایله مکانهن بکای و برنشان

(نظم)

جانانه زردن کر راضی اوله جانانم
جانانه مستند ره همان قریان و سونم

جانم جانان کراسترسه منت جانم
جان ندرکه آن قویان تبسم جانانم

دوست و درکم سکا طوغروسک دبه
اول دکل کم سکا اکوسک دبه

بی وفا اولوق بر شماز اربره
بهرج دکلسه بیوفادر دیرله

(نظم)

آغله غمق کجا بر شور - کولک کولک همین سکا بر شور
کولک بچون برانکه سنلی برانور بابل تنه لاله

مروت کانسک احسان سنکدر
غریب و بیگم فرمان سنکدر

(نظم)

باغبانی و بوور بولان و عمری اولم یوه آله ده طووزی

بیلنره کند و زبان و سودمی پادشاهم بک یاور و مضوی
(نظم) شنیدن کی بوور مانند دیدن

فوضتی ترک بیلنره عاقل مکررانا اوله

(نظم)

اور قوشند که قونور که کماله اوره اغنده شمشیر نهاله
هماد اول بد که کوره پرواز فخر نیرغ قفسله لاله تراز

سزده اولسه بر کل یوزک دلدار اک کطفن اولور سول و نظر
(عاقل اولد که ایندی کی عملک فکر ایدیه اینه ده نجامک

اول دکل کم تا مال بلمیوب کچوره غفاله انا بک

طوبار و عاشق اولان صبرله هو
بناز اولدایله جمع اولز آفر صو

نه صبر دوردا عاشق نازب در غریبال

- (۱۴۶) -

تظم مردان معشوقه جورا تیز مکر نادان ولد

بروی ودا ولسونوی اول غریبک بوزک کوروت آنلک کم بوسدک

توکل ایبنی ذات خدایه البنی اچوق اولنر ما سوا بیه
ذلتله لذتی اولنر جنانک دو ستم

مکر بنیادی ستورا اولنر حمله آناری بی یار اولنر
نبازه عاشقه ده ناز بار اولور باغش

کهدر اولکم عرضده نیایه کلدی کهدی
کهدر اولکم بولج تختی بران تری

- (۱۴۷) -

(بولوت عثمانیه) - دن

لاله لاله الله عباره شریفه منک اصل یگیسی
بوقدر طایچوق جالاید را یچوق عباره سید
و ترکی جالاب لفظه جلاله نک ترجمه سیدر

دلبرالر بولابه دانکش کلدی بزین
هر کیم عا شوق آرا لر ما هر اولور اولدی

(صصا ناسا) -
شهد رحمت کسباید رتد برینزل ایلیان
ادی ای باب حکم بوعبرتی زینوردت

تلخ ایدر آدمک البتده مذاق عیشین
باده نوش ایله بوکون بلر فکر فرور

درک لطفکده کلم زبیرا سخی هر و کورده بلات دایره

صباحه قاله شمعز بن يوسف سا اوله وامكش
 بزوانكش ترون دستن اى ماه كوتهدر
 بنندن شاعر كوردى بزعا جز بزوان بهوده وانكش
 اجتاب اوله ديكدر چونكه صباحه فارشور وونكش
 طرف بانكش اولور ووبى قصه قالو كه شاعرلى دسته
 را و حاله اوزان قبانى دخی انكش تسيه و دست
 قصه لغنى عجزون كتابه بنده لكره بونه پانچ و نه عقيد داره

- (فها ففك) -

على الصباح جهان خلقى كار باره كيد
 بلاكشان بختده كوى باره كيد -

- (ففاف) -

شميم كا كلن لشم شم كلننده
 ديمكده شمله شده امانا و لشم بو

- (فريم) -

كزرت حوص و امل خاطر پيلانده در
 مار و موروك سوخه زان و پيلانده در

- (آكاد) -

نه نشينه ام نه سبوى سيم نايينه
 دوشرى سنگ ملامتد ز خنزركا

- (مصع) -

ياقنمازا اهل كمال و وقاره فرط مزاج - (حور)

- (بيت) -

با وجوده چون نگاه اميرم وار دبه ده
 سايه خت سايه التنده بولده رفعى - (حور)

- (س) -

سك كوردارى سانبولدن خورن شاي صبا جانكار
 ايندى زيرا خار و زانظار - (حور) سا سا

مصع روزكلاوك و كده دوشيمان و موبور بور لا

طالعى ارا اولانك رصار ارياره سى

مت تجامخ نخبولبا ده قاله جورنا انجوف

باقوبيرت رخصا رن حيرن اولنم بيلير

نتر شهر شهر استانبولده هوى فوق كماره

لطيفدر اهالكيله و نشينه زكى و طريفدر

(۱۶۶) -

نموطو نرزه که بوله برانسانه چنگ خصالک
نوعی نم و قیره سبله هران تنم اولیورز و علوم و
معارفک هر دوردولوا سباب تحصیلنا ماده بوله بورز
بازنا هچچو فینیا

(بیت جورت) - خویان یوفاکی هرور سیمه باز

نازاهننه بیازاید راهل یازه ناز

بیت عاشقه طعن اینک اولیزینتلا در نیسون

آدم مهر و بخت بر بلاد نیسون

(بیت نغمی) -

باطل هیت باطل و هروده در و ط

مشکل بود در صورت خفله ظهوریه

(حوص) -

نزع عن رفعتد را بکون ضیع بزرف

معام کا کلایا حی شمعز بیتنه

(تعلیب) - والد ولده - والدین و بیوت و نس

الله قمره فیرت و بوکرله عمو عیرت و حسن لاله -

حسینه حسین و سعدالکین تفانانی باب

(۱۶۷) -

مصع او مایه بار که دریا بجزه دردی رایی بلبر

(ترکیه) -

شهر خوسلرب و صوا یعنی ستانول که اگر

طرحی کورسه بهشت یونودردی آدم

(۳ مس) -

کند و الله باره کسوب و بریکم قلم

فتوی خون ناحقی یازدی است

ح کواکرا و عزیزه بریاری مانم وار لا

ست خواهنک وارد رفقای جاه و قباله فیرم

بن شیخ خفیر بکون کیده مدت جبه سن

(بیت جور تیلنا) -

نذا اولده بوقه ریاسله نالان کوکط

بوقی عالیه سنک دردی که زمان کوکط

صح کوردک زمانه و بیت سن وی زمانه به

دتر علم معانی بلن قلانه ساسه جوز بولور و علم پایه

ماهر اولان طریق ختلفه ناله رای برامه بیلور و صنایع

بدیعه او کز نازک سور سوزین و لور

سبد جرجان سعیدین دیلور
(شعر)

ظن آینه همان زردمه اثر وار
همان لذت دل زارده نلر وار

تقریبه ام سوز دل درد در دم
سویلمتی خاطر زارده که روار

یوق حال غرض باکد ناب و تو نام
جودت سر سوزده بود و سوز دل

دولت رجاله رختی هیچ کور ما مکده در
لاحت رجاله دوی هیچ کور ما مکده

جودت
ای سانه قبل وقال بله نل قیرینه وروب
شیخ ابله باره حال پویشانی سو بسو

مختر بیفت
خط و نماز غنائ و شعر چاره سگتف زاید کوکلم
لا درک

انسان در مهر و قوعات نیت وید
صبر است کمال خسته این نیز بگذرد

طوبیله از لطف و احسانه قناع کلنر انسانه
بقی
کو کو رو در بجای باقی کد لر دن جران آزار

اسمیه با قهر بر جبر و کسان و لور ویرا
اورد بر سرینه ملوح در با کیمی کساری

سوخ باره منم کنن نظر عینک رکین اولک کورده مکر
مؤلف بیفت
لوحی

مکر سوماه شادوی ایش کوی دل لارده
سرتکم نفیدی خاک ابله مغفوسون نیتکم دله

ربان میناب و درل برینا چشم سر بر بچوب
مجال شتکا یوق ناله شکر وار دله

خون کلدی کا میکہ مذ آب و لھوسی
بالله سخون بره یا بلس یقلسی

(لا اراک)

زکان یوق ضرر اتمز نوکنز اکسانز
اولورنی زه خولیا کی حساب فرح

(حجر لکب)

یوق حالمی عرض لیکد تاب و فونام
جودت سزورمک بودم در غرورد

(نوحی)

تقرابه ام سوزد لک درد درونم
سولته بی خاطر زده که در وار

س

بوکون بارین دیو امید ورا ولوب فالرف
کار و عده سنه ویک کیند عد وصال

صحیح (بوکون نماده کرا اندر پنجمون)
(حوص) نکال کلور خزان و شناسی بارینه

دورک ضفا علی شنه بی کمر خمارینه

حقیقت سوزا نام هرزان خولان سنانون
سندل آرزو ایلز چاره الفت و لشد

(ححرر)

چنگک مجبوریدن ای ستاز و عید عسوه سید لاده
(فضول)

قغی بندر سیمز با ما نمی غارت قیدین
سنده امان یوق که سن لیک دینی بهائی

(مؤلف عزت جوت بلش)

ای صبح سوله لیکاره حالنی شیخ ای نازانه خرنیائی
اوغلر لیک سنانونه لطف ابله ای صبا
اول باره صور او فونیک فی عد وصاله

(سه)

ای دصبا اوغلر ازا ولک یورد باره
کل سوله سنانونه لطفون نه خبر وار

وار حال پریشانی عرض ابله و باره
زیرا او طرفین نه کلور وار کید رور

- در ۱۶۸ -

- (بوردی) -

اوباز زمان کبسه - حقیله چاره ستر
لاقبدا ولوبوبه کهنلی آدم اوبارین
یارک و فاسی بوق دل غبار کینه جو
جودت غمگینا نملی نزلت دیارین

نخل ابلرز زور رهو به برده عصمت
کیر با نجا کئی کل دست بدله صبارین
صیح الحمره شانه زلف سخند را اعتراض
کلامه موخزیده زلف طراند فچی کوز لاند کچی کجک
سخن خنی غمخض کورد کچی صیج اولند رف کوز لاند تود
دیمکد

عالم او عالم اولدیغی نمدی کلامه
عالمه آدم اولدیغی نمدی کلامه -

قیلدی نغنون نکرهک دلاری طاروت مثال
ایتمک غمور لک فتنه آ غاز هنوز

- در ۱۶۹ -

سافات حیاتی قطع ایچون کردونه غموره
سهرک مهر و ما هر چی اینتی کچی کرک کرد

عاقبت کولکلم سیر اندک او کسول لول سن
هی چادر و سی که آتشی ناعاره کول لولین

غلبه نیر لیسیم صبا
عجب ایا و کاکلمنی ضرار

ترکس کده دیک سبارینه مشتاق
سنبل کره طره طرابینه مشتاق

سرسو فرقی بوق در بنیزه زلف دلرله
سبه بختر نیریشان و ناکاز خار زوز

بلنر ولیم ساقبادرد فروق را ایله
مهبیدر ولویا سرتشک چشم کرایا نهبیدر

تفصیلات مدخنة
جهان سرنه کویا فلکد رکاشه می
سریختی نوبت نعل زیند ریگی آب

زلفک دو کوب غدا زینا و ما هر کوزر
کویا درون بر فلکده فسر کوزر -

- (احمد صوب) -
کمن سر وی نماشنا اینسون اول بجز اینکده
کوزیده چون خیال قدیم اندامی السندر

(فضوف)
سبزه او زده کوز بر کل کنی بار صبا
صانکده سبزه آسمان دکوک ستاره کل

احاطه ابتدای تن زرد می سرینک کدر
میان جویده فاله و مثال نیلوفر
رخنده خال هنده و خور - و درین کل کل و زیند
شاه مملک جیشده رگل و شمشیر نبل و زینش

حمد قلب عد و لطفله اولماز زائل
سکده مضمر اولان نشه آب سبز اثر

بالا طینت کوشه غریبه خور و لوسون هیچ
کوهرا غوشه صد فدن دورا و لور قیمنور

بارا چون عیاره منتا ایندیم عیب ایلد
باغبان بر کل بچون بک خاره حذینکال اولود
(مصرع) -

بوزی کلدر صابجی سنبل کوزی زکس قدی سرو
سینه ده بر خطه آرا ایلد کل جانم کی
کجه ای روح روان عمر شتابانم کی

کامانکنت مختاش کی ایلد اولان سوب
وانه عناب ایلد فوشن نیراب تمزیب این

خفت قینخی گلهت لبلی جمال لبلی لب
باشن جمع البیوب اول شوخ کبسونو فوئشرد

دیلمه اوغزایم درجه بن بوغالدیه
نیلبل اوغزایم طوطی شکر کفشار

ای قناب بار ایله دعوی حسنی قو
رفع نقاب بدوب بی برکونجا فوئور

واردی خنوزیا زه وخی کاکل اورستور
خال عذاری کلغ وشنور سنبل وزنور

سیاه بخت ویریشان و خان رودوشز
بوروز کاربه مانده طره دلدار

موبور دقله براتم قیلقد رفوق تدم
فاشدارک بالده بکم دو شکرک کهور

کلاسه فغفور لیرنا اولدیج وبرمن صمد
نرورت اولیش بولنج اغنیا خست انور

آدی کونوغازنک و ضف دی لرولان سهور وفعال نیشاند
اخسان لیرنک لطافه صبا حایرینک ووحانته لست اولنسه
اره لنده اوقوسونلقل جمالنی رنگ مول لوروشش و خضاب
برین سیاه کسولینه نوزننده هفتوزا و نغور وارمنش
راسه کوز لیل صبر صایدی بویندک و نسته نغمه منر
فیان خفیف برکماله مستور اولان نوز شکر کج
کوکین برنجیل ایله سزاتمنش هفتوزمانی کوز لیرنج
اویقورون آجمنش صافجه بره برلیرقد رفوق بولنور

انبار نایات و ستاری شکار رخبال
طلبد رسکال کتینه حال یابور

چرخنج سننه نکا رایدلر ووز وشنده
ستدراجره کور سولر فروع شمع کلانار

ع جوشن شنگ دل بخون برچرا انکی
ح حمام وارنم قصاب آله قانلی بیاقای بز

صردی کزی حسد تو بنله یاری کو رووب
دقب دو سه به بخریب زندک ولدک

داری کردن جانا اید ناز خلیل
نقد راولسه سکر وچ اولورالتیقل

- مؤلف باریت جویز با نا -

ایدن وصلت دمنه فکر همخون آنغسون کولتو
د وکلرا شنگ شادی بولله هزارن آنغسون کولسون
بیجان نازه لریما جسمی جان الورد جوت
اونوخه دل ویرن د لخنه هزارن آنغسون کولتو
بیت دله صفای غمخنگ د به غمکله برشم
بروده عینی وشادی بروده باسج ماتم
بیت کیدری سینه اهل بختنا خیال بار
بجه نفلک اولور صورت هویلا ی میز یارون

وصف نمانی که دل خزون سویلر سویلر سویلر
اما در مکون سویلر

دشمنه نسیم اول دکلو نازک طرح اید آب اورده مولوی
کلوج سله سناد ایده سز اوله قلم کارک

(معرف) بوی کل نقطه ابرو لیش از کلبه اشش و ح
بیری ولشخوی بری و شمال اولشیکا

غزال هر اید را واره هزار نام و کمر جولان
که هر خوری خوریکه دشت خاور ستان

نازدن خاموشی بوخو زینک طوری
ایسته سیک دستان سویلر سز اولور لرسن

(سب)

لال اولور البت زبان خامی کیده موی
فلمی غمنا طبع ارباب سخن علم انور

(سب) بوبدن خوش رنگدن با کوزه در نازاتنک
بسله مش قویندک کویا کیم کل رخا سخی

(سب) کوشه کوشه مهر لری مایه بیدک ولسونده
سیر سعه یاری سز کیره عید ولسونده کور

اول تعیین اسم جلال که دفعه فتح کلا در قید نمی نماند و بر

ظنک ذوقی هر قافای حساب الیه در بن هر قافای حساب طوی بیسیم

بی نقاب و با نقاب عرض جمال ایلری با بر -

که همدلی بدور که بدوری همدلی ایلری با بر

چشم معانی الیه با قیجی و در عدمه

صحیح است کور نور آرد و صحرای عدم

غلط استم - درواجنه نشانی ترک

بشفه در نیمه سانسین اولای عدم

طونلم آنده ده اولمش نعم کونا کون

اوله محتاج تا اولیدر لای عدم

کوشنیت کوشل بیان میان سولورسکا

بوق بلکه رشته ذول و جان سولورسکا

نتر انسان قوج و قیجی یکی خصیله نازه لنور

آنک بری حسی و بری طول ملارد

استانخون نهری لنته نعالک دهها زاده معهور بندون

عالمک فرشته بدو

مصر عجبی طونسه ال و ستنه ترکیه مع لدار

ازدن آره لرنه کوزا نشانی وار

سب کلارد هر یچینه نسیم صبا کج -

خلفنک سوب صاو و بر نغی بر صوا اعاش

نوروز ابروب غبار الیه سیرا لیدی دلب

کجه بله کونم اولدی نیم شمعی برابر

خلاق ایدر داد و ستنه بریزر شرعی نصیب

جاد سوری مالک بر او کمد ف دلا لیز

بوقدر بر سراد و نهال مل دیو

باغ جهانه چکد لم هب ولور بر

(صح) اولی و خسار که تقابلت با کل خا را خور
پیشان لعل عالم آه و افغان بند کند در
پیشان و لایم خافتی پیشان آید کند در

(سنبله ده گوی) -
جاه فخر فناده سی دبسته زلف
زخبری فوری آید با بچون مسکنزود

علوندی و آندک آتش رشک کف ستر
بر لک شاخ حجاب صند و قوروی

عزایه شاعران تو کمنز
کیم سو بانشور اول غمزه جانسوز آله زبرا
هر روزه برادره بر داز حجت

(حجره لایم) -
ناغدا را ولسه ششکله اگر
خدا تنگ آید جوجو آیدت ناغدا را از ایکی مبانده کمر

عشق دوشمش ابتدا برای برین برکوک
داغ آید برای برین برکوک
هم کولک می هم عظامی هم صبری لداک

ای بیخ جفا بنده کاسن ندر آید
(صح) دل آتش دیده آتش سینه آتش وی آتش

بچیشیه به لم قدمه مال یاره
بوغین وجه شبه نازه مال چینی

اوبو لور کسوه سیرین ورقله رونق
بار بار کسب لطافت جفا و پوری

لفظی ضعیف که تنقه شایز کز اولند و نصکره هر برینه
عاند اولان حکم ایزد و تنقه ایکی قسمند قسم اول ترتب
قسم بی غیر ترتب (لف و لشر مرتب) -

سوز عشق سینه سو دای زلفک قلبه نارور
کلخنده کو یا ما رود کلخنده ده
(لف و لشر مرتب) - فک زلفک دل نه تاب و زلفک
سینه ده نارود کلخنده کو یا ما رود کلخنده ده

اسد کج باد صبح پریشان سبزی کوکل
بکرز اسه طره جانان سبزی کی کوکل

شبهه لافیه در تصاده وار بر اثر
عشا و اهو غلا زنده کا کلنی طرار

بم اول ناده سنج کمر نازه طره ور
کرینه مضمونه کل کفخ خالم مخزن

فتح خبیرا ولنی بله امشد ر کبسه
زور باز و ایله بر بویه حصاری شمشیر

بر قصر عابینک ستایشه جفنده
دکل هر بر و باض صبح افقه سیرا جیون بقتن فک

باشق فاله بر خه خاکه دو شنگه تاج و ستاری (تقی)
صافور بر کل زرد زور و بر طبع خاراره (خانمک)

کوزنلر کس خور شهید بر انوار کی
آت ما حنه دار

شکله بتمز جان بتمه جولان روی و ریله
طوق سه برق غلغلی نه مرید کن سنک خارا لب

حشیح و جین یوق آماک و کله و کوی اینلر جان

بر باججه سمدنی غمیز جانا سوله بالله هه ناک اوکی نیکدی
شمد ر بویا سوراه نهان سیدر شیخ

بجاس غلازه داغ نیا نیدر
(سب) صد کده سنه لیلی جوقم و نافی

هکلاک اینکتری نمدی بوی عا در
نفر اول بهاد رک رؤس عدل اوزرنه صاعقه

سبغی نین بورت جولان نیدر
(سب) کل کول بلبل غلسه دارم عجیب کل

زیرا کینیا غله و بهنلر کینه کل
(د بکر) -

سبان تار ککی موی بکر در سیم کر
کروه اهل صفا اوله دریلی در بر

اول به جفای صانمه که دوراندن و کربور
 یه و یوقالغی و و راندن او کربور
 جناح حرف جبه البرد جنه البرد عماره سنک
 اولک سنک با مضوم الکتیسنک مفتوح در
 جاهل با مغرط با مغرط اولور
 اولک کیه فاء ساکنه و مخفف الکتیسنی فاقموم و راء
 شنده الهه در

حور با بنا

آب لطفکه زمان بند ی زینتی سیرب
 تاب فیه که قضاه شنی ایلر نهده بد
 بونجی
 لب نکاره بن بک بک نشا ط و و و
 که نقطه نفس الهه جورت اولور کرب برب

جورده هلاله اولور بیل غرابه همنشین
 بینه تنکوانی غراب ایلر غراب بوند در

هرانه بوی کلنه تا امار ایدر
 قالما زصابیه اینکی بور و زکار در
 دهر

صوصادم صور لاله جاهه زخت سنک
 سر عرب بکلر امش بن آن خیال صانه
 شیخ الام مکی زاده عاصم قیتک و فانتک و فعه
 نویس اسعدا قیتک مشخته شته ی و ترقیب این
 عارف حکمت بن قیتک شیخ الاسلام ولد قده -
 اسعدا قیتک سوبه شکی ایدینی
 بویوم بار کار اولسون جهانه تخلفه در و نغمه طولک
 بکالایق بکرجه مشکت خندان حکمتی عارفک و

سنبل زاده وهبی انقذه رقصی

جاهله جاهله و فغتمی کور و کالد
 علم فر ز عارف در اولان صاحب غ

باغده می جیبوب نالدر ایلر بار
 سنجی جیمیان عجم ایلر و بوی نیلر

عالمه جام صفا صوفی زنی در مابکه فلک
بر قبح صومندی کم و بر سب بیت در لولک

آفرین ای روزگارک شهسوار صفدر
عمرش آنص شد که تو بیع تریا جوهری

براهل همت ار بول ای دل مسجود از لای
که اولسون منزل و صلاک بولنی کوسه ز لایردن
شعر الهولف

صفا و روزه بار ایتسه بر عتاب خطاب
که تلخ اولنجه ایدر طبعی نشنداب شرب
وطن جلاسی جفا سن صور ایلنجه ساقی
نوی ناله جینی و بر جواب جواب

سلمان فریاد
بزه عرض جمال ایتنزی بلقیس مل آخیر
فهرها خاتم داغ مجتله سلبس انز

اختر طلبم آفاق فلک طونماز
کوزد بی سنی طوغور لیلایه جلا و عثم

بینده الیله حلی مثل مشرو بنده بما فانیند
اقباس کلاره قره کیریک یا خوجو حدیث شریفدن
ریشنی قضیاتی و لفقدر مؤلف فقیرک بهار سندن
نزه لایه جو سار فاعقدرو نایان پلایک اوردی بالولی
الاصار دیکر بار نزه فارسیه نندن

شور و حوسن الما، کل بنی حتی
شور صوت سوان و بنا الغفور

نقضین کبرشما کمد و شیونند آخیشغورک ترشی
نقضین بند می کندر شول شرطه که غمگین غمگین
اولدیندن تنبیه ولنه مکرکین لایا معلوم و عرف
نیشچا حجت قالماز تنه که نفعی بر بهار سندن
بجزراه زمانده بقول صبری شاکر کربان فلک
موجود دستاره شکوادر بیند صبر ناک سنی
نقض ایدرک بر صریحی قضیاتی لایسندر

و البته میدان هنر کتبیم شبرازه طبع مشهور
 سرورک نصیب آله روده آکه سرورکله مزمار شو
 اینته میدان هنر کتبیم شبرازه دیدیکی کج
 مؤخر فریم دخی حساب نه ایسه یونه بولونونده
 اینته میدان هنر کتبیمه لم شبرازه دیوضه بل بندر
 اما بر شاعر بکر شاعرک شعاریه مصرع یاخود
 بیت کی بر شی لورده کند و شعری کی عدلان بد را بخود
 بعض الفاظنی تبدیل آله مضمونی جا لوبه کند و شعرینه
 قانا رایب سرفت صایا بورد بولیب مذموم و فله حد
 سرفت شعریه - قطع زبان لازمه بویله در شع
 بدفته فناوی سخن ^{سبیل آله دخی}
 و اگر خفاف سلفان شعری خند و صلاح آله ازها
 اعلا صورتیه نظم ایلاست بقول اولور و بعضی شعریه
 فرما شاعران بو الهوسه قالمشک تصاف
 فناغت ایلمز مضمونه دیونی جا لار چار بار
 مؤرا سخته دیولارون بکنه کی لورده کند و نمانه عدلان
 ایدر لر شعرا نعد و اولد قاری جمله موضوع بخنای

خارج فالور لر و بعضا ایکی شاعرک ترنیز خدیج
 اولفسزین بر مصرع باخورد برینت ایکنسنت رخن خا طریز
 سنج ایبر بوکا نورد و دیلوب سرفت صایا یماز هله
 نارخماره بونورد بجوق دفعه و قوع بولسند
 شعری ک بعضا اشعار عربی کند و شعرا نین نصیب
 آله مایع طریزده شعر با بارل تکیم جا فظ سیرانی زینت
 اد کا ساسا و نا اولها الا ایها السافی بیته بر مصرع
 اولوق ورده ضمیر آله الا ایها السافی در کا ساسا
 و نا اولها کخنی سان نورا اول ولی فنا متکلمها
 مطلق بولسند
 مایع بر مصری بر سانی و بکر مصرعی بکر ساند
 اولوق نظم اولان شعردر
 هیچ کیمه کل سرفق رون کاه لاجول و لاقوه الا ایله
 بیت شعر کور آله مؤلف فقیرک بر مایع خزیند
 جورت اولی چمنه مقنون جانا لانومله طول
 لبال بادله و بکر مایع غزلندن هوی زلفیدر
 اقصای رز و جوق سور طره نماید مرئب معراج

بولور اکن ۹۰ شتره سلطان محمدخان فی نظری
 برج نریف نایبکه اول عرد علما دی دانسندن
 فصیح نوری صاحبی شهر و خضریک جامع زید عمر
 منکسو طراغی سولایش و آنصکره شعرا نظمو تاریخ
 بولغ دخی هوسر بلنسیک
 واستانولک تاریخ فتحی و لوق ورده اهل برستانولی
 الدی جدال و جنگله طراغی سولنسیک
 طغوزوز سنه هجریه سنه نکره کزیک تاریخ سولنسیک
 باشد دی مثال ولور و بعضیاری سوجه زیر تحریر ولور
 آساک - تاریخ لک - سنه
 نظمی انکروسی نهر مقلدی سلیمان زمان ۹۴۷
 لادکر آصف النهر کبری سلیمان هرک ۹۴۷
 لا سلیمان ویری هرین صفینه ۹۶۷
 شعبه شامی حیا الیدی سلطان و مدعی ۹۶۶
 اماری شاه شه سلطان سلیم کالیاب ۹۷۴
 خازی الدی قریس لوسن نایب سلیم ۹۷۱
 هاشمی سعادتله صفا کالک اوندیم ۹۹۰

لا اهل سنت منزلی ولدی ورن ۹۹۱
 لا قلعه زاده عمر بانها ۹۹۱
 روحی بغدادی صفا الیدی صافی خنایه باصکره قدم ۹۹۷
 لصل خضریک اجمعی جبر کزیکه وک شعر الیجون بر
 شاهراه اولوب وقوعات هرینچون بر صرع و بعضاریت
 اولوق ورده تاریخ نظم بلکه باشد سنه لاریک
 بدنا رخنه نکره بوکا دقا زاده اختنا ایدله ک
 وروس علمانی سالف الکر هاشمی قنجا بات
 کوزل و غایت وضع تاریخ سولیدی وک و بولور ساریت
 قدم الیدی رک صاعنا تاریخ مام و لسنه نای علی ک
 بدنا رخنه نکره سولنسیک لاق تاریخ منتخوب زنده الکره اولم
 آساک - تاریخ لک - سنه
 لادری سید مستحسن رکانه ۱۰۰۷
 طالبی خان محمد اولی سلطان خهران ۱۰۰۴
 طیبی ابدی قدیری جامی عمر برنفا ۱۰۰۴
 لا کندی شیمی جامی و نیارن ۱۰۱۱
 هاشمی اونی روح سعید بچون فاتحه ۱۰۴۰

حالتی کبودی صفا اندر هر سلیمان زمان ۱۰۴۵
 لا چشمه کحل عدم چکد علی خلیل شکرانک ۱۰۴۷
 جوری جالوس خان محمد ولد کی سوره د سالی ۱۰۵۱
 جزئی اوله عقصاده مقام خنقی بیت جنان ۱۰۶۹
 نالی دوسندی فخر حصنه نور محمدک ۱۰۹۴
 صبیق بادشاه جهان خجرات ۱۱۰۵
 سیمبی کلدی مفتح روحان چکد و راستک ۱۱۴۷
 وله همدن کجیرون فاعی سلطان احمد ۱۱۴۷
 رشید اولد خان محمود امام السابین ۱۱۴۴
 رائیلتیا بالبدی و فغند جامع النور علی سینا
 روحی کلیمه کجی ساعت یکبک زلزله فقهک شامی ۱۱۷۴
 سنبلره هوبی زلالی وراء الزهروه رادون اولدک ۱۱۹۵
 منول شروع اوزر سبک تار خنک صکره منظوموخ سولهک
 صناعتی باججی فرقی بولدی و ۱۱۹۷ سنترک در سعاده
 کلان طهلی سروفتا فیکه بوضعتان خمره لری بولوب
 طوغز بی بوفتک استاد کل اولدی عصره سنبلره هوبی

کبی فن شعره آند زده طاماهر و خوابه نسیب فندی
 کبی ارب سیمجی دیوان و اراکین فن تاریخه کبک
 اولان وله مامشدر
 الخلل سرورک بوضعتان اسلاف و خلافت فائق ولوب
 بالکر کند و زمانک وقایع فناعف تمیزک ازیند
 سالفندک وقایع مهمنه چی کوزل کوزل تار بخاری طوبی
 دیوانی مطالعه به نازک معاومدر
 سرورک افیکه کرد کند و سنک و کردک اسلاف و معاصری
 اولان خوزنک تار بخاریک مقبول و مستحسن و لذیذی جمع
 ابه بر مجموع به قیید ویک فائتک عزت ملاد چی عصره
 سولسان تار بخاریک متجاری بولک علاوه تمسک معون و قعه
 نویسن سعید قنیه دخی انتخاب لیل کبی رنخاری کافانند
 خفاک اسلاف خوزنک اک کردک تار بخاری جمع لری نظیر
 سرورک اول مجموعیا اصل تاریخ منتخبه ترکیبجون
 ترتیب بلشلیسه ده بعضی تاریخ فارسی عمیری دی
 فیدا بلشندر حتی ۱۱۹۴ سنترک انشا اولان
 جمیل یک انتخابی ایچون سولشوق لیبی

(قدیمی دارالکتب سلطان محمد لکهنوی) تاریخ مخفی
 اول مجموعی به قید تمیز در بونا ریختن لاسنده
 کی فصدی سخی قیاس بریدر حال کورک بالاده ساز
 اولند یعنی وزره بحر ملامت سکر جزون ترکیبی صوت
 عروض عربی به مخالف قدر مایع شعر کرده بویا بر جریه
 قد و سماع اولسه بیله افزون فارسیه وزره هه عربی
 اولد زلف نظم و لسان شعر مضمون اولماز و برده الکتب
 لفظی وزره وقف نیدکنه بنی عصری لاسنده ف
 بعضی کما کا اعراض بتسلرا بیک بوعراض خمی بجا
 و قودر چونکه عارضیه ده کورک وقف و کورک
 اشباع انجق بتک خزنه و برده مصرع یعنی سنو
 با مطلع ایه مصرع اولک خمی خزنه اولور سائر
 محله بزج جاش زکلدر فارسی ترکی سیه سی وزره -
 عربی شعر سولماک یسه مستحسن اولماز
 تاریخ انک اعلایه جشودن عاری و برده اولان
 معنای کمال و وضوح ابله مفید اولان مصرع ازده یعنی
 دیگره صریح سربوط اولیان بر مصرع برجسته در

سوزنک اولدی صالح افندی فزوار طریقی کورک
 بونی سماع ایدن کیمس صالح افندی نامنه بزواتک
 دقدار اولد یعنی فرام بر و جمع حروف حساب
 اولند قد (۱۷۷۷) سننیه و قومی معلوم اولور
 فقط بویله تاریخاریت نام رتصار فاید
 سرتور بیکرجه نظم بلده کیمی تاریخاریت بجز انک ازاده
 بونی کفوروش
 سنک سنک سرودی گلدی قرفه طریقی بویا بید
 که بونی طالع ایلار ۱۷۰۵ سننیه سرورنک -
 قویا بنده وصل اولد یعنی در حال فرام بیدر
 (۱۷۱۷) سننیه قزوه دن قویا نیدکنه در سرتور
 اولد یعنی فهمودن قیامت سرتور توبه طریقی خمی
 بوقیلاند در بویوله سوبلش اولان تاریخاریت
 کزیه لرینک بر وجهی لرینک الله درها کتوره
 اسامی -
 سرور قیلدی بر صمد افندی ارحال ۱۷۹۱
 اوله ارحال بیکرجه جابج ۱۷۰۷

- ۱۴۰۹ سرور ترویج ابدی عاصم بك فندی
- ۱۴۱۰ وله خان سلیم وچ کمی ابدی بی
- ۱۴۱۱ وله ابدی رحلت کلوب قدسی کی کوپون
- ۱۴۱۲ وله میرعارف ابدی عقدازوج
- ۱۴۱۳ وله بنری لاری چند خان محمود
- ۱۴۱۴ حکمت وفات ابدی جمال الدین افندی
- ۱۴۱۵ وله رف رحمی ز عالم فانی
- ۱۴۱۶ روم ابدی عمر وعود قدسی خان محمد

هروقت بوبله رحمت نصر علی بوندنماز جو تکذکر با
 معانی برده ولانت ابدی نظرک عدت حروفی تازیکه
 موقوف و شمر نمان علی حسابی طوبی برقی کجور حشو
 ورا نمان نظر علاوه اولنور ابدی نه بوعلاوه لرنقدر
 مقامه سبب و لطائف بیان و بدیهه بی مشتمل
 اولور ایستار رخ اوقد و مقبول اولور بوبولده
 سونیش ولان ترویج مقبولدن دخی بروج اکت
 برا زمانه لکنفورده لم

- اساف ترویج
- ۱۴۰۷ سرور بادکاه بادشاه عادل ولدی شلیم
- ۱۴۰۸ وله جان شیری و بردی فرهاد
- ۱۴۱۳ وله مجرایم شتاده ابدی وچ فاک جمدید
- ۱۴۱۴ وله کجندی غالب دده حاندین یاقو
- ۱۴۱۹ وله جفایم فیلدی محمد بک افندی رحلت
- ۱۴۱۹ وله کوجندی میرد نصف شتاده
- ۱۴۱۹ وله دیوب الحکم دده کوجیکه فاضل دده اوبه

ولادت هما تون

۱۴۰۱ طالب فیلدی تولد ترمه کیم شتاده زرع ابدی
 تاریخ ابدی روجه مشرح حقیقت اثره سنده آلنور
 و بولن زمانه ایستار مجاز و کتابه و نلیج و توری بولک
 اختیار اولنور و بوبولده بولن تاریخ نقدر رکن
 و معانی برده ولان نقدر واضح اولور ایستاره و تریه
 مشول و مستحسن اولور نیکم زمره تخر بر اولنجوق
 مثالدرن کلا شیلور تاریخ وفات کاف
 سناره کجوب کندی بوهرایک کویا او معارف کانی ۱۴۰۶

- ۱۴۰۸ هرورد حق بانا جسمی این کنج کرت
- ۱۴۰۹ غالب دو کلری قالب موصول و مطوعه دو کخانه
- ۱۴۰۹ هرورد مقصد زاده قید نندن طهارت ابدی و حق
- ۱۴۱۱ وله سرای اعنقله سوزن لکن نخو اول و لایح
- ۱۴۱۱ وله ما، حیون نمنه قیام بالقو با زارینک
- ۱۴۱۱ وله ابدی اقبال و ج انسانلی همه نکر کج
- ۱۴۱۴ وله اچ کجی بول بولک کمنزرت کج فوشنگ یمه
- ۱۴۱۴ وله آن کجی بدن سکرتو و اوج کجی بولک یمه
- ۱۴۱۴ وله فوشنگی و ج فطو قالیون و جیبر سووی
- (معنی نینضیا بانانک صد ارت) -
- ۱۴۱۴ وله بادنه معنی بولدی هرزه لایق کهر
- (قررتینا با نینا) -
- ۱۴۱۵ وله اوج اعمری و زینک هماد ر طیار
- ۱۴۱۷ وله حق بانا رینگی این کنز الکرکات
- ۱۴۲۰ وله کل و فی سبب سلیمان رو کجی کجوز طایفه
- ۱۴۲۰ وله فاتی عثمان افندی رو حنه
- ۱۴۲۲ وله محفل عدنی مقربینسون بیار

- ۱۴۲۲ هرورد شیری صوتیک شکر زاده به ساقی اجل
- ۱۴۲۴ عارف اولدی عدلی خان محمود لاجلوسن عیان
- مخلصی عدلی اولدی بی جلوسنک مبدانه جیفینندر
- ۱۴۲۴ غزب محمود خان سولی ملکی ایص سارک
- ۱۴۲۷ هرورد جهانی کوجیک بلبل خوج فوشنگ علیا اعلاب
- ۱۴۲۷ حکمت کعبه خلدی مکان ایلیمه روح مدنی
- (صله زین دور سنل نینا) -
- ۱۴۲۴ غزب قطعا لصلحت هر ابدی و روینتی
- وله سابه ننا هانه ده الیکه وایست بر نون
- (وایست بر نون نینا)
- (ولادینک ایون) -
- ۱۴۵۸ حقی (فروردین کلک عالی نهر زده نر عدلی سید)
- ۱۴۶۵ صفوت فوشنگ کاوئی رده کجی رو نونه مونه اجل
- (وفات ولی مصر)
- ۱۴۶۵ وله اقر ساقو حرسن ایستک لطف
- (جلوسن سلطان محمد کوز)
- ۱۴۷۷ جهوت و برودی و زینک جهانداری فرید کوز

بعضا یکی اوج شاعرت بر تاریخ تورد سناگری
وارد ز برود مخرب تاریخاره اولدینی کی

(سروری، عزت)

۱۷۷۷ عطفی خانه یعنا بلدی اس

(سروری، حکمت)

۱۷۷۵ اوجد ی سخن خانه طوطی شیخ

(سروری، حکمت، رافت)

۱۷۷۷ جانبی عدنا بسون قدری بک رب قدری

(حق، شناسی)

(یادی خان عبدالمجید همهم جدید ۱۷۶۱
بعضا برینک مجموعی تاریخ اولور نیکم سرورینک

(۱۷۶۱) سنه نین سولدی کی سهله میدانک الیک

منزک دیکدی طاش سلطان سلیم کابین

بیتی کی و بعضا برینک هر صرکی بر تاریخ اولور

نیکم سرورینک (قرقری هر حاله مولی معنی بلیه)

(سنی قرقری ولدیح تاب شه سلیمک بوسند)

بیتک هر صرکی (۱۷۵۵) عدد نین مساوی اولدرف

ببقه ببقه بر تاریخ ر

تاریخ بانام اولور ک جمع حروف و داخل حساب اولور

بالاده مند کور تاریخ ک

باخورد بالکر نقطه حرفی حساب و نوب تاریخ

نجم و تاریخ مجموعی نینور

ویا خورد بالکر نقطه سخن فارسی حساب و نوب تاریخ

۲۸۱ اصل و ساره دینور

(تاریخ مجله مثال، سروری)

رضی رسد مکته استک ختم تروت فرقاد

شوحیت اولد ک جوی تاریخ حکیم من علم القرائ

(۱۷۷۰)

(سروری)

کرونی التسم عاشق افندی مفتی عالم -

کرو قرائ قطبید ر ذلت بروفض و تقوره

(سهرورد جوی کل ذرات تاریخ سناسط)

(موقفد ر مجرر عقل عاشق نقل تقوره -

۱۷۷۷

(سرورک) کزاهی واریسه عصفواوله مجمله دیدم تاریخ
نصوحی زاره قبلدی توبه فزب حقد غرم استند

۱۴۱۸

(تاریخ مهله مثال) - سرورک

حروف ساده لوله ایلهم نخربر تاریخ
بکراغا قوروب سور تزوج - بربر اولد

۱۱۹۴

(طالب ک) -

فوردر مهر ایله غالب کبی پاشا صد ره

۱۴۴۹

بعضا صرع تاریخ عدد حروف برقاچ ناقص
باززاده کلدرک مقام مناسب تمبیه ایله ضم با تزیل
اولنور بولله تمبیه ایله سوباشش اولان زنگین -
تاریخ لردن برقاچ مثال کتوره لم - (سرورک)
بایله یازدی فلم بت بیجک تاریخ (۱۴۰۹)
قتله وه ابتدی بنا والده سلطان حمام -

اشبوصرع تاریخ عدد حروف عدد ایکی نقصان اولد
با حروف عدد اولان ایکی ضم ایله اجمال ولنشد

(سرورک)

شکل کراب کلور فکده باز رکن تاریخ
سور وایلیکن کورک عددی قیودن پاشا

۱۴۰۴

بوصرع تاریخ سن نقصان ولغله شکل کردیه اولد
وینسه دال بولنان (ه) رقمی ضم ایله اجمال قیابند

(سلیمن ک) -

شده عالم آنچه مانک ناجن دیدم تاریخ
عجمدن کلدی مضاح روان باب جهابونه

(۱۱۴۷) -

بوصرع تاریخ ایکی یاره سی اردر منک تاجی یعنی
حرف اولی اولان با حروف خند و تریلی ایله تسویه
اولنشد - (سرورک) - (۱۴۱۹) -
دل کان رشکله فوبدق دیدم تاریخ
الدی مهری کریم عددی یوسف پاشا

بومصر معدن سینی بوسیله پانسانک صد و ف
 تاریخی ولوب برزاده سی واردر کاند قلبی ولان
 الفک تزیلی بله تشویه قیامند
 بعضا برصراع عد و حروفی مرارا ولان سنک
 تمام کی قاتی ولوب دوناد بلور تاریخ نام کی حصول
 دکادر فقط برصراع هر صفتنا بر تاریخ جیقا
 اب مصع و مقبول تاریخ اولور تنیم سرورنک
 جمع کون شوکت بله سلطان عثمان ولدی شاه
 مصری کی تاریخی مشتمل در شوله که جمع کون شوکت
 عاره سنک عد و حروفی (۱۶۷۱) اولورق سلطان
 عثمان ک جلوب سنه تاریخ اولدی کی (سلطان عثمان ولدی
 شاه) جمله سی و حتی شصت برزاید
 کدک مصع تاریخ حروف مجمه و مهله سنک
 بر تاریخ جیقا ایسه تاریخ مصع دن معدود
 اولور - (تنیم سرورنک) -
 (موقف سب سروری مجم و مهمل دون تاریخ) -
 (مربع وفق کشور مصطفی خاند مکارمله)

سینه کی مصع تاریخ حروف منقوطی (۱۷۷۷)
 اولوب ساده حروفی تاری و قدرا اولغله ایسی
 سلطان مطفا و لغات جلوسنه بر تاریخدر
 - (تاریخ مصع نک نوع کتیره سی واردر) -
 اجمله رسیدن بودر که سنک ایکی مصری بر تاریخ
 اولدی حال هر طرف نک آحاد و عشرت و مانی بکه
 ساوی ولد قدق نقل کی که اصولی بله تاریخ
 بد اولور تنیم (۱۷۶۶) سنیمصر طرف
 هروری بدندن استخلاص تاریخ اولوق واردر
 سرورنک سولایکی (روزله اسلامان نوروزی فرجه
 جینی) (ایلیوب هروری لولایکی مصری شهسبم)
 بندن نوال مشروح اوزره سکر و جمله تاریخ جیقا
 - (تاریخ مصع نک بر نوعی اخرج و ارجال
 اصولدر تنیم (۱۷۶۴) سنیمصر اشرخان
 افغانی عساکر عثمانیه بله وقوع بولان حجاب سنه
 شهرنا فرایند که تاریخ مصع اولوق -
 (مشناق) (اشرف ازبغ بادشاه کریمت) -